GULÁCSY IRÉN

JEZABEL

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Szépirodalmi Könyvtár

GULÁCSY IRÉN

JEZABEL

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

GULÁCSY IRÉN

JEZABEL

TÖRTÉNELMI REGÉNY

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

MÁSODIK KÖTET

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET RT.
KIADÁSA

Fenntartunk minden jogot, a fordítás, színpadra alkalmazás és filmesítés jogát is.

Copyright by Singer és Wolfner Rt. Budapest, 1942.

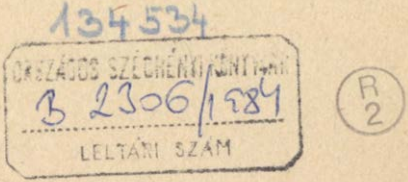

Felelős kiadó: Hampó József igazgató

8703.42. Hungária Hírlapnyomda R. T. Budapest
Felelős: vitéz Bánó Lehel igazgató

HETEDIK RÉSZ

HEDVIG ELHIVATÁSA

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

XXIII.

Ez az 1384-ik év sokmindent hozott. Böjtmás havának hetedik napján Laczkffi István horvát-dalmát bán végképp levetette álarcát és már nyíltan a délvidéki elégületlenekhez szegődött, akik a legszebben visszahelyezték perjelségébe a királylátogatáskor elcsapott Palizsnayt.

— Még lesz a dologhoz enyihány szavunk — gúnyolódott Erzsébet és Pünkösd havának tizenötödik napján aláírta, pecsételte, Szentgyörgyi Tamás báni kinevezését.

— Ezt a Lacfiakat nádor úrunk úgysem szenyvedheti...

Rövidesen mégnagyobbat gondolt. Fogadta a főrendek követeit: Osztopán Dienes és Padvarsia Pál urakat és a délvidéki zavar ellensúlyozására kijelentette, amin a nemzet már régen rágódott, hogy valahára megerősítteti Máriával Endre király arany bulláját.

— Noha minden lelkünk-testünk igyekezetével anélkül is csak a haza törvényeit tekintettük, de jó! — szólt. És Szent István havának huszonkettedik napjára valóban beváltotta igéretét.

Úgy tetszett, hogy az új bán kiválasztása most végre sikerült. Ez a Tamás alig melegedett székébe, máris kiszagolt egy csinos lázadást, — még hozzá az eddig királyhű Zágrábban! Erős kézzel elrontotta a pártütők főnökének, Miksics Miskónak tervét, más összeesküvőket meg Szent Jakab havának tizenegydikén, lófarkon illendőképp meghurcoltatott, aztán pedig fejüket üttette.

Nagyon ráférte volna már a királynéra, hogy a res publica ügyeiből némi üdülésre diósgyőri mulatóvárába menjen, mint ez más években történt!

— De nem arra való az idő — intette le az egészségéért aggódó Garayt. — Marenka nem az egyetlenünk. Hedvig sorsával is kell ugye törődjünk! Oh, az a jellemtelen futkosó Szandigov! Azok a vadféle duhaj lengyelek! Mert néha olyan rosszakat érzek, szívem...! Minap már egy lábunk körül tekergőfacsargó kígyó álmát láttuk, vénasszonyunk nem bírta, mint a legrosszabra hüvelyezni.

— Vénasszonyokra hallgat lelkecském? Ez csupán a babona dolga és attól megromlott képzeleteknek szerzése.

— Aki bölcsebb tanácsot ád, örömmel, Istenfizessével vesszük.

— Napot, órát hagyjon felséged, csak meggondolom. Előbb azonban megígérd édes atyámfia, hogy itt ebben a sütőkemence nyarában nem maradtok.

— De küldene, de küldene!

— Királynét az ő nádorával együtt...

— Jössz? De hiszen már olyan haladott a nyár!

Miklós elérzékenyülten fejtette le melléről a boldogságában repeső asszonyt, akinek ő az ő jeltelen csekélységével, ilyen roppant örömet képes szerezni... Nagy dióbarna szeme párás volt.

— No még az sem szükség, a távollét szakadatlan legyen, a hazát tartósan búsulni hagyjuk! — törülte meg egy fordulónál észrevétlenül a szemét. — Koronkéd Budára bejössz, keveset uralkodsz s meg vissza.

Visegrád! — nyeldesett még mindig. — Nekem meg Visegrádot mondotta az én vénasszonyom. Hogy az csak itt van, közel... Hajóval járhatnánk... De most előbb a Hedvigre néző plánum..!

Másnapra elkészült.

Az ő komoly mosolyával így szólt akkor Miklós:

— Hát az a sompordáló kígyó megsemmisíthető.

— Meg?

— Meg. Vénasszonyomnak jöve oly csoda álma, mintha Lipót osztrák herceget, ugyanis a Vilmos fiú atyját látta volna kismadár képében ide az édes angyalunk ablakába berepülni.

Amiből azt hüvelyezte az a tudós asszony, hogy ők ezt a Lipót urat ide valóban behívhatnák és ünnepélyesen megújíthatnák a jegyességi szerződést a két gyermek között.

— Az ő atyai jelen itt-lé-té-ben!

Erzsébet szeme örömet villant. Éppen szóra készült, de ekkor Christa felemelte a hímzésről szőke fejecskéjét.

— Vénasszonyom — ment bele szintén a tréfába és csiklandósan kicsit elvihogta magát — nekem is van egy igen tanácsos vénasszonyom, ha ugyan a főbbek meg nem vetik.

Nem vetették meg. Nevetve hallgatták a dolgát s jó dolog volt. Hogy a fiatalok már sokkal érettebbek, mint a házassági előlegek régebbi eseteinél. Általános fejedelmi divat szerint ismét nászszobába kellene őket egy napra csukni... s lesz, ami lesz. És ezzel a hírrel aztán egycsapásra lehűlnének a kérők. Megszünnék a jelöltek közt a nagy tülekedés.

Erzsébet ujjongott.

— Itt is kész helyzetet teremtünk, mint majd Zsigmondnál, a francia esküvővel!

És Boldogasszony havának tizenötödik estéjén, a fiatalok nászszobájának ajtajára csakugyan ráfordult a kulcs...

El lehetett most már Visegrádra menni, kissé

megpihenni, míg aztán Szentmihály havában, annak elején: vissza!

* *

Az idő közben ősziesre fordult. A várkert talán sohasem volt olyan szép, mint ilyenkor. Mintha sárgahajú, rőtselyem ruhás tündérlányok tábora vette volna körül a palotát, gyenge karjainak könnyed libbenéseivel üdvözletet integetve naphosszat, fel, az ablakokba. A kései virágokat a királyné parancsára még kinthagyták a kertgondozók. Egy kőnimfa ezüst sugárban szöktette az ezüst vizet a levegőbe, ahol a rőtruhás tündérfák elröppenő sóhajaként, fehér ökörnyál-fátylak lengedeztek a karcsú ágak közt. Reggelenként néha már egy-egy kis köd guggolt alacsony zsámolyon az avar földre, onnan nézte a vándormadarak rajait és hallgatta ábrándosan, bölcsen, a kurrogó búcsúszavukat. A felhőjárás megritkult, az ég roppant búrája valahogy magasabb lett és elérhetetlenebbek a fehérfényű csillagok.

Ilyen jól indult ez a hónap. Senki sem hitte... senki, hogy úgy folytatódjék...

Mert egyszerre csak valami roppanás lett; Szandigovnak hirtelen megint Budára toppanása, fel-alá szálldosása, zárt ajtóknál tárgyalása, a nádornak kietlen elsötétedése, a királynénak pedig olyan eszeválott dühöngése, hogy közelébe sem volt tanácsos menni. Míg aztán ez is megszűnt. Odakint leszakadt a zsinórozó eső s a vár fölé titokzatos, nehéz csend borult.

Esténkint mostanában nyolc cselédember bukkant fel mindig a palota néptelen folyosóján. Négy közülük nehéz vasveretes ládákat cipelt. Olyanok voltak, mint valami lezárt koporsók. Fülüket két-két legény fogta szembe, kettő meg hátrálva. Igy döcögtették le a terhet a lépcső fokain. Négy felváltás-legény

mindenütt mögöttük. A hosszú folyosó visszhangzott lépteiktől.

Elkövetkezett aztán az utolsó szállítmány, amit az emberek Hedvig házából kivittek. A ládák helyén szemnek szokatlan ür, kockaalakban lerakódott porlepedék és sok gyaluforgács maradt, mely nyersen fehérlett a gyertyák fényénél. Némelyik láng szélverten ágaskodott. Mások kövér faggyúkönnyeket hullattak s gyászosan kormoztak.

A két magáramaradt királylány rémülten nézett össze az asztalon lomoló csomagocskák fölött. Fekete ruhájukban szinte világított a sápadtságuk. Betegeknek látszottak mind a ketten.

Egyszerre Mária éles kiáltásban tört ki:

— Az utolsó esténk együtt! Holnap te már Krakkó felé..! Magam maradok.

Anyjától örökölte ezeket a bomlott felsivalkodásokat. Majd zokogva temette kezeibe az arcát.

Hedvig hosszú nyakkal nézte. Furcsán köhécselt, nyelt egyet, fontoskodva gyüjtögette az ajka redőit és röviden rászólt:

— Ne sírj.

Aztán ő is sírva fakadt.

— Látlak-e még? Vesztembe megyek, érzem.

S árván, gyászosan, összeborultak az asztal fölött.

— Ítéld meg Isten, mi dolog királynak lenni!

— A semmi-tapasztalatú emberiség nem tudja... s még irígyelnek.

Cseréltek volna legkisebb szolgálójukkal. Csüggedten lehajtott fejük összeért. Áttapogattak az asztalon, szorosan egybefonták a kezüket. Szívüket érezték szakadni.

Végül Mária ujjai erőtlenül lefoszlottak. A másik ekkor felkelt, végigsimított nénje haján, felvett egy karos gyertyatartót s mint valami kísértet, ónos révületben, körüljárt vele a szobában.

— Itt szoktam varrogatni...

Aztán tovább vonta zizegő fátyolait.

Igen s ennél a kandallónál ült, amikor esténkint Vilmos bejött.

Most valamivel tartósabban állt. Korához képest szokatlanul is magas alakja vállban lassan meglohadt, görnyedt, imbolyogva, mint aki nagyon elfáradt, bimbójában megöregedett s fonnyadt.

— És itt vala nászunk... nászunk, még alig pár hete.

Látszott, hogy hirtelen szinte elviselhetetlen fájdalom villan át a testén. Megvonaglott, eldobta a röptében kialvó gyertyát s éles iszonyatkiáltással maródott bele az ezüstcsipkés párnákba.

— Ó lélek! Ó orca! Ó kebel! Lehet ilyeneket már szétválasztani?

És olyan volt ez, mint egy váratlan újabb szerencsétlenség, hogy éppen ő, az erősebbik, a mindenkor támasz, így összeroppanjon.

Mária először holtbálvány lett a megdöbbenéstől. Majd ingó térdekkel az ágyhoz botorkált és kibontotta a párnákból Hedvig aranyszőke fejét.

— Tündérke! Buba! — szólogatta húgocskáját a kedves nevein. — Múljék! No hadd, szünj! Távol legyen... Ezeket távoztassuk!

De minthogy minden csitítás hiábavalónak látszott, a gyengék önzésével és a gyávák vadságával, egyszerre szinte tombolva kitört:

— Kímélj! Meg akarsz ölni? Mit jössz édes lélek az én búsításomra! Nem tudod, milyen hitvány vagyok?

Ez segített. Hedvig rögtön magához tért. Még ő kért bocsánatot:

— Haragnak szesze, szállj el!

— Ó, harag..!

És Mária indulat-ernyedten legyintett:

Leültek, visszaestek és az elrohant szenvedélynek csak annál süketebb csendje hullt közéjük.

Nagysokára Mária szólalt. A remény bátortalan fénye osont át szemén.

— Isten oltalmazzon, de mit gondolok...! Mondjam?

Hedvig pillája igent húnyt.

— Anyánk biztosan nem űzne ki kényszer erejével. S hát ne menj! Maradj! Mi lenne, ha maradnál?

A másik görcsös állal erőltette a mosolyt s az a kifejezés, mely most jelent meg a szája körött, minden inkább volt mint gyermeki.

— Mi lenne? — ismételte.

És megfelelt:

— Példa! Halálban buborékoló háború.

Jól elmagyarázták ezt neki a királyi tanácsban! Főként a nagybácsi, Opuliai László herceg.

— Soha vér nagyobb folyásokkal nem folyt, mint ahogy Lengyelben folynék! Emberek halomba pusztulnának.

Mert ez a tűzláng természetű nép már ott tart.

— Szandigovval kiüzentek, ha de rögtön nem megyek közéjük, örökre kibúcsúzhatunk a lengyel trónból. Talán mind a két ország dőlne. Az apai juss.

Mélyet sóhajtott s egy percig kiégett tekintettel bámult a semmibe.

— Vagy ha nem is lenne éppen országdűlés... Lelkem, jó néném! Mit gondolsz! Akkor sem volna nyugtunk, míg az veszett trón helyett egy másikba nem helyeztetődnénk. Mert minekünk csalhatatlanul trónba kelletik jutni... s abba beülni. Ez az állapotunk. A korona.

— Töviskorona! — villant ellenségesen Mária barnabársony szeme. De aztán megint hamarosan lágy, törődött és alázatos lett a kis hajadon.

Most ismét elnémultak. Idegen, nagy gondolatoktól szédült a fejük.

Egyszerre neszeltek fel. S mi ez? A folyosó felől lépteket hallottak közeledni.

Ki járhat ilyenkor?

Szorongva fogták meg egymás kezét, mikor az ajtószárny hirtelen belendült és kékkarikás, álmatlan

szemekkel révedezve, sápadtan és ingatagon, anyjuk lépett a szobába. Mint súlyos szárnyakon leszálló vészmadár, borzongató éjszakai denevér, úgy hatott a fátyolai közt, gyászfekete palástjába öltözötten.

— Kicsim! — didergett fázékonyan. — Hedvig! Gyermekem! Kedvesem, lelkem!

S kezeit tördelve eljajdult, hogy a leányoknak vérük fagyott tőle.

— Jahh, mely nyomorúság! Jéh, mely csigáztatás! Hozzáfutottak, igyekeztek leültetni.

— Felség!

— Csak koldús! — roskadt a székre Erzsébet zúzottan. — Csak koldús, koldús, annak is utolsó!

S szép feje ide-oda görgött.

— Imez szörnyűség! Imez búsítás! Bár mehetnék inkább, Isten, a te kebeledbe!

Felnézett.

— Hát ily nehéz legyen válni? Ezt ingyen sem hittük. Nem gondoltam... Nem így képzellettem. Hiszen azok az átkozott lengyelek egész jól megvoltak eddig Krakkóban székelő király nélkül is, csak egyafféle helytartó emberekkel? — csikorodott ki egyszerre belőle a fájdalmas indulat. — Mi az énistenem haragja ütött hozzájuk, hogy éppen nekünk... egy özvegynek, bajomra..?

Átborult az asztalon és ujjait sóváran, mintegy kapaszkodó horgokká görbítve, rimánkodott:

— Jeride, csókoljalak meg. Holnap ilyenkorig már ki kellett szolgáltassalak. Kényszer alatt vagyunk. Minémű alterációmra légyen, Isten a tudója!

És szenvedélyesen szívére ragadta Hedviget. Most csak nő volt, tiszta fájdalom, minden komédia nélkül. És feszült a teste, szakadt a húsa, valami másodszori, szörnyű vajúdás kínjától.

— Árvám... kisebbikem... Szegénykém... Te szegény! Mint lesz majd kelésed, fekvésed, oly óhatatlanul, amaz idegenbéliek közt, akik csak szokásidat

sem értik! Hogy vánkost keményen, felső párnát meg puhán szeresd?

Ettől fogva hárman gyötrődtek a siralomházi gyertyák fénykörében, vígasztalanul — és minden perc újabb sebet ütött.

— Halld meg édes Maradék, igazíttalak mostan ezekre... Hogy farkasbőrös takarót tétettem a hintódba! El ne felejtsd térdedre vonni, ha fáznál! Téliesre célozó az idő.

Felcsuklott.

— Kis aranykanaladat, a keresztelőt, a kocsiablak ládájába tettem.

Megtörülte a szemét.

— Jaj, ezt is hogy említsem: ital dolga! Pincetok és vagy tíz ejteles fapalack. Útban semmi pestilenciás vizeket szívem ne igyál! Mind fejér s mind közcipó... Asztalnéműt, élésbelit, ezt meg a másik ablakládába raktuk. Jaj a fésűdet kéznél hattad-e? — ugrott fel megint új ijedelem a hangjában.

S darabonkint sorolgattak fel minden holmit.

*

Jó későre járt már az idő, mikor Christa előbb csak két ujjnyira benyitott, aztán be is lépett. Józan szemmel nézett körül.

— Felhők szakadása megállj! Árboncfa, meg ne dűlj! Föld gyomra, meg ne nyílj! Mi ez ugye?

Minthogy senki sem válaszolt, még közelebb libbent.

— Gyémánt! Jég ne legyél! Különben elmégy a tavasszal! Hők! — tapsolt. — Huja! Csak ez dolgot most szépen letegyük.

Hogy pedig erre sem mutatkozott hatás, hangot változtatott. Duzzogva mondta:

— Megyek éccakára vetkeztetni... s hát sehol. Nojszen mindjárt gondoltam én, hogy királyné asszonyunk idejött. De ily nagy búsulások..? Mire ez szerelmeseim! Mire! Hiszen nem temetünk?

Erzsébet arca könnymámorosan bukkant fel a kötényéből.

— Voltál már anya?

Csak ennyit kérdezett.

— Voltál?

Christa azonban nem engedte magát ilyen könnyen letorkolni.

— La, la! Szívesen lennék, ha leányomat ekkora világi dicsőségekbe vinnék — felelt csipősen. — Micsoda? Koronát nyér? Országot, asszonyom? S egy nagytekintetű Európa-népet? És ezért itt majd még a keserűségben haldokoljunk?

— De elviszik szemem elől!

— Ccc. S ugyan hová? — vont vállat a hölgy.

Széket húzott ki és terebélyes, csörgő szoknyáiban, a régi bizalmas szolgáló otthonosságával engedelmet sem várva, családilag leült.

— Ide a szomszédba — biggyesztette ajkait. — Gáláns lengyelek közé. Magyar főrendek körötte... Ugyanis a Kaplay Demeter érsek urunk, a bíboros! János csanádi püspök. Csak úgy a többi húsz s harmincak közt.

Csipogó szemmel adta az ártatlant.

— Ennegtova Úristen, szólj a te szolgádból, hogy még ez sem elegendő hazai vér?

Aztán a rokonság...

— Opuliai László herceget, a kaporszakállú nagy bölcs gondviselő gyámot valaki egész feledni láttatik. Az sem elég támasz?

— Hisz' ezt mi már mind szépen elrendeztük?

— Igen, de Vilmos! — fakadt el most Hedvig és Christa mindjárt megértette, hogy itt pedig merről fujjon legfőképp a szél, bár ha ellegyintette is.

— Jaj hát no! Őtet ugyan ma még nemigen akarnák a lengyelek, de...

S fellabdázott egy a mellénykéjéről éppen levásott gombot.

— Feldobott alma, hullj le! Idők, változzatok!

Aztán kifogyhatatlanul, megint mást talált ki. Pajkos szigorral mutatott maga elé, mintha Isten tudja mekkora tömegekhez szónokolna:

— Halld meg szemtelen világ! Henyélve azért éppen a dolgokat mi sem nézzük!

A titkos politika roppant erejére emlékeztette Hedviget.

— Csakhogy annak megszövése néha évekbe telik!

Erre a palotáshölgy már egy kicsinylő kis nevetést is megkockáztatott.

— Boldog Szűz! Ne akadna addig valahol egy vadászköntös? Úgy tudjuk, királynő vihet talán vadászt? Vagy nem?

— Vilmost rögtön felismernék.

— Ha elég ügyetlen magát nappal mutogatni! No felséged elméjéről is nagyobbat tulajdonítottunk, már megbocsásson!

Évődő biztatással hunyorgott a lányka nyiladozó szeme közé.

— Mi? Nézhet valaki! Egy napig sem kell nélkülöznöd a nagy dicső Vilmosunkat... őhercegségét. Csak ész! Ez itt ni!

S homlokára bökött.

— Meg aztán — folytatta terjedő könnyedséggel — nem is az örökkévalóság az a fene Krakkó! Megyünk, a korona... s meg haza jövünk.

Hedvignek kezdtek elállni a könnyei. Felpillantott s hát anyja arcán is változás...

— Ez igaz — mormolt Erzsébet.

És éledő reménnyel szorította meg hölgyének kezét.

— Te, te Noénak olajágat viselő galambja! Ó, te napsugár! Nemhiába kedvelünk úgy!

— Éltigvaló hálám érte! — nyelvelt az asszony. — De ahhoz, hogy élhessünk, kicsit nyugtatnunk is kéne ezt a mi szegény törődött tetemeinket. Olyan reggeli, avagy inkább hajnali, világosodni kezdett időktől

fogva, már kelés! S még bizony holmi szépség is szükségeltetik.

Erzsébet megadólag sóhajtott.

— No jertek, jertek, hagyjuk szegény drágaságunkat. Alig valahány rövid órái vadnak.

De Mária nem mozdult. Fogta görcsösen Hedvig kezét s csak nézett, ijedt őz-szemekkel.

— Nagyot kérünk felségedtől... Maradhassak!

Rötön tódította Hedvig is.

— Alhassunk utoljára együtt!

Igazán nem lehetett tiltani most ezt a két szomorú gyermeket. És az anya beleegyezést bólintott:

— Történjék.

Elcsókolództak, párszor még jóéjszakát vettek egymástól, aztán a két leány megint egyedül maradt.

— És most — szólt Hedvig — csakugyan kövessük amit ígértünk.

A Vilmos-féle tanácsok óta már nem volt olyan föld poráig levert mint Christa betoppanása előtt, bár heves szemrehányásokat tett magának érte s talán még égőbben sajnálta kis nénjét, aki az övénél törékenyebb alakjával, változatlan fájdalommal álldogált, mintegy örökös várásában a végefogyhatatlan rendeleteknek.

Ismerte szüntelen irányításra szoruló természetét és ezért szilárd hangon szólt:

— Vetkezni! Én is mindjárt jövök, csak a két nyers húsokat előbb még arcomra kötöm. Anyánk parancsolata, a bőröm pattogzásai ellen. Ha addig elszenderülsz, tudd, hogy azért csalhatatlanul megcsókollak.

Nyugodt járás-kelésével most ugyan alakoskodott, de tiszta szándék vezette. Ismerte nénjének híres alvókáját. Ahogy párnára ejti fejét ez a kedves, már kész. Nem vívódik. Alszik. Néha még késő reggel is nehéz elhitetni vele, hogy megnaplott.

Addigra ő már..!

Ezt akarta. Megkímélni a törékeny testvérszívet a

búcsúzás gyötrelmétől. Ő? Az más. Ő sokkal többet elvisel s majd valahogy ezt is... ha Vilmos...

Kiszólt az előteremben várakozó kisasszonyainak.

— Feküdhettek lelkem. Köszönjük, de ma nem vesszük szolgálattokat. Ma együtt hálunk, a király és én.

Mária udvarló lányainak is átüzent.

— Megverjük a dobot, ha köllötök.

Az ezüstdob azonban süket maradt. Hedvig már jóval a kitűzött óra előtt fent volt. Még elimádkozta a zsámolyon szokott reggeli ájtatosságát, még megnézett egyszer hosszan minden bizalmas kis helyet, Marenka álomban nyugvó fejét a meghatóan besüppedt párnákon, aztán átsurrant a benyílóba és felszedte kikészített díszköntösét. Segítség nélkül. Már csak útra készen tért megint vissza, halkan, óvatosan. Égőpiros foltok virultak a szeme körött. Lányos kis keble nehéz lélegzettel járt. Karjában bokrétát hozott, a virágcsárdából. Ősz virágai...

Telehintette velük az alvó lányka nyugvóhelyét, homlokát egy percig a hideg párkánydeszkára nyugtatta, majd újból felegyenesedett. Visszanézett még az ágy végétől s egy lassú mélyet húnyt.

— Isten veled.

E pillanatban megint bámulatosan érett és fejedelmi volt, de mint az arénába induló vértanuk. Mintha valami nehéz jóslat lengte volna körül. Enyészetnek elsurranó fuvallata.

*

Mikorra Mária felébredt, a virágok már a lesarlózott széna hervadt illatával haldokoltak a szobamelegben.

Hamarjában nem tudta, hol is van. Idegen, lakatlan, tájékozatlan érzés fogta el. A vörös napgolyó értelmetlenül lógott be az ablakon. A csend vastagon csorgott mindenből. Még hálóköntösének selyem-

zizzenése is szinte zajként tűnt. A nagy fekete bútorok mogorván és elhagyatottan emelkedtek fölfelé. S mintha mindez nem itt, hanem valahol másutt, egy más világban lett volna, ő pedig csak messziről szemlélné, a híg, üres, megritkult levegőn át.

Hirtelen mintha kalapáccsal ütöttek volna a szívére, egész testében megvonaglott. Egyszerre józanult ki. Egyszerre emlékezett. Szívszaggató, mezítelen ijedelemmel nézett körül, majd szélsebesen felszökött, mintha rugók lökték volna magasba.

Elnyujtott, áthasító erejű, szinte állati rémületkiáltás tört ki a torkán:

— Hedvig!

Válasz nem jött.

Erre megcsuklott a térde. Végtelen, élete legmélyéből jövő sírással felzokogott és összeomlott.

— Nincs többé. Nincs! Nincs többé testvérem.

S egy kurta kis időre elalélt, elbotlott a szíve.

Nagy Lajos két árvájának útja 1384 Szentmihály havának elején különvált, mint amikor élőfát hasítanak hosszában ketté.

XXIV.

A kis kör, Mária legszűkebb udvara, Hedvig kirepültével csak még szorosabbra zárult. Bebek Toncsi — a királylányok velük nevelt, félárva barátnője — szinte egy órára sem hagyta el Marenkát. Annál kevésbé, mert Bebek Ferencnek a Christával kötött házassága óta, félárvából szerencsésen már egész árva lett. A szép mostoha — célját elérve — nem törődött vele tovább, Ferenc papa pedig hazakölletlenkedett a nagy udvari forgatagból Szerencsre, egyedül. Semmi, éppen semmi tyúkot nem ültetett vele az új asszony... nem hogy sertések . . . ménes . . . De minden hóban egy költségkérő levél? Az igen. Az bezzeg igen!

Ilyenformán Toanettának továbbra sem volt otthona. Nem is kívánkozott a rosszulnősült apa savanyú, ingerült és nyers férfiszokásokkal már telített környezetébe. Csak annál szorosabban barátnőjéhez zárkózott. Ez a közelség persze Balassa Menyhért szakadatlan jelenlétével járt együtt, de Máriának nem esett terhére. A közben eltelt nyolc és fél hónap alatt a fiú meglepő változáson ment át, ahogy csak a legényedő kamaszok és csak a szűzi szerelem tiszta lángjában tudnak, örvendetes gyorsan kifejlődni. Már nem volt vad, esetlen és szótlan, mint ezelőtt. Kappanhangja megmélyült, tisztult, mozgása símább és biztosabb lett, — férfibb. És Erzsébet úgy számított, hogy nem-

sokára a házasságnak erejével is összeboronálhatja a két egymásnak való lelket.

Ifjabb Garay Miklós emberedése persze azért verte Balassáét, akit a lányok dédelgetésül «Menyusnak» becézték. Menyus azonban nem irígykedett emiatt Miklósra. Érezte, hogy az nemcsupán hozzá, sarjúlegényhez képest nagyobb, hanem még a fejér szakállak közül is kezd kiemelkedni egy sereg olyan tulajdonsága révén, melyek igazán nem mindennapiak. «Volt benne valami»... valami szavakkal ki nem fejezhető... Aranyderengése a rendkívüli egyénységeknek, amire a másik fogékony lélek azonnal készen rezdült.

— A tudomány nagy jelei vagynak rajta! Még megjövendölöm, hogy pályát nyér s oly képes személy lesz őkegyelméből, azmely a magyari nemzetet messze elhíresíti! — tépkedte rügyező bajuszkáját.

És ahelyett, hogy féltékenykedett volna, a romlatlan fiatalok lázas eszménykép-keresésével, elragadtatott rajongásába foglalta barátját.

— Hol tehetem én, szegény, melléje magamat! Eszem nem érkezik az ő elméjéhez, sem az erőm. Elmés, discursivus, jó szóval, karddal jól tudó ember. Discursusa folyik, mint a víz. Fődeák, míg én majdnem deáktalan vagyok. Csak mint corrupte bírok, úgy beszélek deákul. Csodálkozásra való dolog is! Ezeribe egyszer, ha látni oly elmét!

Miklósnak már udvari tisztsége is volt. De azért nem múlhatott nap anélkül, hogy be ne látogatott volna. Vonzotta Mária halványarcú álomképe, bár sokkal kevésbé tudatosan, mint a bontakozó ösztönök első forradalmi korszakában. Most nem is hitte, hogy szerelemmel szeretné. Ezt az érzést szűzies szemérme ezerképpen el tudta magyarázni. A királyi állapot varázsának tulajdonította vonzódását, köteles és természetes hódolatnak a trón iránt. Sőt nem egyszer még meg is mosolyogta korábbi «képzelődéseit».

— Holminemű éfi s igen gyermekkori hóbort, amelyből kinőttünk — bölcselkedett.

Belső békéje csak néha billent meg egy kicsit, ha történetesen másvalaki legénykedett Mária körött, vagy fordítva, ez esetleg őt részesítette valami váratlan kedvezésben. Ilyenkor elvesztette biztonságát, nyugtalan lett, apja módján sötét és zárkózott, de csak amig valami elfogadható magyarázatot lelt, ami pedig hamar került. Alapjábavéve nem is tartotta megengedhetőnek, hogy valami sokat tünődjék női dolgok felett. Hát a kard! A haza?

Legnagyobb kedve lett volna ugyan magányban tudományoskodó pap lenni, ha már azonban a szülői kívánság ennek a szándéknak ellene fordult.. ? Mért kapta oltárról a vitéz kötést?

*

Azért persze továbbra is csak a közellétet kereste és a többiekkel együtt minden módon igyekezett elszórakoztatni Máriát, hogy elvonja figyelmét a Hedvig után való vágyódástól. Mert a lányka egy idő óta még a szokottnál is jobban búsult.

— Ugyan Toncsi, menj fel Hedvig öcsém leveléért, hadd olvastassuk fel Garay urunkkal még egyszer! — kérlelte most is barátnőjét. Aztán lebocsátva pilláinak félholdjait, dűlt hátra a nyár virágaiba foglalt padon. Így hallgatta annak a levélnek felolvasását, mely ezer aggodalommal töltötte el s melynek hosszú hetek után sem jött kedvező folytatása :

FELSÉGES NÉNÉM, nekem bizodalmas jóakaró Atyámfia, Kegyelmes és drágalátos Miasszonyunk! Éltig hű szolgálatunkat felségednek, úgymint szerelmes és igenkedves Testvérünknek, jóakaró Atyámfiának! Az Úristennek bő kegyelmét kívánjuk Felségeden lenni. Felségedet én nagy bíztomban akarom megtalálnom. Mivel az én Teremtőm egyfelől noha megkeserített, leszakítván téged szívünkről, de mint jó gondozó Atya, egyben áldását is bocsátá reánk. Erről

akarunk neked írnunk, tisztán megmondván Marenka, hogy minekünk itt az égi világon semmiféle szükségünk nincs, hanem inkább kelletébbeni gondviselet ránk vagyon. És mult esztendő Mindszent havának 15.-öd napja óta immár mi is megesmertük s tudtuk : mi légyen az Felséged módja szerint, koronázott király lönni . . .

Miklós elhessentett egy méhecskét és tovább dünynyögött :

— . . . . koronáztatásunkról most felségednek nem mondunk (ezt régebben elkövettük), inkább csak abban forgó elménk van, bár tégedet megvígasztalhatnánk! Mert halld meg Aranyom, hogy mind magyar s mind pedig lengyelbéli böcsületes uraim, igen nagy tisztességben tartanak és csak valamerre pillantásunk sem eshetik, hogy azt ne rögtön a legszorgalmatosabban néznék . . .

— No ugyehogy! — nyujtotta ki nyakát Miklós a levélből.

De Mária búsan legyintett.

— Ezeket ugyan elhisszük, legkisebbet sem kételjük.

Sőt inkább attól tartott, hogy Hedviget túlságosan is figyelik.

— Mint egy kalickamadár, szegény, a szűk arany rosté között . . . .

Szerinte így történhetett, hogy Vilmos nem maradhatott Krakkóban.

— Ezt a részt mondd!

— Csak rátérünk — fékezett nyugalmával a fiatal ember és szépen folytatta, amint jött :

— . . . van csodálkozásra való fényes udvarunk s követjeink, szintúgy mint az édes Szívemnek. És a lengyel urak is lejjebbhadtak már a zenebonasággal, amióta köztük vagyunk.

Továbbiakban arról számolt be Hedvig, hogy a lengyelnék milyen erősen nézik és dícsérik a ruháit.

— . . . de már nekem csak az a legkedvesebb, akin

Felséged keze kötötte a csipkét. Ma is ugyan ezt viseljük.

Azért az otthonmaradt leánykaruháira sem keveset gondolt:

—... kire nézve kérlek is Marenkám, mint bízott Drágaságunkat, hogy küldje meg Felségtek az virágos atlac szoknyát, melynek hossza csak bokomig érő, mert ez itt mind roppant hosszú farkú és felette gyakor elbukdosunk bennük.

Aztán a pici kulcsokat is kérte a titkos ládikájához, melyben a «vilmossali szent dolgait» őrizgette.

—... ezeket a nagy kapdosásban balga fővel otthon hagyván, Felséged meglelje, mivel feledém és kulcsok nélkül a Jegyesemtől most csak egy hajfürtünk sincs. Én is azért ezeket megszolgálom, mint bízott Kedvesünknek és szerelmes Atyámfiának.

Mária melléből rövid kis hang fakadt fel, de mindjárt elfojtotta. Félt, hogy ha sír, elüthetnék a drága levéltől, pedig ő annak — hiába hallotta már annyiszor — most is ugyanolyan mohón leste minden szavát, mint mikor frissen érkezett. Hát színlelte, mint aki csak csuklott, Miklós meg gyanutlanul folytatta:

—... hallottunk továbbá ilyeseket Felségeitek felől, hogy a pápa, VI. Orbán úr, 17. Decembris, régi kedvét a Kedvesanyánknak megtötte és Alsáni Bálint püspököt országmásodik bíborossággal valahára felruházta. Köszöntse nevünkkel Őfelségét, kihez gyermeki alázatban meg nem szűnünk.

A lányka lopva egy könnyet törölt ki a szeméből. Miklós azonban a levél fölé hajoltan megint nem vette észre és tovább olvasott:

—... ennegtova igen örvendettem, hogy ugyanazon szentséges pápa úr (kiről előbb már volt emlékezet) e mostani év die 15. jan.-i, a nagy gyanós fondorlatos rokonunkat, Durazzói Károlyt, napolitán királyt, átok alatt az egyházból kiközösíté.

Szinte lángoltak a papíron a betűk.

—... mert mi dolog is legyen az, hogy keresztény

fejedelem egy pápát — s hozzá oly köteles kedves úri embert, aki őt kisded árvaságától karolta és akinek ez a Károly koronájával is tartozott, — holmi hamis okon, haddal ostrom alá vegyen?

— Nocera várába üldözte Őszentségét — bólintott Mária és tovább unszolta Miklóst.

—... én már ezt a rokon urat csak soha kedveltem! Eztán sem bízom Őhamisságához, sőt hiszem elkövetkezni rá Isten ostorait, melyet Felséged Szívem még megtapasztal! De hagyján — tért vissza a kalandozásból a levél. — Inkább Zsigmondról, Felségednek hálá Isten megszüntetett jegyeséről akarok írnunk! Mivel értjük édes Néném, hogy örülsz szabadulásodnak és mert egy udvari titkos emberünktől hírünkké lött, hogy ez a hitvány urfi bátyjaurához, a nemkülönben gaz Vencel cseh-németrómai királyhoz futott. Vaj tudtok-e erről ott Budán?

Miklós összeráncolta szemöldökét, de Mária csak sürgette és a fiatal ember hát mondta :

—... ezt pedig nem másért írjuk, hanem hogy ügyelten ügyeltessen Felséged! Mert ez átkos, dolgainkat rontó hercegtől is ám sokféle gonoszok tellhetnek s még bizony a Drágaságunkra reátörése is elhihető !

Balassa mérgesen elmordult:

— Ott leszünk!

Miklós hangja is dercés lett :

—... mondják, hogy Stáromberg Vilmos nagy külföldi báró hadát, Zsigmond egészben a zsoldjába fogadta.

S miért?

Aki békés szándékot visel.. !

—... jaj, nehogy még fegyverrel megrohanásodon törje cudar fejét! De hisszük, hogy az egyigaz Isten örökké megálló ítéletéből s tanácsából, ilyet nem hágy, hanem Felségedet e rossz és méltatlan fértől végig megkémélendi.

E részek alatt Miklós arcán kergetőztek a színek. Hol derű, hol felhő... Mégis azonban a derű diadal-

maskodott. Már előre látta a levélből atyjának említését és dícséretét, amiért ez nem szánta a fáradságot, ő maga alament Sutiscoba, a megint másoldalról ármánykodó bosnya király székvárosába, hogy vele valami kiegyezést szerezzen.

— ... bár igaz, a hozzánk oly hű Cattaro odaajándékozása fejében!

Nohát ez a város Tvartkó őseié ugyan soha nem volt! De Hedvig azért nem tartotta lekicsinylendő dolognak, hogy a bosnya király most már komaságot kötött a nádorral evilágon mindenki ellen, kivéve őket hármójukat, akiket «legszerelmesebb nővéreinek» hirdet lenni.

—... bár én azért őkelméhez sem bízom eleitül — zsémbelődött — s esdünk igen és implorálunk, hogy ti is azonképpen Ő róka Felségének neigen hidjetek! Mert ez a Tvartkó olyan Fáraó természetű...

— ... ám ha mostan insperate mégis jószándékkal volna, Cattaro elvesztésit akkor sem kevésbé szánom.

Nagyon aggódott a távolszakadt testvér, hogy Cattaro feláldozása riasztó példa ne legyen a többi jóviseletű tengerparti városok előtt!

— ... hanem hát nini! — kapott hamarosan észbe. — Ki legyünk mi, hogy gyermeki elmével ilyeseket mondjunk a politicában, mikor ottvan Fels. Anyánk, aki mindenekben százszor járatosabb nálunk? Meg is követem magamat... s kérek hozzámillő kisded dolgainkban...

— Ezt, no ezt beszéld! Ezt akarom! — lobbant közbe Mária, a szenvedésüket kereső lelkek türelmetlenségével és mostantól le nem vette iszonyodó szemét a levélről. Sőt a társaság többi tagjai is csak nehezen palástolták nyugtalanságukat.

Mert a levélben az állt, hogy ez év Boldogasszony havának 18.-án, micsoda barbár népség tört Hedvigre! Kereszteletlen pogányok! Szkrigyelló és Borics, Jagelló litván fejedelem öccsei, akikhez még Hanuló vilnai

főkapitány sem átallotta kíséretül szegődni: keresztény fejjel! És hozzá egy valóságos Anjou hercegnő (bár most már királynő) lánykérőiként!

— ... necsak pogány s kutyafejű légyen ez az úr s durva félvad és kelletébb rút, de huszonhárom évekkel öregebb nálam! Vadkan agyarú és merőben kopasz. Lába ennek görbe, hasa ennek pókos, még bizony mutogatni hordozhatnánk körül és bő költségeket nyerhetnénk belőle! — tréfált a levél író.

Marenka azonban nem hallgatta, nem győzte tovább nyugalommal.

— Ez mind csak álltatás és hamis illúzió! — tördelte kezeit. — Hedvig öcsém csak engem nyugtat. De én értem, tudom, hogy micsoda félelemben legyen a mi édesünk!

Megjövendölte, hogy ebből a korhadott pogány litván kopaszból még «nagy rosszak és romolások jönnek ki». Mert az ilyen vadember be szokta tölteni az ő erős akaratát...

— De szálljak inkább a föld gyomrába — szedte hallhatólag orrán keresztül a levegőt — mintsem ezekben valami telljék! Hogy Hedviget ne a szeretett jó úr Vilmos, hanem egy vén förtelem nyerje!

Mikor hiszen a testvérke a kedves ifjúval már többször nászt is ült!

— Mit ír? — lármázott egyre izgatottabban. — Hogy keresztvíz alá ígérkezik a vén túrószacskó Jagelló? Amire eddig sem rábeszélés, sem a porosz Keresztesek intelmei reá nem bírhatták?

De nem várt feleletet, ő maga ontotta a választ:

— És hogy egész népét a catholica religióra hozza, ugye! És hogy szabadon engedi összes keresztény foglyait! Örökre egyesítendi birodalmát Lengyelországgal! És hogy Pomerániát, Dobrezinát, Sléziát, Vielunát és minden lengyelektől valaha elfoglalt földeket visszaszerzi! Ősei kincseit az ország használatára beadja! Még bizony szegény Vilmosunknak is kifizetné bánat fejébe azt a kétszázezer forintot, amit

eljegyzésükkor az atyánk az udvartartására lekötött! Ó jaj! — jajdult.

Hol az ő Hedvigéhez hasonló politikai érettsége! Mennyiért bírna egy ilyen részdologra is kiterjedő, okos levelet megírni? Ő csak egy tudatlan, gyáva lányka. De azt tévedhetetlenül megérzi, hogy ez a kereszténységre való ígérkezés, ez, ez lesz az a háló, amibe majd a szegény testvérkét befogják.

Könnyázott arcocskája gúnymosolyra torzult. Dereka nevetséges utánzással hajlongott és így mondta csúfolódó és áradó keserűséggel:

— «Felségtek tekintse népének és az szent religiónak hasznát! Felségtek ne döntse háborúba Jagellóval Lengyelországot!» Felségtek így és úgy...

Esküdött, hogy már ezt készítik.

— Csak ez dörgést jól ismerjük! — rivalt olyan szenvedélyesen, hogy a fiatalok ijedten szökdöstek fel helyükről. Nyugtatták volna minden áron. A vérében sebzett kis teremtés azonban lerázott mindenkit. Szinte magán kívül tört ki belőle a rég lefojtott feszültség. Toporzékolva követelte húgocskáját, annak azonnali, azonnali! megszabadítását.

— Hiszen úgy fogadták a megvetemedett cinkosok, hogy még visszaküldik anyánk nevelésébe? De csak hitegettek, hogy valahára kézbekaphassák, koronázhassák s aztán tehessenek majd vele, amit ők akarnak!

És most már ők vannak felül...

Hát ez az ígéret? Ez a világ sora?

Szilajan rázogatta a fejét:

— E rút lében bizony még Opuliai László gyámunk kanala is benne kavarog!

Meggyőződése szerint a Vilmossal való nyilvános esküvő halogatása által a nagybácsi csak utat egyengetett az agg eb Jagellónak.

— Hagyjatok! — sikoltott. — Immár az öregrend emberek böcsületiben is csalatkoztunk! László

bátyánknak orcája se legyen többé előttünk, amiért így végzett a boldogtalan öcsém sorsa felől!

Nem lehetett mást tenni, Miklós Antonius Sirmiensist, az udvari orvost, Balassa pedig a királynét hozta s közerővel beterelték, ágybafektették a minden tagjában remegő lánykát.

Ilyen búsan végződött a krakkói levél.

OSZK

NYOLCADIK RÉSZ

ÉJFÉLI ESKÜVŐ

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Szegedi Szabadtéri Könyvtár

XXV.

Mária betegségbe esett. Elég hosszacskán sínylődött, ameddig mégis felépült. Tanult, jött, ment, végezte aztán a dolgait mint máskor, éppen csak hogy még álmodozóbb lett. Csak a léptei lettek még halkabbak, tétovázóbbak és a tekintetében maradt valami idegen, fiataloknál szokatlan szomorúság.

A lengyel ügyről a túlnagy fájdalom szemérmével nem beszélt többé, kivéve egyetlen alkalmat. A szűk kis baráti kompánia éppen a várkertben sétálgatott. Hirtelen egy aranysárga pillangó rebbent fel előttük és be a fasor fekete sűrűjébe!

Akkor ennek a lepkének hosszan utána bámult.

— Arra ment el az én szőke pillangó Hedvigem is — susogta és valami ijesztő merevséggel mosolygott. Nem sírt. Nem lázongott. Estére azonban megint roszszul lett. Gyötrelmes szorulást érzett a mellében; bal karjának is szinte elviselhetetlen fájdalmát. Szíve pedig olyan rendetlenül dobogott, mint egy bolondjába megrángatott kis harang. Arca kísértetiesen elhalványult — s csak vergődött és csak vívódott a levegőért.

A roham nem tartott soká, de egészen összetörte s olyan erős halálsejtelemmel töltötte el, hogy pillanatról pillanatra már a végét várta és vonagló ajkakkal a lélekválság imáját kezdte mormolni.

Erzsébet őrültként sikoltozott. Rémültében oly

vadul szorongatta az orvos karját, hogy ujjai vashorogként vájódtak a vézna ember madárhúsába.

— Meglásd, hogy megmentsd nekünk, vagy fejed elesik! — lihegte, haját tépte és szeme a fehérjével felfórogva akadozott.

— Mármeg ezt is vesztjük! Másodikat tehát — dadogott s láthatólag botladozott az eszmélete.

— Ó dehogyis, dehogy!

A tudós Antonius megnyugtatólag dörmögött és csak állta türelmesen a szorongatást, ameddig hasznosnak vélte. Aztán sorba kinyitogatta az asszony görcsös ujjait és egyenkint rájok fujt.

— Ezekből csupán annyi lösz, hogy mind a kettőtöknek, kegyelmes asszonyom, eget-változtatására kell gondolnunk.

Keményen szembefogadta Erzsébet ébredező tekintetét, majd parancsoló szigorral tette hozzá:

— De ám külön-külön! Ezt erősen meghagyom, hogy külön! A szélkelepnek éppen ellentett tájai felé!

A felséges anyának Visegrádot tanácsolta, a királykára nézve pedig, hogy Szekszárdot keresse fel.

— Ottan idvezült Urunk pompás épületeket indítatott, szép majorkodással, szérűs, avagy csűrös kertekkel és kedves galambbúggal a kapufákon.

Már Christa is tódította:

— Ott a lelkem vígan mulathatja magát a nagy sűrű erdő közt, galambok és bárányok látása fölött, a szelíd, kies fészekben, ahol minden egyéb állapotok is hihetetlen jól vannak elrendelve. Fogadd el, Aranyom!

Az ijedt anyával nem volt éppen könnyű, de leányának békés elszenderülését látva, később mégis engedékenységre lágyult s egyszerre ránehezedő fáradságában már mindössze ennyit vetett ellen:

— És az udvar? Udvar is van, jó Ferencném! Rabok vagyunk, tudjátok s nem bizony kedvünkre csapongó madarak! Nyomorultak.

Az orvos azonban fellelte magát és így az ő hig-

gadt magyarázataiban hovatovább minden leegyszerüsödött és megvalósítható lett a terv.

— Majd szépen felosztoznak kegyelmességeitek, mint atyafiakhoz illő — mondta. — Kancellár, kincstartók és hokmesterek mind a két felé. Pár zászlósúr, apród, egy leveles deák... mi kell több!

— Nálad marad az érett ész, ama kisded udvarhoz meg tanácsot adunk — unszolódott Christa.

— De — emelte fel az ujját Antonius — azt tisztán megmondom, hogy negien terheljék az gyermekcsét. Épp hogy az országlakosok előtt valami palástja láttassék a dolognak lenni. Evvel ugyan a Birodalom szekere még fel nem dől!

*

Hát dűlni éppen nem borult, néhány jó tartószöge azonban bizony kipotyogott. Sőt maguk a kerekek is... Gyanusan vargabetűztek. Csikorogtak, akadoztak.

Mert történtek hamarosan, ilyen eddig még nem hallott fonákságok:

A rendeletek mostantól hol Mária, hol meg az anyakirályné aláírását viselték, — hol mind a kettőét, ha éppen futár fordult a két udvar közt. És pecsétet is, hol arany függőt, hol kettőst, titkost, bíróit, hol pedig gyűrűst: a házi kicsit. A rendeletekben meg — oh, azokban a rendeletekben! — tehettek a többnyire csak jó társalgásuk szerint összeválogatott urak, amit éppen személyes érdekük, vagy a mások elleni haragjuk sugalmazott. Mintha ők maguk lettek volna a király, de persze annak felelőssége nélkül.

Sógorod, komád ez és ez?

Nosza hol vagy deák és írd!

— Mi, Mária, Magyar Ország etc. királya, im elrendeljük, hogy a füleki várhoz tartozó Simony és Déter nevű, gömörmegyébeni birtokok Kaplay János orosz vajdának kezére ejtessenek...

Vagy:

— Generose Fidelis, salutem et omnem prosperitatem! Kívánjuk búzgón, éltesse az Isten kegyelmüket. A kegyelmük tapasztalt szolgálataihoz képest megparancsoljuk, hogy Konyafia Frank úr, Vas, Zala és Sopron megyék ispánjának Hof és Menhard nevű birtokait, a Heves megyébeni Tarjánnal rögtön felcseréljétök... Ex castris nostris ad Szegzárd, stb.

«Mi Mária» és mindig csak Mária, Mária...

Jó, még, akik ezen a görbe úton valamit nyertek! Haszon miatt nem szokás zúgolódni. De akiket — többé már nem is tartománybelieket, hanem belső vérmagyarokat — az ilyen rendeletek mindenükből kiforgattak, tetejébe meg is bélyegeztek, gyaláztak! Zudarok... Laczkffyak... Ezek aztán nagyon, nagyon furcsa szemeket vetettek, nagyon furcsákat gondoltak, cselekedtek és ez utóbbit nem is éppen titkon. Toldi Miklós szabolcsi ispán például Erzsébet megkeresésére választ sem adott neki, a «bitorlónak», hanem akié a felségjog! Csakazértis, csakazértis, Szegzárdra, a báránykáit gyanutlanul bégettető Máriának. A leleszi konvent és mások sem másként... kivéve azon urakat, akiket meg ellenkezőleg, a Máriások intézkedései sebeztek vérig, mint Fraknói Pált. Ez Mária király levelét el sem fogadta.

— Királya ám a varas ebnek, de nem minekünk!

— Törvényt! Törvényt! — hangzott fel innen is, onnan is.

— Koronáztatási eskü!

— Endre apánk arany bullája!

— Jog! Rend! Igazság és szabadság! — neszlett máshonnét s igen, mind hangosabban, már ilyenek:

— Jaj nekünk, e vak indulatok hertelenségével kapadozó uralomban! Jaj neked édes vér nemzet!

— E habahurják igájában, mihamar zokogó átokkal lészen teli, Lajos alatt oly fénylő tekinteti hazánknak! Mert itt törvényrontás vagyon!

— Esztelen kormányzatukkal romlásba utaztatják a hont s elvesztegetik a némberek!

Nyögött, fogat csikorgatott kicsiny és nagy. Emelkedett helyében a rög is. Elindult.

— Lajos! Lajos! — esengett a megrugdalt nép. De szava nem hatolt el a magas Visegrádba, sem Szekszárdra, erdők sűrűjébe. Ott a nagy országfájás közepett, a szép úri csend kellemességében, a két gyengélkedő asszony egészsége lassacskán helyreállt.

OSZK

XXVI.

Valahonnan távolabbról kürt hangját lebegtette a levegő. A Budára már visszatért fiatalok lent tanyáztak a városvégi, vadaskerti gyepen. A divatosan kékrezöldre festett lovaikat legeltették, itatgatták a Dunából, mert játékos kedvükben minden munkát egyedül akartak most végezni.

Dohogó, száraz, fülledt volt egész nap a júniusi meleg. Az ifjú Garay azért csak félszer-dolmányt hordott. Balassa is, kurtánkát. De a tartósan bevett hőségnek így is ki kellett jönnie belőlük. Furcsán párdúcfoltos lett a hátuk, a világos kelmén átnyirkosodó verítéktől. Kissé hát letelepedtek falatozni, csak úgy köröm közül, aztán időkergetőleg rágcsálták a fűszálakat. «Igen, nem»... fujták a pimpimpáré növény fátyolbóbitáját, mígnem jött a napszállati Dunaszellő, egy raj ösztökélve csipdeső szúnyog és erre megfrissültek.

Megint elment fülük mellett a kürtszó.

Toanetta eldobta az utilapú levelét, melyen eddig dudált.

— Mit játsszunk ?

— Cziczefutást — ragyogott fel azonnal Balassa, mert képzeletében vágyfeszüléssel élt az ilyenkor megengedett karolások gondolata és Toncsi édességes hajlongása. Tudta azonban, hogy a beszéde nem számít.

Mária idegenkedett.

— Inkább tán hunyaskát gondolok....

Mióta a szívével az a dolog történt, nemigen eredt többé jóízű futkározásokba, hiába engedte is meg az orvos. Valami lett vele... Valami testi elbátortalanodás.

Megint szólt a kürt.

Tulajdonképp ennek erősbödő hangját hagyták kifutni, csak nem tudtak róla.

Aztán Mária felnézett.

— Ha valami jobbat mondotok — kezdte az ő bizonytalanságával és mentegetőzőleg ismét lesütötte a szemét.

— Igenhát! — sietett volna segítségére Miklós, aki ezt az angyali tétova természetet legjobban ismerte — s mert egyszerre valami hasznavehető ötlete támadt. De újból az a fránya kürt..! Félighallva is kiverte az eszéből, amit javasolni akart.

— No, mit gondoltál?

— Kapócsontot, pedgyes lyukba vetve, kézfejen kifogva — felelt azért röglön, nehogy félbehagyjon egy megkezdett mondatot. Mert így tanították, ilyen volt az iskolája, hogy ha egyszer beszédbe kezdett, adja is elő végig. Ne bízza félszeg nevetgélésekre a gondolat kiegészítését. Nem úri s nem bölcs.

De Marenka persze nem fogadta el a szükségtanácsot.

— Az meg fiús, a pedgyes. Már akkor inkább labdázzunk.

A társaság talpra szökött, mikor megint a kürt... Megfontolt figyelmet ugyan még mindig nem szenteltek neki, legközelebb azonban már abbahagyták a játékot és ezúttal oda is néztek.

Alig száz lépésre kis lovas csapat bukkant elő a bozótból.

Toncsi elragadtatottan csapta össze a kezét:

— Tyű, de pompás leventák!

— Az orcájuk nyúzott — hökkent meg viszont

Menyus, mert sehogysem fért a süldő fejébe, hogy valaki egy már dúsan kirügyezett bajusz és gyapjas szakáll boldog birtokosa lehessen és mégis önként megváljék e díszeitől.

Garay megvígasztalta barátját:

— Nem nagy csoda, hiszen idegenek e szakálltalan urunkfiai. Krepinnel, azaz rojttal szegett a ruhájuk, nyakukon pedig boncsos örv. Mentéjüket gallosnak lenni gondolom.

Máriát azonban nem a ruhaviselet érdekelte.

— Ezek Budára tartanak — szólt aggodalmasan. És kürtök bezzeg, már a túlpartról is. Hasonló parádés urak, csak hazabeliek.

— Ej, mi gondunk velük! — únta el a látványosságot éppen Toncsi, hálátlanul.

— Nektek nem sok. Nekem annál több. Felejtitek? Hiszen mi vagyunk a király — hullatta le csüggedt mozdulattal Mária a kezét.

Előre látta, hogy itt megint végehosszatlan udvarlások lesznek s számtalansok discursusok és acclamatiók...

— S még bizony azt sem hattuk meg, hogy hova lettünk!

Nyomban indulni akart.

— Őfelsége ezóta ki tudja, hogy keres!

Ideges lett és izgatott.

— Jahh, ha majd úgy de statu rerum Hungaricalium kérdezősködnének..!

Ő pedig most frissen jövén ki Szekszárdról, egy kopasz szót sem tud az országos állapotok felől!

A labda ott virult, ott piroslott még a füvön. Szeme is rajta állt. De zavarodott tekintetével nem látta többé.

Lovához! És Miklós tenyeréből fel a nyeregbe. Király szerinte nem lehetett idegen sereghajtó.

— Meg kell őket előzzük s még ugyan anyám parancsolatját is vegyük. Utánam!

Lova a többi közül kibúcsúzott, úgy kitört, hogy

bokrosodásnak látszott és maga a kitünő futtató Miklós is csak nehezen bírt a nyomába érni.

— Felség! Mit tesz felséged, Isten szereimire! Verje meg már orrát az beste párájának! — rivalt ijedten.

— Miért? — lobogott elől nagy hajjal a lányka. S csak tovább.

—... mert nyilvánvaló, hogy megdöhödött a fene mén! Közelibe sem férkőzhetek így!

— No jöjjön, jöjjön, uram kegyelme, nincsen ennek semmi baja, én magam késztetem a sarkantyúmmal — felelt a kis amazon és helyben meggyökereztette táltosát.

— Ennyi az egész. Ne káromold uram! Nagyonis jó, alázatos ló ez. Hatalmamban tartom. Jóságos szép, kétesztendős fajbeli lovacska.

Nevetve fordult Miklós felé. Keskeny arcát ritka büszkeség szinezte.

Aztán együtt futtattak.

— Hát első lovas felséged, felségedet kérem!

— Még ehhez az egyhez uram valamicskét tudunk. Egyebekhez úgysem igen sokat. Amióta betegségben estünk, veszteg űlők lettünk, mint a kocka s nem ifjúként a testnek ingatagságában gyönyörködők. Ennyi legalább hadd maradjon.

— De felséged kelletébb vakmerő. Ne adja Isten, még evvel egyszer elveszedelmezhetik — zsörtölődött Miklós. Aztán elnémult, mert egy pillanatra meg is jelenült előtte, amit mondott. Képet látott tisztán megképződni. Kétfelől mintha sziklabérc... Sok buján lihegő erdei páfrány, magas fű, susogó lombok, köves patakmeder... s mind ezek közt egy oldalára fordult paripa... És rettenetes nagy lomha dögteste alá temetve egy álomkönnyű, törékeny teremtés: a magyar király. Mária király, csak halva.

Beleizzadt ebbe az ostoba képzelődésbe. Ugyan mi ütött hozzá, ilyeneket gondolni, mikor nagyonis elevenen élő a felség? Mármeg újabb versfutásba fo-

gott. Mintha e világon először, ebben az egy dologban kérkednék szegény a tudományával.

A hajadon éppen valami sövényt ugratott keresztül. Aztán testhosszában, szinte fejjel lefelé függve, lovának peckes mellső lábain a felporzó húmuszt mélyen megszántva, leszánkázott a jómeredek domboldalon. Nem engedte megkerülni a lónak a vizes gödröt, mely odalent várakozott rájuk. Egyenesen nekihajtotta a tüzes ményt, mely erre nyílként át is repült, egyszerűen, mert egy kislány így akarta.

Garay azonnal követte a példát. Beérte a virtuskodó amazont és nem korholta többé. Igazán mesterlovas őfelsége... De a kedve már elgörbült. Ingerülten tért haza. Sértette, hogy világos fényes nappal kísérteteket lát.

— Mi van ma te fiú? — förmedt a kegyeit leső inasára, mert még arra gondolt, hogy hátha talán tizenhárom... vagy péntek, azaz szerencsétlen nap van. De sem péntek nem volt, sem 13, — hanem 27. Június 27. — 1385 június 27-e.

Nem szólt semmit. Lement a sáfárházba, ledobálta ruháit, be egy dézsa frissen húzott vízbe és irgalmatlan megcsutakolta testét, mig csak a tagjai elálltak a dermesztő hidegtől. De még azon túl is, mélyen bent, egy titokzatos és kifürkészhetetlen belső zúgban, lélek ködében, homályban, elűzhetetlenül megmaradt valami. A június 27. — Erre a dátumra valahogy minden évben felneszelt s nem szerette. Ismerték róla, hogy semmi új dologba bele nem fog e napon és mostantól mindig nagy idegenkedéssel látta lóra ülni Mária király őfelségét.

XXVII.

Csakugyan felhajtották már az eltűnt fiatalokért az egész udvart és Christa lelkendezve fogadta a királykát.

— Sebesen, kis úrnőm! Köntöst újítsunk. Tüstént itt lesznek.

A lányka azt sem kérdezte, hogy kik. Bús elégtétellel csak visszaintett pajtásainak a vállán keresztül:

— Nem megmondtam?

Azzal engedelmesen a főasszony után indult.

Saját belső szobájában anyja jött elé, de fel sem ismerte mindjárt. Nem akart a szemének hinni. Az özvegy bíbor közt, skarlátfátyolos, gránátköves koronájával, hermelinesen..! Atyja halála óta először látta így s még valami három hónap hiányzott annak a három gyászesztendőnek teljességéből, amit Erzsébet önként szabott volt magára és szűk családjára. Hát kétszeresen ámult, Erzsébet pedig félig lehunyt pillái alól leste.

— Fura. Mi?

— Nagyon.

— De... tűrhető vagyok azért?

— Gyönyörű — bólintott Mária és ekkorra tökéletességtől szinte megfélemedetten, lábujjhegyen járta körül a bíborzuhatagot.

— A mai nap végett kelleték így tennünk... Meg kelleték kurtítanunk a keserves időt — gürrögött

a királyné s valami kis jóleső tévengés zavarának engedve, egy pillanatig majdnem kacérkodott leányával. De aztán eszébe jutott az előtteálló nehéz feladat, titkon megrázkódott, nekilélegzett és olyan vígsággal, mely túlságosan lármás és szeles volt ahhoz, hogy természetesnek hasson, összecsapta két párnás tenyerét :

— Nosza Ferencném, jeride, segíts !

Mária még semmit sem értett a készülődésből. Együgyűségében az alakoskodások felismerésétől is távol állt. Mindössze annyit látott, hogy kisasszonyai egy új, gyöngyös fehérselyem ruhát hoznak, most tehát bele kell abba nyilván öltözni. Pedig a fehér sohasem tartozott a színei közé. Barnás arcbőrével olyan volt benne, mint egy kis tejbeesett csótán.

Végezetül Erzsébet fátyolt és köves koszorút tűzött a hajára.

Ettől mégjobban elborult.

— Mint valami menyasszony !

— Ahogy igazis ! — sietett túlontúl a válasz, mire a gyermek halkan felsikoltott :

— Zsigmond herceg !

— Ó, hogyis ne, hát még mit nem ! — igyekezett az özvegy minél fesztelenebbül nevetgélni. — Hol vagyon már a tavalyi hó és jég !

Hősileg leplezte izgalmát.

— Jean la Personne, kis bogaram. Egy nagy csutkástorkú, nyurga francia ! Majd meglátod, miként jár le-föl a nyakában az a valami . . ! A dugó. Csak aztán el ne kacagd magad, ami bizony nem csekély tűrtőztetés, ugye, főasszonyunk ?

Bebekné mintha már sem bírt volna a vígságával.

— Engem aztán közel ne eresszen felségeitek, mert én a szeme közé nyerítek, egy a Teremtőm ! No jól fognak ezek egymás mellett fösteni !

Marenka még mindig csak bámult, noha egy kicsit már duzzogott is.

— Mért kellessék nevetgélniök ? Valahára tisz-

tán beszélhetnének inkább. Nevetgélésekből mit ércsünk ?

És sértődötten fordult el.

— Ha meg pedig így vannak e dolgok, akkor hogy menjek én ilyen fátylas fehérben azon rusnya úr elé ? Ki az és egy átalagból, mit akarjon tőlünk ?

Anyja békítőleg csipdeste meg az állát.

— Mit se búsulj ! Vele személy szerint, semmi dolgod, járód nincsen. Nem más ő, mint csak a szép orleansi Lajos herceg képviselője, aki téged az átkos Zsigmondtól örökre szabadít és akinek medályképét Diós Győrben neked ajándékon adtuk. Igazis, hol van ?

— Garay junior — rettent fel a hajadon és tapasztalatlan teremtések módjára, engedte magát kelepcébe fogatni. A dolgok lényege elsikkadt az ijedelme mögött. — Garay — hebegte — még azon nap eltiporta véletlenül egy kövön.

Bocsánatesdő tekintettel kísérte vallomását.

— Nem gondoltuk, még sor kerüljön rá. S most aztán mi legyen ?

— Hát az — buzgólkodott Erzsébet a bocsánattal — hogy ennegtova te magad rontsd el a te sarkaiddal, mihint egyszer férfi !

Legyintett.

— Semmit a szívedig ! Ez mostani dolgot sem szükség. Csak politika . . .

Megszégyenült a lányka ártatlan tekintetétől, sírásvágy fogta el, de mindjárt észretért, leküzdötte a rohamot és elszántan folytatta :

— Javadat akarjuk ! Ma éjjel Vilmos győri püspök a zsigmonddali jegyességed erejét egészlen eltörli. Valaki pedig szépen igent esküszik a nyurga francúz embernek, akivel, per procura, házasságnak persze csak külső árnyékát végbeviszitek, ágy szélén keveses időkig együtt üldögélésekkel.

Gyorsan és lázasan beszélt, mint aki mentől előbb le akar rakni valami nyűgöt.

— Avval aztán kész is a nagy dolog ! Lajos her-

ceg lokumtenense hazavakarodik, egyiránsólag a mi Párisba küldött követeink is hazaszállnak.

Christa sem akart a nehéz kötelem alól kibujni. György korbáviai grófot, Lossonczy László erdélyi vajdát, Frangepán János comest sorolta fel, úgy valami százötven lovag közt.

— Felséged talán nem is tud felőlük ?

Negédesen csücsörítette a száját.

— Nem akartuk aranyomnak kisdedgyermeki játékait ilyen unalmas ügyekkel zavarnunk.

Hát nem okos ?

— Magunk végeztük.

— Vagyis hogy nádor urunk szekundálásával — helyesbítette a királyné, mert tartott rá, hogy Miklós neve semmi érdemből ki ne maradjon. — Ennyibe ugyan szívem még senki bele nem halt, sem meg nem félszegült, sem másmint élhetetlenné nem lött. Te magad megmondhatod.

És nézett, hogy vajjon hát mondja-e ? Anyai felelősségérzete olyan szomjan leste-várta azt a . . . feloldozást.

A lányka kicsit tűnődött, aztán vállat vont. A szokatlan kényeztetés lábról vette. Az ügyes befolyás sohasem tévesztett nála célt.

— Nojszen ha csak ennyi ? Persze.

És szerelmes pillantást vetett anyjára, boldogan, hogy valahára ő is tehet neki egy kis szívességet. Még mindig sokkal jobb — gondolta — mint amikor a vad és szeretetlen Zsigmonddal csukták egyszobába s egész éjjelre . . .

Megkönnyebbült. Ez igazán egyszerű. És nem adta volna sokért, hogy a szó a medályról ilyen minden kikapás nélkül elfordult. Csak azt nem bírta felfogni, hogy mért éppen Vilmos győri püspök . . ? Ahogy körötte súgták, ez ellenpápista volt ; a hét éve Fondiban tartott pápadetronizáló franciapárti zsinatnak és VII. Kelemen ellenpápának titkos híve s mint

ilyen, nem igazi fia az édes Egyháznak. Hát akkor miért? Hogy vehetik most egyszerre az ő szolgálatát?

Arca már-már nyugtalankodó kifejezést öltött, de az anyakirálynő, aki szinte olvasott átlátszó kis gondolataiban, elejét vette a kényes kérdezősködésnek.

— Országot ami nézi — szólt — annak mindig az az igazi pápája, amelyiknek szükség esetén jobban hasznát vehetjük. Ezt tanulja meg az uralomban kedvesem. Phh! Meg különben is — játszott ajkán egy gonosz kis mosoly. — Pap, az pap, ha egyszer felszentölték, akármilyen párti. És nemkevésbé pap, mint bármelyik pápa. Ez a hierarchia dolga. Ő dolguk... S intézzék csak maguk közt. Nem a rang a fontos felség, hanem az eskü. A pappá szentelő kenet, mely, azmint jól tudod atyafim, a lelken eltörülhetetlen jegyet hágy.

És ez szerinte a győri ellenpápista püspöknél is jól megvolt.

— De mért éjjel? — kezdett megint gyanusan pislogni Marenka, akinek egy lépéssel többnyire későn fogott az esze, hogy aztán annál szaporábban ontsa kérdéseit.

Ezt az újabb bajt megelőzendő, Erzsébet azonnal maga hozta elő a kéznél tartott indokokat.

— Ma még nem szabad az orleansi vőlegény dolgának híre csördüljön. Eltántoríthatnánk vele az amúgyis ingatag természetű Durazzói Károlyt, melynek nápolyi trónfoglalásában éppen a francia hercegek voltak legfőbb vetélytársai és ark-ellenségei.

Utalt itt Apród János historikus leckéire. De a várható oppozició más személyiségeit sem hagyta említés nélkül. A kikosarazott Zsigmond cseh-római király bátyját, Vencelt és egyéb rokonait. Főképpen nem persze a római VI. Orbán pápát, aki ellen épp a francia bíborosok fujták legjobban a követ. Ez az ellenpápa engedékenységével és Magyarországon növekvő befolyásával, szerinte okkal tarthatott volna itten híveinek megfogyatkozásától.

— Azon kell lennünk, hogy egy jó erős francia szövetséget minnél kevesebb zsibongások mellett biztosíthassunk — fejezte be végül magyarázatait és Mária másnap ugyane szavakkal avatta be az «országtitokba» Miklóst, aki e «tisztán politikai» fordulat fölött csakhamar napirendre is tért. Pedig az országos mesterkedések subája alatt nemkevéssé volt igaz, hogy féltékenyen féltett «királyát» Vilmos győri püspök előtt, amaz ádámcsutkás Jean la Personne személyében, Orléansi Lajossal — annak képviseletében — feleségül megeskették.

— Ő még nem gyanítja, szegény angyalunk, hogy ebből a lépésből mi lehet igazán! — tördelte kezeit a vívódó anya.

De Miklós nádor megsímogatta és erős karjai közt párnáira vitte az aléldozó nőt.

— Mire pedig ráébred, addigra megszokja s még meg is szeretheti — vígasztalta szenvedő kedvesét, aztán elfujta az olajmécs szembántó lángját.

— Itt vagyok. Mit félsz, kicsiny hitű

KILENCEDIK RÉSZ

A NÁPOLYI KIRÁLYFOGÁS

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

XXVIII.

Nohát, lényegileg ez sem különbözött azoktól a fogadótermektől, amelyeket udvari körökben látni lehetett. Éppen hogy ami oszlop volt benne, az nem szürke sívó kőből volt, hanem az itt könnyen szerezhető márványból — s ami veres és sárga kelme, az égőbben veres és napsütött formán sárga színű. Végezetül pedig az ajtó. Itt kevésbé szánták a falat. Jó nagy darabokon kikaszabolták, kimetszették, szobának is elegendő szakállszárítót és bő folyosót vontak az ablakok elébe s a nagy darab üres nyílásokon itt ezennel hasonló nagydarab kékségek és fehérségek látszottak be. A tenger... A nápolyi öböl, az ő egével, vizével, rengő gályáival, sózottfenekű kis futkározó furkatáival és vitorláival.

Tetszett a magyar uraknak, de csak úgy képesint. Őszintén szólva, állandónak ők azért nem szerették volna ezt... Vizeknek e rendkívül elhatalmazását, szakadatlan csapdozását... magukat is e roppant temérdekségű vizeket, rajtuk jövést-menést, jelkürtök üvöltözését, — egytömegbe s egymás fejetetejére épitett szállást... kötélen száradó pendeleket, a kietlenül szűk kis utcákon keresztül.

— Ha nem vigyázol, egy pelenka hamar a nyakadba suhan!

Udvar alig. Jaj Istenem, sehol egy jóízű kakas-

kukorítás, amitől az ember felvidul! A házakban a falakon ehelyett mindenféle zavaró, zagyva képek.

Mire? Nem egészséges az elmének.

No aztán a piaci halak... beste hüllő férgei! Rákok, pókok és a tengeri tetű! Ez itt mind szanaszét mász. De micsoda dolog, hogy a szaguk és a kozmás olaj, a só és rothadt leguminák szesze, az úri házakba csak úgy bemenjen s ne lehessen ez orrfacsarás elől az orrot sehova eldugni?

Rettenetes ez! Penetráns tartomány. Bűzös egy haza.

Meg a szúnyogállatok is! Hát azoknak dandára szörnyű. Talán a világ összes szúnyogai itt adtak egymásnak találkozót. Nincs ellenük más védekezés, mint éjjelente az ágy fölé vont fátyolok alá bujni. Hálóba! Mint a hálóba fogott pozsár! És a védelem még akkor sem kielégítő. Ime az egész küldöttségből senki sem maradt testi sértés nélkül s még köszönheti Istenének, aki csak a fődetlen részein sérült. Az legalább vakarinthat egyet-egyet a pattogzásain. A többi evvel sem könnyebbülhet. Csak nem marhatják magukat, mikor itt az egész magas család?

Igen, Margit felséges asszony egy olyan nagyon sárga és nagyon veres huzatú, alacsonyabb széken ült. A kis László herceg hol az egyik, hol a másik úrnak a térde közt, mint afféle kilencéves, kisdedgyermeki dolog. Szemtől pedig egy kiváltképpen sárgán sárga és veresen veres nagyszékben már maga az a férfiú, akiről az otthoni nemzet mostanában legtöbbet beszél. Durazzói Károly, a nápolyi király.

Ennek a tekintetétől legfőképpen óvakodni kell, tudták a magyarok. Ismerték Károly urat már régtől, úgy tizenhárom éves idejétől, mikoron a pápa ajánlatára árvagyerekként Budára került, Nagy Lajos király gyámsága alá, a színmagyar nevelésbe, majd a horvátdalmát báni méltóságba, — de ez is hazai. Utóljára a velencei hadjárat vezetésével bízatott meg ez Anjourokon. Hanem azért velük egysorban maradt, mon-

dani magyaros barátságban, mint ez hadat együtt viselő és heverő úri bajtársakhoz illik, akiknek közös a kenyerük, céljuk és — a nyelvük. Igen, az is.

Hujj, hogy tudott ez a Károly hajdú módra szitkozódni!

Elforrósodottan gondoltak erre most és még viszketegségükről is megfeledkezve nézdegélték szemszögletből, e hajdan minden jóban-rosszban velük osztozó cimborát.

Istenuram — s hát király lett azóta!

Ugyan változott-e?

Nem, az. Ma is olyan friss, takaros, nyájas tekintetű és szavú. Csak örök kár, hogy éppoly sovány és kicsiny is. Darabban maradt. Harmincegy éve sem növelte meg. Felesége már akkor jóval nagyobb nála. Igazi macskamód hajlékony, tüzes fekete nápolyi nő. Sajnos, neki meg az orra hosszú egy kicsit. De ez nemigen ront a külsején. Fiatal. És a fogai olyan elbámító fehérek... Éppen mint az uráé, akivel más tekintetekben is hasonlítanak. Nojszen születésük szerint unokatestvérek.

Szívesen elgyönyörködtek volna még a magyar urak ezen a kedves familián, de a sárga-veres lokályemberek közben már elszedték az áldomásital edényeit és kifelé tisztultak a szobából. Igy tehát itt mindjárt tettekre kell hogy fakadjon az ügy, ha ugyan a fiú...

Mert a gyermek csintalanul szaladgált és nagyokat visongott, az ülepecskéjét kötelességtudóan csipkedő vendégek közt.

Szerencsére azonban Margit asszony is látta, hogy ez nem lenne ide illő és amint a szolganép az ajtót betette, azonnal intett neki:

— Lancelot, idejöjj fensége! Aztat mos nem szabadi. Nemvan játék. Lenni nagyon komolyat... Politica. Tsendess mos te nekem légy.

Törte szegény a nyelvet, kissé bizony mulatságosan is, de közben lerítt róla a nagy buzgalom, a királyról

pedig a titkolhatatlan büszkeség. Ő tanítása ez mind a kettő!

Mert a gyermek is magyarul válaszolt:

— Később aztán majd játszódunk, ugye?

— Mit akarnál?

— Túrót... túrót vegyenek! — sikoltott zsenge madártorkából a fiúcska, azzal uccú, be az atyja térdei közé! Kékes fehérű, nagy fekete szeme onnan pislogott hátra hamiskásan és kiváncsi negéddel.

No ilyesmi... Nápolyban! A tengeri csodák messze birodalmában! Mintha csak az édes magyar hazában volna az ember!

A deputáció orrt fujt, egész elérzékenyült, Károly pedig magához vonta a fia sötétfürtös fejecskéjét. Betemette párás testmelegébe, palástjába, be az apai szívébe.

— Igyhát! — mondta. — Fiókánk csőrét ím eldugtuk, mostantól hallgatjuk kegyelmüket.

De tekintete folyvást a zágrábi püspökön, Horváthy Pálon függött, amint az egyszerű fahéjszín talárisában, megilletődötten ült a helyén és szíjjas barna arcának vonaglásait palástolgatta. Nézte, sokkal elmélyültebben, mint amilyen könnyedhangú a hozzáintézett kérdése volt:

— Elsőbbed is, hogy mely minőségben köszönthetjük uraimékat? Hivatali járatban-e, vagy csak úgy privátim?

Pál püspök nehezen szakadt ki a gondolataiból. A sovány emberek rosszgyomrú humorával igyekezett volna takarni felindulását.

Tenyerével a térdére ütött.

— Hát felséges uram, itten mostan egyafféle jámbor peregrinusokat láthat felséged, felségedet tiszteletten esdjük. De azt is inkább úgy, mint álomjelenést. Mert az otthoni hit szerint mink most itt sem vagyunk.

— Hanem hol? — húzott, delejezett a király pillantása.

— Igazat jóvéggel ha illetjük, én jelenleg épp egy gályán ülök, útban Jeruzsálem, avagyis a Szent Föld felé. Zarándoklatban.

— És őkegyelmeik ? — villant egy fényeset Károly emlékezete.

Oda nem adta volna ezt most sokért!

— Hédervári Kont István, a Héder nemből! Kanizsay Miklós, Osli nembeli ! Korpády János ! Régi jó híveink és jóbarátink !

Befelé örvendezett azon a nagy sikeren, amit a hiúságnak köszönt. Hogy a három büszke magyar hogy belerezdült a személy szerinti felemlítésbe ! No ez nagyszerű, hogy ez a pár név hirtelen így az eszébe jutott.

Horváthy elragadtatottan tekintett a felsorolt férfiakra, szinte mintha azok tálcára kirakott portékái lennének.

— Hát... ők amolyan véletlen folytán.

A «véletlen» szót megnyomta és kétértelműen villantotta ki hozzá a fogai sövényét.

— Csak ex improviso... Világlátni vadnak őnagyságáik. Nemremélten találkoztunk...

Vagyis, hogy otthon ez lesz a színe.

— De mi valójába innen tovább sehova nem megyünk. Nekünk elég szent föld ez is.

Itt elharapta a szót. Időmart arcán az álmélkodás kételkedő és egyre üdvözültebb, szinte elrémült kifejezése nyiladozott.

Mert Károly kiengedte karjából a fiút s valami láthatólag leküzdhetetlen kényszernek engedve, kezet adott neki.

— Testvér !

És megragadta Horváthy jobbját.

Ez a parolával együtt hajolt, roskadt, — le, mindlejjebb, míg egyszercsak ott térdelt a sárgán sárga és veresen veres trónszék előtt. Rajongó alázatában homlokkal előre borult. Ajka az őt nyilvánosan elfogadó, elismerő fejedelmi ember kezére tapadt.

— Testvér! — mondta egy halk hördüléssel már ő is. — Öcsém! Én öcsém s királyom... Fennkölt testvérem...

És egész férfivalója vonaglott, mint akit gyönyörteljesen korbácsolnak.

A többieket is megint a nagy élmények nehéz érzése fogta el. Ültek mozdulatlanul s oda nem mertek volna nézni, nehogy újból ellágyuljanak. Hosszú percek teltek így.

Végezetül is Horváthy törte meg a helyzet varázsát. Felkelt térdeltéből, szinte megszépült és nála sohasem hallott lágysággal így szólt:

— Kijelentem Isten, hogy én erről sohasem tettem volna emlékezést, ha kegyelmes uram magától fel nem hozza. Mert hol avathatom én az én kicsinységemet egy ily főember és nagy hirt-nevet viselő, fejedelmi ember mellé?

— De mikor igazat! — lelkesült a regényes fordulaton a nápolyi nő. — Ez... így... no, nem tudod jól... még hiba vel beszél madzsar... csak aztot mondok bizony: vér, az vér!

Arra célzott Margit, hogy férjének apja, Lajos gravinai herceg, ugyanaz volt, mint a Horváthy fiúké s másrészről Palizsnay János vránai perjelé is.

— Anya különös... külön. Apa, az mind egy! Bastard? Nincs volt esküvő, nagy congressus előtt?

Szelesen legyintett:

— Ajj, herceg, az más! Fejedelmi rokonság, más. Ők kint vannak kicsik törvénje alul.

És boldogan tapsolt saját magának, a mégis csak egybeszült magyar beszédért.

Az urak sem engedhettek el egy dörmögő vivátot. Dehogy jutott volna eszükbe, hogy a királyi kiváltságok ilyen tág értelmezését meg nem bocsátották volna otthon Valakinek, aki pedig egész tökéletesen beszél magyarul. Sőt érez is, amikor a női gyarlóság megengedi neki. Ők itt most csak nagyon le voltak kötelezve. Ezt imádták itten. Idegen volt...

Lelkük nagy elszármazásában azt sem vették észre, hogy Lancelot elúnta az áhítatos veszteglést és kisurrant apja térdei közül.

Margit még elkapta. Halkan odasúgott :

— Hová ?

— Megyek szeretőt keresni — kacsintott tehetetlen anyjára a gyerek.

Nagyon édes, pimasz kis kölyök volt. Szemtelen, mint egy kis arany légy.

S azzal ki a teremből !

Horváthy közben visszaült helyére. Férfiasan megfékezte indulatait és változtatott a hangja lejtésén.

— Hát hallom én otthon eleget azt a szót, hogy «bastard». Mondják nekem eleget, hogy «bastard». Hogy fattyú... S vélik minden cselükvésemet egyedül csak ebből az eredetből eredőnek lenni. De nem baj, nem baj ! — mosolyodott el a szögletes paripa-arca.

Neki ugyan mindegy, hogy személyének milyen sérelmei árán jutnak el a célhoz : a nemzet sorsának megjavulásához.

— Fő, hogy eljussunk ! Mert ebben álló az ügy, alázatos elméneket majd Kont urunk tisztelettel előterjesztvén...

Tekintete Hédervári Kont Istvánra tapadt s az mindjárt fel is emelkedett helyéből. Elkezdett beszélni, kicsit még fátyolos, de nyugodt komoly hangján előadva, hogy milyen végveszedelemben legyen most a magyar Birodalom, melyet Nagy Lajos csak még nemrégen is, olyan avatott kézzel gubernált. Mily növekvő rettenéssel, sőt már zendülésekkel is figyelik a hazafiak azt a kapadozó szertelenkedést, amivel a szoknyás királyok e nyomorult népet ide-oda ráncigálják — s míly ellenkező szívvel nézik, hogy az ország határa, immár északon is, délen is, nagymértékben kicsorbult ! Lajos és az ő atyja, Róbert Károly, nem szánták életüket idő előtt felemészteni, hogy csak a Birodalom növeltessék. Ráfordították minden tudomá-

nyukat a hon megoltalmazására, amihez ők, főrendemberek, vérükkel szintén hozzájárultak : tatár, oláh, bolgár, török, velencei és cseh ártalmak ellen. De nembizony avval a szándékkal, hogy holmi asszonyocskák az ő munkájuk gyümölcseit elvesztegessék !

— Akkor, felséges uram — sodort egy mély lélegzetet Hédervári — amikor nemdenem, Lajos dicső nagy képzeletei még meg sem valósulhattak !

Nápoly, az Anjou Ház egyik öröksége, Magyarországgal, ugye, máig sem egyesült ? Velence is kijátssza az országot, nem maradván annak hűbérese — mint ígérte — hanem csak valami rongy 7000 forint évi béren váltja meg a rámért szolgaságot.

— De ezeket most távoztatom — komorlott. — Nem kelletik a hazából Velencéig sem kimennünk. Elég, ha a belső bajokra gondolunk.

Felnézett s mély, haragos, valami tagozatlan és olyan fenyegető moraj hagyta el a torkát, hogy Károly rögtön eltökélte, ezt az urat soha maga ellen nem ingerli.

— Budavárban felség : dat veniam corvis, vexat censura columbas ! Hollóknak megenged, galambokat sujtja a bíráskodás !

És előadta a régi nagymultú családokon sorba történt sérelmeket. Pedig valamennyi familia milyen tisztes rangú és míly bő érdemű ! Lajos nem röstellte belső barátságába fogadni őket. Míg most . . ?

— Zudarok, felség ! A Zudaroknak nálunk való jó hírét tudod.

Megvonta a szakállát két tenyere közt.

— Hát e szívünket búsító gyámasszony, a siheder lányának egy szavával megszüntette, majdnem hogy egészen eltörülte őket !

S felvillant, hogy ugyan mi lesz a válasz erre az égrengető injúriára ?

Az okos pici Károly, okosan csak ennyit picit szólt :

— Hallod te Boldog Szűz ?

De a tekintetébe belehelyezte mind azt a legmélyebb megütközést, amit a panaszos ember tőle kívánt s Hédervári így most teljes bizalmával csordult:

— Igenis felség! Krucsov, Ilsva, Kapronca birtoka elüttetett a kezükről, nagy vénségbeli koldulásukra! Sőt Imreh püspököt is — tudd: Zudar Imre püspököt — a rossz asszony székéből elmozdítá. Kibolyghat ide a szegény bujdosásba esett ember, a hazán kívül. Szaladhat Imolára... csak letött állapotban haljon meg is.

No és György! Zudar György!

— Az irígy tanácsosok addig csincsegtek az idősb királyné fülébe... ezóta tán fogatják és öletik is Györgyöt. Mit tudom!

Kis szünet állt be.

István sötét érzések közt ingatta korán dérlepett fejét.

— Tovább! — folytatta kérlelhetetlenül. — Lacfi! Hát ez a sokágú, tős gyükeres familia?

A csáktornya-nembeli István vajdát, a simontornyai Istókot — a főlovász mestert — és öccsét értette.

— Meg nem szűnhetnek uram a pereskedéstől! Még a vásárokon is hirdetik őket a haza rákfenéjének lenni! Ugyanekkor pedig a semmi derék dolgot csak meg sem bűzölő, negédes, rossz nyalka ember és rend kívül nagy lopó, kárt tevő ember, Töttős László, nyavalyás, hamis iratokat használt a jó úr Szekcsődy Péter elleni perében, — kiért nyakonköttetés járna, avagy palloshersenés, jószágvesztéssel.

De lám, erre alig valami kis bírságot rótt ki az udvar.

— Itt van aztán Kállay Ubul...

— Ubul? — ugatott fel e nevet hallva egyszerre Károly s úgy elhőkölt, mintha tüzes parázzsal kínálnák.

Már kilépett tartózkodásából és mozgékony arcának élénk játékával sürgette a küldöttséget:

— Mi van Ubullal, uraim! Ubullal, kit mi a capitális nagy úr Lacfi és Czudarokkal egysorban kedvelünk és igen szeretünk?

Hiába volt Hédervári a kiszemelt szónok, többé Korpády és Kanizsay sem tűrtőztethették keserűségüket. Közberivalltak:

— Lehordták őt!

— Feddő levelet írattak rá, hogy a «haza dolgait rontó» Lacfi nemzetséggel csak a szóváltástól is szűnjék!

— Így vagyunk! — lármáztak és oly nagy háborodásban törtek ki, hogy Korpády a hely méltóságát sem tekintve, száraz hangon felhahotázott:

— Haha... Döbbensz, király urunk! No mi is, mi is!

— De várj ekicsit felség, mert szegény hazánknak végső romolása csak most áll elő!

— Zsigmond! — sodortatta magát Károly fokonkint, a még nagyobb megdöbbenésbe.

— Ugyan ő! — kiáltozott a két úr.

És Kont magyarázta:

— Nem szenyvedhette ezt a korhely sohonnani legényt az ország. Még maga is a Mária leány sem. Mely utóbbi végből — s itt merőn és hosszan Károly szemébe nézett — mint titkon halljuk, úgy segítének a bajon, hogy rejtve a francia Lajos hercegnek ígérték a hajadont oda, kivel jelképileg már össze is eskették... Garay vött is volna a házasságszerzésért valami titulust és jószágbani adományt a francia udvartól... Nem kell mondanom felség, hogy emián Zsigmond még haddal a hazára törhet és hogy neked is mit jelentsenek e francúz barátkozások, itt a tőszomszédban...

— Azt — felelt bár keményen, de egyszerre megint tartózkodólag Károly — hogy ez politikai tekintetű hűtlenség és erős szomszédságrontás.

A három úr azonban ennyinek is megörült. Megszűntek kiáltozni. Meglohadtak, ernyedtek és révedező,

valami nagy dolgot sejtető arckifejezéssel bámultak Kontra. Ez most lerakta kerecsentollas fövegét a térdéről, oldaltarsolyába nyúlt, egy tekercs pergament vett onnan ki s azzal felállt. Szilárd sarkantyúpengések közt előbbre jött, közel a sárgán sárga és veresen veres trónhoz.

— Uram — kezdte, mondta, valami egyre táguló ünnepélyességgel. — Deo gratias, Istennek csoda ítíletiből, nem lehetetlen azért a szomorú jövendőn segítenünk. Régi magyar királyok maradványa vagy, színmagyar nevelés, kire a hazában legjobb emlékezet vagyon. Mert ugyebátor, nem egyszer tett felséged a különb-különb jelességeiről bizonylatot.

Vallotta, hogy egy vitéz és harcos férfinemzetet, amilyen Magyarország, asszonyi állat helyesen nem igazgathat, azt semmiképpen meg nem vígasztalhatja, sem dicsőítheti.

— Ezeket csak férfi követheti el. Jogos eszejárású és minket kedvelő. S ugyan kit találhatnánk ilyet jobbat, mint éppen...

Pillája egy mélyet hunyt. Kemény arcán egy óhatatlan könny futott végig. Hagyta a szakállába peregni, majd a belső megrendüléstől elrekedt hangon folytatta:

— Felségedhez bízunk eleitől... Szívünknek és lelkünknek rejtekét elibéd terjesztvén, hozzád járulunk ím e haza üdvét néző dologban... s meghívunk, éppen Szent István napján, ami nekünk a legfőbb és legnagyobb: apáinknak szent örökébe, az magyari trónba.

Hátravetette sörényes fejét s egy rövid, hördülésnek is beillő lélegzetet vett.

— Fogadd el Urunk, úgymint a magyar-olasz Anjou Háznak ma egyedül érettkorú fi örököse és Nápoly királya, hogy így a dél Itália a magyar Birodalommal valahára csakugyan eggyé forradjon, — a magyar, olasz s dalmát gályák együtt őrködhessenek az Adria vizeken és Velencének se lehessen a pártos

bosnya Tvartkó királlyal rossz terveit valósítani. Sőt inkább őmaga is a Signoria, az egyesült magyar-olasz kormánypálca alá kerüljön, minden kincseivel.

Hangja megint hullámzott, de megkeményítette és folytatta :

— Adnája Teremtő jövetelünknek boldog végét ! Így aztán senki sem gondolhatna minket sem, a Lajos királyunk iránti hálától elfordulóknak lennünk. Mert Te még e viszálytkeltő francia házasság dolgát is megelégedésre fordíthatod, uram !

Közelebb jött.

— Van felségednek fia, itt láttuk : Lancelot, aki noha bizony kisebb idejű, de bizony nem éppen szokatlanul fiatalabb Lajos árvájánál, a Marjácska lánynál és így őtet mind testben s mind értelemben, hamar utólérheti.

Szerinte legkevésbé sem volt aggasztó a hat év korkülönbség.

— Afelől ők bátran elmátkásodhatnak, még majd a legjobb házasságban is élhetnének, hogy felséged az ő nagykorukban a kormányzatot nekik átal adván, szedjék aztán közösen a két jeles apák gyimelcseit... Örököljék a trónt... amivel úgy a törvényességeknek, mint a hálának s mind pedig a haza érdekeinek a legszebben elég volna téve.

Úgy mondta mint az imádságot s ilyen áhítattal végezvén, még közelebb jött, féltérdet hajtott és kellő udvari ceremóniával előbb Horváthy Pálnak szolgáltatta át a pergament, — aki azt viszont rögtön Károlynak adta tovább.

— Ad bene placitum, kegyelmes urunk.

Most Károly is felkelt. Arcán valami tűz... Tűz volt a homlokán is és ebben a sugárzásban, kezét az okmányért nyujtotta.

— Meggondoltátok — szólt, de sem kérdő, sem állító hangsúllyal.

S körülhordozta tekintetét.

— Immár mit tehetünk..!

Leveles kezével Hédervári Kont Istvánt ölelte fel, másikkal Horváthyt, majd a szintén fél térden hódoló két úrnak bólintott.

— Csak meglátjuk s megmondándjuk.

És itt viszont a mennyezet felé:

— Mert: ad huc sub iudice lis est! Perünk még a világbíró nagyisten előtt van... s az Őcsalhatatlansága sugalatáig, tartóztatván kell magunkat viseltetnünk. Értitek... A csáb igen erős. Szent István legdicsőbb koronája vakít. Pedig ezt olyan per sühepühe, nem szabad... Csak kellő imázások, bő kérelmek ontása és érett fontolás után...

Elrévült.

— Hagyjatok, mert gondolkozunk — mormolt, félig mintegy máris ihletben s inkább csak lehelte a függönyökből bámulatos jókor kilépő udvarosának, hogy rendeljen szállást, élést, ameddig ő majd a Szentlélekkel viaskodik.

— Istennel uraimék... egyedül a res publica érdekében és szívünk nem múló köszönetivel.

Margit asszony úgy elfogódott, csupán inteni tudott, az urak pedig engedelmesen kitolongtak. De mindnyájan úgy érezték, hogy itt azért a kocka félig máris eldűlt. Az árva országnak új, jóravezető uralkodója támadt a nápolyi kék ég alatt, a veresen veres és sárgán sárga itáliai, királyi székből.

XXIX.

Emelkedett érzések közt tért nyugodni a magyar trónajánló küldöttség. Jó, hogy vastag falazat volt köztük és a reménybeli új uralkodójuk közt, mert ha visszatekinthettek volna most a tengeröbölre nyíló csarnokba, talán sóbálvánnyá kövülnek.

Micsoda változás!

Ez az az előbb még oly áhítatos viselkedésű férfi? Ez a nápolyi komédiás? És ez az a fenséges tartású nő, aki mintegy háziáldása családnak, urának és majdan az egész magyar hazának?

Károly az alárendelt sorsból felső magaslatokig kapaszkodott emberek ízetlen szokása szerint, alig fért bőrébe. Füttyentgetett, mint egy osztrigaárús suhanc és rút volt a kapzsi mód előreszökő állával, sóváran égő szemével, — rút és visszataszító. A fennkölt hitves pedig sziszegett és tajtékzott dühében. Vonaglott, mint egy megtaposott áspis. Egyszerre már csak keverten és korrupte beszéltek magyarul. Kiestek a magasztos szerepből. Már csak hasznot szimatolni, kajánkodni, vagy szitkozódni tudtak.

A pici Károly gyors pici léptekkel méregette a szobát.

— Zsebemben a híres Nagy Lajos országa!

No ezért ugyan vesződhetett és a koporsóba szállhatott!

Mostantól majd őérte harcolnak a bandériumai. Neki fizet dicát az úr, subsidiumot, portális adót a pa-

raszt. Neki bányászik aranyat Körmöc, neki szedi az országból kimenő árúk harmincad vámját a tricesimator...

— Fogom a kölyködet, asszony, trónba vágom, hogy csak úgy nyekken! Fejére borítjuk azt az Istvánféle fazekat! Ütheti a gutta a császárt öccséstől, francia királyt meg fiastól! Ez bevágott.

Kis rőtes szakállát tépdeste és furcsán bandzsalított boldog izgalmában.

— A nép sem utolsó, nem! — torpant meg a legközelebbi fordulónál. — Úri nép, jól tejelő nép, csak bánni kell vele tudni.

No ő majd tud.

— S mit nem tud az ember egy ekkora birodalomért!

Ez bizony nem a koszvadott kis nápolyi trón.

— Megőrültél? Megőrültél? Che la Vergine ti confonda! — tombolt fel a nő és emelt ököllel rontott mámorban keringő férjére. — Hát csakugyan azt gondolod, hogy engedném a fiamat veled és nekik, egy ilyen nyaktörésre? Hé! — dobbantott. — Magyarországnak ám megkoronázott királynője van... annak az átkozott fajnak! Ez neked nem számít?

— Oh-hó!

Károly erős pici keze facsart egyet Margit felemelt öklén.

— Csendesebben, porco di Dio, csendesebben! Mi bajod?

— Az — sivalkodott tehetetlen dühében a nő — hogy épp a fiad hitveséül szánt Mária apja, dicső Nagy Lajos, — éppen ő ölette meg az én apácskámat, Károlyt, Aversában! Engem a világba taszított, anyácskámmal együtt, az istenverte magyarok végett.

Még fülében csengett a kiáltozásuk, amivel éjnek idején palotájukra tört a fegyveres népség, míg ők anyjával halálüvöltések közt menekültek egy kis hátulsó ajtón át.

— Most ugyanannak a Lajosnak feleségével,

lányával, népével ölessem le uramat és a gyermekemet is? Barom! Te állat! — tajtékzott. — Eressz, vagy szemedet veszem!

És tett is valóban egy ilyen szemvakaró-féle mozdulatot.

De a pici vasököl fogta, a rőt szakáll bolond vígsággal rezgett, Károly csak nevette az asszony hergelődését.

— Hát apácskád bizony a jobbhazába tért... enyém sem sokkal különbül — villogtatta fehér fogait.

Majd ugyanolyan kegyelet nélkül tette hozzá:

— Anjou Endre, no! Az aranyhajú Endre királyfi, mint mondani szokás a magyarok közt. Azt felejted, szépem? Valljuk be, hogy Nápolyi Johanna nénénkkel együtt, ugyancsak benne volt mindkétféle derék apáink keze, abban a dologban! Abban a kis gyilkosságban... Jaj babám, a bosszú, az bosszú!

Az eddig a másik részről járt ki, Endre megfojtásáért, most aztán majd tőlük, a két apácskákért.

— Mit háborogsz? Hiszen gyermekfővel nem is igen ismertük őket.

És egyszer úgyis meg kellett volna haljanak...

— Jobb lesz csak rámbíznod. Nem megyek tanácsot kérni sem a tyúkólba, sem csizmás kandúroktól.

Vállával az ajtó felé döfött:

— Mint ezek! Hát hallgass, készítsd a fiút és vágj tovább nyájas képeket. Most, most vetett fel a szerencse kereke! El nem eresztem.

— Most, most — utánozta hanghordozását Margit — most táncol a jég hátán egy szamár. Te őrült! — tette hozzá valamivel engedékenyebben. — Mit gondolsz? Amiért ezek itt csaholtak, az már az egész ország? Lajosuknak valamikor hűségeskűt tettél a hátramaradói felől. Ne akadna, aki erre még emlékeznék? Orrod alá tartsa? Róma is! — szisszent. — Átok alatt állsz, a római pápa Nocerában megostromlása miatt! Hiszed, hogy ez majd szó nélkül beleegyezik a terjeszkedésedbe?

De a nép is, az együgyű, melynek örökké csak István... Szent István nevével van tele a szája..! Hogy az majd elfogad egy kiátkozott uralkodót?

— Ó! — ujult ki megint más oldalról a dühe. — És hogy ennek éppen most kell egy új háború, mikor az itteni trónszerző hadak költségét még ki sem fizettük! Üres a kincstár! Hallod?

Nem fékezhette szilaj vérét. Ahogy kissé lazult a szorítás a csuklója körött, kirántotta kezét és arculcsapta a nevetgélő kis embert. Csapkodta és fujt, tüszkölt, mint egy fellázadt tigris.

— Co si! Co si! Co si! Így, így, így! Ne neked, gyermekrabló! Hollók vájják ki a szemedet!

— Hallgatsz?

— A hollók! A... hollók! — rivalt fel a nő. De hiába. Az a pici vastenyér lesujtott rá és ütötte, porhanyította, ahol csak hozzáfért.

— Leszel okos? Leszel szelíd? Tisztelsz mindjárt? Szeretsz mindjárt?

— Ezt!

És az asszony egyenesen a szeme közé köpött.

Eltartott a civakodás jó néhány percig, majd elmúlt, ugyanolyan pillanatok alatt, mint ahogy támadt. Görcsös nevetés és hempergés lett a vége ennek a mindig marakodó nápolyi macskaszerelemnek és dühös csókolódzás.

— Vipera sacrilega! Átkozott vipera!

— Maladetta bestia! — becézgették egymást a házasok és már szavak nélkül is legtisztábban tudták a teendőket. Menjen hát a kis Károly szerencsét keresni, ha terét látná! De a halálos macskaszerelem gyümölcse — Lancelot — az marad.

*

Egész nap, sőt a másnap is a kiújult mézeshetek lázában telt. Harmadnap azonban Károly felöltötte magyar izlés szerint való legkomolyabb orculatát s kiállt színészkedni, a trónkínáló küldöttség elé.

— Cedo maiori! — horgaszott lassan-lassan fejet. — Ím bőven megfontoltuk, ama nagy Bíróval tanácsot tartottunk, hitvesünkkel is mindent meghántunkvetettünk s hát uraim — el, el, elfogadjuk.

A magyarok lélegzetfojtott csendben nézték.

Ő mintegy erőt gyüjtött, majd folytatta:

— Szükség itt énmagam említsek holmiket! Mert barátim, én a Nagy Lajos nevelő apámnak köteles embere vagyok... De oly tetszésünk lőn, hogy most éppen ennek a kötésnek erőtelenítésével áldozhatunk a mi jóltevőnknek: ha íróztató pihegő munkával egybegyüjtött birodalmát, forma-okból felaprózni nem engedjük. Mivel egy oly nagy lángoló elme akkor miért élt? S mivel ő e most felforgó történetekből nem láthatott előre semmit.

Koppanva nyelt és vak hangon köhögött.

— Nyugtat a Szent Lélektől reánkjött hit, hogy férfiúságunkkal mi az édes országot asszonyveszedelemből csakugyan szabadíthatjuk s megvígasztalhatom e mostani romlott állapotjában... Mely legtisztább szívből eredett rezolúciónkra, Isten sugalata után a kedves feleségünk nagy biztatása bátorított.

Megint szünetet tartott és homlokát a csipkés kendőjével szárogatva, végezte szavait:

— Tisztelkedjék azért kegyelmeitek az őfelsége serena faciesse előtt, aki igaz szeretettől viseltetvén és emésztetvén, a haza merő édesanyja vágyik lennie... Ti pedig szép okos titokban készülődjetek, mert eljütt bizony a mi óránk és mert rövid nap mi is készen elibetek állunk.

Tizenegy gályája ringott éppen a barlettai vizeken. Ezekre gondolt. De csak hadak, sőt nagyobb kíséret nélkül, mindössze a küldöttség tagjaival és nehány udvari kegyencével indult Magyarország felé. Mintha lopni menne azt a felajánlott és kicsúfolt, tompán belül azonban mégis rettegetett koronát, mely — hiszen jól tudta a magyar történetből! — ült már

szerencsétlenek, botorak, sőt tévelygők fején is, de soha eddig komédiások, kalmárok és kalandorok homlokán.

Margit a palota lépcsőjéről, fia kezével intett utána búcsút. Visszaintett ő is. Kendőjét azonban a vízbe ejtette.

Babonás volt és elsápadt.

— Rossz jel — gondolta.

S egy percre megrendült, nehéz érzése támadt. Mintha nem látná többé azokat, akiktől búcsúzott. Mintha nem térne vissza ide soha-soha többé... De a gálya repült, már vitte Szent István országa felé. A víz méregzöld fodrokkal játszott körötte. Le lehetett látni, szinte a zöld moszatos fenekéig.

Lerázta magáról a lidércnyomást és előjött a hajó végéből. Horváthyt kereste. Testvért, ebben a társtalan, bizonytalan, nyomasztó egyedüliségben.

A zágrábi püspököt ott találta a kormány mellett. A naszádot vezérlő dalmát ember vihart jósolt neki. A mélyenszántó sirályokra mutogatott és hogy a halak tábora milyen falkástól vonul. Nehéz testük fekete árnyékkal lomol a víztükör alatt, mely szinte recés a hátuszony-fűrészeiktől. Ezt nézte éppen Pál, bár nem először volt tengeren, de megúnhatatlan... A mélyvizek neofitái — a magyar követek — kissé távolabb verődtek össze. Vaksi szemmel, a valahogy megszűrt, híg, rőtveres napudvarba hunyorogtak. Csendesen az ifjú, jövendő királyuk és a haza boldogulásáért imáztak.

Ezek egyike sem volt már az ő kezükben.

OSZK
Országos Szechenyi Könyvtár

TIZEDIK RÉSZ

HUROK SZORUL

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

XXX.

Viborni Stefán, a Kaplay Dömötör bíborosérsek kancellár sekrestyése és egyben belső inasa, barbélya, szinteképpen jobbkeze, — halkan szöszmötölt az agg egyházfejedelem körül, a jó nagy magános, úri puhaságban. Bajuszát kifésülte, meglombosítá, majd szakállának idomításába fogott. Kötésig érő, gyönyörű szakállt viselt az eminenciás úr, mely mióta így tökéletesen elfehéredett, csak még szebb, tisztesebb és kívántatósabb lett, mint volt barna korában. Tisztára olyanná varázsolta a bíborost, amilyennek a kisdedgyermeki elme a Szentmikulást képzeli. Folyt ez a dicső szakáll, valósággal folyt, selymesen és ércesen, mint tündöklő ezüst patak. De értékesebb volt minden ezüstnél. Mert ez élt is és illatozott, a kedves rózsavizektől, amiket Viborni oly bőven locsolt rája, hogy a hívságoktól rég eltávolodott, most meg már éppen végképp a mennyek felé fordult főpap meg is sokallta.

— Elég lesz Stefi. Nem vagyunk nyalka uracsok, egyafféle cicomáskodók, hogy ilyen pompáskodásnak induljunk. Hajamat vödd! Az úgy vélem, ekicsit baglyas.

Kicsit nagyonis éktelen volt. Reggeli idő járt, a prímás miséről tért meg, fedetlen fővel lovagolt be a templomtéren keresztül, hát a szélverés összekalamistrálta bizony a fürtjeit. Majd aztán még vissza is feküdt az ágyba az öreg úr, mert főképp így nyárba

kelve, a csattogó melegben, hajnalkor nagyidején szeretett misézni, rá egy kis nótácskát szundítani s csak ezt követőleg végérvényesen felépülni és reggeliebédet enni.

— Igenizs, Bozse ákárátábul — pillantott a közepeskorú szolgaember, tisztességesen befeketézve, de haj tekintetében szintén fehér. Mert Vágujhelyről származott — tótnemzetből — bár másrészt németből is és így mindkét rendbeli vérnek szőkeségét ereiben és hajában egyaránt magával hozta.

Nagyúri cselédekként fínyásabb volt a gazdájánál és a sekrestyések szokása szerint, kenetesebb, áhítozóbb, papabb a papnál.

Most is rögtön szent engedelmességbe esett és áthelyezte takarító buzgalmának székhelyét a kancellár fejetetejére, ahol egy csomó szösz a legképtelenebb összevisszaságban volt egybegabalyodva

— Áj! — mondta erre. — Áj! Hájácská borzasztó. Fogom mozsni izs kefíllni, Bozse neviben.

— Jó, hát csak mosd és keféld — adta meg magát sorsának az úr. — De a lúgot édes fiam a filembe ne csorgasd! Elég süketség nekem az öregség! Halántékomba se eressz olyan sípra járó füzért... tudod! Szömtelen ficsóroknak való a!

Ezzel lehúnyta pilláit s fehérre aggott szemhéjjain keresztül, valahogy félálomformán szűrte a külső édességes és mindig egyformán ifjú világot.

— Bozse kegyelmiből! — rezzent fel egy lemérhetetlen tartamú idő mulva megint, az egyházfi fohászkodására. — Míltózzék most illustrissímus et reverendissimus, fejecske picike bálfele forogni. Forogni, ázáz körözni... vágy cirkulálni. Dákujem pekne! Köszönök leg-áztán álázátosább...

Kiderült, hogy a fejmosás és szárogatás, hasonlószép rózsavizek és puha damaszkendők közbejöttével ez alatt meg is történt, — sőt Viborni már az erősszálú hajzat felégetésénél és tekercsekbe gyűrűztetésénél tartott. Annak is a legvégén.

— Grácia-hophopp!

Stefán anyailag óvatos kezei most meg a kancellár fülvidékét birizgálták. Szinte babáztak a hatalmas emberrel, mint bimbózó lányka az ő játékbábújával. Majd a munka röviden elkészült.

— No elengedsz valahára Stefi?

Stefi utólérhetetlen fínomsággal csücsörítette ajkait és negédesen lábujjhegyen lejtett.

— Szent-áztán Polikárp szekundalasaval. Vele! — javította ki magát rögtön és meghajolt.

Ez is a szokásai közé tartozott, az «aztán» szónak ez a gyakori használata, a legkülönbözőbb, sőt a legindokolatlanabb helyeken. Minél jobbízű beszédbe hevült, annál sűrűbben. Néha még el is választgatta az egybejáró szavakat az «aztán» szócska kedvéért, melyet valahogy különösen előkelő hangzásúnak tartott.

Most a barbélypalástot nyakból oldozta és három ujj közt hátravonta a széket, melyből a kancellár kikelt.

— Jó könnyű írzíst megván?

— Van, van fiam. Megvan.

— Ákkor... sertum áztán roseum... Pár tized olvásó...

— Ebélleném! — tett egy öregesen lobbanékony kis mozdulatot a kancellár s a fülecimpája halványan elvörösödött. — Ha? Mi? Hát mit adsz, mi? Adsz végre valamit?

— Bozse ádott — felelt ugyanolyan árnyalatnyi helyreigazítással az egyházfi. — Ádott ű-áztán szentsége válámi kicsiká cipó, aludt-áztán tej, brinzacska.

— Á!

— Ákkor sajt, tyúk-áztán tojás, méz, kicsuka.

— Áá, canis filius! Ne bolondoskodj! Nincs böjt. Péntek nincs.

Az úr a szép ezüstcsipkés kerületű és arany-ezüstmarhákkal díszített asztalhoz telepedett s ujjaival dobolt a lapján.

— Ha? Mi? Asztali rendtartás! Első! Aqua-

vita, mézzel megtrágyázva. Malozsaszőlőt bele és fügét! No. Majd ottan derék sódar, szalonnabéli. Öregtálon berbécs, avagy tehénhús... Az más kussebb tálon nyerskáposztát pecolajjal! Ésatöbbiféle... Újból lött gyermek nem vagyunk, Viborni! Nem vagyunk még vének s holteleven aggok, csak öregek — duruzsolt. — Erő kelletik.

A sekrestyés ezúttal nem felelt. Eltérő álláspontja jeléül sóhajtozott csupán s kezdett mozogni a kívánt dolgokkal, mint különben minden húsevő nap reggelén. Ezüstkohóba csobogtatta a bort, megmézelte, ezüst hordócskákban asszuszőlőt, fahajat, borsszeget, fügét, sáfrányt hozott s akarta volna ezeket — táresz kantáresz — az üstöcskébe hányni.

De a kancellárnak nem tetszett. Kevésnek találta a borsot, sokallta a mézet és az égető katlannal való bánást sem helyeselte.

Kivette a szerszámot Stefán kezéből.

— Ha? mi? Hát mi ez! Mi? Hát ez mi! Ha? No. Hát ittvan... ittvan! Hát mért csinálod ezt így? Ha? Hát így kell ezt csinálni? No. Így. No... Látod? Látod? Ezt a miféléjét fogd itt meg! No. Látod? Látod? Hát bolond vagy te, vagy szamár vagy te, vagy marhamifélés vagy te? Ha? Mi? Hogy még ennyit sem tudol? Hogy még majd felgyujtsd magad? Te! Tte jellemtelen. Ésatöbbiféle.

Kicsit ilyen érzékeny volt, de csak ameddig nem ött. Komolyan sohasem haragudott. Viborni nem is bánkódott ezért. Ismerte. Ő a házi embert ismerte és nem a nagy férfiút, akit más külső halandók. És kavargatni kezdte a kedvesillatú nedüt, ameddig a fűszerfélék jól egybeszédültek. Akkor elfujta a lángot a kis kohó alatt és töltött.

— Chvala bohu. Istennek hálá.

— Jól élj! — vetett egy elégüléséhez készülő, kurta kis pillantást az úr. S keresztvonással feláldotta, két tenyerébe ölelte a hasasodva domborodó poharat. Már egy perccel előre is szívó ajkaihoz vitte és oly

édesdeden ivogatta az erőteljes italt, igazán mint a tejet.

— Szalonna ? — szűnt meg tőle valami idők multán.

Viborni a szék mögött vigyázott.

Váll fölött beadta rögtön a bicsok-kést is.

— De szalonnacska jégrül ván, hideg — jegyezte meg.

— Miassz ? Miassz ? Hádosztán ! Hádosztán !

Igen szívesen és jól reggelizett a bíboros. A kenyérből is csak azt a leghajasabb durcáját. Éltes korára megvolt még minden foga s oly ép, mint a vasszög. Igazi katonafogazat. Porcogott és őrölt.

A gyűrűs kéz letört időnkint egy-egy puhább falatot, rakott rá valamit s hátranyúlt.

— Tied.

— Legyen meg Bohá jeho vola. Legyen meg Izsten-áztán ákáráttyá ! — sütött pillát szelíd búbánattal az egyházfi és jó nagyokat pofázott a kenyérre ültetett szalonnából.

— Cziczke ?

— Kint. Pátkánt fogott.

— Ereszd bé.

— Hnet. Csul. Mingyár.

A kiskutya bejött, — kis öreg kutya, őszpofájú és deres bajuszú, de peckes inú és szintén jófogú. Kapott az is. Így evegettek hárman szépen, öregesen, elbékélten : urasan, paposan. Kint záporozva sütött Kisasszony havának rőtarany napja, bent hűvösség, szelíd félhomály és derűs béke honolt, mint ez már a jó harcokat megharcolt élet után illik.

De egyszerre csak megbolygatta valami e zárt világnak boldog lélekszunnyadását.

Szóváltás odakünn . . .

A kancellár kitette kezéből a bicsok-kést. Kereken nézett.

Ki há-bo-rít-ja az ő méltóságteljes csendjét ?

Elütközött.

— Miska . . ?

— Bozse ákárátábul, kint a kápunál.

— Hádakkor ! Hádakkor hogy lehet ? Hm ? Mi ?

— Ippeg űtet legjobban-áztán hállok.

— De kivel dulakszik ?

— Áztát nem hállok.

Majd inkább megláttá́k, mint hallották.

Sem kopogás, sem engedelem, egyszercsak bedűl Zudar III. János — Zovárd nembeli, bölcsi — két éve váradi püspök és egy kicsit buzogány-törött orrú. Tört orrán kívül azonban most még el is volt némileg kékülve és vastag, patkószerűleg előreugró alsó ajka lilásan remegett a lombos szőrgyűrű közt. Nyakbodra félre, veresből zöldre tündöklő nyári tubinmentéje . . . annak is bizony felfele fordult a lódingcsomója. Különös hát.

— Atyaságod . . .

— No igen, igen — állt élesen a prímás szeme és egy moccanásnyit a teste a székből feljebb nem mozdult. — Nem hallottuk jelenkezésedet, fiam . . . Ésatöbbiféle . . .

— Eminenciád — kezdte újból a bihari, de már akkor más urak is bugyorogtak be az ajtón, hasonló kéretlenül.

— Árulás ! — hördült borzongató bikabőgéssel, Demeternek épp a saját atyafia — Kaplay János — és jobb karját lapos tenyérrel meredeken feltartotta.

— Miassz ? Miassz ?

Kanizsay János, a néhai István püspök öccse, dermedt arccal bámult, mintegy égrekiáltó révületben. Lapátszakálla felvált a melléről s rezgett.

— Mely rút ármányok . . ! De méltó volna az ilyen haza-ártalmait összvekoncoltatni !

Lett dolog, míg ezek s a még folyvást érkezők mind begyűltek, valamit csitoltak, főbbjeik székbe böcsülték magukat és a tumultus okát megvilágították.

Hát az volt, hogy most meg itt vetett egy hullámot a hír. Most jutott el ezekhez az orléansi-féle házasság

dolga. Megrendültek, fel voltak háborodva és már az agg bíboros-kancellár is eltekintett a félbeszakadt reggelijétől. Közéjök ült.

— Oda kancellár urunk, oda Nagy Lajos végső akaratja! Kijátszodták, megmáslák! — magyarázta Zámbó Miklós, az udvarnál kedvetlenségbe esett kincstartó, akinek éktelen termete kissé azonban csakugyan lejjebb apadt a sok epekedéstől.

— A Mária lánykirály elrendelt jegyese, Zsigmond: volt, nincs! — csapott a térdére Telegdy Miklós ajtónálló és mindnyájan feszülten nézték, mert éppen általa szívárgott ki a titok az udvarból.

— Az Egyház... A pápa... Legális szentatyánk s ő minden atyajóságú szándékai: halomban! Im már közöttünk támodtak konkolyok és pártos tanítók! A Vilmos győri püspök testvérünk! Azaz, testvére bizony a varas békának, aki a törvénytelen ellenpápa keze alá merészel hallgatni! — vívódott Zudar püspök, szája még mindig kék. — Mi lesz itt, eminenciád! Mi! Talán-tán rút eretnekségek és religióban megfordulások is hihetők!

— Háború... Háború — hányta lassan, mint az aludtvért, simontornyai Laczkffy István. De helyben elnémult és a többiek is orruk öblét meregették, mint a paripa, ha tüzesvas érinti.

Hát olyanféle...

Lentről, a nagyúri, téres prímási udvarból, mármeg paták csattogása, lószer csörtetése, rekedt üvöltözés, de iszonyú.

— Eresztten eresszetek minket! A haza nevével jövünk!

— Hány feje van kegyelmüknek arra, hogy csak ilyen útiporosan bé akarjanak roppanni őminenciájához?

— Nem inged, ne vödd! Nem borjad, ne nyald, vagy átesek rajtad evvel a derék kopjámmal e! Közönséges nyomorék jobbágy! Nyomorú taksás cseléd!

— Cselédet is uram, cselédet is a gazdájáért megbecsülik.

— Noszen ha nektek becsület köll . . !

Valami kondult, aztán nyekkent.

Ki hol volt a palotában, megdöbbenten pattogott fel és oda a nyitott ablakhoz. De kicsi volt ez, magasan fekvő és szűk. Így csak a vén nyurga Szécsi Miklós országbíró és valamelyik Zudar testvér fért hozzá. Elég is azonban ennyi. A Zudarok híres jótorkúak. Zudar György, a sárosi főispán, meg éppen!

Tenyértölcséréből lehurított:

— Kik vattok hé ?

— Nyitráau ! — vonított fel alant a válasz és a kopják hegye fényesen a hang iránt fordult.

Nyüzsgés. Elől egy vezetőforma úriember . . . s csakugyan, ez Bülykös Pál. A többiek is csupa jó nyitrai secundum grades et dignitates emberek.

— Parancsoltassonak ott kegyelmük a darabantjaiknak, vagy lélek-úgyse, elsupráljuk a feneköket ! — lihegte, kendőjével a homlokát törülgetvén Bülykös. — Ha mondom, hogy halálban országügy ! Ne mint ebek s kutyák a pitvarból csaholjunk, tán feljebb is beneventálhatnának !

A szóbeszéd közben a porkolábok is fölleselkedtek, de már magától attól, hogy beszéd . . . alább költöztették az alabárdjaikat. Éppen csak az engedelmet várták.

Jött. S hát erre a nyitrai porosfülűek lent a lóról, fel s be. Olyan volt a gomolygásuk, mint a házégés füstje. A szoba egyszerre megtelt velük. Pedig prímási főszoba volt. Nagy.

— Eminenciás uram . . !

Sem jónap, sem gyűrűcsók, sem prezentálódás, csak itt is megint: Zsigmond.

— A Zsigmond herceg . . !

— Hátunk mögé aládobolt !

— Titkon alájüve s a határon bé !

— Nép megbódult.

Bülykös Pál végre kissé magáhozjött s megszólalt a szennyes nyirkos keszkenője mögül:

— Hát uraim, rossz a hír! Nyitrát Zsigmond bumahányó, mesterséges tüzes szerszámokkal löveté... gondolom, amaz új találmányi falconusokkal... de csupa jó és exercitátus had. Német ajk, cseh nemzet, a véghetetlen német Rózemberg zsoldosaibul...

Betapadó orrcimpákkal levegőt szívott.

— Előbb-előbb nyomakodtak, annyéra terjedt a fegyver! Várban magában is gyulladások löttenek... A bentvaló prezidiumnak szíve láttaték gyengülni... Talpasság és az egyéb közvitézlő, csak nemtelen renden való vitézek akkor megbeszélék, hogy ők ugyan inkább felígérik a várat, semmint majd az egész szép Nyitrát amazok elhányják...

Megint nekihördült s öklével a mellét ijesztően döngetve, rivalt a már síri némaságba:

— Uraim! A vár, a gyönyörű Nyitra: elesött!

S egy keservesen csúfat mondott.

— Tőlünk Pozsony alá utazott a németbeli sereg.

— Azt is..?

— Hallom, egy kőnek a másikon nemhagyásával fenyegetik.

Egy pillanatra megkóválydottan s elveszetten bámult.

— De lehet, tán idejárásunknak ideje alatt már meg is ütötték... kire nézve maholnap az egész nyugati magyar részeken kemönce nagyobb lehet a háznál, az égetések miá... Csalhatatlanul ruináltatunk uraim! Hallatlan rossz emlékezetünkkel lesz még az veszödelöm, ha nagyságaitok, nagyságos urak, kellő idejében el nem távoztatják tőlünk... Ha nem csidítják Zsigmondot, hogy már ennél több extremitásokra igazán ne fakadna, nagyságos uraim!

Szeme roppant szinte, akkorát nyelt.

— Mert Buda biztos felverésére vagyon elméje őhercegségének, ezt secure értjük! Holott pedig mért

lennének e dolgok ? Ezt kérdezem, éjjel-nappali elmém tusakodásával ! Mikor hiszen Zsigmondé a juss !

Felvetette állát és szúrósan szembenézett.

— Csak nem tom mipártiak itten kegyelmességeik, de én még Nagy Lajos atyánk képét a szívemben megőrzém . . . s az ő akaratját.

Arra célzott, hogy a boldogult maga jelölte ki Zsigmondot Mária férjéül.

— Akkor pedig hogy jönnek ezek, hogy fegyver hatalmával kellessék a jogos úrnak az ő örökségébe beszállnia ? Hódoltassunk, ejszen legális urunk jő s nem haramja ! Csináljanak rendet itten eminenciáitok, másmint elesik Buda is !

Most aztán elhallgatott, de körötte annál inkább kitört a vihar, a szenvedélyes kiáltozás.

— Ezeket a Gara nádor balkéz-királykodásának köszönjük!

— Le az égnek nyerítő, gőgös szokású, magát rangján messze felül nagyító despotával! — rivalt az ifjabbik Laczkffy, a letett lovászmester.

— Le a pártját fogó gyámasszonnyal! Le, le vele! — dagadoztak az elcsapott kincstartó, Zámbó Miklós bikaerei.

— Le mindkettejükkel, ilyen s ilyen lélek fiai ! — pözsgött Kaplay János, a háziúri rokon és erősen szorongatta a hirtelen közkedveltségbe esett Bülykös Pál markát.

— Csak kend ezt igen okosan tevé, hogy így kijjebb jütt ! Mink itt csupa legjobb zsigmondisták vagyunk, az ebanyja ! Költözz vissza komám és köszöntsd nevünkkel őhercegségét ! Meg se álljon, Budára beszálljon, sziszegő kígyók s dölledt behemótok fészkét eltakarítsa ! Üzenjük, hogy várjuk !

Mások is odaverődtek, a pedig bizonyára csak kopoltyúval lélegző köznemesek közé, lebocsátkoztak hozzájuk s oly kegyelmesen viselkedtek velük, szinte mintha még ezek is emberek volnának. Nagyon ka-

póra jöttek nekik... És Viborni már-már valami áldomásital szüksége felől tűnődött, mikor —

Ki hitte volna, hogy ez a csöndesen indult nap ilyen Satanáel napja legyen?

Megint szakadt az ajtó és mint felhőből, kéményből, de talán egyeneset a föld megnyíló gyomrából, ott lihegett mármeg egy harmadrendbeli hívatlan vendég. Alsólindvai István, a délvidéki szlavon vajda.

— Uraim! — dadogta roppant ijedelemmel. — Felette postán, napjában hatvan s hatvanöt mélyföldeket is jüttem... lóháton... lóhalálba. Csak ennyi! Odale nálunk úgy forog a hír, hogy Durazzói Károly napolitán király: elindult! Budára! Magyar király lönni! Talám hogy a fiát is hozza. Isten nevére, hitükre kénszerítjük, szorgoztassák azt a Zsigmondféle esküvőt és minden belső országrendeket, hogy itt már rendelt állapot s a trónban egy erős bak-ember várjon. Egy kard!

Nem volt több szava. Szemgolyója fehéren elfordult, holtbálványként, mint egy tetem, zuhant végig a tagbaszakadt nagy ember a padlón. Igen összerázhatta agyavelejét az úttalan utakon erőltetett száguldozás. Gyomra fakadt, legott delírium betegségbe esett, persze a szamaritánus Viborni gondozásába, aki ezt a váratlan tőkét a mennyei érdemgyüjtés tekintetében, nem hagyhatta gyümölcsözetlenül.

A többiek közt kavarodás, vak zavar támadt.

— Jön a Durazzói!

Ezt bizony rettenve értették. S szörnyű... Mert ők azért minden keserűségük mellett, alapjábavéve dinasztikus hajlamú, csak éppen Garay és az asszonyszeleskedés ellen, Zsigmond és éppen a törvényes álláspont érdekében megzendült hazafiak voltak. Hát mi tagadás, egy-egy jókora sebbel a lelkükön.

De most aztán mi történjék?

Kardhoz!

S már rohantak volna mind, maguk sem tudták hova.

Az ősz prímás találta meg elsőnek a lelkét Még mindig délceg alakja kiegyenesedett, paposan suhanó, síma és nagyúrilag nyugodt léptekkel az ajtóba ment s ott karjait a mellén összefonva megállt.

— Barátim! Kedveseim!

Talán éppen mert indulattalan volt a hangja, mint a langyesti fuvalom, talán épp azzal figyeltetett fel. Búsmagyarok és károgó varjak, ködös tekintettel odanéztek. S a kardok annyiba maradtak.

Ő mosolyra szelídült, azzal az öreges komoly apostol-mosolyával, melyben csak a két szájszeglete vett részt, a többi arca nem és intett, hogy a ház urának minőségében szólni kíván.

— Híveim! Lelkem atyámfiai!

Szeretet áradt a beszédéből és megnyugtatás.

— Ország használatára, dicsőült királyunk, Lajos testamentumának betartatása végett cselükednétek, jól tudom... Hogy annak igéi meg ne másíttassanak, haza a francia délibáb-házasság miá háborúságba ne dőljön... ésatöbbiféle. Szép — bólintott. És megint azt mondta: — Szép. Legszépségű dolog ez fiacskáim, hogy ilyen derekasan vagyunk, hatalmaskodások, országvesztő önkény ellen! De éppen ezokáért, mit zsibongjunk, ugyebátor? Ég őrizz, hogy még vérfolyatásokra is menjünk! Ésatöbbiféle.

Lassan ingatta fehér fehét s nézett szembe az urakkal, külön külön.

— Bíztok hozzám? Te is? Te is?

Intett.

— Hát ezt mondom! A tévelygések okos megigazításának eszközével éljünk, ne pedig violenciákkal.

Trón, az trón.

— Jelentsük bé előtte tiltakozásunkat a mindenfelől veszedelmet hozó orleansi-féle — és amúgy sem rendes esküvő ellen. Magyar nem tűr ily kalandoskodást. Majd meggondolják akkor az udvarban, hogy paráznaság hírébe keverjék-e a szűz királyhajadont

egész ország szerint, vagy felhagyjanak az ártalmas hóborttal, Rómával is szent békességet viseljenek, ésatöbbiféle. Csak szép hazafiként s átaligaz koronatisztelő úrmagyarokként, lelkeim, in nomine Dei! Minden igyekezetünket kell most a haza pacifikálódására fordítanunk... világért sem fellázasztására! Krisztus békéje... magunk megmértékelése, hazám fiai!

Az érzékeny Zudar Péter lopva könnyet törült. Zámbó Miklós zordonan a sarúja orrát bámulta. Laczkffy távolabb, mintha oda sem igen tartóznék. S így lehetőleg a többiek is... Tágultak, oldozkodtak, mintha sosahem lett volna itten rút kiáltás... Meg voltak fogva és illetődve.

Akkor az agg Szécsi Miklós országbíró előlépett a csendben és szintoly bússzelíden — mintha összebeszélten — viszonozta a prímás derengő pillantását.

— Felelem eminenciádnak, gondolom mindőnk nevével, hogy mi készek vagyunk, elménket csitoljuk, a hirtelen kardoskodásoktól távol leszünk s várunk, ha eminenciád képünk viseletében az udvari követjárást maga elvállalnája. Vállalod-e, főtisztelendő Domine?

A haza javáért Dömötör hajlandónak nyilatkozott s kéz beadással megköszönte egyhangú felhatalmazóinak a ráruházott tisztséget. Mindenki érezte, hogy a kézfogás egyben engedelmességfogadás, de... búcsú is volt. Nem lehetett a magas korú és utóbbi időkben szélütésektől is látogatott aggembert tovább háborítani.

Akik tiszteletüket adták, költözködtek is kifelé. És Viborni minden ajtónyitásnál csörrentett a zsebébe valamit...

— Boh szvami... Bozse meg-áztán áldjon. Áj, no... jáj! Szípen köszönök! Dákujem pekne! Dákujem... Dákujem...

Csak Szécsi Miklóstól nem kapott még egyelőre semmit. Mert ez az úr óvatlanul visszafordult a kü-

szöbről. Korban társa és jóbarátja — a ház ura — titkon megmarasztotta, árvánhagyott asztala mellé ültette.

— Ebéllenénk...

Még felében volt.

S evegettek nyugodtan, vénecskésen, immár négyen, az ódon kutyával tovább.

Érett tűnődésekből Demeter később felpillantott, valahová a levegőbe bámult, majd mint akik a legélénkebb eszmecserében lettek volna mostanig, így szólt:

— Hát hadd csak kedves! Ejjó. Szegénykék legalább itt a tüzüket kihánták. Ésatöbbiféle. Én aztán majd a fennforgó dolgokat... békén. S mielőtt baj lehetne, beérkezik Zsigmond, a Lajos akarata szerinti királyvőlegény.

Csípett egy szemet a jó kis tájbeli szőlőből.

— No mert okvetlen kellett valami nagyot lásson a fiúban az idvezült? Valamit, amit mi nem látunk, az úrfi sok hibái mián?

Szécsi épp egy retket harapott ketté.

— Még gyermek.

— Az. Kinőheti.

A két jóbarát összenézett és a bölcsek nyugalmával bólintott. Majd Viborni előhozta gazdájának bojtos bíborkalapját, kápáját.

— Várj bé kedves! Visszajövök. Ésatöbbiféle.

Azzal nyeregbe ült és ellovagolt.

XXXI.

A gyámkirályné e napon a kincstári írószobában üldögélt, egy jó magashátú székben. Mellette a tékás asztalnál, egy az asztal lapjára hulló napfoltban kincstárosa és régi kedvence, Bebek György. Kis országrendtartást végeztek éppen, mert az eszes úrnő nem akart volna üres kamarának bolond gazdasszonya lenni. De végefele jártak már ennek a gyorsszámadásnak is és Erzsébet csak lanyhadozva beszélt:

— Firenzének megparancsold Györgyöm, hogy a bérlett bányáink rezét vigyék Firenzébe s ottan tegyék pénzül, a miénket meg szintoly jól munkálják ki, mint ahogy ezt magában Velencében cselükednék. Velünk ugyan ne hamiskodjanak, mert én átlátok a szitájukon.

György tempósan kanyargatta a tollát, ő pedig a gyűrűit forgatva, igyekezett mentől előbb túladni a még hátralevő dolgokon.

— Rajnabeli s nyugatbeli tájakkal való kalmárkodásunkat is megerősítsük, ne mindig csak Velence, Velence.. ! Ne csak ő kincsesedjék.

Halkan felkacagott.

— Ugyanis, a bővebb tűpénz nekünk sem esik rosszul, lévén asszonyok, kit nem tagadunk.

— Isten ments! — szörnyedt fel majdnem szerelmesen a kincstartó a jegyezgetésből. Agyával különben szerelmes is volt ebbe az igazán ritkaértelmű asz-

szonyba, sőt olykor talán másként is, ha így huzamosabban időztek együtt és egybepárologtak a nagy hivataloskodás révén. Hosszas tiszta házasságot élt György. Nem tudta, mi leli ilyenkor. De néha lelte valami.

Fülledten írt.

— S az orientális? — kérdezte később.

A szórakozott úrnő nem fogta fel mindjárt. Figyelme közben már odébb csapongott, valahova a tűpénz körüli kedvesebb dolgokra... De büszke volt rá, hogy most ő így intézkedik... egész birodalomnak vezére. Forognak körötte az emberi sorsok, mint még nemrég a néhai, hányszor megirigyelt férje körött. S ő most talán ugyanolyan «nagy», mint Lajos.

— Szeben! — válaszolt e gondolatokon felbuzdultan. — Szebent vélem, azt tegyük Kelet kalmárkodásának főhelyéül, ahova örményeknek könnyen lehessen orientális fűszerszámokat és egyéb portékát béhozni. De — akadt meg a szeme egy nedvsötét folton a falon (ni, milyen emberkép formájú!) — soha maguk az mi kedvelt szebeni alattasainknak engedelme nélkül! Ne mondhassák, hogy ne tisztelnénk az ő külön-különb kiváltságaikat.

Most itt valami az eszébe ötlött.

Nemrég Kőszeg város vidékén kóborolt és jóformán sívó állapotban látta a becses termőföldeket. Ez nem jó s nem helyes.

Nyomban megparancsolta a szőlőültetést, egész ország használatára való karómetszést és hogy az így frissen termelt karókészleteket senki a kincstár nevével meg ne vámolja. Hadd kapjon erőre megint egy új forrásból a honi kézmívesség! Kincstár haszna lesz később az is.

— Van még valami ügyünk?

Aztán rögtön belevillámlott:

— Hogyne!

Amit multkor éppen fésülködés közt szedett fülre...

Sietősen mondta:

— Uram, pletykahírt hallottunk, kedves uram! Délvidéken s főként a német nemzet részéről, nemigen bátorságosnak híresztelik a portékák ki s bé szállítását.

Kis gőgös tokát eresztett.

— Persze megint csak a velencések rajtakapdosó nyerészkedése..! É, már de a begyemben vannak!

Hagyján. Azért hogy rendes járatok álljanak biztonságban s őt erről emlegessék, ezt saját büszkeségének tekintette.

— Indítsatok jó utakat errefelé is Györgyöm s fegyver alatt vigyáztassátok. No ez ugyan nem szorosan tárnokmester dolga, hanem hát pénzt gyimelcsezik idővel és így ultro mégis csak nagyságodra tartózandó.

— Hogyne! — fogadkozott György és bármit vállalt volna, vályogvetést is talán, mikor ez a gyönyörű, kemence-széles szoknyás királynő így mellette üldögélt.

Hadart egyet a tollával és írt, Erzsébet pedig tréfás búsongás közt nézegette a lehajtott fejét.

— Kopaszodunk... Bezzeg hát uraim felett sem múlik jeltelenül az idő.

Legutóbb ő is milyen kis bontakozáson érte magát! A negyvenes évek... De hagyjuk, sebaj, az édes Miklós ezeket el nem ösmeri, meg aztán ezek nem is idetartozó dolgok. Most csak végezzünk, végezzünk evvel a fránya országoskodással!

Röviden felnézett.

— Pénznek folyása?

Bebek nem mindjárt fogta fel az átcsapást, még erősen az előbbi textusban úszott, ezért őfelsége közelebbről kimagyarázkodott neki:

— Úgy értsük, hogy jobb folyása van-e már az új koronás dénárjainknak?

— Még mindig nemigen kezdik kedvellni az országlakosok — emelkedett fel az asztalra feszített két

tenyerén, fejlehajtva György. De a lúdtollat ki nem eresztette a két ujja vápája közül.

— Pedig négy dénárt hadtunk egy garasra s ottan negyvenöt garast, avagyis száznyolcvan dénárt egy forintra, — koronás dénárokból pedig százat mértékeltünk egyre — bosszankodott a szépasszony.

Aztán meggondolta magát.

— Phh, majd beveszik! Hozzászívesednek. Ennegtova a valor tekintetiben igazán nem mehetünk. S kész! Inkább a hamispénz koholókat fogjuk erősebben fülön. Roppant elhatalmaztanak, uram! S csak növelik a kedvetlenedést... kire nézve bírákkal értekezzék talán kigyelmed.

A legrövidebben ígérte a kincstartó és kicsit meglobogtatta a levegőben az árkust, aztán hogy jó darabig semmi hang nem jött, befejezettnek vélte a mai munkát s készült, hogy a tollat a kalamárisládikába veti.

De ekkor a királyné ismét hazaébredt az emberarc-féle fali folt szemléletéből s változott hangon, váratlanul ezt mondta:

— Vilmos győri püspek kedves urunknak kell póstálkodjunk.

Két gödör jelent meg az arca közepén.

— Másra nem bízhatom, intimáld azért neki, hogy noha közvetítő útján megkötötte a francia házasságot, de álljon készen, mert mihamar magát is a Lajos herceget idevárhatjuk. Adass költőpénzt a ceremoniákra.

A minap Champagneból gyorsküldöttség érkezett, mely az orléansi vőjelölt elindulását hozta hírül s hogy már kérték is Velencét a tengeri út biztosítására, Raguza felé, ahol a herceg előbb még valami francia foglyok kiszabadítása ügyében kívánt eljárni. Erre gondolt és felsóhajtott:

— Ó, bár megszeretné Marenka e fiút! Akkor egyfelől Vilmos vejünk révén Lipót osztrák herceg, orléansi Lajos részéről pedig a francia király: ez elég

támaszték is volna a minden irányból háborgatások ellen. Kétféle német szövetség egyazon országnak ugyan mire lenne való? Okosabb uram többféle politikabéli fogatot befogva tartani s kit-kit a maga idejében és útján indítani. Okcidentális világ is van, nemcsupán ez a középtájbeli s az oriens.

Szívesen gondolkozott fennhangon az országos ügyekről, mert így akarva-nemakarva összpontosult a figyelme s rájött, hogy néha olyan jó és váratlan dolgokat mond ki, melyeknek nem is álmodta bennelétezését. Főképp Bebek előtt nem tett a nyelvére csomót. Tudta, hogy ez halálból híve és éppen nyájas elmelegedéssel tekintett megint rá, mikor csak bejött Forgách Péter ajtónálló komornyik és Kaplay Demeter esztergomi bíborosérsek-kancellárt jelentette.

Kicsit összevillantak... meglepő volt. Nem értették. És Bebek irigy elkedvetlenedéssel készült, hogy visszavonul.

De az asszony nem engedte.

— Megálljsza hó uram! Nincs titkunk egy olyan hívünk előtt, aki még csak zsebünknek legkisebb röjtökét is esmeri s oly igaz szív és csupa oda adás!

Szinte mintha valami cinkosság szövődött volna köztük az ilyen bizalmas együttlétekben és György bezzeg nem várt kétszeri kínálatot. Visszaült az asztal mellé s alig palástolt szemtelenséggel tette, mint aki nagyba dolgozik. A kancellár bejöttére is éppen hogy a tenyerére kapaszkodott fel megint és homlokának megbuktatásával bókolt. Bár hivatalában, de nem neki szól a látogatás... Éshát őt sem a kakuk költötte.

A királyné azonban felállt helyéből s három merev kis lépéssel elébe tippent a látogatónak, aki szintúgy három lépést jött és ugyanúgy hajolt. Fejedelmek voltak mind a ketten a maguk módja szerint s ki Egyházé, ki a világi országé. A kölcsönös tisztelgést meg kellett adniok. Aztán helyet kínálni, foglalni és beszélgetésbe esni.

A vendég indította.

— Csúf hőség. Dobbantó. Ésatöbbiféle.

— De alkonyattal elég hűvös — ment bele a királyné.

— Azmint atyai örömmel látjuk, felséged tűrhetőleg bírja ?

— Atyaságod is ugyan friss, cardinál.

Egyelőre még csak tapogatták egymás hajlandóságát és Erzsébet találgatta, hogy vajjon mi szél hozta a látogatót ? Mert rendkívüli eseménynek érezte, hogy vizitába járuljon ide a palotába. Most eszmélt rá ütésszerűleg először, hogy a kancellár már régebben kimaradt. El kellett hogy távolodjék s idegenüljön. Hivataloskodás mentől ritkábban... Akkor is postálkodva...

Odavetett gyeplű ?

A gondolat nem tetszett neki. Újabban úgyis annyi mindenki ellene fordul !

Összevonta szemöldökét. Végérejár ő ennek a gyanújának !

— Ország dolga hát.

Dömötör igenlette.

— S rossz ?

— Nem mondhatom jónak lenni.

— Akkor sem uram, akkor sem vehetjük ízetlenül, ha meghallándjuk. Száz dörgésnél nehezebb egy mennykő... Majd Isten megtanít s vezérel.

— A szomszéd és jegyes császári család, valamint a Károly nápolyi király ellen épített francúz szövetség, avagyis az orléansi házasság kijött híre forog fel Asszonyom.

(Aha, csakugyan !)

Erzsébet rögtön vérteződött.

— S ez eminenciádnak csodálatos és új legyen ?

Színlelt ártatlansággal, de máris gyűlölködve nézett.

— Mint értjük, ez a francia házasságnak dolga éppen kerek tíz éve szövődik. Dicsőült Lajosom kezdte

munkálni s mi az ő köteles akaratát nem téveszthetjük szem elől, míg csak így még családi részben is végre nem hajtottuk. Egeket hasgató hűtlenség lenne.

Azt, hogy *családi* és hogy *Lajos akarata*, tüntetőleg hangsúlyozta s befele ujjongott, hogy ez megint két olyan sikerült találat, aminő épp olyankor pattan fel az elméjében, mikor legkevésbé várná.

Kitünő! Ez kitünő. Micsoda ügyesség! Az ellenfél erre az oldalvágásra aligha számított. Vajjon hogy bujik ki?

De a kancellár a legcsekélyebb kertelés, vagy zavar nélkül felelt:

— Hát Domina! Egyben: királyoknak sohasem lehet olyan házi ügyük, hogy az tisztán privátus volna, amikor a Birodalmat is nézi. Ésatöbbiféle... Aztán ami elterjedt emlékű Lajos urunk szándékát illesse: megvolt az a szándék bár, csakhogy egészen más állapotok közt.

— Hogyhogyan! — iparkodott Erzsébet a vélt gyengeségbe belefúródni.

De az agg ember — és éppen teljes odatárulásával — megakadályozta.

— Úgy — szólt — úgyúgy leányom s felséges Asszonyom, hogy nemzeteknek egymás közti barátsága igenigen fordul, néha bizony rövid esztendők alatt is.

Szelíden derengett.

— Akkor régebben még a Romának, gall népnek és nekünk egyiránsólag rosszakaró, férjgyilkos Nápolyi Johanna királynő ellen szolgált volna az az orléansi házasság és vele a francúz barátság. A velünk jószomszéd császárt is csak a messzi jövendők tekintetiben tángálhatja vala. De kérlek felség, ez mostani időkben már két erősen szerződött uralom: a csehnémet király és a személy szerint megváltozott nápolyi király s éppen a törvényes római pápa ellen lenne tüskéje annak, amivel egykoron tetszését lehetett volna ezeknek az udvaroknak nyernünk! Ez, királyné, ez kedvesem, lelkem — bólintott apásan — mindenfelé

csak uszításokra alkalmatos és oly hibás politikabéli mívelkedés, kihez a IV. László féle tatár-magyar szövetkezés projektumáról ha nem is szólunk... még a magyar Árpádoknak járatlan világában sem kaphatunk hasonlót.

Kissé megpihent a hosszú beszédtől, aztán megint felvetette békés szemének pilláit.

— Lajos urunk kívánsága volt e francia házassági dolog, azt mondja felséged...

— Mint igaz!

— Csakhogy ezt az akaratát egy későbbi követte s megmáslá! Valamint hogy amaz első tervvel sem ennek a mi édes Mária királyunknak férhőmenetelére aránzott az úr.

— Hanem?

— Azidőtt még életiben volt a menyország mostani fővendége... kisded korában elhúnyt Katalin lánkádat értjük, no, Isten nyugossza... És majd felnővén, őtet gondolta idevezült Lajosunk a franciának adni. Akkor is, hogy ő menjen oda ki, nempedig hogy a francia herceg jöjjön ide be, a magyar trón osztályosaként! Halhatatlan különbség ez Asszonyom! Ésatöbbiféle!

Erzsébet a szép teli ajkait mardosta. Alulkerült, érezte. Megfogták, ráolvastak. De tehetetlenségében csak még jobban eléntötte a gőg s most hát épp ezzel az elömlő fejedelmi fölénnyel próbálta vesztett hadállását visszaszerezni és félelmes emlékezetű ellenfelét legyűrni. (Hogy ez mi mindent megjegyzett ott abban az ő rideglegényi barlangjában!)

— Úgy! — biccentett kurtán. — Értsük ebből, hogy kedves alattosaink holmi balgyanakodással rostálgatják anyai s királyi tettünket és nem kezdik magukat ezekhez alkalmaztatni! Így van? — villant kihívólag, mert szentül hitte, hogy az ilyen kiélezett kérdést csak ijedt mentegetőzés követheti.

A kancellár azonban nem mentegetőzött, sőt tisz-

telettel bár, de a leghatározottabb helybehagyással bólintott.

— Igen, felség. Így. Roppant nagy a búsulás és szívek elégületlensége! Felettebbképpeni elégedetlenség vagyon — ismételte, mintha egyszeri kijelentés itt már nem is lenne elegendő. — Haza fiai aggódnak, hogy az ország farkas kaszára kerül. Ésatöbbiféle.

— S kik legyenek azok a királyuk ellen aggódalmasok, akik a békességet így erőtelenítik s tágítják, hogy ezek felől őket megtalálhassuk? — rivalt fel Erzsébet, mert mint szívére mért ütés érte ez az eddig nem tapasztalt dolog, hogy már nyiltan... Neki szemszöktébe... És belső, hazabeli rendek...

— Kik volnának e némely nembarátaink, szabadna tudnunk? — ismételte, utoljára remélvén valami kedvező fordulatot: megszeppent kitérést, minthogy a névszerinti tudakozódás az efajta ügyekben többnyire nagyon kényelmetlen.

De ez az utolsó reménye is megdűlt.

A kancellár ártatlanul felpillantott s a legkészségesebben azt mondta: mért ne?

— Csupa oly neveket hallhatsz itt felséges Asszonyunk, melyek a haza fő columnájai, viselői idvezült férjednek, Házának és magadnak legbuzgóbb hívei voltanak s most is ugyan a béke eszközével akarnának a megromlott állapotok ellen munkálniok. Nevek? — kérdezett vissza. — Hát igen! Szécsi Miklós országbíró, Zámbó Miklós tárnokmester... Kaplay János, Telegdy Miklós, a felséged ajtónálló mestere... Simontornyaiak és Csáktornyaiak, Zudarok... Péter és az ő testvérei... Kanizsay Miklós, ésatöbbiféle.

Erzsébet megrémült. Legbelső udvarosai voltak ezek, közvetlen a trón környezetéből és nemzedékek során át. S ma ott tartanak, hogy az efajta dolgokba belekevert neveiket a legkisebb tartózkodás nélkül ki lehessen adni?

De nem mutatta elszörnyedését. Még egyre a gőg

és királyi mindenhatóság mentőhorgonyába kapaszkodott.

Villogva intett Bebeknek:

— Hadd most a munkádat uram! Ird csak e neveket s te magad is egyet se felejts belőlük! Még ugyan e mai napon levelet redigáltatok az igazánhű hazánk fiainak, a Lossonczy László, Szentgyörgyi Tamás jó magyaroknak... Kóroghy István macsovi bán, Alsáni Bálint, Maróthy, Forgách nemzetségeknek s a Korbáviai és Frangepán gróffoknak, hogy a pártos tanítók elől a fülüket jól bedugják! Ne barátkozzanak többé velük, mert röviden megszűnik ezeknek minden rangjuk, birtokuk, úgylehet többjük is... Hamar-nap beköszönt a francia segítség... Nádorespán urunk sem hiába tanakodván a Tvartkó bosnya királlyal, ott délyest! Ird, csak írd! Ki ne maradjon egyetlen név se! Ésatöbbiféle... — biggyesztette el az ajkát gúnyosan.

Kis feszült csend volt. Futott a szolgai toll, Erzsébet mohón vigyázta, a kancellár pedig szelíd türelemmel szemlélődött és gyönyörű lombos szakállát símogatta. Aztán mikor az orrán szántó udvari ember elkészült, lassan megint odafordította fehér apostolfejét.

— Igenhát! — mondta lezárólag. — No öcsém, szerelmesem, most hát mégegy név, kedvesem! Igazság szerint azt is ki ne hagyjuk!

— Kit? — játszott egy lapos kis mosoly a kincstartó szája körül.

De Dömötör, mint aki észre sem vette.

— Engem — szólt higgadtan. — Felvállalám a panaszosok előtt ide járultomat, főhely illet tehát, úgymint mediátort.

Az asszonyt mintha nyíl találta volna el. Odalett színlelt nyugalma, az a nagy fejedelmi hozzáférhetetlenség. Sípolva szisszent a fogai közül. Hátrarobbantotta a széket.

— Te is? — rivalt.

És bőszülten kezdett körbe futkosni. Majd hirtelen megtorpant az agg ember előtt.

— Hiszed, hogy a te polcod talán örökös? A bíborosság? És annak oltalma? Jól tudod, hogy Alsáni Bálint hívünkért második bíborosságot állítattunk fel az országban. De azszerint hatalmunkban van ám egy már meglévő bíborosságot elcsinálni is! Még a végére megyünk, hogy honnan szedjétek ezeket a ti túlfriss híreiteket... maga az udvar előtt! És hogy mi jogon?

— A bíbor dolgát Istenre bízzuk, felség — válaszolt nagyúri méltósággal Demeter. — Itt mostan a Birodalom kérdése forog. Az az első. Híreink?

Szomorkásan mosolygott az ablakon beszitáló napba.

— Hát valóba frissek.

S egy lassú mozdulattal elfogta Erzsébet tekintetét.

— Jön Durazzói Károly! Küs Károly. A napolitán király. Hajója a barlettai révből titkon kisuhant... Tudtad ezt Asszonyom, hogy oly sietten sietsz kipróbált jó híveiteket idegeníteni, igen megbántani, a trón mellől elriogatni, ésatöbbiféle?

Erzsébet éppen a nyakbafüggő medályát forgatta. Kis darabja most a kezébe tört.

— Károly a fogadott öcsénk, atyafiúnk és szívesen látjuk! — rándult meg az álla kevélyen, noha belül... megint egy váratlan ütés.

Durazzói... A Durazzói! A kenyerükön, magyar udvar emlőin nevelkedett, hadain, pénzén, gyámolításán királyodott kis senki-semmi! Akit Lajos gyámapai pártfogása állított fel a hamuból, szemétből!

A régóta folyó árulkodásokban tehát volna valami igaz? S ez a koszvadott kis Károly csakugyan annyira fajult, hogy jótevőinek árvái ellen készül? Ellenük?

Fájt a puszta feltevés is, bár nemigen hitt benne.

Ekkora hálátlanság . . ?

De e bajaiban részt nem vevő, engesztelhetetlen úr, aki oly könnyen tud csapásokat osztogatni, ne sejtse lelkének megrezdülését.

— Soha zártuk el a fejedelmi vendégek hódolata előtt Buda kapuit s az udvart — válaszolt erőltetett bizonsággal. — Mert, hogy másmint jöjjön Károly, azt ingyen se képzeld!

— Akkor felség, vékony ítéletem szerint, amazok hírtétellel tartóztak volna. A két udvarok már rég sűrű postálkodásban lennének e látogatás módjai felől! Mért nem kellett semmi velejes tudósíttást kapnunk, pro nostra directione?

— Szűnj! Kímélj! Van aki a levélírást merő csigázásnak tartja.

— Deákjának mánusa akkor . . ! Őfelségének csak éppen subscriptiójával és alájaejtett pecsétjével!

— Eminenciád túl nagyot tulajdonít a levelek értékéről. Hát a meglepetés ! Rokon a rokon közt ilyet is hallottunk. Kell mindjárt a fejedelmek böcsületét moszolni? Károlyt eskü köti dicsőült Lajosunk koporsójához és mi reméljük, reméljük uram, hogy akadnak még, akik a hűséget igazán értik! Más friss híreid nincsenek, cardinal?

Voltak.

— Északról nem beszélek, Délről nem szólok Asszonyom — ingatta fejét szánakozólag Demeter. — Mert ugye mit nehezítsük Őfelsége megpróbált szívét! De . . . Zsigmond!

— Talán majd még érte is búsuljunk? Pff . . . E fertelmes kölyök szűrét országkívül tettük, kis gondunk is nagyobb nála.

— Nem felség, szegény leányom, ne így, ne így! — terjedt a kancellár szánalma. — Uradnak drágalátos nevét említetted s most hát én is . . .

Bátorítólag intett :

— Úgy hallottuk, Buda mindig nyitva áll a feje-

delmi személyek előtt. Vaj számítsa ide felséged Zsigmond herceget is, aki szintén dicső férjednek, hozzá még utoljára kelt akarata volt, hogy a Máriácskánk párja legyen. Ésatöbbiféle...

Erzsébet gőgösen mosolygott.

— Mit mondtam! Mondtam, hogy ez rút fickó dolgát eligazítottuk? A kitoló kását nekie megfőztük.

— No, ami meg őtet illeti, ő erre a jónap-kívánatra most már rendelt seregekkel a határon belül áll — szigorodott el e konokságra Dömötör.

Ilyenféle lehet a buzogányütés.

Az asszony megszédült — ezúttal igazán szédült — és lassan, igen lassan, le, lebocsátkozott az elhagyott székbe. Nem bírt tovább színlelni. Vértelen hangon nyögött.

— De ugyan miket beszélsz! Zsigmond... s a határon! Rendelt hadakkal...

És már úgy volt, hogy mindjárt elájul, amikor hirtelen éleset reccsent a kincstartó széke. György tolla, heggyel befúródva, benne rezgett az asztal fájában, őmaga pedig vadul előre jött, bokáit csapta.

— Csak mit sem gyengülni, királyné! A királynénak még vannak hívei... Halálból! Egy kopasz szó... és sereget dobolok... Felülök... Nem nézhetem henyélő szemmel Asszonyunknak ily nagy sarcoltatását!

S megérződött, hogy ez a háborodás most őszinte és igaz.

Dömötör nem is haragudott, sőt agg szemei érdeklődő tetszéssel derengtek. Felállt és könnyű, vértelen, hűvös öreg kezét a dúlt ember indulatosan vonagló vállára tette. Apai hangja mélyről fuvalt:

— Juventus, ventus... Nagyon iffjú tüzes legény vagy te még lelkem Györgyöm! Szép ifjúi pozsdulás... ésatöbbiféle. De kedvesem, legelsőbbed is a haza szerencséltetésére gondolj! Ilyen lángolásokkal az ország szérűjébe vetnél gyujtó üszköt. Itt akarnál

te háborút? Belül? Az édes vérnemzetnek saját földjén?

Gyengéd részvéttel bólogatott.

— Itt fiam, itt Györgyöm, nélkülünk, nagylajosi törzs-urak nélkül, itt gyerekem, eggyem, már bizony három bandériumra tellő katonátok sem akadna. Ezt azért hát hadd, szerelmesem.

— Jahh szegény magyarok, akik azt hiszik, ha nem német s nem plundrát visel, már nem is járhat Árpád népe előtt! Az meg csak a gallérunk alá pökik! — vájt valami hirtelen kitört veszettséggel Bebek a haja közé s megbódult, mint egy vak Sámson.

— Miassz? Miassz?

— Hogy eminenciátok pártja németes! Én biza kimondom... s kardinál-e vagy sem!

A két szelíd mécses-szem egy pillanatig fájdalmas elálmélkodással bámult. Aztán mintha egyetlen zsinórrántással oltották volna el belülről a világosságát, elsötétült. A nagy verőfényes, jóságos mosoly eltűnt. Dömötör arca beomlott és egy fáradt, örömtelen, öreg arc lett belőle.

— Jó — mondta halkan. — S hát mi németesek ésatöbbiféle zsiványok vagyunk. Nápoly, az ottani móka és a fertelmes haszonleső Károly uralma talán különb?

— Nem a mi pártunk! — dobbantott közbe szilaj bikabődülésse a kincstartó. — A mi pártunknak Károly és Nápoly sem kell! Mi franciát akarunk behozattatni s vele a Nyugat tájbeli míveltséget, párizsi úriasságot és Európa szerinti módokat!

— Párizs az messze öcsém. És Európa tág.

— Rajtunk a sor belenőni. De nem hogy csak a közel szomszédot tekintsük! A szomszéd, az uram olyan, mint a rokon. Van, van, de nem magunk választottuk s többire rossz. Ne tartson minket senki mint egy ázsiai csodát! Mint mókust az ablakban, hogy kuriózumként mutogathasson... hanem mint a szabad madár, hadd repülhessünk! Orcám pirul,

ha egy idegen jön közibénk... a paraszti barbáriessel való elmaradott szokásaink végett! Hát mért?

Támadólag közelebb lépett.

— Ha magyar, az már örökkön csak baromállatot tenyésszen s barom maradjon ő maga is, világ nevetségére? Kölyke pedig ordító visító vadszamár? Sem akadémiákat nem látogató, sem szép építésre célzó architecturát, híres külnemzeti authorokat nem értő, csak meg sem bűzölő? Beste Zsigmondja, jót mondok! Veszteg üljön, ne mozogjon, mert még életinél találhatja fejét!

Demeter hátrahúzódott szemmel nézett, de már keresztül Györgyön s csupán a királynéra. Majd hogy Bebek viharja eltombolt, most ő emelt valamit a hangján.

— Engedtük felség a Lajos kívánsága szerinti vőlegényt, Zsigmondot, egykorban az országból kitávoztatni... mert mért ellenkezzünk? Még úgysem volt itt az idő. Akkor meg csak hadd érjen hát mindkét nembeli mátka, — mondtuk... A távollét egyébként is sokmindent complanálhatván s még ugyan a fiatal herceg némely ledérségeit is megjovíthatván... De egy mindigre szóló elűzetés s egy nyelvünket sem értő holtidegen úrfi miatt, magyarnak a magyarral életése ellen, tiltakozásunkat már előre acriter bejelentjük, abban soha nem szolgálunk s azt hagyni fejünk fennállásáig sem fogjuk. Mely után köteles tiszteletünket... Isten igazítsa meg felséged és tanácsosinak elméjét.

Három lépésről meghajolt, aztán mint egy öreg sasmadár, csendes húzással kiszárnyalt az ajtón. De többé nem hátrálva, hanem már hátat adva.

XXXII.

Az udvarra a szorongó várakozás napjai köszöntöttek.

Jön-e Orléansi Lajos?

Mikorra futhat be? Mi az a legrövidebb nap?

Ez volt itt a kérdés. Minden palotai koponya csak ezen tört, ezt számítgatta : hogy végződik a két kérő versenyfutása? Melyiké lesz végezetül a lánykirály?

Egy szeptemberi alkonyattal aztán elpattant a túlfeszített húr. Garay jött. Nem, inkább bedűlt a felkínált székbe és hosszan úgy maradt, szótlanul.

Majd rozsdás hangon felcsikorodott :

— Drágaságos! Magasságos! Királynném! Készüljön kegyelmességed. Rossz a hír. Ettől semmiképpen meg nem válthatlak.

— Hedvig! — fordult Erzsébettel egy fénylőt a világ, mert mióta elszakadt leányától, titkon folyvást erre az idegenbe hurcolt szülöttére gondolt.

De Miklós tagadólag rázta meg a fejét.

— Nem, nem ő. Hanem ugye . . . egyik gyermek, vagy az más . . !

— Mária! — hunytak most még mélyebbet az asszony pillái és Marenka is felfülelt a zsámolyon, mint egy felvert kis nyúl és ölébe ejtette a szironyvarráshoz való fonáltekercset, amit éppen gombolyítottak.

— Én? — kérdezte olyan élhetetlen hangon, mintha a haló ágyából beszélne.

A nádor téveteg mozdulattal és valami iszonyú fájó szeretettel simított végig a lányka haján.

— Te. Azaz... mit mondok! Felséged. A felséged gyenge kis galambszíve... Zsigmond nem hágy időt az Orléansinak — igyekezett kimagyarázkodni. — Most kapom egy jó hű emberemtől: Nyitrát ostromban már megvötte, Pozsony vára is magát rútúl feladta. Hárkáló uraimék itt az ellenpárton ezt hamarabb tudhatták nálunk, azért is jüve olyan fennen a bíboros. Párt-emberek lármafáról lármafát gyújtanak, hírt az arra jogosaknál mindig előbb veszik.

De most nem ez volt itt. Hanem hogy Fortuna szekere nyilván azóta sem állt meg velük.

— Az száguldton száguld s izibe rajtunk teremhet a filius meretricis... bestye császári lánykérő!

Fáradtan legyintett.

— Lánykérő? Soha! Csak trónkereső. Épp ezért is féltem olyan igen a mi egyetlenünk szívét! E gonddal nevelt királygyermek, szeretetlen férfi durválkodásaihó nem szokott.

Egyszerre megtelt a szoba búgó zokogással. A két fenyegetett teremtés úgy kapaszkodott össze, mint két fuldokló hajótörött. Erzsébet eszelős szilajsággal szorongatta mellére utolsónak maradt gyermekét.

— Ó, mi árvák s gyámoltalanok! Mi szélkergetettjei ennek a megveszett hazának és emberségben megszűkült világnak! De ezt nem adom! — rivallt fel egyszerre, mint egy dühöngő tigris-anya. — S nem, te se hadd, ne hadd, édes urunk, mi egyetlen gondviselőnk! Mondd, úgymint nálunk okosabb férfi, hogy mit kellessék ez újabb veszedelem elkerülésére tennünk! Mert mint confusum chaos már ez a mi szegény elménk. Ennyi gyötörtetések és háborítások miá, fejem sem tudjuk hol állani!

Mária barna őzszemei is határtalan ijedelemmel csüggtek az atyai pártfogón, akiben — megszokta — hogy valami hasonlót lásson korán elvesztett apjához, sőt annál a hideg bálványemlékű idegennél talán közelebbit és szeretőbbet is.

— Igen — könyörgött. — Nagyságtok, ezt biztosan értjük, el nem hágy. Mit kövessünk, édes nagyságtok ezt minekünk tisztán megmondja... Ama fertelmeskedő korhely legényhez nem enged. Mivel én Zsigmondot nem s nem akarom, bár inkább a halált is!

És a meghatólag egymásbakulcsolt kezeit nyujtogatta.

De a nádor szinte nyersen, félresöpörte.

Zaklatottan, egyszerre felkelt. A szoba közepéről feketén és nehézkesen kifordult.

— El kelletik Budát hadnotok — mondta a féltés kínjától szinte gorombán. — Himpellér szuka-fia Zsigmond ide fog rontani... és a menyaszonyos ház üres. Mátka helyén majd engem lel.

Valahonnan a torka mélyéből morgott.

— A hadak? Kancellár urunk tudománya még megmutattathatik semmirekelőnek lenni! Még támaszthat az Isten mellettünk jó s hű kardokat! A haza földjén egymásnak öklelést és vérfolyatásokat pedig nem mi akartuk, sem indítottuk, törvényességből leckét el nem fogadunk, annak betűiből valamicskét mi is imbiliálván. Törvény? — zördült. — No az aztán legszépségű törvény, mondhatom, egy felkent királyra rémísztgetésekkel reá menni! Lábon nyargaló felségsértés!

A két nő tekintete nadályként függött rajta. Mint lelkük élő eledelére, harapództak rá és szívták sóváran, bősz, de biztató szavait.

A felelősség nyilaitól sebzett ember még dúlt, keringett, csapkolódzott egy darabig, majd szinte átmenet nélkül lecsendesült s az ellobbant indulat kiégett, kesernyés hangján ezt mondta:

— Hát van egy erődített birtokom, lakni rég nem szokott kastélyom Dunántúl, az Pannon házában. Veszpörém... Öskü... Latorkertes, huszárvárral... Készüljön kegyelmességeitek, nem tudnék ennél jobb helyet megmaradástokra. Számos a praesidium, élés benne elegendő. Ott az Orléansi herceg, jöttét, talán bővebb francia segedelmet is, titkon kivárhatják. De ám akkor menten menve gyorsalkodni, mit sem temporizálni!

— Még az éjjel! — sikoltott diadalt a megváltott anya és rögtön feltalálta cselekvő magát.

— Nagyságod, édes Jóságosunk, parancsoljon a szükséges lovak, váltások s valahány testőrzők felől! Mert holmiféle hintón koszogásokra most rá nem érünk.

Sőt asztaltartásra sem hagyott időt. Csak azonnal, mindent azonnal!

*

Alighogy az éjféli tűzkioltó kántálás elnémult, a vaksötétség leple alatt egy kis lovas róta rebbent ki a palota eldugott oldalkapuján. Posztóval burkolva a lovak patái, álcázó köpeny minden ember testén, élet csak a csukályák szemrésein.

Úgy surrantak ki Budáról a királyi nők, mint a kísértetek. Szökött székvárosából a magyar király: Anjou Mária. Még az ismeretlen Orléansi Lajosnál is jobban idegenkedett a régi vőlegénytől, Zsigmondtól. Ez a gyűlöletes név a zsenge gyermekkor elszenvedett tapasztalataival volt az emlékezetébe írva.

XXXIII.

A hozzá oly közelálló királyi hölgyek távoztával fél teher leszakadt a nádor lelkéről. Legalább hát a fészekalja miatt nem kellett rettegnie! Nagy szó. Most aztán már elővehette a józanabbik eszét s égedelmes igyekezettel azonnal az összekavarodott politika szálainak kigubancolásához is látott.

Készen minden rossz eshetőségre, legelőször is persze a királyi és saját bandériumok felültetésére adott parancsot, egyébként pedig ott folytatta, ahol Hédervári Kont Istvánnal régebben abbahagyta: a békés egyezkedés megkísérlésénél. Ilyen mindenfelől tornyosuló veszedelmek közt csak a vak nem látta volna, hogy mekkora nyereség lenne a belső elégedetlenkedést levezetni, vagy legalább a trón megtántorodott egykori híveit a királynék oldalára visszahozni. Ő pedig — ha így az asszonyok indulatlégköréből kicsit kiszabadult — egyáltalán nem volt vak.

Nem várta be, hogy az aggember prímás-kancellár ereszkedjék hozzá, hanem még mielőtt Zsigmond rajtaüt, ő maga sietett udvarlására.

Kaplay Dömötör felfogta a kíméletes jószándékot. Mindkét kezét nyujtva jött elé. Főhelyre kínálta, Vibornival rögtön a legjava borából hozatott és ilyen megbecsülő vendéglátás közben terjesztette elő a sérelmezett dolgokat, mint már Erzsébetnek. És Miklós nagy önmérséklettel hallgatta végig, anélkül, hogy

közbevágott volna. Csak mikor a kancellár elkészült, pillantott fel.

— Hát mind a bajokat megláttuk, hallottuk és megszívleltük — szólt. — De most már a tanácsolásait is el ne vonja tőlünk eminenciád, eminenciás uram, melyek nélkül csak úgy lotyogva fütyöghetnénk. Tudnom kelletik, hogy ki hogy, mint s miben lenne hát bene contentus, velem és őfelségeikkel, hogy ezeket lehetőleg elkövetnők. Erreval ó tetszést kérnénk, illustrissime et reverendissime.

— Nézd fiacskám — kezdte rövid gondolkozás után, símogató hangon a bíboros. — Kaplay Jánost Asszonyunk nemdenem, egykorban rosszkedvében mostohán fogta. Ésatöbbiféle...

Kérlelően a Miklós szemébe nézett.

— Nem könnyű. Ne hidd, nekem sem könnyű. S éppen mert közelről atyafim... De ennek az elbúsult Jánosnak te mindenképpen elégtételére légy! Helyet kell kapnia a kormányrúd mellett, az még eldöntendő, hogy hol s hogyan. Hajlassz?

Miklós bólintott.

— Igen. Mehetünk tovább.

— Hát továbbad... Továbbad itt lenne Zámbó Miklós.

— A rajtakapott harácsoló, Júda ghettóbeli fiainak zsobrákja, bizonyságul szolgáló adósleveleiknek levélölője, megsemmisítője, igen — felelt ugyanolyan higgadtan Miklós, mint ahogy az öregúr hozzá beszélt. — No s avval mi történjék?

— Az — pillantott a távolba Dömötör — hogy hamiskodásait, kikért őkegyelme Odaát számadás nélkül nem marad, neki idelent az ország érdekében mostan elfeledjük, valahány időt is engedvén a jóvátételekre... Hasznos ember amúgy, hatalmas zászlós ember, udvarice, világice, jószóval tudó ember, nagy báró, nagy párt, elterjedt rokonság és... hát fiacskám nézd... botlik néha négy lábán a ló is. Megbékítsd!

— Visszaültessem a tisztakezű Bebek György stallumával szembe, a király kincstartóságba?

— Nehogy egész nemzetségeikkel együtt másmint kerüljenek majd egymással szemtől! Értessz... Azt igen, azt gondolnám. S amíly tempestive csak tenni bírod. Az ítélet dolgát Istenre halasztjuk.

A nádor arcán egy kis kesernyés mosoly villant keresztül.

— Hamarabb nem tudom, mint rögtön — mondta. — No, már meg is esék..! No... ha éppen ez fáj... És ilyesek... Ez igazmagyar és átal hazafi, nálunk törvénytisztelőbb uraiméknak... őkegyelmeiknek..! Köszönettel hallanánk a többit.

— A személyi részben ifjú Laczfi István lovászmesteren a sor — szürenkedett Dömötör szelíd mosolya. — István! — emelte az ujját. — De a hajdani jó Hermány-nembeli Kerekegyházi Laczk többi élő maradványai sem kevésbé! Te ezt a családot, lelkem Miklósom, holmi osztályoskodások mián rég nem kezdetted kedvelni. Sőt ahol lehetett, még Lajos alatt kimozgattad a főbb tisztségekből mindazt, ami Laczfi. Távol legyen a sértés! De hát mostantól fogva kedvesem, a te szívedet immár feloldozd irántuk! Nagy szavak ők itt e haza földjén... voltak is. Ezért tedd vissza Istvánt az ő gyászolt lovászmesterkedésébe s hiszem, ez a haza megvígasztalását célzó tetted sem lesz gyömölcsök, ésatöbbi híjján. Mondd: bírod?

A nádor szeme néhány percig régi tüzek parázslásával hunyorgott maga elé. Aztán csak kihamvadt tekintetéből a zsarátnok, szíjjas álla enyhült, széleshomlokú feje lassan lejebb horgadt, beleegyezést intett.

— Történjék. Ezt is... Pacifikálom e Laczfiakat is, eredett légyen akármilyen régidőktől és nyomós okokból köztünk a megharagvás... Mert eminenciád tanácsolja és ország nevével... melyek nekem két igen fő dolgok, hogy szó szerint meglegye-

nek. Több ily kemény diót úgy sem kell feltörnünk, reménljük.

— De korán! — sóhajtott a kancellár s az aggódalomnak kurta csillanása siklott át a szeme tükrén.

— Horváthy! — emelte a homloka bőrét. — Horváthy János ark-ellenségedet sem feledhetjük, jóbarátom! Bár tisztán megmondom és erről itt előtted nyílt tudománt tészek : én e Horváthynak sem rejtelmes forgolódásait, sem zavaros nemzetségét, sem őtet magát, természet szerint nem kedvelem. De ne maradjak hátra az kelmed szép példája mögött, a belső béke megalkotásában! Ezért is nagyságodat azon kérjük, hogy Horváthy Jánost is megnyugtasd. Macsói bán volt egykorban ez az úr... No s most hát megint..! Győzöd-e még szívvel nádor öcsém, kedvesünk? Tudom, tudom! — enyhítette a beállt csendet. — Roppant nehéz legyen ez! De erődhöz szabtam. Aki ennyit már a hátára vött, a többi alól sem búvik ki.

— Soha! — kapta fel a fejét Miklós és sötét arcán kisímultak a haragos redők. — Bár adja Isten, hogy ez utolsó magunk megtagadásával a haza sorsa emelkedjék s a királyi házasság dolga felől meritorie összeülhetvén, megelégedésre az is rendbe jöjjön. Gondolom... végeztünk. Akik a hivatali rangjukban megbolygattattanak, székükbe evvel nagyrészt már visszakerültek... én pedig igaz böcsülettől viseltetvén mondom, cardinálságod képében Egyháznak, országnak, hogy kész vagyok összes kedvetlenségeimet örökre feledni s imez szóbanforgott Uraimékkal együttmunkálnom. Még ma tanácsba vonom őnagyságaikat.

— Te? — kérdezte erre tartós, különös csend után, vontatottan Dömötör és tekintete tétován siklott el, feljebb, tűnődve, valahova a levegőbe.

— *Te?* — kérdezte halkan, ismét.

— S hát ki? — figyelt fel Miklós. Mert erre nem számított. Valamit... mintha neszelt volna abban a

hangban. Hangban, igen, a prímás különös csendjében, vontatott kérdésében, réveteg arcában és most már egyszerre : mindenben.

Dömötör csakugyan felé is fordult, szemközt, mint férfi.

— Utolsónak vélted lenni az áldozatot...

— Mi tagadás.

— Hát hamis illusióba estél. Folytathatom?

— Gyávák nem vagyunk, hogy a kezdett útról visszaforduljunk, ha egyszer cardinálságodnak még mindig közlendői vannak. Eminenciád saját szavai..! — dűlt hátra Miklós a székben, mert érezte ebből a bevezetésből, hogy itt valami készül... Valami, amit nem árt jól megtámaszkodva bevárni.

És helyesen hitte.

A prímás-kancellár kezére tette kezét, majd szelíd, alig hallható, rendkívül érzékeny, de be a szívéig hatoló hangon így szólt :

— Uram! Nádor uram! Szerelmes hívünk! Az nagyságtok méltóságos személye . . . kedvtelenségben van a legtöbb hazafiak előtt. Én erről a te hosszas különélő házasságodról, egyfiadon kívül többi gyermekednek hol-nevelkedéséről, ésatöbbiféle bódogtalan dolgaidról mit sem értek lelkem, annálinkább nem bizonyosra... vesék kifürkészője és gyóntató papod sohasem lévén. De a hír, fiacskám! Ily dolgoknál a hír maga elegendő. Mit sem szabad szépítenem... ez meg a mi Istentől lett bátorságunk... Ország fölött hatalmaskodó, jogait erőtelenítő, amolyan balkezes királyfélét gyanít benned a főrendű nemzet... És hiszen te jól ismered a fajod, hogy ők az ilyet nem szeretik... s nem kívánják. Hát, ha egész munkát akarsz végezni a res publicának, akkor...

Egy perc hosszáig úgy érezte Miklós e szavak alatt, hogy most valami pontosan még megnevezhetetlen, de halálos dolog történik vele. Örvény tárul elé. Valami elsuhant a füle mellett : enyészetes szél-

fúvás, vagy a meredélyről szakadékba zuhanók végzet-fuvallata.

Egy pillanat azonban, egy újabb illetés az aggastyán hűvös kezétől és már megint rendben volt: férfi és kemény.

— Értem — mondta szárazan, rekedten. — Hogy a nádori székből kiszálljak. Ez?

— No ez! — újult fel olyan megkönnyebbülten a bíboros, mint aki valahonnan hosszú, fárasztó útról haza, a vágyott pihenésre megérkezik és egyenest fürdőbe lép. — Hát ez, ez, atyámfia, mostan eltaláltad — erősítgette élénken. — S nemdenem megértesz, ingyen sem gondolván, hogy én ezeket ország hasznán kívül...

De tovább igazán nem engedhette folytatni Miklós. Büszkeségének medre csordult. Kiegyenesítette hatalmas termetét, álmatlan szemeinek kék árnyékai közül mélyen viszonozta Dömötör pillantását és szilárdan így szólt:

— Atyaságod leplet vont el a tekintetünk elől s én az eminenciátok őszinte atyaiságát igen köszönöm. Nem, uram! Egy minutumig se maradjon uram bizonytalanságban! Im, csakugyan nem a mi dolgunk többé a haza előljáróival tanácskozásokat folytatnunk, hanem tisztségünket még ebbe órában visszabocsájtván a nemzetnek, gyülekezések s más effélék tartásának joga mai naptól már az új nádort illeti... kire nézve cardinálságod eleddig biztosan kész elmét alkotott. Nevezze nevén azon valakit, hogy őnagyságával tartózás nélkül szembe legyek, neki hivatalomat és currens dolgainkat, persze a mostani megállapodásaink előbb végbevitelével, átadhassam s ezentúl csak mint bármely legkisebb országlakos, szolgálhassam az édes magyar vért.

— Öreg Szécsi Miklósra gondoltunk — válaszolt sürgősen Dömötör, most azonban félrejárt a tekintete és közben erősen tuszkolt lefele valamit, ami mintha a torkára ment volna.

Tapasztalt eszével teljes egészében felmérte a nádor áldozatát és szíve legmélyéből sajnálta a megtöretett kőszáli sast, aki itt, előtte kezd csodaívelésű pályáján lefelé hanyatlani... s mily büszkén, nemesen, mily hallatlan úri módon! Sokkal nagyobb vonzalmat érzett iránta bukásában, mint mikor fent a hatalom delelőjén ragyogott.

Lelkében megrendülten, a jobbjáért nyúlt.

— Kezedet, barátom! De a te kelyhed még mindig ki nem ürült — ingatta közbe megszomorodott fejét. — Az horvát bánságba, fiam, ember kelletik! Erős... Vedd át ennek a résznek igazgatását, úgymint csak puszta királyi tanácsos. Mert nem lenne célhó vezető: gödröt, egy más árok vájásából betömni, ország egyik pártját a másik felingerlésével lecsillapítanunk. Hiszen neked is van pártod! S ez így akkor nem bűzölhetne sértést, ha egy új hivatalt látna elvállalnod... bár én tisztán értem, hogy mennyivel csekélyebb légyen az átcserélendő új méltóság! Nojszen magyarázatot azért lelhetünk... ha éppen keresünk... A Délvidék állapota untig elég forró.

Most felvetette fehér pilláit.

— Hát belemégy? A szívek így majd... és csakis így, lecsöndesedhetnek s megcsitolhatnak.

— Ha szem elől is mentől messzebb tudhatnak! Igen — felelt Miklós, mert emberi gyarlóságában és fájdalmában ennyit legalább nem bírt visszafojtani. — Hejjaj uram! Iszontató, írtóztató rosszul szolgálharagra ne vödd.

— Csak a felséges Házat túl igen... trónnak szerfölötti kedvezésében. Őszinte férfiszavunk volt, haragra se vödd.

Igyekezve búcsúztak és Garay az ajtó irányába indult. Szemének látóteréből onnan látta, hogy félig a háta mögött, a bíboros áldást vet felé.

— Temetnek...

Ezt érezte.

És ballagott, mint a saját eltakarításának első zászlóvivője.

Immáron kész, kész, lejárt... Immáron összetört, elmúlt, elmúlt! Consummatum est, — conclamatum est.

*

Viborni gyanus mód pirosan és rokkant Heracles lépteivel túlságos buzgón járkálva találta gazdáját.

— Moji pan! Uram! — szólt. — Elkíszülődtünk. Jöheti, milosti. Ajj, hát: nagyságtok..!

— Hová? — bukkant fel a gondolatok tavába merült ember.

— Est-ebélleni, Bozse nevében.

De Kaplay Dömötör tagadólag rázta fehér fürtjeit és máskor oly nyájas arca szokatlanul elszigorodott.

— Az olvasómat! Add a rózsafűzért. S te is... Hogy ez a vele együtt élt vén fickó így soha el nem találja az ő akaratát..!

— Papa atyuska szandíkjara?

— Nem.

— Vad-aztán pogányok megtírísire?

— Nem.

— Égiháború?

— Nemm!!

Stefi kifogyott a lehetőségekből.

Akkor öreg Dömötör felülről végignézte és elseprő legyintéssel ezt mondta:

— Egy csak titkon, elrekesztve, magának szenyvedőért.

— Pedig erő kelletik izs szálonná jó hideg!

— Hát vágd a Cziczke kutyának s tík is faljatok, haspókok! Nektek nem fajtátok, tudom.

Jobban fájt neki most az előbb kivívott sikere, mint hosszú életének bármely eddig megesett kára.

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

TIZENEGYEDIK RÉSZ

ÉLŐ EMBER ÖZVEGYE

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

XXXIV.

Napok óta élt már a megerősített Ősküben Erzsébet és Mária azzal a legszűkebb környezettel, mely idekísérte őket, vagy a nélkülözhetetlen holmijaikkal utánuk jött.

Nagyon eltörődött az erőltetett éjszakai úttal a két felség. Mostanig el sem hagyták az ágyat. Mária meghült, hurutolt, Erzsébetnek meg a nyaka és dereka meredt meg. Később a fogába sajdult bele a fájás, ki nem fogyott a panaszból.

Bujdosó anya és leánya itt egyszobában húzódott össze. Azt találgatták, hogy melyikőjük hal meg előbb.

— Én biztosan — szörcsögött a kis hajadon. — A szívem megint olyan furán szorul.

Nem tudta, hogy valójában, miért?

Úgy szöktek meg, el sem búcsúzhatott a kisebbik Garaytól. Csak Szécsi Gál udvari vitézével üzenhetett neki egy rövid köszöntést, valahová a Barcaságba, ahová a királyi perszonális kíséretében küldte ki az udvar a fiatal főurat, kissé országot látni. A zsenge korban nagy lángra kapott hevület, az érlelődésnek ezen a magasabb fokán Mária lelkében is lohadt, tudatosságát vesztette. Csak a gyakran jelentkező és látszólag oknélküli hiányérzet tanuskodott arról, hogy valahova mélyebb rétegekbe szállva azért változatlanul megvan, a szenvedély csak kitörésének

idejére vár. De a lányka most mindössze gyászos nyomását érezte és anyja még ebben a tétova búsongásában is letorkolta. Nála jobban egyszerűen nem lehetett szenvedni.

— Mit ért még egy ilyen kevésidejű gyermek a halálból és halálos dolgokból! — piszegett. — Tapasztalnád ezt a szörnyű oldalszegezést! Már biztosan májamat rágja a baj.

És nagyot sóhajtott. Aztán egyszerre az ajtó irányába fordította eddig laposra húnyt szemeit és mint bolhafogásra, szűken és kihegyezetten nézett.

— Csitt, csitt! Ugyan ki ez?

Majd kedvetlenül vállatvont.

— Az őr továbbereszti. Akkor hát csak Christa. Mást kit is várhatnánk? Bizton megint sót hoz. Mindig ezt az undok sókat... Míg végül magam is valami tengeri hallá váltózom.

Csakugyan a palotásasszony jött. De a meleg savas zacskó nem volt most nála. Kintfelejtette. Szokatlanul élénknek látszott, kék szemében vídám kis cirmocskák ugráltak, gyorsan lélegzett a lelkendezéstől.

— Domina!

— No mi?

— Hú, ez iszonyú! Iszontató érdekes. Valami, de roppant nagyszerűséget experiálék!

Rögtön nem halt meg a végétjáró beteg. Legfrissebben felült és izgatottan villogott a szeme.

— Ne bolondoskodj!

— Szín igaz! — fogadkozott a hölgy és lekuporodott az ágy korlátjára.

— ...már hát mondom, mint legyen ez, hogy mink itt, mint vak madár a kalickában..? Nekieredtem, kicsit körülpillantok... Phű!

Egyet fujt, aztán fontoskodólag fűzte tovább:

— Engednek is. A mi testőrzőink őrködnek a legtöbb ajtók előtt. Meg valami rész itteni alabárdosok. Szolgálatukat adják, legszebben szerencséltetnek

s épp azon volnék, hogy jövök vissza, mert ez igazán csak afféle bagolyvár a nagy átokverte ódonságokban, amikor röviden ajtót látok egy házöltözék kárpit mögül előtetszeni. Mindjárt megfogott, hogy... ni! Itt semmiféle testőr. S ezt eddig sehol a házban nem tapasztaltam. Hát ezennel majd megejtem a kurió-zitást.

— Ugyan mondd már! — csapott Erzsébet a takaróra türelmetlenül és Mária vékony kis csirkenyaka is hosszan kinyúlt.

— Mily csodás dolgok!

— Hát — vett egy mély lélegzetet Christa — nyitok ám bé! De csak mint földből, kőből, falból, ég tudja honnét: lökk, elő egy hókaféle ember.

— Jajj!

— Jaj bizony! Kiáltok én is, hogy „el az utamból, szerzet!"

— És el..?

— Nem biza. Mivel nem is volt kísértet.

— Hát!

— Élő. És ilyet mond: „Erre neigen tartózkodjál kegyelmesem, mert erre kegyelmesem tilos az út".

— Ti-ló-ós?

— Összekaptam magam... én is ezt kérdeztem. Mire fordít a dolgon. Hogy nem tilos, inkább csak félős, az gyenge nembélieknek.

— Mért?

— Mivel az ott az armamentáriumba, avagyis a fegyvertárba vivő folyosó, rajta túl pedig a halotti boldhoz, a Garay temetésekhez vezető lépcső.

Erzsébet halkan felsivalkodott és fogai közé kapta a körmét.

— Nem jól mondom, hogy a halál..?

— Itt van köröttünk — sápadozott Mária is.

De Bebekné méltóságteljesen intett:

— Csöndesedjenek az elmék! Mert fura halott az olyan, amelynek megoszlott teteme... tejecskét iszogat.

— Tejet?

— Csakis. Avval kerül elő egy másik falból, függönyből, megint nem tudom honnan, egy házas lány, palotás. Ahogy megérti jelen ottlétemet, nagyot ordít és : zupsz! Csupor szét, té ki, szolgáló el. Ehhez mit szóltok?

— Hogy menten oda megyünk! — csattant a királyné s hol volt már a zsába! Mint a gyík, termett kint az ágyból, a holt beteg.

— Öltözz — intett Marenkának.

Ez azonban még mélyebben a takaró alá bújt. Onnan hadonászott.

— Jaj, irtózok fegyverek közt járni, annál inkább temetéseknél!

— Ó, te Isten gyávája — bigyeredett el a lázasan sürgölődő asszony. — Nem érted? Hiszen az egész csak valami szemfényvesztés, titkolódzás? De azért maradj, ha már egyszer így elhagyott a bátorságod.

Majd egy rövid, mégis hát gyanakvó pillantással, Christát is az ágy mellé rendelte.

— Szellemek a nagy dücső királyunkat valahogy el ne rabolják tőlünk! De én ezt bizony megtekintem, bizony nem szánom. Lássuk, mint légyen avval a csodálatos tejjel!

És a legrövidebben elkészült, ment.

Úgy talált mindent, ahogy a főasszony előadta. Ajtóknál az alabárdosok... aztán a rejtek kárpit... s a hóka férfi most is ott meredezett. Valahogy nem cseléd arc. Több lehetett közönséges szerviensnél, ha nem is sokkal. Úgy a kettő közt. És kard az övön...

Ámde ahogy ő megállt előtte s égető gőggel rászögezte kihívó tekintetét, mintha viasszá vált volna az ember. Lassan lejjebb lohadt, olvadt, elolvadt kardostól.

Nem volt feltartóztatás.

És Erzsébet tudta : felismerték. És mulattatta a siker.

Már szinte uszítólag tette rá kezét a kilincsre,

aztán le is nyomta és kajánul visszasandítva, besuhogott.

Lám bezzeg, ki parancsol itt?

Előtte nem lehet tilalom és semmiféle titok.

Gyéren derengő, hosszú folyosóféle nyílt előtte. A magasan vágott és elég kicsiny ablakok olajos vásznára a külső várkert lombozatának lassú himbálódzása rajzolódott, tompa árnyékfoltokban.

Ment és a kíváncsisága egyre nőtt.

Ki bujkálhat itt? És miért?

Szinte delejesen rángatózott izgalmában. Indulatéhség... Eseményhajsza... Folytonos ütközések, bár veszteséggel is. Játék... Ez volt az igazi eleme, a neki való. Kockáztatás, ha kell. Bármekkora tétre. Csak ne langyos középszerűség!

A folyosó végére nehéz boltozat borult. Alacsony, vaspaszományos ajtó gubbadt alatta. Időmart kilincs.

Ezt is lenyomta és besurrant. Nagyotnyelő szemmel nézett körül.

Tág csarnok öblösödött eléje. A mélyen leereszkedő mennyezet boltívei roppant vastagságú nyerskő oszlopokon nyugodtak. Minden oszlop fején táblás címer, keresztbetett kardok, zászlócskák, lefüggő kornéták. Körbe a meszelt falakon pajzsok, kopják, rezeltorrú nyilak. Lent a falak tövében a legkülönfélébb harci eszközök. Kővető katapulták, kisebb-nagyobb várvívó baliszták, óriás szúnyogra emlékeztető gép-parittyák, néhány csigaszerkezetre járó faltörő kos. Még egy irdatlan vasbökővel megfejelt szálfatörzs is hevert mellettük és Itáliából, mindenféle ellenségtől zsákmányolt tollas buzogányok, szekercék, lándzsák, puzdrák, bárdok tömkelege. Hadi trófeumok.

Na most majdnem elszalasztott egy ijedt kiáltást! De, mégsem... Nem volt ez valami sírboltból áttévedt szellemlovag, csak egy széles talapzatra em-

berhosszában felállított páncélruha. Jeltáblácska hirdette alatta a hajdani viselőjének nevét:

Drusma-nembeli GARAY ISTVÁN
királyi fegyverhordozó

IV. Béla nagyhatalmú kegyeltje hát...

Sokat hallott róla és már nem érdekelte a vasvitéz, sem a többi állványokra mesterkedett pikkelyköntösök. Nem üres acélpendelyek végett jött ő ide! Nagyonis élő valaki miatt.

— Láme ládd..!

Elégedetten bólintott és a szája köré gúnyos mosolygás rajzolódott.

Mert Christa szeme nem csalt. Igazán lakott itt valaki.

Kissé távolabb egy széket fedezett fel. Rajta rendes óntál, kéztörlő kendő.

Aligha a páncél-Garayak számára készítették! Ez itt már a tejivóé.

Fínom orrcimpája hólyagozva tágult. Szimatoló pillantást vetett körül, majd türelmetlen mozdulattal ledobva karjára ölelt uszályát, hosszan elkígyózó siklással, nesztelenül továbbhatolt.

Még egy utolsó oszlop szegte a kilátását. Oldalt került s kilépett mögüle. És ekkor egyszerre nyílt eléje a kép, a mindent megértés.

A terem hátulsó jobb sarkában, közvetlenül a világosságot szűrő ablak tövében, egy nagy kerti asztal állt. Rajta kinyitott, hatalmas méretű könyv, szétteregetett sárga levelek, nyitott kalamárisláda, faragott lúdtoll, a barna gubacstintától még talán nedvesen. És e dolgozó hely mögött valaki, akinek mindeme tárgyak használatára szolgáltak, fagyott egyenesen felsudárodva, rideg és mozdulatlan kőszemekkel figyelve a közeledtére: egy emberi alak, egy

nő. Garay Miklósnak rég elvetett, urahagyott felesége, élő özvegye.

Nézte, elnézte és lassan az emlékezetébe szűrődve, felismerte. Mert, ha egyszer is és csak rövid órára, de találkoztak ők már! Mikor ez a kellemnélkülivé fogyott arc még üdén virult a körülrepdeső szőkeségben... Ez a vékonyra szigorodott száj még duzzadt az átlüktető élettől és micsoda merészen követelte vissza a vélt vetélytársnőtől — tőle — aki valójában akkor pedig még az övé sem volt: Garayt, a férjét! És akkor ő jól ráncbaszedte az ellene háborgót. Igen, már a nevére is emlékezett. Dóra... Ajtót mutatott neki. És talán csak ott kapott igazán étvágyat az oly nagyon becsült prédára... Ez az ostoba szerelemféltő némber maga csigázta fel a kíváncsiságát... Hogy mi lehet az a kincs, amiért a trónnal is szembe kell öklelni... ilyen nyaktörésekre vállalkozni?

Megmerült a régi emlékben és a jelenre ocsudott. Emelkedő, megújuló játékkedvvel szegte hátra a fejét.

— Mmm... úgy! Imhol tehát a tilos út magyarázata!

— Vannak, vannak azért, akik ép az olyanokat követik és minden megengedett utaknak elébe helyezik — volt Garayné merev főbólintása.

És most lassan odafordult ő is és szenvedő szeme mozdulatlanul nézett a mély gyűrűk közül.

De Erzsébet futni hagyta a célzást. Nem akart mindjárt a legelején összecsapni, hogy aztán visszavonulhasson megint a gyötrő unalomba. Színlelte, mint aki semmire sem emlékszik. Előfordított egy üres széket.

— Megengeded — mondta.

És választ sem várva, lenyugtatta testét.

— Munkálkodsz öcsémasszony, munkálkodsz! — intett a nyitott fóliáns felé hanyagul. — Urbáriumos könyvek, azmint megösmerem.

És valahonnan fentről bólintott helyeslést.

— Jaj bizony, maguktól rendbe nem jönnek! A föld pedig könnyen gurul.

— Aki utódainak kötelesképpen összetarthatná, hűtlenségtől viseltetvén, elragadtatott — felelt ismét a nádorné elutasítólag és engesztelhetetlenül.

De Erzsébet csak billegette mozgékony ujjait.

Ohó! Azért sem. Majd ha előbb kárpótlást vett magának a másik erkölcsi fölényéért! Egy gyakran kínzó tudatért: a szerelemben való elsőségéért és azért, hogy — ennek! — gyermekei is mernek lenni az ő emberétől. Majd ha megmutatta, hogy a hatalom... az is valami. Addig csak hadd vesződjék ez a... személyecske!

Terve készen állt.

Durcásan, kedvesen és panaszosan mondta:

— Bizony, az anyaságra adván egykorban magunkat, megtornyoznak néha a mi gondjaink...

Feltekintett és várt.

Amaz hallgatott, mint a kő.

Erre kurta kis sodrással megnedvesítette ajkait és tovább fűzte:

— Mink is mostan őfelségéért... tudd! a király leányunkért vagyunk nagy sarcoltatásban.

Garayné süketen és fagyosan nézett a semmibe.

Hát megzsongatta lábujjait a fínom topánban és lenyomva annak orrát, elszántan tovább hatolt.

— Kapunkra sokat járnak... Egy háztüzes ember... nagyon értevan! Ifjú császári szerencse kéri... Ugyanis a Zsigmond. Rettentő pihegő munkával forog köröttünk. De hasztalan minden előttünk való térdreesése, nem adjuk. Meg se álljon szemünk előtt!

Dóra arca érzéktelen maradt, mint egy lárva.

Kutató pillantást vetett rá, megértette és már kihívóbban szegte fel a fejét.

— Ugyanis, ha a leányom nem akar hozzá látni!

Hiába erőködik akkor Zsigmond. Vajjon mért koronát viselő személy őfelsége?

És legyintett.

— Nyúljon abba a kakasos kosárba és azt avassa maga mellé, akire éppen szájaíze jő. Ebben mi a legkisebbed sem ellenkezünk.

Nem volt igaz. Puszta kérkedésből mondta. S most aztán cudarul, fájató szándékból, saját magáért:

— Még ugyan a fejedelmi eredetet sem igen kérdezzük... királynék csókja eléggé méltóságosítván...

Felkémlelt.

Ez csak világos? Erre csak jön valami?

De Garayné továbbra sem adott hangot. Kezeit karbafontan állt, csendesen és megvetőleg.

E látványra halkan maga elé kacagott és már inkább énekelt, mint beszélt.

— Lehet, ott is dobbant ezóta Zsigmond Budán... s hát ajtóba koppan az orra. Lőtetheti erős lövésekkel és sűrű nyilazások közt... az üres várat. Megütheti hült helyét a leánkámnak... egy hiteles kedves, belső familiáris emberünk eléggé ajánlván segítségét s ezt az útból kieső kasztrumát, csak mint a magunkét. De mit beszélek! — kapott észbe színleg.

És most összeguborodott, ugrani készült és mint fejedelmi vad, teli arcba is pattant.

— Hiszen nem fejtörő! Kell is sokat hüvelyezni, hogy ki légyen? Öcsémasszony ép az elébb tőn említést felőle.

Szinte elsápadt a gyönyörűségtől, hogy végre diadalmasan odakiálthatja:

— Az egykorban valamiért megvált urad... Nekünk azért halálban hű, megmaradt jobbágyunk. Persze nem tudhatta, hogy a kasban ilyen d o l g o z ó méh dolgozgat titkon, győtögetvén a mézet... kit zavarunk is tán.

Most már szemtelenül nyíltan figyelte a hatást.

A megtámadott asszony csakugyan rezdült... de alig egy pillanat. Aztán nyugodt mozdulattal oldozta szét a karjait.

— Valakinek váratlan jötte itt ért. Szorultomban idehúzódtam, ahol talán nem háborít, elnyervén az egész palotát — szólt meglepően mély hangon. — Nincs több menedékhelyem, sem esküdött uram, akit elfoszthatna tőlem. Mit akar még a Jezabel királyné?

Szándékosan használta ugyanazt a bibliai hasonlatképet, mint első összecsapásukkor — amin ez a megszégyenített ragadozó akkor halálra bőszült — de Erzsébet nem mutatta sértődését. A gúny és fölény ostorát választotta inkább.

— Mit akarunk ? — tólta hátra egy negédes mozdulattal a széket. — No csak azt, hogy tehetetlen haragodban, epéd fakadván is, magadat azért megmértékeld! Magas tekintetünkhöz illőképpen beszélj és semmi cselekedetünkre bírálatot okádni ne merészelj! A fölötted ülő felséget megismerd és alázatban térdet hajts neki!

Elhúzta kígyózó szoknyafarkát a meredek asszony előtt, aztán egy másodpercre egész közel hajolva, forró párával az arcába súgott :

— És ha én juttatlak amaz átkozott sorsra? Mmm? Mint lesz akkor evvel a te fölvett példázatoddal? Mmm? Kinek vérét nyalják föl az ebek? Ó! De a fenyítésnek módja vagyon!

A hajsza forrójában egyre szűkítette vetélytársnője körül a kört, izgatottan meg-megint visszatért, sietett végrehajtani a tervet, nehogy a kellő időpontot elszalassza.

— Trón elleni sértés, abban többszöri megátalkodás : ez már országos ügy. A pört majd hát országos emberrel is végeztetjük, aki nekünk minden... bármely! kívánságunkban, a legcsekélyebb kivétel nélkül is, vak! jobbágyunk.

Szemei keskeny résekké szűkültek és most, most valahára odasujtotta :

— Nádorunk, Miklóssal!

És várta az elégtételt, mely neki a másik asszony elsősége, tisztasága s gyermekei fejében kijárt: a karpótló hatalomban, az ura nevével megvert feleség összeroppanásában.

De Garaynét csodálatosképpen nem vette lábról a csapás. Csak a tekintetében lobbant fel valami rejtelmes kis fény, mely azonban legott szintén kialudt.

— Szécsi! — felelt tompán s komolyan és lassan bólintott. — Szécsi. — ismételte. — Jó. Lásson hát reám törvényt, elfogadom. Egyszer legalább nyíltan tudománt tehetek némely parázna helytelenségekről... Ismerem privátim őkegyelmét, egy minden állatában igazságos és országerkölcsöt kedvelő jámbornak lenni. Hisszük, hogy a hivatali méltóságban sem lesz rosszabb.

Erzsébet, aki már ott tartott, hogy végétveti a parázs mulatságnak és indul, ezekre a szavakra önkéntelenül megvesztegelt. Tág, kíváncsi és meglepődött szemeket nyitott.

— Talán eszeválott lettél, jóasszony, itt a nagy sűrű fegyverek közt, rémítő szerszámoknak látása és baglyok súgása fölött, ebben a bagolyvárban, hogy így összevéted a dolgokat? — szólt vissza nevetve. — Nádorunkról, Miklósról beszéltünk és nem Szécsiről!

Garayné pillái kis aranydárdákként álltak.

— A kettő ugyanegy — mondta lezáró mozdulattal. — A nádor bár valóban Miklós, de Szécsi Miklós és nem Garay Miklós többé.

És most nézte, hogy zsugorodik az az áruló mosolygás... Hogy tűnik el az élet színe arról a hirtelen megcsúnyult arcról.

Aztán engesztelhetetlenül befejezte szavait:

— Ittlakozásodnak ideje alatt kormányzótanácsod felbomla. A vezető emberek személye megváltozék. Halad immár a trónnak egyre inkább siető veszedelme. Jezabel hatalma dűlöng. Még nem tudja, oly nagy királynéul...! Én igen. Bagolyvárban, megsúg-

ták a baglyok. Jó lesz kebelvizsgálatot tartani... ítélet az ítélkező fejére olvastatik és órája közel. S most égy innen békén. Nem érünk rá.

Már ő fordult el. Helyreigazította a széket, tékás asztalához ült, megmártotta a tollat és úgy nem törődött többé az iszonyatában felsivalkodó ellenféllel, mintha soha ott sem lett volna.

OSZK

XXXV.

Letette a pennát, elnézte egy darabig a lineával takarosan aláhúzott és összeszámolt tételt, aztán kedvetlenül rázta meg a fejét:

— Nem, ez nem lehet.

És csakugyan nem lehetett. Ilyen nagy numerusok a részletekben... és a végül mégis mindössze ennyicske jöjjön ki! Világos, hogy itt megint hiba van. Szarvashiba. Vagy ötödször! Pedig három lapot már ki is metélt... amit úgy nem szeret! Mert micsoda munka az olyan? A szakítás fogai csak ottmaradnak a könyv gerincében, ha a nekik megfelelő párja-leveleket is ki nem szedi hátul. De így meg hova jutunk? Lassankint akkor az egész derék könyv elvékonyodik, egy szánalmas figura lesz.

Elégedetlenül tólta el a számadást és maga elé tünődött. Hiába, nincs ott igazán a figyelme. Valami szórakoztatja.

Felzaklatta ez a garázda személy?

Eh, nem ez volt. Ez már mult. Lezárta régen.

De akkor mi van vele?

Megtapogatta a homlokát. Fáj... Ennek itt nagyon nemtetszik valami. Vajjon micsoda?

Feszült akarattal önmagába kutatott. És akkor hirtelen előbukkant egy sor gondolat.

...Hogy az Orleánsi-féle királyházasságot tiltja az ország. A Mária leánynak pedig Zsigmond sem

kell. „Nem akar hozzá látni“ — újult ki benne megvető ajakrándulással az emlék.

La, la! Hát itt lenne a bökkenő? Ez a dolog foglalkoztatja? Ez a szökésig menő idegenkedés?

Felkelt és önmagára bosszankodva kezdett le s fel járkálni.

Ugyan, mi köze hozzá? Udvari intimitások... Gyűlöletesek.

De nem, valami odabent tiltakozott.

Mégis... Köze van. Szokatlan nyugtalansága a tanu. Ez neki sohasincs véletlenül. És éppen a meretrix ivadék körül lehet a baj... Ez a gondolat jelentkezett elsőben. Az országfutó bujócska, a rég elhatározott császári vőlegény elől...

Megint feltette a kérdést, hogy miért? Mért e hanyatthomlok menekülés?

Csakhogy ezúttal egy lépésnyit már tovább is ment. Megállapította:

— Mert ily nagy irtózásokkal csupán az olyan asszonynép szabadkozik, aki másfelé nagyonis szeret!

Most, most nyomon járt. Érezte és egész felizgult. Botorkáló kézzel gyujtott meg egy szövétneket az asztalon. Tudtán kívül, belső homályát akarta eloszlatni. És ahogy a lángocska felgyúlt, csakugyan, egyszerre mintha az ő homályaira is fény derült volna. Mintha rejtelmes ütés érte volna a szívét. Az anyait.

Jobban megrendült ettől, mint előbb a vetélytársnő minden vagdalkozásától.

Jaj.

Itt talán az ő fia a magyarázat! Az ő szeplőtlen szívű, lángelméjű, minden tekintetben ritka kiváló gyermeke. Nem csupán az anyasága láttata vele ilyennek. Abban a kimélyült szellemvilágban, melyben férjének elkülönülése óta élt, a nagy havas tisztaságban, böjtökben és feszült éberségben, képes volt fiát a közös hús elfogultságán túl is megítélni. Tudta, hogy Miklós hasonlíthatatlanul magasabbrendű a

többi korabeli ifjúnál, nemcsak, de mint torony a hegytetőn, kiütközik már az egész nemzetből is. És hát ez a tehetségben kivételes, szép, okos, úrias lélek, ez a testileg is páratlan tökéllyel kifejlődött fiatal emberpéldány, ez, ez van a nyafka királylány körül.

Lehet, hogy a szeme meg ne akadt volna rajta?

Mereven bámult maga elé, mintha kívülről várna valami jelt. De a sugalat saját lényéből jött. Nagyobb átfogásokhoz szoktatott értelméből, női ösztöneinek is legmélyéből s egyre határozottabban.

— Nem. Ha ma még talán nem is szövődött készre a fiatalok közt a dolog, majd megszövődik. Miklós ver a környezetében mindenkit. Elkerülhetetlenül magára vonzza a veszélyt és majd folytatja ott, ahol boldogtalan, bűnös apja a bukásba szédült. Épp mert mindenben olyan ellentétek, lángralobban a nem neki született királylány iránt... s előbbutóbb ő is a szakadékba hull, ebben a két nemzedéknek szinte csodára örökölt átkában.

Jézus Mária, ebből semmi sem lesz!

Miért anya?

Nem engedi.

Már csupa határozottság volt. Dolgozóasztalához sietett, a szék... felcsapta a kalamáristartó fedőlapját, tollat ragadott, bemártotta s elkezdett írni, írni, olyan égedelmes gyorsan, hogy az asztal mozgott vele. Mintha tollbamondás után dolgoznék, melyet alig győz a papíron követni.

Órák teltek s ő még egyre dolgozott. Akkor végül fellélegzett, ráncolt homloka kisímult. Fölkelt, végigsimított szűk kis kontyba csavart haján (most így hordta: «miért»...?) és szilárd léptekkel átment a folyosón. Csekély rést nyitott az ajtón és halkan kiszólt:

— Mihály! Jöjjbé.

— Jőtest! — hallatszott kintről.

És az ajtónálló sarkonfordult, eredt asszonya után.

Ugyanaz a hóka legény volt, aki Bebeknének feltűnt, majd később felismerve a királynét, annak utat is engedett.

Odalent a barátságtalan hajlékban, Gárayné visszaült az asztalhoz. Kismértékben összehajtogatta az irományt, tenyérnyi pergamennel elburkolta, előszedett egy tekercs viaszt, a láng fölött engesztelve, annak hígját a középre ejtette és belenyomta gyűrűs pecsétjét.

— Idehallgass!

Csak tisztességtudó torokköszörülés felelt s az asszony felvette az immár készre munkált levelet.

— Menést mégy a szárnyékhoz. Annak hátuljáró deszkáiban kiemeled ama bizonyos kettőt... Melik kettőt fogod kiemelni? Halljam!

— Ameliknek fáján számos belenőtt bütyök vagyon.

— Úgy. Igen. Mihint te azon a résen átalbujsz és a két deszkákat nyom nélkül visszacsináltad, az istállót fogod feltalálni.

— Értem.

— Ezek őriztetik? — volt egy nyugtalan szemvillanás.

— Nem. A miéink.

— A jó. Akkor egy sebes iramú lovat vész. Nem afféle tohonya, csak lomhán sompolygó alázatosat, de annálinkább nem ördögi csintalanságú gyermeklovat! Hallasz?

— Hallom.

— No idefigyelj. És... csendes viseletűt, semmi szín alatt sem valami ordítva visítva éneklőt! S akinek a száddal cuppangatnod is elég.

Mihály megnyugtatólag bólintott.

— Próbálék már egy jóságosszép háromesztendős lovacskát... Vasderes. Szeme annak mint a sasnak. Sólyomként repül. S elég a két fületövét másmint vakarintani, az abból mindent rögtön megtud.

— Helyes. Mászton mászol annak a lónak a he-

gyibe és immediáta költözöl. Ezt a postálkodásomat itt —

A címet kifelé fordította :

— Tudod hol..! Ennek az itt megírt úrnak kezéhez ejted.

— De ha nem eresztenek bé? — bökkent meg az ember.

— Annyit üzenj titkon egy szolgafival, kit előbb jól megpénzesíts, hogy kék lepelben hétszer tekergőzött, balrafordult aranykígyót hoztál. Korona a fején, szájában alma. És hogy keresztet tart.

A levéllel intett hívást.

— Jeride. Látod?

A pecsétet mutatta.

— Látod, látod, mi van ezen?

A legény dölledten bámult.

— Ne azt nézd, ezt nézd! — intette. — Az ott csak a fosztány. De középütt mind az elsorolt dolgok... értsd! kígyó, korona, alma, kereszt... itt sorba fellelhetők. Út alatt megnézegesd s tanuld. Hát mit fogsz beüzenni?

Mihály a pecsétről olvasta a feleletet és az úrnő igenlette :

— No ha te ezt így elmondod és a megtanított inasfi az úrnak szintúgy hírré teszi, az ebből rögtön megtudja, hogy nem valami ötvös portékáról beszélsz, hanem a mi címerünkről... s hiszem, mindjárt beeresztenek.

Most kissé felpezsdült :

— Igaz! Strucciollakról is említs, hogy a lepelben azt is hoztál. Kéket! Mert... látod? Idenézz! A rajzhoz ez is hozzátartozik itt... Látod? De te csak szolgafélével ess ösmeretségbe, az urakat kerüld! Családi jelünkről még a karon ringó gyermekúr is tud.

Mihály hátralépett.

— Párjalevelet várok ?

— Nem! Semmit. Ennegtova, amint ez meglött,

az én iratom megadásán kívül semmi dolgod járód ottan, mert ez a munka nagy gyorsalkodást kíván. Mihint tehát ezt elvégzéd, legott csattogó sebességgel visszajössz. A velejes tudósításba én letöttem minden szükségeset... Szándékomat azon úr a levélből homály nélkül átláthatja... Csak aztán én is lássam, hogy a hírtétel baj nélkül megment! Reménségemhöz képest való sietésedet akarjuk...

— Minden iparral érte leszek — fogadta Mihály.

De az úrnő csak nem eresztette szabadon. Az indulás percének közeledtével, a buzgóság nagyobb s nagyobb jelei voltanak rajta.

— Még magadat megéléseztetni se engedd! Semmi italbéli... No most aztán mondd el az egészet elejétől.

— A szó úgy van...

És Mihály levizsgázott.

Az asszony minden sarkalatos pontnál megbillentette a fejét.

— Úgy. Recte! De ezt is hogy említsük járásodról! Kámzsádat húzd föl! Okos légy. Meglásd, hogy magadat meglesni, annál inkább fogatni ne engedd.

Fürkésző tekintete az ember arcába lőtt.

— Példa! Síma úton csak oroszkodva szállankózzál... erdőből óvakodás nélkül magadat ki ne mutasd. A világnak minden gömbölyegsége evvel a levéllel nekem föl nem ér! Vigyázz necsak elfosztásától, de meglátogatásától is.

— Bátorsággal! Senki sem fog tőle megvakulni. Inkább a pecséttel egybe megegyük.

— Úgy. Jó, ez helyes — derült fel az úrnő. — Mért vagy különben deák s én mért hoztalak! Vártát állhatna helyedbe, csak egy közönséges lóparaszt jobbágy is... Meg ne csalatkozzunk.

Abbahagyta, mert igazán fölösleges... Mihály szeméből értelem sugárzott és hűség. Noha szintén parasztsorból cseperedett, de hogy az asszony alig-

magzott kiskorában felfogta, a palotában mesterektől okoltatta betűvetésre, deákosságra és ezzel a könyvek kincsének olyan kifogyhatatlan tündérvilágába nyitott neki utat, amilyenről semmi rögtúró nemzetsége soha csak nem is álmodott: ezért, no ezért a kegyelméért képes lett volna érte hétbe hasadni.

— Meglesz — pillantott a barna kutyaszemével és máris kotorta a csuklyát.

Egyetlen aggódó kérdése maradt:

— S hát a tenagyságod..!

— Mitől se félts. Azoknak odaát most sajátmagukkal van bajuk.

— Jó — mondta erre komolyan az ember és eszébe sem jutott holmi kéretlen védelemmel tolakodni.

— Indulj! Segítek.

Mihály kebelébe temette az írást, áthaladóban meghajtotta úrnője előtt a térdét, aztán mind a ketten a talapzatos páncél-Garayhoz siettek. Az asszony világított, a legény pedig lehajolva babrált valamit az acélsarún.

Lassú körfordulattal, egy meglehetősen tág üreg nyilt elő. Fortélyos kijárat volt, amilyennel mostanában módosabb kasztrumokat szoktak külföldi példára ellátni, főleg ha komolyabb erőd számba mentek s talán még megütésre is számíthattak. De már csak a rang kedvéért is... Ilyen nélkül manapság igazán nem lehetett el lenni.

— Van szövendéked?

— Derekamon.

Meggyujtották.

— Istennel járj! Ha visszajössz, adj a sípoddal itt a belső száda előtt egy gyenge jelt. Majd ügyelek. Igaz! Kéznél a sípod?

Megvolt az is. És Mihály csuklyás feje lassan alámerült a mélyben. Eltűnt.

Az asszony bevárta, míg a lépések tompa zaja

egészen elhalt, aztán mozgásba hozta megint a hidlást.

A vas-Garay tempós lassúsággal helyére fordult. Erre ismét felvette a szövétneket és visszatért munkájához.

Már teljesen lenyugodott, rögtön megtalálta a hibát, jól tudott dolgozni és nem is szűnt, míg csak az olaj ki nem fogyadozott a lámpaedényből. Akkor evett valamit egy letakart tálból, levetkezett a sötétben, végigterült a kemény padon és ima felében elaludt. Úgy aludt, mint a halottak. Mint azoknak nem, neki sem voltak már álmai.

— —

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

XXXVI.

Negyednap felhangzott a száda fedele alatt a gyenge sípvonítás. Rögtön elfordította a páncélvitézt és a deák feje kibukkant a csapóajtón, majd egész alakja felmerült. Legott a zárószerkezethez ment, rendet igazított maga után, csak ekkor szólalt:

— Hát megjüttem.

— Végbevitted a... dolgot?

— Megtörtént.

— Szemben voltál az úrral?

— Élő valójában.

— S mikor?

— Tennapelőtt. A levelet neki megadám, ő is azt kézbenakasztá, evvel sátorába bé, én meg a hagyás szerint fel a lovamra s el.

— Jó — könnyebbült meg a nő. — Akkor erigy, égy, feküdj, aludj és holnap első csillag keltére ugyanily szerrel idejöjj.

Másnap esthajnallal csakugyan beköszöntött Mihály. Fejtől bokáig köpenybe burkoltan lelte asszonyát is. Alig ismerte meg, úgy el volt álcázva. De elhárító mozdulattal előzött meg minden érdeklődést.

— Fáklyákat, indulunk! Ugyan mit művelsz? — tiltakozott szigorú kis fejmozdulattal. — Meg ne gyujtsd itt, hova gondolsz? Majd ha kiértünk. Mért nyelnénk a füstöt? Tapogatózzál.

És keményen előre hatolt.

Hosszan gyalogoltak az ismert falak mentén. Néha meg-megálltak, levegőt venni a fojtott pincelégben.

Később mintha szénaillat csapta volna meg az asszony orrát.

Sóhajtott egyet, tág tüdőből, felegyenesedett. Kijutottak, messzi a vár latorkertjén túl. Valamivel távolabb egy fiatal erdő fehérbőrű nyírfaleányai fürödek a permeteg holdfényben. Magasan fent, költöző madarak húztak.

A nő fáklyát fogott.

— Kovát, csiholj ki!

Csendes, de kemény volt a parancsoláshoz szokott hangja.

Megvárta, míg a deák is lángrakapatta a saját szuroktekercsét.

— Most pedig — szólt — ügyelten ügyelj. Száraz már az avar, gyulladást ne okozzunk.

Törtettek megint egy darabig. Akkor az asszony, aki mindenütt elöl járt, egyszerre megvesztegelt. A rőt fáklyafényben árnyék vetődött elé a fűre. Nyúlt árnyék, férfié. Kámzsás lebernyeg repkedte körül és kard...

De hangja is volt az árnyéknak.

— Vesztegjetek ott, kik vattok?

— Jóbarát.

— A titkos jel clavisa?

— „Levél."

Az árnyék erre azonnal elvált a fatörzstől, megfogható testtel kilépett a fénykörbe és nagyon fiatal s mindjárt első látásra nagyon úri arccal odafordult. Urias volt az a mozdulata is, ahogy a kámzsáját hátravetette és félkört szelő karral meghajolt.

— Bethlen Gergely, adom szolgálatomat. Nem történt kegyelmüknek semmi háborításuk?

— Nem, köszönöm — nyújott parolát a nádorné. — Símán jöttünk.

A fiatalember kezet csókolt.

— Az úr már vár reánk. Kegyelmednek ettől fogva én leszek fáklyavivője. Karfogását kérném, hogy el ne botoljék. E jólélek pedig — a deákra — hátunk mögött.

Nem sokat kellett gyalogolniok. Bethlen rövidesen füttyentett, mire a cserjésből lovak feje ütközött ki. Fel voltak kantározva és egy-egy hallgatag csatlósember tartotta vezetéken őket. Ezek néma mozgolódással nyeregbe szállították az uraságokat, aztán ők maguk is...

Így már szaporább lett a haladás s úgy egy órán belül ki is fogytak az erdőből. A kelő hold fényénél el lehetett a fáklyákat oltani.

Már mutatkoztak holmi sátrak, szórványos kis sziporkázások... őrtüzek. Köröttük hason könyöklő férfinép. Tábor virrasztók. Nem akadályozták a furcsa csendben suhanó lovasokat. Egykedvűen nézték őket. Itt-ott dünnyögtek valamit, de azt sem magyarul.

A lovasok tovább.

— Mindjárt beérünk — hajolt oldalt Bethlen a nyeregben. — Ott a tisztás végén, ama külön sátor, az már az övé...

— *Ő* maga pedig előre szerencséltet asszonyom — csendült meg egyszerre váratlan közelből egy vidám, fiatal férfihang.

És türkizszínű lantujjak, dús csipkék lebbentek a nádorné elé, aki akaratlan tetszéssel nézett az odalépő uraság szőkefürtös arcába.

Lehetett a szíve halott, de a szeme ép volt és titkon megállapíttatta vele, hogy nem sok ilyen pompás jelenséggel találkozott eddig, a saját fián kívül. Csakhogy az vasbarnában, ami emezen folytarany...

Jobbját nyujtotta a szőke tünemény felé.

— Beneventáljuk.

És sápadtan mosolygott.

— Örülök, hogy elértette s ottan követte szegény levelünket... az benne letött dolgokat.

— Még nagyon, de nagyonis köszönjük! Sietve előre jöttünk — csillantotta meg fehér fogait a fiatal ember. — Csodásan megemelkedtem és megszívesedtem a hírrel... Látom ebből, hogy miféle jó gondolattal légy irántunk. Soha asszonyom, soha ilyen szolgálatot mástól nem nyertünk s ezekért a tenagyságodnak holtig köteles embere is maradunk.

Tenyerét tartotta, hogy csak a nő azon lépjen, aztán mindjárt bal szárnyára igazodott, úgy kísérte sátoráig.

— Kérlek uram őrködj — intett Bethlennek és belépett vendégei mögött a szőnyeges ajtón.

Majd egy órát időztek bent. De Bethlen füle feszültéből sem fogott fel semmit.

Akkor megint kijött az úr.

— Csáky Miklós! — mondta fojtottan. — Csáky, Perényi Miklós, Gerebeni Szemere, Sárói Lász és Rozgonyi uraimékat kérnők s kegyelmedet is, Bethlenem.

Az arca komoly volt.

A nevezett urak besorakoztak. A kárpit összecsapódott mögöttük.

Csak vagy egy fertály óra múlva nyílt ismét szét. Elől a nádorné jött ki, már felcsuklyázva, ugyanígy a deák, utánuk az uraságok. Felindultaknak látszottak. És mélyebb tisztelgéssel igazán nem lehetett volna búcsúzni.

A szőke ifjú megint tenyeréből szállította nyeregbe a vendég hölgyet és szemét ernyőzte a holdfényben.

— Bethlen táborjáróm majd visszakíséri uramnét, az ég is nagy próbálkozásunkat secundálván... A Nagyisten velünk!

A lovasok lekanyarodtak a már járt úton.

A tisztás szélén Bethlen is elköszönt, visszamaradt. Vele a paripák. És valami időn belül a fegyvertár hallgatag páncél-Garayja, csendben ismét a helyére fordult.

XXXVII.

Bent a kastélyban bizony nem volt könnyű az élet. A megrőkönyödött királynét nehezen lehetett úgy-ahogy lecsillapítani.

Országmozdulás... nádorváltozás... Ezek a beszédek járták folyton, hogy Marenka végül már elkeseredetten dugta be a fülét.

— Jaj, jaj! Édes, édes! Hogy egyebet sem tud! Hitelt ád egy olyan megvetemedett gonosz asszonynak, akivel szegény Miklós urunk életiben már együtt sem élhet! Már akivel ő sem, az angyaljóságú ember..!

Nagyobb hatás kedvéért befejezetlenül hagyta a mondatot és csak fontoskodva legyintett:

— Hagyján. Hát igazi méltó helye az a bagolyodu, ama rossz tündérnek. Bár oda ne ment volna kedvesanyám, vagy nádor urunk közlötte volna velünk, hogy itt tanyázik az adta boszorkánya! Kerestünk volna vídámabb helyet — fordult az udvarló hölgyhöz, aki a királyné számára valami köténye dolgozott.

Christa a patyolatba bökte a tűt.

— Ejnye lelkem, hiszen maga mondja, hogy a nádor nem élhet ártalmas természetű feleségével? Honnan tudhassa akkor, hogy merre röpköd éppen a boszorkányseprűn? — kérdezte és megropogtatva derekát, csiklandós kuncogással befelé nevette, hogy

ni, mi bújik itt a tojásból? Milyen szépen csipogja már a kiscsirke a begyére szedett leckét!

Aztán felállt, a tálashoz ment, filigrán ezüst borítópoharat, arannyal pontozott elefántcsont kockát hozott elő és odacsörrentette a holdkórosan révedező asszonya elé.

— Gondoljon valamit aranyom s kivetjük. Jobban megfelel ez, mint ha magunkat marcongoljuk ! Na gondolt?

Erzsébet szédült tekintettel eszmélt. De aztán az ő szokott szertelenségével, egyszerre már lobbant is.

— Hát jó! Gondoltam. Rázd!

Bebekné elöntötte a poharat és éleset kiáltott :

— Né! És nem a nyerő kocka? Ilyen szerencséje legyen valakinek! Édesünk, nemde, arra a bagolyhuhogásra gondolt.

— Igen.

— Lássa-lássa, hogy merő hazugság ?

Erzsébet azonban még nem hitt.

— Csak ha három rendben egymás után kijön — rágcsálta a körmét s szűk szemmel hunyorgott.

Erre Marenka kapott a rázópohárért. Meghabarta és bűvös igékkel bájolta:

„Babona-babona-bakkecske,
Háromlábú menyecske . . .“

Intett :

— Na most!

S az edény hangos csattanással kiborult, a lányka pedig metszőt sikított :

— Megint „igen“! Megint a nyerő kocka!

— Miklós urunk nádorabb, mint mikor a nádori székbe rakta szégyellős fertályát — hirdette ki fennen a palotás asszony.

Már a királyné arca is élt. Fehér gyöngyfogai a mosoly nedvességében fürödtek. De azért még kötöszködött.

— Harmadszor! És saját magamnak.

Ismét csak a veszekedett nyerőszám gördült. És mostantól nem is volt fontos többé a találós mese. E gyermeklelkek közt gyermekké kellett lenni és gondot feledni, játszodni. Ki tudja, talán nekik van igazuk?

Erzsébet elsodródott és hovatovább úgy neki szilajodtak, hogy a hajuk is szétkúszálódott, fáradt arcuk sápadtan kifényesedett a lámpamelegben.

És Erzsébet vakszerencséje csak nem hagyott alább. A játék szeszélye egyszerűen dühöngött. Valahányszor kezét a habaró pohárra rakta, szinte megfoghatatlanul, mindig jó számot vetett. Míg végül belecsömörlött és megjött a gőgje.

— Phh!

A magasból idézgette Vergiliust:

— Zárjátok el a patakot, a mezők már eleget ittanak! Tanultunk a jelbeszédből. Ha igaz is lenne a hír, hogy holmi rossz, orcázó s meghasonló haza ellenségei leszállították volna a nádort a polcról, Lajos király maradványaival nem lehet hasonlót követni. Egy kopasz szavunkkal visszahelyezzük Miklós urat és kész.

Ásítást palástolt és csak erről eszméltek, hogy a vad játékhajszában mennyire eljárt az idő.

Christa kétfele is segített a vetkezéseknél. Felvonta úrnőire a takarót, meggyujtotta a saját gyertyáját a kandeláber lángján, emezt elfújta, jóéjszakát vett és megkönnyebbülten kifordult.

*

A királyi hölgyek sokáig feküdtek a csendben, de minden fáradtságuk ellenére sem aludtak. A játék izgalma még bizsergett bennük. A szoba sötétsége sem volt egész. A frájjok elfelejtették a külső vakablakokat behúzni. Beszűrődött az égi világosság és mindenféle árnyék alakokat mintázott a falra. Hozzá Erzsébetnek felhevültek a talpai. Újabban gyakran fordult ez nála elő és ilyenkor oly tűrhetetlenséget

okozott, a méreg ölte érte. Akarva-akaratlanul odább s odább kellett vetnie a lábait, meg vissza.

Egyszer véletlenül az ágy hátlapját érte egy teli lökés.

Éktelen zenebona tört ki!

Valami faragványok és díszek lezuhantak, platty, bele a kikészített orcamosó tál levébe s avval együtt — zsuhé! — bolondosan végiggörgedeztek a padlón.

Marenka sivalkodó kacagásra pukkant. Érzett az ideges nevetésén, hogy az teljes józanság közepéből jön.

— Hát te nem alszol?

— Nem bírok. Anyám meg mit csinál? Bontja a várfalat?

— Ó! Lábomban megint az a hőség!

De nevetésbe lágyult az asszony zsörtölődése is. Örült, hogy nincs egyedül az unalomban.

— Ugyan mért nem nyughatunk? — tűnődött.

— Én mintha valami szuszmotolásokat hallanék.

— Honnan?

— Azt nem tudom.

— Ébren vagy és mégis álmot látsz? Ehen a kockabűvölés . . ! Megrontott.

Később Erzsébet megint megszólalt. Nagyon anyásra olvadt hangon kérdezte :

— Nem akarnál hozzám költözni? Kiskorodban sokszor összebujtunk . . .

— Hát jöhetek? — csendült fel boldog meglepődéssel.

De a hajadon be sem várta a második engedelmet. Mezítelen lábakkal máris kívül cuppant és vékony pendelykéjében : uszi te! Aló . . .

— Jövök!

Csakhogy nem jött. Megállt a szoba közepén a fehér csillagpermetegben s megkövült arccal meredt valahová az ablakon túl.

— Ó anyám . . .

— Gyere, gyere, siess! — hangzott türelmetlenül. — Én itt már emelem is a takarót.

Hiába. A gyökeretvert lányka nem bírt mozdulni. Ehelyett egy olyan metsző, borzadalmas sikoltás csattant ki belőle váratlanul, hogy Erzsébet őrültként termett kint az ágyból.

— Mi az?

— Ott...

— Hol?

— A mező túlnansó szélén, ahol az erdő kezdődik.

A lányka összeverődő fogakkal vacogott.

— ... csupa manók táncolnak! Kedvesanyám, nem lássa?

Már látta. De nem manóknak. Manó nem jár lovon. Sem fegyverrel, aminek a fénye egekre tükrözzék! Sem fáklya...

Az első ezekből az imént gyulladt ki és harapódzott tovább, nyilván kéztől kézbe. Rozsdás világosság folyt szét a gyöpön. Előbbre áradt, mint az áradó patak.

A két nő rémülten összekapaszkodva figyelt. Aztán Erzsébet egyszerre egész testében megrándult.

— Ohé, ez Zsigmond! Fegyver hatalmával. A dologban árultatás forog...

Homlokára csapta két tenyerét.

Néhány percig csendben maradt, mintha megszakadt volna benne valami. Aztán kiocsudott az igézetből. Szinte durván söpörte le magáról Mária folyondár karjait, tűzszerszámáért tapogatózott, szilaj mozdulattal szoknyát vetett át a vállán, előrántott egy kendőt, a gyertyát ragadta és már a küszöbről, dühsápadtan, felforgó szemfehérrel, magánkívül, visszarivalt:

— Költsd fel Bebeknét s legott öltözni!

Azzal mint egy felriasztott denevér, nesztelen és ijesztő szárnyalással kihussant.

XXXVIII.

Egyenesen az armamentárium felé vette lépteit. Vonaglott benne az indulat, lebomlott Medúzafürtjeinek kígyópattogásáig. Nehány útjában előzködő tárgyat félre is rugott, nem bánta, hogy ezek micsoda kísérteties hangot adjanak a nagy éjszakában. Csak „hozzá“! Hozzá!

Ébren találja-e a gyűlöletes némbert?

Ó, mert ha igen, akkor szinte már ennyiből is eleget tud.

Fény fogadta. Egy vastag gyertya olvadt levében oda volt ragasztva a dolgozóasztal széléhez. És felöltözve, az átkozott odu-lakó . . ! Csontos alakjával, a hosszan lefolyó fekete köntösben : mintha a koporsóból kelt volna ki, járni, őt kísérteni. Lassan fordította feléje megfagyott arcát. Nem látszott rajta meglepődés.

— S hát megint Jezabel ?

— Királyodnak árulója! Ellenségvezető! — üvöltött rá. — Zsigmond itt táborozik a vár előtt. Halljam a tulajdon ajakadról, hogy a te mesterkedésedből folyó dolog legyen-é ez?

Garayné egyszerűen egy lassú és mély igent bólintott.

— Mondom abból állónak lenni.

Aztán elfordult és hagyta, hogy hadd járjon táncot a tehetetlenség, csattogjon a düh és rémület.

Bevárta míg a veszekedett démon az örjöngésben kimerül.

Akkor az ő szokott mozdulatával ismét karbatette a kezét és vonalnyi vékonyra zsugorodott szája mélységes megvetéssel megszólalt:

— Kitombolta Valaki magát? Most hát dolgunk felől..! Utóljára.

Homlokát kissé előre dűtve közelebb lépett s alulról felfelé pillantott, áthatólag.

— Anyák vagyunk. Nemdebár gyermekét mentette volna, minémű veszedelemtől? Egy nem kívánt jövendőbelitől... Nostehát én is az enyémet...

Tekintete a másik szemfenekéig fúródott.

Kimondta:

— Éppen Jezabel szülöttétől! Az anya jussán bujkálhat gyermekével, én meg ugyanazon jusson megkiálthatom. Számíthat, de én meg kereszülhúzhatom a számítását, ha az én véremnek abból kára volna. Ezt tettem. Nem, a fiút nem, nem fogják apjával egyiránsólag megrontani.

Erzsébetet szinte törte az erején felüli düh.

— Leszen palloshersenés, rávigyázz! Hogy merészelsz..? Vajjon mivel oly hatalmas a trón ellen ez a csekély... senki!

— A királyné paráznaságával.

— Megdaraboltatlak!

Úgy látszott, hogy a bőszült fúria mindjárt körömmel fog a vádlója szemének esni.

— Él az Isten, hogy erős bosszú nélkül nem hagyunk! Ezért még karóba vonatlak, alacsony szolgáló!

— Csak tajték! Mit sem tehet ellenem.

— Ki véd meg ugyan?

— A saját bűne. Jezabel jól tudja, hogy mivel járna gyermekei anyjának árnyékát kedvese és maga közé állítani! Csókjuk evvel megürmöztetnék... buja dolguk örökre megromlanék.

Most mégis rebbentek egyet pilláinak szúrós kis

tűhegyei. De nem a bitorló asszonyt nézte. Valahonnan a mélyből tompa zsongadozás hallatszott. Míg amaz vak indulatában megsüketülten állt, ő tisztán felfogta a zajt.

— Végezünk — szólt lezárólag.

És az asztalhoz indult, szuroktekercset tartott a gyertya lángjához, füstölögve életre kapatta, aztán átsietett vele a sívár termen. A páncél-Garay előtt lehajolt s e semmibevevéseken csak még inkább megháborodott jövevény toporzékolásai közepett, igazgatott annak sarúján valamit.

És ekkor hirtelen Erzsébet lármája is megszűnt. Átkozódásai és fenyegetései az ajkára halva maradtak. Egyre kíjjebb dülledő szemében a halálos rémület lángja lobbant fel.

Mert az ódon vértezet lassan elfordult helyéből. A padlóban üreg nyílt, vörhenyes fény és nehéz robajlás hatolt a gyéren világított csarnokba, aztán a száda torkolatából egyszerre csak egy fej merült fel. Mindjárt utána második, harmadik. Tömeg... Vad, kigyulladt, mámoros férfiarcok. Egymás mögött tülekedő marcona zsoldospofák. Martalócok. Morva katonák. Rengett dübörgésüktől az üreg mélye. Sorba szökdöstek ki és az idegen helyen tájékozatlanul, gyanakvón és gyilkosan elszánt villogással szétkeresve, kancsalogtak körül.

Garayné eléjük emelte a csóvát. Hívó körívet suhantott a folyvást özönlők előtt.

— Hej, erre! Erre!

És mintha csak most fedezné fel megint az iszonyatában szinte ólommá zsibbadt királynét, fojtottan, röviden, sietve, hátraszólt:

— Igen fajtalan csürhe emberei..! Jobb nem hagyni ezekkel a leányát. Vőlegénye is hamar beérkezik. Nem akarok egy szűz megszeplősítésében mocskolódnom.

TIZENKETTEDIK RÉSZ

FÜGÉRE FÜGÉT

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

XXXIX.

Levágatva, aki a királynék megdermedt embereiből mégis ellenszegült, Zsigmond kornéták mellett vonult be a szélesre nyittatott várkapun és rézdobokat veretett maga előtt, mint győző. De nagy álnokul azért mégis beüzent az asszonyok házába: tiszteletünket akarnók adni...

— Kérlek uram — fordult Bethlenhez — tartsátok szem alatt e fertelmes dúlókat. El ne iktassanak egy balhányit se. Csak semmi felrablások és asszonyokon kapdosások, hajadonok csicserézése! A zsoldban pénzre egyeztünk s ez itt egy halálból jóltevőnk vára.

Intett Rozgonyinak is, mert inkább bízott hozzá, hogy ez ért a martalócok nyelvén.

A száraz és durva arcú ember fokost markolt. Feltűnő nagy Ádámcsutkája ugrott egyet, azzal ő is kiugrott az ajtón.

A herceg most Mihály deákot szolította.

— Mutass helyet atyafim, ahol köntöst újíthatunk. Már hát ne állítsunk ilyen törődötten... szerelmesünk elé.

— A torony szarvába mondta a nagyasszony. Vendégjáróink lakatlanul hadták — felelt Mihály és világított az éjszakai folyosóban.

A herceg nagy készülettel készült. Friss pompában került megint elő. De a kardját nem övezte fel.

Tokja nélkül, a kezében hozta. Nem volt akármilyen holmi. Keresztes kard, nagy keresztformájú középmarkolattal, mint a hajdani szentsírvédő lovagoké. Csakugyan ebből az időből is eredt. Még a császári kincstárból. Apai örökség...

— Perényi Miklós, Lévai Cseh Péter kamarásim!

Azok is rögtön vonták szablyáikat és kétfelől az ajtónak. Áll felszegve s fél arc.

— Jegyes a jegyes közt akarok lennem. Senkit ide be ne eresszetek hívatlanul. De ki sem mehet senki, küldetlenül!

És itt a nagy parádés komolyságból félszemmel mégis kicsit odahunyorított, aztán belépett.

A két nő a meggyujtott kandelláberek világosságában már felöltözötten állt. A királyné elől, az asztal előtt, Mária pedig kevéssel mögötte. Anyjába kapaszkodott a nagyöblű palást alatt, míg Erzsébet észrevétlenül le nem seperte ujjait és akkor kissé előre is tólta. Ő is közeledett és most egy pillanatig egymásba kapaszkodott a két pár villanó szem:

— Hercegséged, á..!

Zsigmond lovagi félkört szelt jobbjával. Befejezőleg szívére nyomta a nyitott tenyerét.

— Kegyelmes anyámasszony és szerelmesünk.

— Köszöntünk, markoláb!

Az egész olyan volt, mintha semmi különös nem lett volna... Soha az égi világon országból kizsuppoltatás, — másfelől rémület, éjszakai szökés, tomboló harag, — soha fáklya, üvöltő téboly, vad bustya morva katonák. Csak ez a jó szobai nyugalom. Ilyen anyás, könnyed, kedves kis házi összejövetel.

— Felette fárasztó út a nagy éjszakában, fiamuram!

— Aj felség, akit a szív ereje vonz..!

De meghajló teste súlyával, maga előtt két tenyerén azért a kard keresztfoggantyújára támaszkodott a kellemetes úr, hogy a pengének padlóba me-

rült az éle és hogy világra érthető legyen: ezzel itt s győzőként, a teljhatalmú diktátor jogán!

— Csak megígérők nemde legutóbb, hogy Anjou liliomocskánkért hamar visszatérünk — mosolygott hozzá vígan, mintha ez lenne a legtermészetesebb, az Istenért sem gúny, nem az utolsó, gonosz találkozás fenyegető végszava s nem készülnének itt a falak a kölcsönösen tudott képmutatásoktól mindjárt összeomlani.

— Szép a férfiszó édes atyafim, ha beváltják! Épületes hát. Node nem böcsülné magát ebbe a székbe?

— Bizony köszönöm, nem fog ártalomra lenni. Hitetlen áspis lovam a tarlójárásban úgy megrázott, hogy azt tudtam, az agyam, a fogam is kihull. Noha victor most a hamis dög, de nem soká hagyjuk...

És letelepedtek.

A kard véletlenségből megint a szerelmes vőlegény combjai közé került s ő mintha álomban sem látta volna, hogy a boldog menyasszony egy haló hang nem sok, annyit sem vallott eddig és inkább lezuhant, mint leült a székbe.

Erzsébet nagyjólelkű odaadással gyakorolta a háziasszony kötelmeit:

— Tálon egykevés hideg pozsár, gyömbérrel trágyázva, valami rész savanyú zsaladiával..! Követlek igen szerelmesem, jaj itt ám nem gazdálkodhatunk amint a kegyelmed fejedelmi státussa érdemelné, hanem csak ahogy ilyen késői kifogyott órában lehet, csak úgy gazdálkodhatunk.

— Á! — szabadkozott a vendég. — Az evés már meglött.

— Akkor talán smyrnai asszú gyimelcs...

És egy fényes ötlettel:

— Füge..! Fügét is adhatunk!

Zsigmond szeme visszavillant.

— Köszönöm. Olyat mink is mutathatunk, frissen magunkkal hozván...

— Akkor túró! Avagy mézzel csinált alma, kökény, nyír... no!

A herceg azt is köszönte.

De az asszony tovább túrtatta:

— Ne maradjon üresen fiam... hisz' jól tudod, hogy itthon mindheába magadat menteni! Akkor majd egy kis bor. Mert bort csak iszol? Liquidum non frangit jejunium... Itallal nem szegjük meg a bőjtöt.

Szeme boldogan fénylett.

Odaszúrt.

— Vagy a távollétben bornemital böjtöt fogadott talán?

Zsigmond nevetett.

— Félem az ilyeneknek megtételit, annálinkább megszegését.

Ujját emelte.

— Messmilyen borok vagynak hát elől?

— Ó! Egri. Sasadi. Ugyan gondolom szekszárdi is kerül itt a székben.

Ez utóbbin megnyugodtak.

A figyelmes anyós töltött. Zsigmond le nem vette róla a szemét.

— Istennel áldjuk!

— Köszönjük és Istenfizessével vesszük.

De a herceg még mindig nem ivott. Erzsébeten parázslott a tekintete.

— Ugyan szeresse már! — unszolta az.

— Bolond szokásból ki nem állhatok elsőnek inni.

— Ajszen ezen semmi se múljék...

A nő laposan beszívott ajkakkal mosolygott és kétkézre ölelte a struccmonyos kupát.

— Rend kívül okos fejedelmi nevelés! Fiamuram csak mindenha megtartsa. Mert nem ritka történet, hogy vezérlő embereknek ételben, avagy italban adatik be valami ártalmas eszköz... Az ilyen jó

szokásból bizony otthon sem szabad kiesni. Hát conducat sanitati!

És fenékig ürítette a kupát, mire a vendég hasonlóra bátorodott.

Máriát senki sem kérdezte, nem ügyelték, az ilyenkor nem számított és Zsigmond csak úgy általában köszöntötte vissza a poharat:

— Gazdagodjék kegyelmeitek és Birodalmuk kincsesedjék!

Egyszerre mármeg neki lobbant egy dicső gondolata. Ezúttal ő szúrta hozzá:

— Család közt marad ugyanis...

És az edényt talpig hátra adta, koppanva tette le. Keményen széttörülte kis arany bajuszát.

—Et nunc... beszéljünk dolgunkról. Illő kísérettel vagyok...

Érződött, hogy itt most mindjárt a föld sarka fordul, a végveszedelem következik, de Erzsébet azért a legkellemesebb meglepődéssel csapta össze kezeit:

— Hogy így mindenre tekintett a mi édesünk!

— Hiszen csak illett a fölséged nagy anyajóságú gondosságához magunkat alkalmaztatnunk? — futott vissza a penge. — Királyi nász..!

És Zsigmond fejet csóvált.

— Kiszolgáltatása bizony nem csekély állapot. Node majd örökre pihenhet felséged... Máriámmal most majd megszabadítjuk... Hat s legföljebb hetedik hétbe kelve számítottam az esküvőt. Hiszen minden kész.

— Azazhogy — suhant keresztül egy menekülő gondolat Erzsébet agyán. — Holmi apró hátrálékok azért még lennének. No, mi..! Az is valami?

És hanyagul legyintett.

— Ssz! Pár hónap... Legfeljebb egy év haladékon belül mindennel végleg elkészülhetünk. Tudod fiam, az anya az olyan, az folyvást lát mégvalamit. Mi már csak ilyen aggóskodók vagyunk... Udvaro-

toknak Európában elsőnek kell lennie. Anjou... Nagylajosi... Ha netalán egy ánglius jő ki Londinumból...

És a szemszögletéből rövid tekintetet vetett, melyben azonban nem látszott széttépő gyűlölete, sem fojtogató szívszorulása.

— Ugyan, szeresse már! — tólta megint az ivó edényt.

Őmaguknak is.

S a herceg ivott. Rajta sem látszott meg a düh, ami pedig forróvízként öntötte el.

Ez a szemvilág nélkül való némber! Még hogy „haladék"... Annyi esztendő után!

Közben ifjúi lelkességgel mosolygott.

— Csak szóljon, ó hát csak szóljon édes felséged, felségedet esennen kérem! Akármi is legyen az az akadályos munka, közös erővel majd ellátjuk. Még nem mondtam, feledtem mondani, hogy kerek tízezernyi odakünn a nép! Szinteformán hadnak is beillő... Befogjuk mind a dologtalan kezeket, tétlen kisbejáró ebadta uraimékat s hol az a világ libája, kinek tollát csupaszra ne fosszuk? Mindenek a legjobban és frissen elkészülhetnek.

Most ő sandított oldalt:

— Mert megtudd kegyelmes asszonyom, hogy egy férnek szánakozott legény szíve sem marad az anyáé mögött. Csak annak meg ellenkezőleg, iszontató sürgős! — szólt és hunyorogva kissé maga elé révült, hogy annál nagyobb szesszel vágja ki:

— Igazat jóvéggel hogy illessem... szörnyű féltésektől viseltetvén, nem szánnám Marjácskát ennek a várnak leghidegebb tornyába inkább, akár élete fogytiglan kenyéren és vízen, rabságba falazva tartani, hogysem kezét tovább halogassam... s őt evvel véletlenül egy más szerencsefi markába ejtsem! Már csak ilyen öklelő bivalybarom és holtbolond ami vőlegény, felséges asszonyom.

Felemelte és nagy buzdulatában az asztal lapjához találta koccantani a sívó kard fejét.

— Ilyen!

Erzsébet arcából lassan szívárgott lefele a szín.

A zörejre kurtán odanézett, de azzal már tova is pillantott.

— Bizonnyal nagy szerelem hát ez.

És felállt.

— Haladott az óra. Isten olyan féltékeny és egeket hasgató iszonyúságokra csak gondolni se hagyjon!

— Tehát megegyeztünk?

— No, ha fiamuram tízezernyi segítő kezet s egyben kíséretet ígér..?

Zsigmond is felkelt.

— Elég ablakba állni Asszonyom, ha legkissebbed is kételkednél. Elvonultathatom hű sáfárainkat, úgymint amelyek a váron kívül vadnak. Mert királyi menyasszony körül belső őrséget is tartunk, tudjuk, mi dukál neki... De már kérnék engedelmet elmehetésemre, tovább nem késhetünk.

Nagyon ideje lett volna, hogy legalább most végezetül Mária is belejátsszék a komédiába, a rajtuk hatalmatvett emberre lehető jó arcot vágjon, felemelkedjék helyéről s valami akármit, de szóljon, — a leány azonban meg sem mozdult. Csak hogy így ránéztek, vették észre ónos sápadtságát és természetellenesen mélyre hunyt szemeit.

Amint hozzányúltak, végigborult.

Ezt nem bírta, hogy itt előtte színeljenek s adják a legjobb rokont, mézeskedjenek s mosolyogjanak és kínálgassanak, mikor ő tisztán tudja, hogy torkot metszeni és zsigerekben vájkálni lenne kedvük. Nem szenvedhette a símán sziszegő politikát, irtózott s ilyenkor mindig azt várta, hogy a hazugságok terhe alatt beomlik az ég, megsemmisíti a kénköves eső — és hogy még az anyja szavaiba vetett hite

is meg-megrendült, ez volt mindenek közt a legborzasztóbb.

— No de ilyen rászakadólag való romolás! — csodálkozott ártatlanul Zsigmond és bősz szerelmesi mivoltában egész rendjénlévőnek ítélte, hogy ez már csakugyan az anya dolga.

— Majd küldök valakit. Holnap indulunk, addig üresedhetik a bajtól s jól feltámodhat a mi édesünk — mondta és kilejtett.

— Lator! Sunyi alamuszta zomok kígyó! Beste Fáraó természetű Istenverte Istenátok! — csaholt utána szaggatott felhördülésekkel Erzsébet és kínjában egyszerre megmutatta az igazi arcát. — Jézusmária! — gyomlált a haja közé. — Hogy így, mint vakmadarak ragadjunk a lépbe! De mégis előbb fog napon aszalódni az üres agykoponyád — rázta mármeg az öklét — semmint kezet tennél reá, tetves ebkölyke, ördögöktől fattyazott, lette helyén!

Már akkor ott állt a szükségesekkel a hű udvarló asszony és ketten építgették talpra az alélt gyermeket s átkozták a pokolból támadt, igazán, igazán végzetes éjszakai jövevényt.

XL.

A szokott budai palotaszögletben üldögéltek egymással szemben és Mária búsan nézegette Kaplay Dömötör bíborosérsek-kancellár ezüstös fejét.

Olyan Szentmiklósos! — gondolta és a szíve elszorult, amiért az áldott vén úrnak, akit első eszmélésétől szeretett, most az életben először semmit sem sikerült nála elérnie. Pedig órák óta vesződik már. Hogy próbálta lelkét a zsoltározás fogékony állapotában alázatos áldozatosságra szelídíteni! Az ország, egy hatalmas keresztény nép érdekeivel, Hedvig húgocskájának hősi példájával hozakodott elő, majd boldogult nagykirály atyjának szándékát elevenítgette, hogy csak okos ésszel meggyőzve, kinyerje a Zsigmond-féle házassághoz önkéntes beleegyezését. De hiába! Válaszolhat-e ő mást, mint, hogy „nem tehetem?"

— Nem tehetem, nem tehetem, hasztalan fortélyozott, hasztalan erőködik! — rázogatta a fejét megint, egy újabb sor magyarázatra.

A Birodalomért rettegő aggember azonban még mindig nem adta fel a reményt.

— A Báránya, a Hegyi Beszédre emlékezzünk, fennkölt gyermekem! — mondta zsongó, lágy, apai hangon.

És szikkadt ujját emelte:

— „Légy jó akarója a te ellenségödnek“... No! Ha ugyan igazán ellenség. Ésatöbbiféle... Továbbá ez a szó is van: „ne szegülj ellene a gonosznak..!“

Itt megint jelentősen megnyomta a hangját és fehér pillájú szemével behatóan nézett:

— Ha már igazán oly minden állatában megromlott és Sátán lidérckedéseiben gyönyörködő volna egy jó keresztény fejedelmi ház szülötte s neveltje! No. Ha úgy ezt minden habozások nélkül hihetnők! Egyebekben senki üres nem lévén a bűn és erőtlenségtől...

Kicsit várt, de hogy a lányka nem felelt, csendes szitálással folytatta:

— Nem mondatik-e mindeneken túl, hogy „aki téged egy mélyföldnyi útra kénszerít, erigy el te avval kettőre?“

— Meghidd atyám, hogy a valóságos Sékhem ő! — fakadt el most mégis Mária és izgatottan pihegett. — A khivéus Khámornak fia, aki hatalommal ragad el s csak megszeplősítene! Értse atyaságtok, nincsen Zsigmondban egy morzsányi szív sem irántunk. Csupán a trón dicsőségét áhítja, engem pedig útál kicsinségünktől, mint ahogy én is útáltam a jóltudott feslettségeit s részeg fertelmességeit.

— Majd te Isten csodaítéletéből megigazíthatnádd — mosolyodott el bátorítólag Demeter. — Ő majd megtanít s vezérel, felséges gyermekünk!

De Mária még szenvedélyesebben rázta a fejét, mert érezte, hogy a veszedelmes bölcs ismét új oldalról közelít és megint nehezedik a dolog.

— Útáljuk! — robbant.

— „Ha azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, vajjon micsoda érdemét vehetitek?“

— Ó, hol az én erőm, szent és önmegtagadónak lenni..!

— Csak ám az igaz igyet megsegíti az Isten! — tiltakozott a kancellár. — Ha mi kedves az ő tekintete előtt, az erőket is az nagy jó Isten alkalmaz

tatni fogja. Csak felséged igen devotizáljon, akkor bár kergetné s akár égetné is a tévengő bűnös, de mint afféle Isten tábora, maga porából majd megint felemelkedik.

Most ismét várt, aztán sehogysem akarván jönni a kedvező fordulat, előrehajolt és a szenvedő szűzecske kezére tette hűvös kezét. Kicsit költögetve, gyengéden megrázogatta :

— Miassz, miassz, leányom ! Honnan ez a megkegyelmezni nem tudó makacsság ? Az Úr bocsássa meg kedvesem, de nem ismerek kedvesemre, aki mindig olyan engesztelékeny volt és keresztviselő jámbor készségét mutatta.

— Ó, én sem, én sem ismerek magamra ! — jajdult el Mária iszonyodó arccal és heves zokogásban tört ki. — Mi van velem ! Igazán, mi van velem ! Hát tehettem én soha is, amit akartam volna ? Gyermek voltunk s játékaimat elfosztották, megszüntették . . . egy iszonyú hideg trónba és ezer érthetetlenségbe raktak. Tűrtem panasz nélkül. És most ime milyen jótanácsokat felvenni nemkezdő, igen meghasonló, ugyan gyűlölséges és átalkodott vagyok !

Elfedte az arcát.

— Jaj félem az Urat, hogy még valami nagy vétket vallok ebben ! De mégsem bírom, nem bírjuk, nem akarjuk . . . szívünk borzad atyám, hogy örökre ama Zsigmond mellé köteleztessünk, oly nagy reménteleneségben ! Vessenek bár inkább a fenevad karmába, viselem Krisztusért. Vagy hogy a haza megvígasztalásáért halált haljak, elfogadom ezt is. De Zsigmonddal örök bilincsben : nem, nem, irgalom !

Már a kéztördelésnél tartott és egyszerre odavetette magát az elrémült kancellár elé.

— Atyám, jaj atyám, ne szolgáltassatok ki a nagygonoszságú rablónak ! Ne ejtsetek az bódogtalanságba. Alig tizenhat esztendőskék vagyunk s oly szegény, szegény . . !

És csókolta lázasan az aggastyán kezeit, köntöse szegélyét, sarúját, ahol érte.

— Királyom! Felség! Mértékelje meg magát! — rendült meg Dömötör a lelke mélyéig.

Alig volt képes szerepét tartani a nagy és emelkedő kétségek, szánalmak s emberséges indulatok közt, ebben a neki már eleve nemtetsző munkában. Hogy őt az agg fejével mindig ilyen legnehezebbekre használják..!

— Veni, veni cito, Domine Deus Jehova! — fohászkodott hamuszín ajkakkal. S így robbant rájuk Erzsébet.

Kurtán meghőkölt, amazoknak is valami zavarodásuk lett, csak ők ketten fejlődtek e lélekforrongásig, mely azonban a kintről jövő józanságnak megfoghatatlan lehet, érezték.

Valami különös tartózkodással hirtelen hűvösödtek le és Mária lesütötte pilláit. Felkelt térdeltéből s szégyenkezve elsompolygott.

Anyja sebbel-lobbal feléjök indult, széket vont s levetette magát.

— Mit jelentsen..? — kérdezte, de csak úgy szórakozottan, mert az esze egész más pezsgésekkel volt teli, többi megmaradó értelmével pedig inkább arra az utolsó találkozásra gondolt, mikor Kaplay Dömötör ellenfélként támadt vele szembe.

Huhh! Jól odaszúrni..!

Node most más van.

Égő türelmetlenségében azonnal rátért:

— Bizton a házasság!

A kancellár igenlette.

— Sajnos.

És kifordította tenyerét.

— Már ha itt az ég kegyelme be nem árnyékozza őfelségét..? Mivel az erőszak távol legyen! Esküölés volna. Egyházi semmisítő ok. Ilyesekre semmi letten képpen nem vállalkozhatunk.

— Csak meglátandom — dűlt hátra a székben Erzsébet és elpatakzott a gőgje. — Ami oly hatalmas-tökéletes papi és haza érdekét viselő embernek nem, ez ország dolgát csak rontó s vesztő Kotromanics-félének talán majd sikerül.

Ennyit azért mégsem tagadhatott meg magától.

Enyhítő mosollyal tette hozzá:

— Hagyjon eminenciád a királlyal. Ennyi reánk-szakadó bajban, eddig még alig is beszélhettünk.

Dömötör azonnal emelkedett.

— Engedelemmel tehát.

És végleg búcsúzott volna. De — hó, hó! — az asszony nem eresztette. Hatalmát akarta fitogtatni.

— Csekély időcske is elegendő. Csak ide a könyvesházba, atyaságod... S megjövendöljük, hogy leányunk majd élő királyi szavával jelenti, hogy kész magaszántából okosan az esküvőre.

Az aggastyán semmit sem szólt.

Helyes! Helyes! Hát próbálja, ki mit tud. Bár ez nyilvánvalólag csak olyan levegőbe beszéd, szerencsétlenségre... Itt már az árva ország semmit sem remélhet, ha nem e boldogtalan kis áldozatgödölye lelke-vére árán, amitől a Teremtő óvjon!

Szíve mélyéig szánta.

Sóhajtott és előszedte az olvasót, hogy végez néhány tizedet, míg majd bekövetkezik a töredelmesség, hogy ennek a kérkedő asszonynak sem sikerült... Nem lehet az édes nemzetet az újabb megrázkódtatástól menteni, nem... De alig ért a második tized közepére, máris kinyílt az ajtó.

Az előbb még olyan kínban haldokló királyka ütötte be a fejét s mintha nem is ugyanő lenne, szabadan, vígan, szinte tündérrepüléssel mondta:

— Ó jövel, jövel, atyám! Immáron fejedelmi akaratunkkal jelentjük, hogy a dolgot megfontoltuk s önként elfogadjuk Zsigmond herceg kezét.

Dömötör alig hitt a saját fülének.

„De strigis... A boszorkányok ellen, melyek

nincsenek, semmi kereset ne legyen", — ó Könyves Kálmán atyánk ?

Hát mi ez a megfoghatatlan — és micsoda rögtöni siker, ha nem a legbájolóbb mesterkedés ?

Hogyan lett ! Hogy lehetett !

*

Így történt.

Négyszemközt, Erzsébet csak mélyen belehajolt a zaklatott lelkű leány arcába.

— Hamar most ! Idefigyelj ! — mondta lihegve és fojtottan. — Azt hitted, hogy majd henyélve siránkozunk a romlásokon, mialatt emezek — s itt egy széles e világnak szóló kört suhintott — bekerítéseden igyekeznek és mint vágóbirkákat, terelgettek minket a budai székre ?

Megrázta fekete hajzuhatagos fejét.

— De ingyen sem ! Eszünket a tarsolyából bizony előszedtük. Mikor egyszer útban a zsigmondisták hátul lovat füveltettek, titkon egy nyargaló szolgát küldtünk fel Forgách Balázs jó hívünkhöz. Tudakozódjék már kicsit e Zsigmond-féle katonaszálldosás felől . . ! Mely Balázsunk sem rest, a morva népből ügyesen nyelvet fogott s attól értjük, hogy ez a tűz kínjára való Zsigmond lekötötte császári bátyjának a hadak fejébe az ő egész vőlegényi hozományát, Brandenburgot ! S most üresen áll itt.

Lázasan, hevesen és nyersen beszélt. Mária bágyadt szemmel nézett fel rá.

Az asszony élesen visszanézett neki és erős nyomatékkal szólt :

— *„Yn unseren Geschefften, zu dem Königreiche in Hungarn . . .*" Tudsz te erről ?

— Nem.

— Semmi ! — hadart egyet a gyűrűkkel rakott anyai kéz. — Nem is ez nyomja itt le a fontot. Tovább ! Ugyane fent megmondott kódus lánykérő, alamuszta rabló Zsigmond, *„yn unseren Sachen 'gen*

den Königreich czu Hungeren", kétszázezer forintok ellenébe... zálogbacsapta Mátyusföldét, a Vág mellékétől a morva határig. Hát erről tudsz?

Látszott, hogy semmit.

— Pedig ez már halálból fontos! — ujjongtak fel a csillagszóró szemek. — Ez a nyerő kocka, az igazi hatos kocka! Mégis hát... Mégis!

Sülött a sugárzó gyönyörtől.

— Mit vélsz, ha ez úgy kiderül e nemes ország igaz magyar vérségű rendjei előtt, akik soha előbb ilyen országprédálásokat nem hallottak?

Izgatottan harapdálta ajkait és tüzesen villogott.

— No hogy valamely ellenség, csaták nyerésével, enyihány időkre ki-kifoglaljon az ország területéből valamit: jó. Igen. De, hogy a nagyszent haza törzséről, dolmánypitykék módjára, részek csak úgy önként lecsapdoztassanak s üzérek faeneratorok kezére játszassanak, ilyen csúfság és törvényölés eddig bizonnyal nem tapasztaltattatott.

Mária már nem sírt. Könnyes szeme csodálattal tágult. Anyja pedig szaggató sietséggel folytatta:

— Most bezzeg majd kár nyitja a füleket! De psszt, csitt, Istenért sem szabad, hogy ezeknek a szörnyűségeknek mindjárt híre csördüljön! Kevés vártatig még nálunk legyen csak az dolog. Durazzói! — emelte a szemöldökeit. — Kell őtet is a számadásainkba foglaljuk. Kell felséged a trónnak ezt a másik gyanus lesőjét is okosan eltávoztassa.

Egyiket a mással...

— Csak hadd legyen meg az a nász! Hozzon be még derekabb hadakat a vakszamár Zsigmond, bár kapcájának vesztésével is. Takarítsa ki az igazán csodaszálldosó nápolyi Karóluszt. Akkor aztán ország eleibe állunk és világgá engedjük a hírt...

— Igende...

Erzsébet türelmetlenül toppantott közbe.

— Ej, mit! Hát az orleánsi herceggel, Lajossal,

nem megesküdtél-e ? Volt bajod vele ? Csak azt kérdem : volt ? Mi kárát vallottad ! Belesántultál ? Jutott a kezed érintéséig ? Csak a szobád küszöbéig ? Egyáltalán, csak láttad is ?

Hirtelen karjába kapta a verőfényes szemmel felragyogó lánykát és táncosan megforgatta.

— Mondom neked Mária, higyjél nekünk ! És most segíts a hatalmamat megmutatnom. Fuss, fuss, beszélj a nagykápájú érsekkel... amég ugyan érsek! Mert nem lenyomulóban van a mi uralmunk, hanem emelkedőben, ha okos lész. Amikor legjobban hívod Zsigmondot, éppen avval távoztatod magadtól. Hát úgy hívd és aszerint tégy.

És ismét mind a hárman együtt a belső trónszobában, a lányka így fordult a szemét dörzsölő, szent egyház emberéhez :

— Nem oly idők eminenciás uram és kancellárius uram, nem oly idők kardinál, hogy a szerelembúgások csekély kis dolgai felől, — annál inkább, hogy a Birodalom javával gondoljunk ! Mink is azért minden vonakodás nélkül ajánljuk magunkat a haza kedve szerinti házasodásra.

Nos hát nem mindig... néha azért mégsem olyan szörnyű és kiállhatatlan az a politikai fortély.

TIZENHARMADIK RÉSZ

ORSZÁGZÁLOGOLÁS

OSZK
Országos Széchenyi Könyvtár

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

XLI.

Eltérőleg a napi rendtől — vagy inkább tivornya rendetlenségtől — a zsigmondi palotában már jókor reggel nyíltak a kapuk. A herceg kihámlott a padszék medvebőrei közül, mosdótálnak és öltözésnek dőlt s lement a porkolábfülkék melletti alsó szobába, ahol a kályhafűtő inasok mostanig megenyhítették a kemencét.

Az oszlopos, boltozatos, nagy szoba úgy nyüzsgött, mint valami vásár. Ázott bundaillat, kordovánnak, csernek, gubacsnak fanyar kipárolgása és nemkevés borszag terjengett a levegőben. Ember ember hátán toporgott. A legkülönfélébb nép. Éppen csak annyi járóhelyet hagytak, hogy az úr az ajtón beférjen és a kemence melletti szőnyeges székbe ülhessen, ott előkelő módon elnyújtózván.

Zsigmond kereste a sorost.

Elsőnek egy fekete talárist viselő valakit intett elébe. A taláris nyűtt volt, a hosszú hajzat afféle fésűfogakat nem tűrő, kitördelő- és ezekhez egy roppantságos tárogó száj, mint a fészekben éhező csókafiaké, amikor elkeseredetten rovar után sikoltanak. Hozzá két veszett tekintetű szem.

Már ennyiből is megismerte Zsigmond a vándorköltőt, bár a múzsafi különben sem titkolta mesterségét. Papírtekercseket szorongatott.

— Mit kínálsz ?

A félelmes vadember egyszerre ott hevert a porban. Hihetetlen vékony hangon sipogta :

— Virágének . . .

Nem kellett.

— Verses história, legjobb formák szerint, deákul !

Az úr megint fejét rázta. Szeme tükrén kis rosszemlék föllege suhant át. Mindenféle nyelveket gyorsan és jól elsajátított, a deák azonban valahogy nem akart olyan magától a fejébe költözni, mint ahogy ő zsenge gyermekségétől mindig játszva és meglepő könnyen, jól és sokat tanult. A deákkal gyengén volt.

— Más ? — kérdezte.

Ásítást palástolt ebben a furcsa, feneketlen nagy reggelben.

— Szerelemének ! Mátkalevél !

Ez már érdekelte Zsigmondot és vett is. Az egész készletet összevásárolta arra az időre, ami még hátravolt az esküvőig.

— Jegyesünknek ezekből majd naponta átküldünk — szólt az egyik markába nevető apródjának. — Hé ! Éppen a te gondod lész. El ne felejtsd.

Egy másik úrfi a pénzes zacskót nyitotta és bőven megfizette a portékát.

— Konyhámnak kerülj, hallode ! Kérj a szakácstól — intett az úr és szánakozó tekintettel kísérte a horpadt gyomrú, éhhel-döggel halt poéta embert.

Utána egy másik árus jött s elég messziről, Besztercebányáról. Ez azonban nem volt akármilyen vándorló legény, hanem maga a tekintélyes Mihály festő. Bámulatos pici és amellett csodára megismerhető képeket árult.

— Miniátűr ! — magyarázta. — Most a külső országokban igen bejövének ezek. Mind az európai fejedelmek szobáiban ott találhasd őket, uram.

De Zsigmondnak, aki bolondult minden agybeli, vagy kézi ügyeskedésért, erősebb kínálat nélkül is kellett a portéka. Valami másfél tucatot vásárolt, a

többit pedig saját elképzelése szerint rendelte és még nagyobb méretekben is.

— Eledellel és gyümölcsökkel írottakat is csinálj, az ebédlőházunkba!

A kis szőrmók Bíró Imre és Stepht Henrik következtek. Könyvírók és könyvmásolók. A herceg jelenlétében érkeztek már és az illemre sokat tartó udvarbíró ki akarta őket zavarni. De Zsigmond könyveket vett észre náluk, mire rögtön visszahívta a szerény és gyámoltalan lélek embereit.

Szinte nyakukba borult.

— Hó! Könyv! — kiáltott. — Könyv nélkül mint élhessünk? Már hova gondoltok! Kell a sok földi fertelem után néha a csillagokba is szállni. Azt mondom, inkább evőkenyerünk ne legyen, csak egy szép bibliotéka, kiben valami kevéssel ugyan máris bírunk. Inkább a szeretőinktől legyünk elrekesztve!

Gonddal válogatott, selejtezte a szerzők nevét. Egy ékes Pindarus másolatért szívből pofoncsókolta a szőrös Bírót és egy Anacreonért „atyámnak" nevezte Henriket, aki különben csakugyan csukárdi plébános is volt. A láda fenekében talált Theocritusért majd a bőréből bújt ki. Félrelökdöste a vásárosokat és körültáncolta a szobát. Nem bírt magával.

— Ez meg itt a bölcs és gyönyörű Petrarca! Hó! Egy friss Monaci!

Egészen gyermek lett és örömében megtartotta a kevésbé becses portékát is. Szétosztotta orrfintorgató udvaroncainak.

— No csak no, egy szót se! Tanuljátok szeretni a könyveket! A világ legnagyobb gyémántja egy jó könyvvel fel nem ér. Ebből lesz a gyorspennájú, szabad, szép értelem — tárogatta a karjait, mint egy apostol. — Ettől lesz valaki elmés, discursivus, mint a víz, folyik az ő discursussa és a csinos fabula historia soha ki nem fogy szájából. Amúgy pedig csak egy reméntelen buta ember lehet, a magyari rossz tudatlan szokás szerint.

Magas homloka fehéren tündökölt.

— Talán azt hiszitek, németül corrupte valamicskét garagyolni már elég? De távolról sem! Hej, csak a Teremő boldog végét engedné dolgunknak..! Mi akkor e könyvnélküli hazát bizony megkönyvesítjük s még igen elhíresítjük.

Henrik mester rajongva pillantott a lángoló ifjúra. Titkon egy kis legdédelgetettebb könyvet vakart ki a kebeléből. Odatolvajolta a többihez. Gyönyörű kötészeti munka volt. Hártyára vetett kézírás, lélekölő fínom festések, remekbe készült iniciálék.

De Zsigmond nyomban észrevette az új kis csodát.

— Hők uram, hők! Ez ott nincs a lajstromunkban.

A magiszter szemérmesen elhúzódott.

— A lángelmének különös jelei vannak rajtad uram. Ezért itt semmi sem jár. Világért semmit el nem fogadunk, mert elég földet bejártunk, de ily szomjúságot a szép mívek iránt még nem tapasztaltunk sehol. Sehol még egy ilyen fejedelemmel ösmeretségbe nem estünk.

Zsigmond a boldog ajándékozóra ölelkőzött.

— Tik, tik vattok a Krőzusok! Az igazi fejedelmek! Ti, az igéknek írói, közlői és ajándékozói. Jó, elfogadjuk s mostantól hát én legyek a ti örökre kötelesetek.

Kivéve ajándék, — aranyban pénzesítette meg a tiszteletreméltó férfiakat és a lépcsőig kísérte őket, mint az uralkodókat szokás.

Egy olajkáros — raguzai — aztán szintén megcsinálta nála a szerencséjét. A mindenféle flakonjaiból ez olyan bűvös illatokat nyitogatott elő, hogy a herceg szinte a virágcsárdában képzelte magát, ahol a kellemes növényeket tenyésztik és különféle kedvezésekkel kedvezik.

Majd ha az ő aranyhaja illatozik ilyen bódítólag..!

Egy csepp olajat nem hagyott a kalmárnál. De más dolgokat is vett tőle. Orcaszépítő cyma-pázsit vizet, ifjantartó affrosia vizet, hajfényesítő kalárisport, egy jó erőtadó szarvasszív kenőcsöt, Ábel-vért szemcsillogtatásra — s végül magát az egész embert.

— Erigy a rossz hazádba, meglásd, hogy minden holmidat tüstént eladd, aztán ottan jővén, nagy sebességgel visszajöjj. Mostantól majd csupán a mi udvarunknak készítessz.

Mert szépségére ugyanannyit adott, mint a tudományos dolgokra s ezek mellett az életben már igazán csak egy lehet gyönyörű... Kár, hogy amíg ilyen nagyon közelről vőlegény, ezt most nem lehet olyan nyíltan gyakorolni...

Egy szebeni ember furakodott elő a gomolyagból. De a szűre hamar kívül került.

Keleti fűszer..!

Kinek kellett itt?

Megnevették és igazították a menyasszonyi udvarhoz.

— Konyha az ő dolguk.

Egy nyírbaktai ember következett. Ez meg fő-lovakban járt.

— Felette kedves, deres, sebes iramó, gömbölyegnyakaó s egy cseppet sem hevert kövér temérleksígő lú! De azért jaó alázatos. A francúz Pijemontban is járok véllek, ídesegy uram. Szinte ezer s hat frankokban szedtík, lúkoponyánkint — énekelt a nyíri kupec. — Mer az egysem zabosláda fejeű!

Az embert majd a kintjáró holmik vásárnapjára marasztalták, mivel friss ló mindig kell, ameddig saját nevelésű ménesek keletkeznek. Haj, szép is lesz az, valahára hát mégis a trón felől... és egy nagylajosi kincstár kezeügyéből..! Ez nem koldús Brandenburg! Ez nem.

Zsigmond egy kicsit elábrándozott. Jókedvében

mindjárt megvett húsz göngyöleg lyoni selyempapírt, hogy uralkodótársként 's no... majdan hát királyként, előkelően levelezhessék pápával, császárokkal. Lássák, hogy itt egy olyan uralkodó támadt, ez kedvelője mindennek, ami szép, fínom és úri.

A kocsigyártókat is későbbre parancsolta be. Valami világon hallatlan ezüst-aranyküllős hintó járta az eszét...

Egy hegyes süvegű jász embert kivéve — szagittáriust, aki valóban remek nyilakat hozott s félő volt, hogy közben eladja — a továbbiakig mindenkit elküldött, mert már nagyon izgatták a velencések. Öregvirágú, metélt, nyomtatott és tarbársonyok, — vakító fényű, halhajú, atlasz, tafota és tarcolán selymek, — vontarany és ezüst tabitgöngyölegek bufogtak a válogató asztalra. És táncolt a kalmár kezében a tetszetősen redőzött lángszín, publikánzöld, gránát, szederjeges és mákszínkék, zöldről veresre tündöklő holmi, úgy, hogy Zsigmond egy percre megint a virágházban vélte magát.

Alig hét-nyolc öltözetre tellő, főként legújabb lovagmódi szerint való sávolyos kelmét válogattak össze, mégis úgy elszaladt az idő, hogy a szabályos tíz óra helyett csak tizenkettőkor jutott ebédlő asztalához a herceg. De nem bánta, amiért megint így megsértett egy szokást. Nem királyok számára készült a törvény.

— Délután folytatjuk!

Mert hol van innen még a temérdek legkülönbözőbb holmi, mely nélkül ellenni igazán lehetetlen? Övek, menték, szőrbeliek! Hátisuba, palást, kacagányok! Geleznák, süvegek, fővegek! Gyöngyös kesztyűk, sarúk, csizmák! Strucctollak, ezüstnémű?

Feje füstölt a sok munka gondolatára.

— Hát ehhez igazán erő kell és bő élés.

A többi napok sem teltek különben. Posztóárusok, rézöntők, asztalosok, — szabók és késesek,

fegyverkovácsok, — páncélgyártók, nyergesek, — haj! És irhakészítők, skófiumhímzők, gyöngycsepegtetők..! Haj-haj! És megint: haj!

*

A katonatartásra kölcsönvett Jodok-Prokop-Vencel császár féle summa már a vásár kilencedik napjára elúszott, pedig a morva zsoldosok még mindössze fél hópénz előleget kaptak.

Node nem baj. Az örökös pénzzavarban szenvedő hercegnek már volt gyakorlata és segítsége is. A külföldi zsidóság.

A rothenburgi, norinbergai tőzsérek, üzérek, Zsigmond magyarországi útjának hírére szinte rajokban követték őt és fejenkint öttől tizenötezer rajnai forintokig nyitogatták meg a ládáikat: a királyság reményében...

Megint előről lehetett kezdeni a vásár ütést és valahára hát kedvére dúslakodhatott az, akinek eddig a bőségből soha ki nem jutott.

— Most még az udvarló embereink..!

És itt is nyergek, fegyverek, sarúk.

— Kitelik majd a menyasszonyi parafernácskából, ugye grófom? — ölelgette Zsigmond a legújabb kegyencét, gróf Forchtenau Pált, aki egy hozzá hasonló pénzköltő és kalandos ifjú volt. Amolyan anyagyász, családnak sem épülésére. Külföldön akadt bele, el sem engedte többé magától. Ez művelt... Finnyás. Occidentális... Ezt magasra szánta udvarában, igen méltóságviselőnek, saját díszére. Amit ez helybehagy, abba ő is belenyugodhatik.

Pál gróf tanácsai alapján az új udvar szervezése megint fellendült, de annyira, hogy hovatovább az üzérek kölcsönéből is csak éppen a láda fenekén locsogott egy kevés.

— De hogy úgy szélnek engedtük a judaeusokat! — bosszankodott a vőlegény.

— Kétannyit vehettél volna ki tőlük herceg, hiszen még hol vagyunk ? — fitymálódott olyan szemtelenséggel a gróf, ami egyedül neki volt megengedve. — Most hacsak hercegséged a lábravalóját a szűznek által nem küldi . . ? Attól talán gondolkozóba esnék s arra majd ő maga is adna — orcátlankodott.

Növelte Zsigmond kedvetlenségét, hogy előkerült egyszer „odátról" Forgách Balázs, ez a neki valami okon mindig kiállhatatlan főpohárnok ember, a nagyudvar nélkülözhetetlenje.

— Az Asszontul — mondta.

S még a helyfoglalás kegyelmével sem élt.

— Köszönjük, csak annyi : üzeni az Asszony, hogy mihint kegyelmességük itten rendbejő, azt nekünk tartózás nélkül tudtul adja, a szentségeket sem feledvén.

Szentségek . . !

De a pénz ?

Lánclobogós, anélkül hogy lehessen készlenni ! Mikor ebben a hazában a fiatal úrnak csak: adsszá, nesze ?

Mit nem szánt volna most egy akkora külföldi Jákobért, amennyit a szemébe cseppenthetett volna !

— Azokban még megvan a hit . . .

De körül semmi sem mozdult és Zsigmond csak ült, fejét lógatta : oda az élvezetes vásár.

Tehetetlenségében a gróffal együtt bőven használtak a borból, később felhozattak nehány táritoppos pozsonyi némbert, hogy hátha közben adódnék valami.

*

És úgy lőn.

Ötödnapra ki állít be sárgafoltos kaftánban, csúcsos süvegben ? Izsák, a nagy Izsák, akinek okosságban párja nem lelhető, éshát . . . kincsekben sem. Hazai, mégis! Pozsonyi. A hatalmas pozsonyi tőzsérház feje, az egyetlen, amelyik itt fejedelmi összegeket mozgathatott és mozgatott is. Annak idején a má-

tyusföldi zálogpénzt is mind ő adta... A császári rokonság kézjegye mellett persze.

Az ifjak rámentek s szinte megölelték.

— Honnan tuttad?

Az apró vén ember, akinek majdnem ugyanakkora volt a zsákja, szabadkozott s tréfásan az orrát mutogatta.

— Ez itt!

Jó húsos volt.

— Szabadleányokat visznek Budára? S azok negyednap sem kerülnek elő? Azt mondja erre Izsák: baj van! A fenséges hercegecskénél kifogyott a költség s most búsúl.

Egy ilyen hatalmas úr..!

— Aj! És pénz nélkül. Vőlegény! Holnapra talán király is. Talán? Egész bizonyosan. Hát szabad ezt engedni? Hát lehet?

Láthatólag élvezte, hogy még a szakállát sem rángatták meg. Hagyták hemzsegni, egy ily fínom környezetben..!

— Erigy Izsák fiam, fuss, fuss a drága fenséghez! Vigyél pénzt, amennyi kell — mondom.

— És hoztál? — támadtak neki megint az ifjak.

Izsák csak hunyorgott s a gyulladtszegélyű és mindig könnyező szemével, szinte mint szerelmes apa, legelte Zsigmondot. Évődve vágta ki:

— Három öszvérháttal elég? Na mert csak egy szó..! Egy jó száguldó inas és jöhet a többi.

— Ezt soha feledjük. Illő gyümölcseivel megadándjuk — lélegzettek fel a megváltott legények. De itt a bohóskodásoknak rögtön vége szakadt. Izsák elkomolyodott, egyszerre csoda mód érzékeny lett, szinte mint a nyúzott ember, akinek a legcsekélyebb érintés is fáj, arcán pedig a harag tűzrózsái gyulladtak.

— Úgy a levegőbe? — izgult. — Isten, te igazságos, hát hogy gondoltok ilyet, urak! Illik valakit

ilyen alkuval kicsúfolni? Mert nekem csak úgy potyog az égből? Vagy lopom a pénzt? Vagy Isten őrözz, talán azt tetszik hinni, hogy az a pénz talmi? Nem ér meg egy kis zálogot? Valami jó manupropriát, itt, ahol annyi felséges atyafiság van? Csupa királyi rokon?

Alig lehetett lecsendesíteni.

És akkor kimondta, súlyosan és megfellebbezhetetlenül:

— A pozsonyi árendák lekötése..! Pozsonyra adok.

A dologból előbb nagy riadalom lett.

Hogy álljanak elő az ifjak most egy kezesség kérelmével, a szeretetlen magyar udvarban! Lakodalom küszöbén.

Á!

És még a féltve féltett ősi Pozsony..! Hogy a többi suskusoknak is híre csördüljön!

Az eszes gróf egyszer aztán csak vállon ölelte barátját.

— Tudnék egy tanácsot...

Izsákot elküldte délutánig, addig ő fülbe suttogott. Átvonultak az írószobába és lett a rőkönyödésből pajkos nevetés, míg végül a kitűzött időre a tőzsér visszajött és bepillanthatott a már kész, formás, aláírt zálogleveélbe.

Gyulladt szeme előbb kétszeresére tágult, majd pedig hirtelen felényire szűkült. Rövid, szúrós kis szikra ugrott ki belőle.

— Jó — intett az aggódva várakozó úrfiaknak és azzal ismét nyugodtan, szerényen, kebelébe temette az okmányt.

— Nagyon jó — ismételte. — Hát ez az. Ez igen. És Izsák most fut, rohan a pénzért.

Csak azon kérte a bocsánatot, hogy személyesen vissza már nem térhet vele, a teljes megelégedést megtudakolni. Mert őt várják. Az ilyen szegény nyavalyásnak is van atyafisága. No persze nem fejedelmi,

de neki azért kedves. És jó. Itéljék meg az urak maguk! Lembergből, Prágából, meg Amsterdamból kelljen értejönni egy ilyen törődött vénségért..! Hogy majd ő is ott legyen Brüsszelben, ahol — Isten tartsa meg őket! — az unokák száma megint szaporodott. Hát lehet azt meg nem nézni? Nem. Azt a fiút az ő vén szemeinek még okvetlenül látni muszáj.

Az ifjak beérték a pénzzel is, Izsák nélkül. Kegyelmesen útnak engedték. Ő pedig rohant, váltáslovakat rendelt: csak el, csak innen el! Minél előbb! Génuába... Vagy inkább Isztambulba... Kezét le nem vette a rend kívül becses levélről. Tíz lépést nem tett, hogy a háta mögé ne fürkészett volna, úgy meg nem szállt, hogy át ne vizsgáljon minden bokrot, a függöny mögé be ne kémleljen s ételt-italt sem fogadott volna el anélkül, hogy a fogadóssal meg ne kóstoltassa előbb. Mert egy ütet taplót sem adott volna most az életéért, ebben a kockázatos, jaj de keserves, nehéz, pénzszerző útban! Ami nélkül mit ér ő és a hasonlói?

*

Az ifjak rózsás kedvben maradtak.

Oda se neki Brandenburg! Fütyültek a Mátyusföldre, Vágmellékére, Pozsonyra! Egy jövendőbeli uralkodó ne vehessen ennyi előleget a — sajátjából? Hiszen küszöbön az esküvő. Mire Pozsony ráébred, hogy szintén Izsák batyujába került, mire az udvar feleszmél, már rég elhangzott a „holtomiglan". Addig ő már úr. Rendelkezhetik. Sőt nem is kell, hogy okvetlenül kiderüljön az a... az a kis malacság. Izsák, lám, Brüsszelig takarodott...

Aznap este röglön végeztek a jubilírekkel, ötvösökkel. Forchtenau kapott egy boncsos arany nyakörvet, pelikándíszeset. Leendő királyhoz méltó ajándéknak lehetett mondani. És a gróf úgy megnyájasodott, hogy a pozsonyi leányzókat egy-kettőre hazazsuppolták, de ő fínoman és rejtelmesen mosolygott.

XLII.

A napok múladoztak. A rég áhított dúslakodás közben Zsigmondnak fel sem tűnt, hogy a másik udvarban alig billen egy légyszárny. Hogy ott csak suttognak és olykor nevetgélnek, főként a két királyi nő és a kedves Bebekné. Pedig néha még a jelenlétében is összemosolyogtak, ha úgy bekopogtatott és szórakozottan azon tűnődött, hogy bizony előre szankcionálva van itt már mind Brandenburg, mind a többi! Egy ilyen hajadonnak legalább koronája és vagyona legyen. Az ilyen de legalábbis király legyen, hogy elvevődjék, másképp honn-aggott lány lesz belőle a sutton. Ez oly sovány... semmi rajta a tekintetnek. Csak egy pelyhestövű, vastagacska orr, pattogzás és sennyedék a bőrön és felettébbvaló kezek, lábak...

A legszűkebb időkben sem kellett volna neki a nyafka gyámoltalanságával, legkisebb tűz nélkül és semmi örömre való gondolatok... ha nem rend szerint éppen ilyenekkel járna együtt a rang és mód. De hát ez már így van.

Még hogy mit kezd vele, azzal egyelőre nem fájlalta a fejét, csak annyit tudott, hogy valameddig feláldozza magát... nem is annyira az utód, mint előbb a saját biztonsága érdekében. Nem „filius ante patrem“, hanem ezúttal megfordítva. Atya a fiú előtt. Mert mindenki saját magához esik legközelébb.

Ahol gyermek van — fonta a gondolatait tovább — ott már kicsi az asszony. Összehúzódik, hallgat, embert birtokban nem háborít és attól fogva majd lehet teljesjól élni. Hej az erős akarat..! A kötelesség! Azok nélkül bizony a nagy cél be nem teljesül és azok nélkül, mondani semmi haszon nincs.

Szerencsére nem sokat kellett vesződnie az ilyen fanyar elmélkedésekkel. Sőt minél ritkábban. Úgy hétbe kelve ha egyszer, a rengeteg készülődés miatt. Végre Mindszent havának utolján az is befejeződött és a gróf fínnyás udvari szeme is úgy ítélte, hogy ez kész, elegendő és most már méltó lesz erre egy jóízűt vadászni. Csak előbb átüzentek a nagy udvarba: mi megvagyunk, az esküvőt a kikötött időn túl Istenért se halasszák.

Jó vadászat lett és bő, bő italokkal és minden egyébbel, ami ilyenkor kedves és a kisudvarban késő reggel még mindenki javába horkolt — a házat el lehetett volna bontani felettük — mikor az átkos Forgách Balázs váratlanul megint úgy betört, mintha ország bugyogóját hozná a szarván.

— Herceg...

És itt egy pillanatra fejbeverten és vért káprázó aggyal bámult.

— ...felette jővén gyorsalkodjék! — fejezte be aztán egy lezökkenő lélegzettel.

Azzal sem jónap, sem Isten áldja, el — és durr! úgy bevágta az ajtót, hogy megremegett bele a ház.

— Bestye rothadt erkölcseit! — fujtatott. — Hogy szakadjon rá az a... Pofozza meg a..! Hát már igazán, igazán, hogy tiszta Zsodoma-Gomorrha lettünk... De él az Isten, hogy azt a bekóborodott latrat még egyszer megtalálom és úgy torkon ütöm, feje leválik torjáról!

Nagyon megfájult a szíve Máriáért, pedig az is egy Prágában és sok helyütt járt és sokmindenben forgolódott legényszív volt. De nem... ilyet! Sőt a maga részéről mostanában semmit, amióta Bebekné-

től megtisztult. Rettenetesen elútálkozott ettől az asszonytól. Hagyja azt a nagyártatlan urát, azt a talpig jóakaró, főúri, nagy jámbor Bebek Ferencet, egyedül! Nevét elejti. Oda sem néz a gyönyörű szerencsi gazdaságnak. Nem ez csak vígan van, csókot oszt és táncos lábbal sippadozik a sárban.

Jéh! S ez és ilyenek legyenek a királyi kismadár körött? De nem ártana összefogdostatni őket egy zsákba s... vízbe! A halak gyomrába.

— Egy sem belőlünk eredett vér és erkölcs, törne rájuk a pokol s minden fekete angyala!

OSZK

TIZENNEGYEDIK RÉSZ

A MINDSZENTI ESKÜVŐ

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

XLIII.

Mire Forgách befutott a nagyudvari kapun, már az álmából felvert Zsigmond is készülődött.

Furcsa. Nem ?

Mióta szokás odaát az ő korakeltetésével vesződni ? Vele mindenestől sem. Egy csillámüveg... Látják, látják... és mégsem látták. Mert csak átnéztek rajta. Nincs...

És most ez a nyakrafőre való meghívó !

Csoda.

Teringette, hát akkor csak hamar ! Vizet az inasfi nyaka közé, az öltöztető apródot fél lábszáránál fogva elő valamelyik asztal alól és neki a harisnyanadrágnak !

Szeles ráncigálásokkal kapta össze magát, nem is igen díszesen... és uccú !

Megnézi már, hogy mért.. ! Mi leli ezeket ? Mért kelljen alvó embert az ágyból kihúzni ? Szegény Pál gróf be sem ugorhatott a függönyök közé. El sem rejtőzhetett egy bútor mögött. Az a Vadbalázs ott és azonmód kapta...

Na meglesz ebből a pecsenye ! A hírterjesztés !

De ráérnek az ilyen aprólék bosszúságok. Gyerünk most inkább. Gyerünk.

Átért, befordult s fel.

Éshát, — szélesre tárva a palota kápolna. Gyertyafényű oltár... és menyasszony.

A lába lassan megszűnt haladni. Belezsibbadt az utolsó mozdulatba. Mérhetetlen álmélkodással bámult.

De erre sem tűnt el a megfoghatatlan kép.

Mária a násztérdeplőn . . !

Egyszerre Bebekné fojtott hangját hallotta a keszkenője mögül :

— Szörnyű ! Jaj hamar . . . Csak semmit ! Sietni esküdni . . . Esküvő után az Asszony mindent megmond.

Azzal már tólták, alkalmasint, hogy ne kérdezősködjék. Bár nem is lehetett volna. A pap ornátusban az oltárdobogón — maga a tiszteletreméltó Demeter érsek — s a szeme odaszúrt, sürgetve hívta.

Hát ment, alvajáróként és valami kábulatban élte át az egészet. Kavargó, bódult, dühökbe robbanó s megint elenyésző gondolattöredékek hajszolták egymást az agyában. Hogy ez itt az esküvő ! Az övé.

Hol az országos dísznép ?

Sem kürt . . . A király muzsikái nem zengenek. Nincsen pénzszóratás a szegények közé.

Álmodik ?

Aztán egyszerre mint egy hideg ércfúró, hatolt bele a gyanú.

— Bestye ravasz Áspis asszony ! Csúffátevő sunyi lesvető ! Ezt összepufolták.

Itt a válasz az öskü i várfoglalásra. Haddal siettette a lagzit, most hát odacsapjak neki. Uszi e ! Nyald fel ! Edd meg . . . keletlenül. Minap üzente, hogy kész s mindjárt mára, mint a sertésázalékot, elé is öblintik.

Keze ökölbe szorult. Lélegzete egy kurta hördülés volt :

— Essekura, ezt megemlegetitek !

Hej ezért megöli az asszonyt, ha soha !

Szétvillant, sandán kereső szemmel : csupa áruló mosoly. Az az egy-két szükséges cinkostárs, akit a női udvar behajtott a cécóra, éppen feléje hajlongott.

Megértette belőle, hogy e percben ő már férj. Szerencséltetik s közben pukkadni készülő horpaszszal nevetik. És még hozzájuk sem vághatja az oltárt! Milyen jót hintálna Demeter atya szakállán! Megmondaná neki, hogy semmi sem igaz a töredelmes készületből.

Botladozva ment le a lépcsőn. Kardja a combjai közé akadt. Aztán végre ottálltak hármasban a trónteremben, mely azonban sötött a falakból kipezsgő hidegtől és sívó lakatlanságtól.

— Királyné!

Torka remegő mélyéből morgott fel rá, nézte széttépő tekintettel s érezte, hogy most lesz *az*... Trón ide, felség oda, ő erre rámegy.

De ha egyszer a világ megvész..?

Megint egy bolondat fordult.

Mielőtt csak még egyet gondolhatott volna is, ime az asszony ront neki, szorosan hozzáöleli, leganyásabb csókjaival pepecseli és hangja mohó sietéstől és örömtől zsong.

— Fiam! Ó, hogy még idején meglött! Otthon találtuk!

És lázkapkodásban:

— A nemremélten ránkszakadó veszedelemről fenséged persze mit sem érthet! No majd Mária... Asszonyod... kis feleséged..! No beszélj, beszélj!

S mármeg az ujdonsült menyecskét tuszkolta elő, aki most csodálatosképpen szintén nem duzzog... s mégishát... király és ezúttal biztosan hitvese, mennyi harcokon..! Többé nem lehet szöktetni. Nem is akarja senki. Adták. Sőt túl rohamosan. Épp ezen dühödött meg!

De persze, ha valami kényszerítő esemény, amit megmagyaráznak..?

Ezt előbb bevárjuk, meghalljuk.

Fokozatosan tért magához és még mindig erősen gyanakodva nézett, Máriát fürkészte.

Ez azonban nyájasan tekintett vissza és szűzies pillahúnyással szólt:

— Féltünk, édes uram. Igenigen megihedtünk. Legfőképp a kedvesférjemért.

Ennél többet Zsigmond sem várt a bátortalan teremtéstől. Már Erzsébet folytatta s már komolyan, családias közlékenységgel, bár változatlanul álló helyzetben, mintha szék nem is lett volna a világon.

— Tudd! Hírt kaptunk. Felette ártalmas híreink jöttek Durazzói Károlyról, a nápolyi királyról. Csak képzelje fenséged, ez miben forgolódjék! — és kezeit csapta. — Akit mindig úgy védtünk..! A gyakori baljelentések oka bezzeg kifakadt! Mert ez velehozza rejtve a fiát. Marenkát akarja Lancelot hercegnek feleségül. S hogy majd így a trónt...

Látszott, hogy ha két szája lenne, nagy felháborodásában azt is keveselné. Majd odahajolva és egész befurakodólag magyarázta:

— Követem az édes vőmuramat, kedvesünket, ha mit cselükedtem bármikor a kedvesünk ellen, én avégett titkon mindig búslakodtam...

Mondta, mint a vízfolyás.

— Mert való, hogy soká nem akartunk! De nem a mi vétkünk. A vak gyanú szörnyűket okádott ki. Számtalan baljóakarói, az ő rosszemberségükben, rettentő bűzöket költöttek kegyelmed felől s mink ezeket a mi anyaiságunkban igen fájlaltuk. Ó, de immár leszált, leszállt a per — rázta boldogan a fejét. — Azóta megösmertük árulkodóidat, csak afféle férfibanyáknak lenni!

És ez így egészen más.

— Ettőlfogva kívüled már senki vejünknek nem köll. Meg sem engedjük... És most is csak a kedvesfiúnk javáért sürgölődtünk. Boldogult Lajosunk is hiszen téged kívánt!

Ekkora töredelem meg kellett hogy szelídítse végül a csattogó farkast. És Zsigmond — aki minden eszessége mellett mégis csak egy tizennyolcéves su-

nac volt — lecsitult, beadta derekát, új szemmel nézett.

Lélekadta! Jó még, hogy elhamarkodottan valami bolondot nem tett. Hiszen ez mind kézenfekvő. Maga is hallott már erről a különös Durazzói-féle repdesésről. Ha fizeti ezt az asszonyt, akkor sem járhatott volna jobban a kezére. Ha ez őt igazán gyűlölné — pedig okot adott rá eleget! — egész jól összeházasíthatta volna Lancelot herceggel a lányát. Ez akkor is csak ugyanúgy magyar király maradt volna. Hogy erről a nápolyi rejtélyről megfeledkezett! Így essék az ember a vakdüh botorságába! Ez neki öreg hibája.

Az öskü komiszkodására gondolt és most azt is más színben látta. Megérdemelte volna, hogy szembe pökjék. S ez az asszony mégis, ültette, kínálta, mindenféle jóval gazdáskodott neki.

Meghajtotta magát és nemkevés bűntudattal a füle mögött, már kezetcsókolt.

— Hát beljebb rándult Zágrábból az a mirigyes körmös, az a kóbor Károly! — dörmögte bizonytalanul és zavartan pödörgette kis bajuszát.

— Egy köteles emberünk mondja hanyatthomlok száguldani — tálalta elő Erzsébet az ízletes pletykát. Hogy már Verőczénél s már Szigetvárnál lennének...

— Egy más vigyázó emberünk ezt ugyan éppen nem gondolja, de magad megítéld, hogy szabad-e ilyen veszélyben habozó gondolatokra építenünk? Nem — ingatta fejét az egymás mellett álló fiatalok gyönyörszemléletében. — Így volt ez a legjobb. Károlynak itt rég időktől sok a cirákja. Sokan segíthetnek ármánykodásait palástolni. Még megérhetnők, hogy egy váratlan percben csak rajtunk üt.

Ő bizony az ország érdeke címén azonnal kikérte a gyorsházasodási engedelmet, köztudomásúlag egyik részről sem lévén akadály...

Most azonban a lényegre tért.

Nem ok nélkül sürgette ki haladék nélkül az esküvőt!

— Fiamuramnak azont indulnia kell, derék hadakat hozni, ha a föld alól is.

Ez a kívánság végleg meggyőzte a herceget. Ellenséges hadat nem hív be az ember...

— A tízezer zsoldos — feszengett.

Erzsébet azonban már a szavában volt:

— Portyára vannak kioszolva, a szélkelep minden tájára. Szanaszét.

Egyébként pedig hazaszökdösőben. Tegnap is micsoda garázdaságokat műveltek a rákosiakon..!

— Nem jelentették a hadnagyaid? Azt hazudják a haramiák, hogy talán végső éhségre jöttek. Befaló falásuk sem lett volna, annálinkább nem zsoldjuk... Hogy ebből éppen csak valami foglalófélét nyertek, de semmi summát. Lyukasan sivákoló csizmára, gúnyára, sárból rakott rossz gógány szállásra, zabnak is nemlétére nézve zsibongnak.

Szélesen legyintett.

— Már a megzendülés miá e nyavalyásokban meg nem bízhatsz atyafim! Jól tudod, milyen ritka, hogy az egyszer így megbódult közvitézlőket a sereg előtt járók megint egybegyüjthessék!

Ezekre trón sorsát bízni?

A zsoldfizetések dolgában erősen ludas úrfi maga sem gondolta.

Végezetül még majd nyakánmaradjon a kellemtelen Mária, de minden trón nélkül! Egyéb sem hiányzik. Pedig az sohasem tudható, hogy hol áll meg egy ilyen katonai rezgelődés.

— Ottan megyek a császárhoz, bátyámhoz s a főbb hűbéresekhez — tüzelt.

— Úgy, úgy...

— S szaporán kétannyi sereggel jövök.

— Mi meg majd a hegytetőről örömet lövetünk!

— lepődött meg boldogan Erzsébet, de már alig tarthatta a kacagást.

*

A mézeskalácsos lakodalom helyett éktelen durrogó patkolás, nyeregfényesítés, lócsutakolás lett. A herceg még a déli órákban eltakarodott. A hölgyek a bástyafokról kendőt lengettek neki...

Aztán az eltörődött kislány is megpihenhetett valahára. Csodaokos anyja segítségével levetette szűk ruháit, — egyébként ugyanazokat, melyeket az orléansi-féle esküvőjén viselt.

— Hála ég Urának, ezen is túlvagyunk!

És szórakozottan azon tűnődött, hogy vajjon hány vőlegénye és hány esküvője lesz még ez életben? Mert a királyi esküvő — úgylátszik — semmi.

Csak úgy csupasz ingvállasan, a jólesőleg szétterjeszkedő kényelemben, leckeasztalához ment, hogy beírja az időmutatóba a mai napot, mielőtt elfelejtené.

Jaj!

És egy rémült kiáltással elejtette a pennát.

Az ítéletnapig tartó ünnep, — ez éppen a halálos Mindszent reggele volt.

XLIV.

— Várvívó szerelmesünket kivetettük, csak el múlt ez a vejünk is — hajtogatta egyre a királyné.

Pedig ez a dolog bizony nem múlt, nem oly könynyen, mint annakidején a francia herceg.

Egyszerre jönni kezdtek zordonan az urak. Zudar György és hatalmas testvére... Laczkffyakból... és Kanizsay János... Kaplay, dettó János. Zámbó Miklós megint. A papság. Püspökök. De meg a nádor, már Szécsi Miklós. És legfőképpen agg Demeter prímás.

Ki volt gyulladva az arca és most semmi gyöngédség a tekintetben...

Ő szólt.

— Felséges Mária király nem az arabs mifélékkel díszített sötétzöld selyemruhát viselte az esküvőn, úgymint már amelyet Piaszt nagyanyja hagyott neki.

— Nem.

— S nem vala nyakán zafíros csipkeváll!

— Nem, nem.

— Sem topázos, aranygyöngyös párta...

A királyné egyre fentebbről lövögette a nemeket.

De az ősz apostolember nem engedte megzavarni magát. Tovább firtatódott:

— Ha? Mi? Sem a hosszú arany hajtű, melynek

fején sasmadarat ösmerünk! Szintúgy nem a gyémántmicsodákkal font nyaklánc...

— Nem, nem! Hát mondjuk, hogy nem? — mulatott Erzsébet.

Most azonban Szécsi nádor vette át a szót.

— Khm... Pedig ezeket a haza főrendjeiként olly tradicionális holmiknek tudjuk lenni, melyek nélkül Piaszt-származású hercegnő érvényesnek célzott házasságot nem köt.

Erzsébet játékosan zsongatta lábujjait a vékony topánban.

— Ugyanugye.

Akkor ismét Zámbó lépett elő.

— Anyafelségtek a családi menyasszonyládát csukva tartja — mondta megállapító és ráolvasó hangon s érzett a szaván, hogy sok, még nagyonsok mindent szeretne, bírna és akarna itten mondani.

— Igen — mosolygott arcába kihívólag a nő.

— Hát kegyeskedjél e hagyományokban megerősíttő darabokat tüstént kiadatni, asszonyom!

— Semmit, ó bizonnyal semmit azokban uram ki nem adunk.

— Mért?

— Csak. Pihenjenek. Zsigmonddal anélkül is jól vagyunk.

— S ha ország..? Mert ország akarata! Ország is van.

— És anya? Anya tán nincs! S ha az nem adja? Hm?

Az urak nem vitatkoztak tovább. Mogorván összszenéztek s mint akik valamilyen titkos jelt vettek, kórusban, fagyott meredeken meghajoltak.

— Értjük.

— Jó.

— Felséged szava volt.

— De — tette hozzá legördülő, nehéz röghangon az ősz nádor — ország rendjeiként tisztán megmondjuk, hogy a nemzet a Zsigmond-házasságot tel-

jes törvényesnek és foganatosnak esmeri! Ez már igaz katholika hitbéli főpap előtt köttetett, nem mint holmi orléansi hóbort...

— Végünk! Most meg vagyunk fogva! — sivalkodott fel rémülten a leány, alig hogy az ajtó a küldöttség után becsukódott.

— Mért? — kérdezte Erzsébet, de csak úgy foghegyről, az acéltükörből, melyből egy rakoncátlan fürtöt igazgatott, ajkai közt tartva a gyöngytűt.

— Nem hallotta, anyám?

— No mit?

— Ezek a törvényre hivatkoztak.

— Fujok rá. A törvény mi vagyunk.

— De hitbéli papra..! Az igazi pápa emberére!

A tű vége már a helyén volt, az acélos hajhullámok közt.

Erzsébet az uszályát féllábbal oldalt vetve, visszafordult. Ma őt egyszerűen nem lehetett a sodrából kihozni. Garay, a szerelmes, kiéhezett aranymedve, minden nap várható...

— Erigy Győrré!

— Hova?

— Győrré! Vilmos győri püspökhöz. Kérdezd meg csak tőle, hogy őkelmének meg ki a valódi pápa!

— De én az orléansi férjet sem akarom!

— Az is baj?

A szépasszony egy kis dalt dúdolt végig a szobán.

— Támasztunk egy harmadikat, ha kell.

— Mit? Vőlegényt?

— Akár azt is. És hozzá egy megintmás pápát, aki a mi kezünkre dolgozik. Nem megmondtam eléggé, hogy a fent ülőknek mindig az az igazi pápa, mely legjobban a tervükhöz való?

És nevetése most már keményen, szikrázva, odacsattant:

— Te! Ezt értsd meg! Tanuld meg hát végre!

Az uralomban sohasincs magasb tekintet az érdeknél és sohasincs utolsó szó.

— Hogyhogyan...

— Mert mindig van egy mégutolsóbb, meg egy legeslegutolsó, de még avval sincs vége. Az egész csak idő. Játék. Valamég valami jót Zsigmond ellen feltalálunk, hogy maguk a főrendek háborodjanak el tőle és támadjanak az érsekre, valamég az ember a levegőt bevonssza és a pára ki nem megy belőle, addig semmi nevezendő baj nincs. Mondom neked leány, ez a királykodás első aranyigazsága.

És az ijedt szűz megnyugodott. Hitt a harmadik felállítható pápában, a soha nem legutolsó szóban, anyja mindenhatóságában, abban pedig, hogy a levegőt —

Ó!

Az ő világszép anyja örökké fog élni.

———

XLV.

Mindszent hava megemberelte magát, egy cseppet sem volt hűvös, sem borus, a nap szépen és egyenesen tűzött lefelé és Zsigmond az ő hetyke fickó udvaroncai közt, vígan rótta az utat.

Izsák . . !

Ha jobban meggondoljuk, hiszen ez gyönyörű! Most már senki sem túrtathatja a hátát miatta. Az esküvő megtörtént, az asszonyoknak lesz legfőbb érdekük az ő ügyecskéit rejtegetni és eligazítani. Fedezve van mindenféle zálog.

Forgách Balázs leleplezése?

No s hát az erkölcseivel egy kicsit elkéstek. Mert úgy segéljen, soha többé el nem ereszti ezt az arany Forchtenau grófot!

Az éppen mellette ügetett s a csikószőrös pincetokból nyelegetett.

— Megmagyarítom! — gondolta örömmel. — Hogy ez máris milyen gyorsan magyarodik!

Ő is húzott egy jókorát. Továbbadta.

— Egypofával!

— Egypofával.

— Cita mors ruit!

— Ergo bibamus!

Hancúroztak, nevettek, borosan, legyesen.

Később, úgy Esztergamon túl, egyszercsak porfelhő . . .

Homonnay-Drugeth nagyon erősítgette, hogy gal

los mentéjűek lennének a szembejövők, tehát franciák, tehát lovagok és hogy ő ezt messziről megismeri.

Jó szeme volt, meg aztán régebben szintén a francia nemzetből tevődött össze a maiglan is kétféle nevet viselő famíliája, — így a fiatal urak elhitték a beszédét.

— Ugyan miben járhatnak?

— Hitemre, megtudjuk.

— Dehogyis tudjuk! Nem állnak meg azok nekünk magyarázkodni, 'sz ni, hogy száguldanak!

— Na fogadjunk.

— Miben?

A legénykék kacagtak, üres zsebeiket forgatták.

— Pénzem, in fixo: másfél dénár.

— Én is megszűkültem a költségekből!

— Pedgyes játék folytán, ama körmös Prínyi Miklós által, csalhatatlan ruináltattam.

— Nekem volna épp a játékhoz... egy kockám! — balhászkodott élhetetlenül Kusalyi Jakcs, egy zsírosszájú, szeplősorrú kamasz, de a növése gyönyörű. — No, az ördög bújjon beléd, hát ittvagy?

— Táblás gyémántgyűrűdet add inkább, nyeremény matériájának, no!

— Nem, az köll. Odaígértem.

— Maróthy Erzse?

— Feljebb!

— Hosszúbácsi Fruzsin?

— Feljebb!

— Csak nem az özvegy Sáfárné asszonyunk?

— Ha mondom, hogy feljebb!

— No ez akkor Bebekné. A Kriszta.

— Nem kérküszöm, hova gondoltok, hiszen lovag vagyok — eresztett egyszerre gőgös kis tokát az úrfi és nagyon kényes lett. Amiből mindenki mindent megtudott...

— Növedékeny süvölvény, persze ez még nem vészelé át..!

Játékos kölyökkutyákként megint kacagtak, aztán Zsigmond a kompánia vezérletét követelte.

— Majd csak bízzátok rám. Majd amit én mondok, ti csak azt tegyétek. De rögtön!

Vettek vagy egy futamodást és hogy közben az utasok már egész közel jutottak, Zsigmond hátrakurjantott a szétlógó ifjakért:

— Hé Ruszkay-Dobó! Pálóczy! Bethlenem! Velem egyvégtébe!

Legott megértették. Ők most itten élő sarompót fognak alkotni.

— No, francia szorulj, azapád!

Csáky és Szemere hátrébb nyomintották kissé a kétnevű barátjukat, mert hátha mégis... Hátha kitámadna Homonnayból a hajdani Drugeth! Nehogy elrontsa itt a mulatságot.

Szétterültek széltében, amennyire lehető.

Már összeért a két kis róta.

Amazok megütődve fejet kapkodtak és idegesen néztek. Itt mégsem tágított senki.

Lóorr a lóorr ellen... És közelről a francia genézis igaznak bizonyult.

Zsigmond hát franciául kiáltott és arra a neki átellenes, csinos barna ifjúra, akit ugyan nála fiatalabbnak, de hozzá rangban a legméltóbbnak ítélt.

— Ördög és pokol, nemes uram! Nem látjátok, hogy jövünk?

— Engedelmetekkel hízelgek magamnak vele, hogy a szemem kitűnő.

— Akkor mért nem tértek ki?

— Nincs más kívánságunk, de hiszen utunkat álljátok.

— Terringettét, fiatalember! Hát ott a rét! Untig elég széles.

— Valaki határozottan éleselméjű. Mi is ugyanezt gondoltuk, ha már éppen ragaszkodtok hozzá, hogy tízen egysorba lovagoljatok.

— Meghiszem azt, francia uram! Meghiszem azt! Mi már csak így szoktuk.

Jól-rosszul Csáky is bagadozott valamit a francia nyelven s most szintén közbeszólt:

— És egyáltalán nem szeretjük, ha valaki a szokásainkat rostálgatja!

— Szent Ágostonra kedveseim, úgy tűnik, belénk akartok kötni. Pedig ezt rosszul teszitek uraim, nagyon rosszul teszitek! Becsületemre, az utunk halaszthatatlan sürgős. És ha tudnátok...

— A kíváncsiság már nem tartozik a szokásaink közé — toppant elő váratlanul Homonnay-Drugeth és nyílt, gőgös, kihívó szemtelenséggel mustrálgatta hajdani véreit. — Ahhoz semmi közünk, hogy a nyulaknak miért sürgős, amikor megfutnak!

Érdemét akarta mutatni.

Az idegen fiatalember arcát elfutotta a vér.

— Nyulak..? Esküszöm, ez kemény szó volt.

— Azangyalát, sietős uram! Hogy lehet ezen csodálkozni? Hiszen kemény férfiaktól jött.

— Annál jobb, annál jobb — helyeselt most már az idegen. — Lesz szerencsénk őket megtámadni!

Baljával tollas barettjéhez nyúlt, kissé megszellőztette, aztán:

— Kard ki!

Röviden tisztelgett.

— Védekezzetek!

És már rajta is volt Zsigmondon.

Szóváltás közben a többi legény is kiszemelte egymást. Egyberoppantak.

De nem lett belőle hosszas keringés. Itt a csapatvezetők dolgán állt az ügy és Zsigmond pompásan vívott, míg az utas nyilván fáradt lehetett. Kardja már a negyedik fordulóra kirepült a kezéből.

Zsigmond rögtön gálánsan kezetnyujtott.

— A Szent Szűzre, ne haragudj nemes lovag! De oly kedvem van..! Lakodalmamból jött férj vagyok.

— Boldoggá teszel, hogy alkalmat adtál jókívá-

nataimat kifejezni — hajolt meg előkelően az idegen és visszaszorította a parolát.

A többiek is megszűntek, vér kevés folyt, Homonnay-Drugethé... de oda sem fütyült. Lerázta.

Egy pázsi közben meghozta a kardot, a francia köszönte, visszatólta és már mosolygott.

— Ha úgy tetszik, még jobban is lekötelezhetnél...

— Érted vagyok.

— Megmondhatnád, hogy merre leljük legközelebb Budát. Mert ha te férj vagy, magam sem egyébben járok, bár csak most készülök birtokba szállni.

És itt meghajtotta a fejét:

— Orleánsi Lajos...

— A... Capet nemzetségből?

— Igen.

— V. Károly francia király fia?

— A második. Szolgálatodra. Noha egyelőre még köztünk maradjon.

— Óóóó!

A szőke csapatvezér előbb elmeredt, aztán darabonkint összeszedte valahogy a méltóságát. Telhető gráciával ő is meghajolt és nyájasan megszorította az ifjú kezét:

— Zsigmond, a Luxemburgok nemzetségéből — mondta.

És lopva leste a hatást.

Nem maradt el. Most a francián volt a sor, nagy szemeket nyitni.

— IV. Károly német császár és cseh király fia?

— Szintén a második. Rendelkezésedre.

De már nem állta tovább Zsigmond. Nevetett egy szívből jövőt, felágaskodott a nyeregben és hirtelen átnyalábolta a hüledező úrfit.

— Hű, kedvelt fivérünk, versenyt futottunk s azt a rézangyalát, egy lóorral bizony elkéstél. A feleségednek már én vagyok a férje.

— Hitemre, így tehát mégis nekem kell kitérnem, herceg — bókolt a francia.

— Kell a veszett fenéket! Senki sem tér ki. Visszafordulunk, jöttök velünk. Majd meglássátok, hogy micsoda cimborák vagyunk! Meg sem állunk Prágáig. Van ott egy oly asszonyoknak háza..! Híres messze földön.

A kíséret máris forgolódott. Aztán hát Lajos is. Kicsit ugyan megereszkedett orral még, de nem sokáig. A pincetok jót tett és ettől nemcsupán Forchtenau, a francia is gyorsan magyarodott.

— Esküszöm — mentegetőzött — ez meg nem történik velem, ha otthonról azt nem kívánják, hogy Raguza felé kerüljünk. Valami nemes embereink vannak ott fogva, azokat kellett volna kiszabadítanunk. Velence meg, a ravasz róka nép, egyre kötöszködött, nem akart gályákat adni, míg végül az egész kíséretemet odalent hagytam, e kis csapattal ugorván meg s titkon...

Ekkor már javába visszafelé ügettek.

Zsigmond megsajnálta kárvallott barátját. Mások baján mindig elérzékenyült, ha jámboran viselkedtek. Most is jólelkűen Lajos füléhez hajolt.

— Kedvelt rokon, te szerelmes öcsém... mert annak gondollak... nézd, én ezt csak úgy bizalommal súgom fenségednek... vajjon igazán vesztettél, amikor nem nyertél?

Majd egy meghökkent fejrándulásra:

— Trónus, ország, ez igen... Ez az egy. De tudod-e, hogy én meg minek örülök? Kardomra, lelkemre, hogy az egész Budának gyorsan hátat adhattam. No... Menyecskéstől! Értessz, hercegem..!

A francia álmélkodva nézett.

— Hát... olyan? De hiszen a magyar követek... György, a korbáviai gróf, Frangepán comes és a többi... ezek oly angyali képet hoztak őfelségéről...

Zsigmond felnevetett.

— Nálatok hogy festik az emberi képet ? Az igaziról ? Mert erre mifelénk a képíró az eleven mustrát legtöbbször nem is látja.

Ilyenformán lehetett ez odakint is, mivel a herceg elszontyolodva hallgatott. Zsigmond azonban nem adta fel Lajos teljes meggyőzését.

— Á ! Megmondjam neked ? Új barátságunkra, igen. Hát... egy bőr ! Csont. Mit ! Egy sennyedék. Birtokba mi sem szálltunk... Átkos alázatos... Semmi vérű. Anyja már inkább, a pokolbeli ! Veszett egy ropogós ! De az nem... Annak már van kisbejárója. Azon felül csak a kormánypálcát ölelgeti. Mert úgy tudd, hogy gubernálni is ő gubernál ! Mellette eddig ugyan élő lélek hatalomra nem kaphatott.

Ő maga, Zsigmond is — ma is — haj ! Még mindig csupán brandenburgi címzetes őrgróf és római szentbirodalmi főkamarás, — „Regni Hungariae tutor..."

— Bár későbbre vannak egy kis gondolataink — rázta meg a szőke fejét. — Elbétől a Niemenig és Pruthig... s Kelettengertől az Adriai és Fekete-tengerekig... mit tudom ! Ha lehet... Mi uram foglalni és hódítani születtünk. Vérünk és a természetünk erre bocsájt... Noha nyakunk beletörhetik. Ezt a hányatott sorsot ugyan ne irigyeld !

A pincetokot megint beadta egy ifjú, valameddig csendben maradtak, akkor Zsigmond ismét behajolt s egy kissé már keresztbeálló szemekkel nézett.

— Disznómarta... lánggal égő ! Ily szép és kellemes lovag... Ne ismernél senki alkalmas hajadont, aki ezt a kis búdat elverhetné ? Hihetetlen, hogy így távol essél mindenféle nőtől s ebben a ti nagy francia szabad képzelődéstekben, te csak éppen ezt a léclábú Máriát és a budai rabságot óhajtottad volna !

— Egy Valentina — mosolyodott el lassú mosollyal a herceg. — Visconti...

És hozzátette :

— Én is csak neked mondom princ, lovagok

közt. Kitűnő ház... Ezt a Valentinát valami módon azért itt is megtartottam volna... a többi egyedül az atyánk parancsolata lévén...

— Na látod! S ti Capetek nyerhettek még valahol másutt is trónt, míg mi ide keletebbre vagyunk kirendelve és szoríttatva.

Megvígasztalódottan ügettek tovább.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

TIZENÖTÖDIK RÉSZ

JEZÁBEL

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

XLVI.

Ifjabbik Garay Miklósnak elég dolga lett, ahogy a Barcaságból hazatért.

Az udvar... De az újabb házasság nem hozta ki többé a sodrából. Látott már egy példát. Akkor is esküvő... És abból sem lett semmi. Ez valóban csak olyan uralkodói állapot.

A királynékon kívül a hátrahagyott apai megbízatással is szaporodott a gondja. Meg kellett vennie egy rég kiszemelt palotát a Várban — vár hegyen — egy az udvarhoz közelebb esőt és tetszetősebbet is a réginél, mely majd később az ő külön portája lesz.

Felcsapott, megitták az áldomást és ő szó nélkül kifizette a kívánt tizenkétezer aranyat, aztán azzal törődött, hogy az egrégius mindent a legszebb rendbe rakasson, házat öltöztessék, derekasan tüzeljék, melegre és otthonosságra érkezzék a gazda, akit minden nap várhatott.

A nádorcsere sem ijesztette meg a nyugodt és egészséges észjárású ifjút.

Na az ő apja ugyan nem szokott megbukni! Ha így intézte a dolgokat, bizonyára célja volt vele, Garákat különben sem díszítvén a nádori tisztség. Fordítva inkább. Ők a nádori polcot.

Minden munka meglett és Miklóst egy csöppet sem lepte meg, hogy a szénior éppen akkor toppant elő, mikorra minden elkészült. Ez is így a rendes.

Röviden és férfiasan kezetszorítottak. Anyjáról a fiú rég nem szokott tudakozódni. Kölyök volt, mikorában ez a nagy sötét Plúró, ez a félisten, a budai Olimpusról a hazai virányokra még le-lebocsátkozott. Akkor valami roppanás lett... Oszolás, bomolás, a szülői lelkek közt... és végül csendes megválás. Épúgy nem illenék tépelődni rajta, mint például a vallásbeli kérdések fölött. Fogadni mindent, ahogy előnkbe adják! A többit Istenre hagyjuk.

A gyermekeken a házaspár különben gondosan megosztozott. A cseperedő Jankó s a két leány, Margita és Ila — meg ő, gyakran cserélődtek. Ő Gorjánba ment, amazok beszálltak Budára és Margita az udvar körül kicsit már bálazgatott. Valami nősülésre való komolyabb szándék... efféle... hírlett is újabban, az ifjú Frangepán Miklós grófról. Hogy talán jövőre a mennyegző... És igazán, anyja otthon rettenetesen tépette a libákat. Egy nagy szoba mind csak pehelytollakkal volt teli. S Frangepán is olyan sógorosan kedvez...

— Majd meglátjuk, avagy pedig halljuk.

Ezeket is olyan szemérmes dolgoknak érezte Miklós, amiket megint nem való firtatni. Az a fő, hogy a családi cirkuláció meg nem szűnt, sőt a mindkétefelé köteles gyermekek, mindkét szülőtől a másikra, csupa legépületesebb és tiszteletre buzdítóbb beszédeket hallhatták.

A beköszöntő után Miklós valami szokatlan sietséget észlelt az atyján. Itthoni gondjait tehát letéve, kitért, ment más dolgaira. Amaz pedig portól szabadult, aztán csak föl, föl! Az ország érdekének, a prímás-féle ígéretnek eleget tett, megjáratta Délen magát, beleült abba a szlavón bánsági kisszékbe, bár nem szándékozott abban megörökösödni.

Szíve, az agya, minden csepp vére égő nyugtalanságban forrt.

Mióta nem látta az ő királyi szegényeit!

S ó, itt micsoda változások lettek azóta...

Kijöttek az árvák az öskü, jó, biztos menedékből. Miért?

Út alatt már a zsigmonddali gyors házasodásról is hallott.

Hogyan... Mik, mik történhettek itt közben, hogy ez a semmiáron nem akart nász mégis végbement!

Senkitől nem is tudakozódhatott... amennyit itt-ott elleshetett. Mert nem szabad járatlanságot, annálinkább való titokzatos fontosságot mutatni a politikában, amit azért valami más minőségben fel nem adhat. Szükség van rá Budán. Égető! És folytonos. Őrt kell állnia a két veszélyeztetett nő mellett, akiknek gyermeteg lelkére egy világbirodalom terhe zuhant. De teremtő egyigaz Isten, vajjon mennyire sikerül?

Hatalmas férfitestében betegként reszketve állt meg végre Erzsébet előtt.

— Angyalom! Angyalom! Mi van!

És szinte beleszédült, hogy az asszony jól, egészben, sőt a legboldogabb sikítozásokkal fogadta. Karjába repült, térdére ült, ujjaival a busa sörényét vilázgatta s ezer bohó, ujjongó és örömében eszeveszett kis csókot perzselt be a szakálla közé.

— Mi van?

Ó, mennyire élvezte, hogy egyszer így valakinek ő is féltettje!

Magát kínálva hintázott és ujjain számlálta:

— Hát uram, meglaktuk Öskü várát, no... valami baglyot ott felrebbentettünk... de erről hagyján! Van egy frissensült brandenburgi férjünk, lesznek jó hadaink és ha ezáltal minden rendbejő, vejünket is érvénytelenítjük, egy jó bocskort kötünk a Zsigmond talpára és kisupráljuk.

— Mert ő engedi!

— Külön-különb módjaink vannak ám hozzá.

— Ugyanbize?

— Debiza! Elsőben is, Róma.

Ostrom, brachium, neki gyermekének befalazott örök rabságával kényszerítése, e kényszernek aztán szükségből továbbadása a fenyegetett gyermekre : ez házassági erőszak, nyilvánvaló.

— Ha ugyan ezt Rómában majd látni akarják... Másmint pedig kedvesem, itt micsoda országvesztő prédálások történtek..!

No erről is később.

— Elég mostan annyit tudnod, hogy elgondoltuk... nehézségek esetén egy második ellcnpápa felállítása sem épp lehetetlen. Nemzetek közt igen elterjedt a szentatyaságért való vetélkedés. Italián, francia, német kardinálok ujjvonásban vannak, rég figyeljük.

Könnyen kitámasztható lenne egy harmadik pápa is.

— Bár ilyen Európarengető nagy vállalatra csak in extremo casu... csak akkor gondolok. Amaz első két módhoz jobban bíznék. Akkor aztán a csodálatosan beszakadó s bentjárkáló durazzói atyafiunktól is, Zsigmondtól is jóéjszakát veszünk s valahára éljük világunkat.

A szerelemben minden bajt felejtő asszony könnyedségével nevetett.

— Maga nem is álmodja, hogy milyen mulatságosan telt itt az ősz, így visszagondolván! Annyiminden volt... Házibolondjainkra sem szorultunk. Csak egy nagy dörmögő medveféle hiányzott. Kitalálja-e?

— Én?

— Jajj! Halálból!

Ragadozókként csaptak össze s szinte megszédültek és ifjodtak az örömmámorban.

Miklós nehéz sóhajokat lökött.

— Atyaisten... Irgalmas, aki vagy... De nagy vagy te ott! Te jóságos, hálá...

Ezt, ekkora kegyelmet az ő bűnös fejének..!

— Nem, ezt ingyen sem hittem. És micsoda virágjában van tündérilona asszonyunk!

Forgatta és irigységtől remegő kézzel keresgélte, míg a lélek mégnagyobb mohóságában megint el nem bocsátotta.

— Főrend uraimék — szólt, mert a nagyjából hallottak után ez aggasztotta először is, hogy nem végzett-e lemondásával hiábavaló munkát.

Erzsébet csúfondárosan cuppogott, mint egy kérkedő gyermek.

— Hát igen, néha rút lármájuk lőn... s akartak kezdetben ijesztéssel, mint róka a farkával fát levágni, ha anyaholló le nem hányja nekik fészkéből a fiát. De im, csak ebben is megjött a hír csöndesedése. Idők változnak a politikában.

— No, ezt azért mégis komolyabban kell vennünk.

— Bizigen és nagyon! — negédeskedett az asszony. — Medveurunk megszűnhetik a dörmögéstől. Mert ha most szeleskedünk is, de kellő idején bölcsek voltunk, magunkat megmértékeltük, a leganyaibb felségű leveleket írogattuk, csak Kaplay Demeter prímás ő-kardinálságának is!

És elmondta, hogy mennyire kedvük ellen dolgozott az agg ember ezzel a Zsigmond-féle házassággal.

— S mégis azt írtuk neki és éppen Mindszent havának húszon hatodikán, nevenapjára, hogy a legigazabb szeretettől viseltetvén, mennyire érte vagyunk, mindenekben csak az ő tanácsát néztük... Ostoba beszéd, hogy a prímásságból kimozdítani akarnók! Sőt abban inkább megerősítjük. Pedig azt érdemlette volna, hogy még nemzetsége is eltörültessék a velünk dacolásai miatt! De tudjuk, hogy nagy szava van itt s ha e délvidéki dolgok mégis hadakozásra mennének, rászorulhatnánk. Hát uram, a komoly fontolásokban nem szűkölködtünk.

A többi ország nagyjai?

Hirtelen elhatározással lepattant féltett helyéről, Miklós térdéről és valami irománnyal futott vissza.

— Nézze! Fő ellenségeink, Horváthy Pál püspök,

meg az öccse, Jankó, a volt macsói bán, Csáktornyai, új nádorunk Szécsi, meg Zámbó Miklós, újfent tárnokmesterünk, meg a simontornyai Laczk, milyen leveleket köröztetnek mellettünk, mióta ezt a Zsigmond-féle házasságot nekik megtettük... habár a Piaszt holmik ki nem adatása miatt morgolódtanak is.

Sugárzott a büszkeségben.

— Testvéreik, rokonaik, barátaik és mindenféle szövetkezett társaik nevével intik a városokat, hogy jóllehet valamilyen megharagvások voltanak ugyan köztünk, de immár minden rendbejött. Legkegyelmesebb asszonyaikként az egész panaszokat eligazítottuk.

Meglobogtatta az iratot.

— Most aztán csak hogy szolgáljon mindenki bennünket és akinek egy ilyen békülő levél a kezéhez esik, tegye azt a maga területén azonnal közzé.

A szónoklat alatt megint visszakuporodott kedves helyére, Miklós térdéről integetett.

— Már egy csomó ilyen kis papír szét is ment eddig, kastélyokba, nemesi házakba. Ezt nekünk mustrába itt hadták, hogy saját szemünkkel győződjünk. No úgye..!

Miklós elismerte a kellő komolyságot, bő csókokkal jutalmazta is, de félszeme azért a levélen lógott, majd egyszerre szűkre vonult.

— Ha! — mondta. — Valamit nem vettél észre?

— Mit?

— Pecsétet. A pecsét!

Kifele fordította a levelet.

— Azt mondja a mi édesünk, hogy ezeket a megbékélt urak közakarattal írták és járatják.

— Azt.

— Mégis... Nézd csak! Mint legyen ez?

Megmutatta az aláírások alatt a Szécsiek kétfejű sasmadarát, Zámbók húsvéti bárányát, Laczkffyak sárkányát is, de egyetlen családi címerjelet sem talált a bakhorvátokéból.

— Horváthyakat értsd! Egy sem, egy sem bizony ezek közül, pecsétjét a békelevélnek alá nem ejté.

Keze ökölbe csomósodott.

— Szertebolygó fajtalanjai... az öt liliomukkal..! Nemhiába esnek azok balfelől... s jobbra a három címerpólyájuk! Ezek sem hiába haránt! De balul s görbén is járkálnak ezek megint, Istenuram kárhoztatná el őket! A leveleket ők meg nem erősíték.

— Nobizony, ha távol vannak Budától! — nevetgélt Erzsébet a bölcs felfedezésen. — Pál püspök hiszen már mikor a szentföldi zarándoklatra indult! De szövetkezett barátaik mindenre bírják engedelmüket.

— Nem — rázta Miklós a fejét.

Ő ebből a jelenségből mást és eleget gondolt.

— Lehet, hogy ezek csak hagyják itt repkedni a jámbor papírt, de ők sem másként mint felséged, a titkos politikába foglalták magukat.

Erzsébet vígan harangozott.

— Ércsük ebből..!

— Hogy Szécsi, úgymint aki nádorságot nyert, Zámbó, aki temérdek podexét a kincstartói székbe megint berakhatta s a fent megmondott Lacfi, aki nemzetségének szinte majdhogy jussát, a fölovászkodást visszakapta, ezek talán igen... Talántán igazán megbékéltek, óhajtott Zsigmondjuk elházasításával. De a többiek a Durazzói körül udvarolnak, ilyképpen zarándokolnak... és várják az időt.

Utánagondolt s már erősítette:

— Mert csak a háborgásokban voltak ők olyan egypárt! Szőrük szerint azért más és más szín, más-más igyekezet őkelmeik. Amazokat mindig ott találom én, az országba hívatlanul bejött és bent vendégeskedő Károly körül!

Odalett a boldog nyugalom. Nem sikerült többé helyreállítani, bár az asszony megpróbálta:

— Országgyűlés..!

Hiszen nem csupa főrendek teszik a hazát?

— Fontosabbnak vélem a nemességet, akik többen vannak s egyre a veszett szabadságaikon és megromlott kiváltságaikon búsúlnak. No ezeknek gyűléseket tartottunk, mégújabbakat hirdettünk.

— Dicséretedre válik.

De csak szórakozottan csókolt kezet Miklós. Eszének nagyobbik felével a Durazzói mellett maradt. Ismerte gyermekkorától a furcsa kis embert. Akkor is az már ilyen magakellető, feltörtető és csavaros elméjű volt! Rosszalta, rosszalta, valahogy rosszat ominált, gyanakodott, csökönyösen rázogatta a fejét.

— Mit akarjon ez maga is a saját trónján kívül s egy idegen korona birodalmában..! Való ez? Más királyok országába csak így beszállni? Alattasaiknál megidőzni s megheverni?

Ökle leütött.

— Ezbiza nem rendes.

Elmorfondírozott, hogy mennyi gonosz pletykát hallott erről a különös vendégről.

— Hiszen vagyunk oly okosak, hogy már az első jádrai, ragúzai küldöttség — s már prímás urunk hírtétele óta neszelünk valamit e Károly körül? Hiszen a Zsigmond-féle esküvő is mért volt? Zsigmondot is nem éppen egy ilyen hírrel ugrattuk ki új seregekért? — hagyta volna Erzsébet már az egész országdolgát.

A férfi azonban belemakacsodott a töprengésekbe.

— Valaki mégsem tekinti elég közelinek azt az esbető veszélyt...

— Az minket most legelsőbb is Zsigmond részéről fenyegetett. Ott tartottunk a nászszoba megnyitása előtt.

— Ez mind csak olyan máról holnapig való politika — sóhajtott Garay és aggodalma úgy elhatalmasodott, hogy tudtán kívül letette térdéről a nőt, aki erre egy furcsát és feketét villant.

— Arra a maga Kis Károlyára a Zsigmond-féle biztosító hadak bejöttéig is kellő figyelemmel vol-

tunk. Egyelőre szószólókat bocsájtottunk őkelméhez, hogy szándékát a legrövidebben jelentse ki — felelt, de hangjából már hiányzott a doromboló kedvesség.

Nagy szemei feszülten néztek.

— Csak nem akar mostan... elmenni?

— Épp a drágaságunk mián! — dörmögött gondterhelten Miklós.

Nem ő lévén jelenleg a nádor.

— Köröttünk virágzó ellenségeink nyelvükre ne vehessék, hogy alig érkezve, mindjárt első intrádában is oly soká ittkéstünk. Csak épp felugrottam, már hát mondom, láthassam... S megölelni...

Meg is ölelte a rettenetes medveölelésével úgy, hogy az asszonynak roppant minden csontja.

— Node amint a Durazzói-féle hírmondók előkerülnek, azont szívem üzenettel légy. Az már nekem, kis szlavon bánodnak is bőrömben járhat s akkor mindenki jól megértheti...

— Igen — fogadta Erzsébet és az ölelésben lassan elmosolyodott.

Micsoda tűz..!

Még sokáig zsongott minden tagja.

Dúdolászott, felujulva rendezgette magát, de szeme minduntalan az ajtóra kapdosott. És aztán hirtelen elkedvetlenedett, összecsukódott, mint a Délignyitó virág kelyhe a tűző napban.

Az jutott eszébe, hogy ez mostantól **így** legyen? **Addig..?**

Ó, bár holnap, vagy még az éjjel, rögtön-rögtön érkeznének azok a futárok!

Hogy maradt itt..! Milyen kurtán!

Az acéltükörnek fordult, beletűnődött, összeráncolta szemöldökét, aztán haragosan beszívott ajkakkal, parancsolólag, egyszerre kimondta:

— Ördög ördögöt eszik is, Garay Miklósnak a legrövidebben megint nádorrá kell lennie. Addig nyugtot nem engedünk. A vén taknyos Széchi pedig takarodjék.

XLVII.

Nem ugyan rögtön-rögtön, de pár nap múlva alkonyattájt betoppantak a már régebben küldött követek.

A készséges Forgách Balázs futott Garayért.

— Gyorsalkodjék kegyelmed, uram, embereink vannak a Durazzóitól, kegyelmes uram!

— Ó! S mit mondanak?

— A Domina most van bent velük, egyelőre semmi bizonyos nem tudható.

— No akkor öcsém!

Miklós kardot kötött. Nyomta a süvegét.

— Szedjük a pedgyest.

S hatalmasul kilépkedtek.

Erzsébet még mindig nem jött ki. De végre kijött, futárokat, a Balázs ifjút elbocsátotta s akkor meg lehetett szorítani.

— Hát mi van?

Az asszony éppenséggel nem repült. Nem úgy, mint az első fogadtatáskor.

— Mi?

Most, kényesen, csak a torka pajzsát feszegette.

— Rokon urunk illő hódolatát üzeni. Hal meg a vágytól, hogy velünk szemben lehessen.

Nevetése is fénytelenül görgött, őmaga valami ki-kicsapó, kapkodó, száraz pezsgésben. Szoknyafarkát ideges ide-oda járkálásokkal húzta, közben vállai

kicsit lebukva előre görbedtek és tekintetében mindúntalan megjelent az a múltkori kancsal villanás.

— Na mi is, mi is! Egészen hasóló vágyban vagyunk. Legyen valahára egy jóízű komédia.

— Krisztus Istenért, ilyet felséged még saját magának se mondjon! Jó még nekem mondja.

Erre teliben odafordult.

— Á! Mért? A tiszta igazság! E nagy rideg unalomban alig várom.

Amint lecsattant, tovább is kígyózott. Mármeg apró döfködésekkel nevetgélt.

— Meglátja kigyelmed, hogy tudunk a legmézesebb rokon lenni, míg vagy órra nyálán haza nem csúszik Karólusz, vagy Zsigmond a zsoldosaival oldalba kuhintja! De az sem lehetetlen, hogy a két fene ordító oroszlán kölcsönösen bekapja egymást, csak a két légycsapójuk marad.

Most mintegy feleszmélt, nagyképűsködve javította ki magát:

— Bár ez felsőbb játék. Szlavon bánra ugyan mit tartozik!

S gőgösen kacagott.

— Feledékenységből olykor ugyanis még a régi nádorunkkal cseréljük...

Miklósnak vékonyába talált az első nyílvessző. Lassan vállbahúzódott, elvértelenedett, leült.

— Ez nem méltó — mondta fáradtan. — Mért ilyen felséged? Nem vétettem.

— Nem, nem! — nyilalt fel váratlanul a nő s e villámsugárban egyszerre megmutatta lelkének sötét tájait. — Jó negyedik napja, hogy már véteni sem vét. Mert ahhoz is itt kellene lennie. De valaki iszonyú megjuházott!

— S vajjon mért tesszük? Kiért fontolgatunk?

— Hát ez az! Túlságosan okos lett valaki.

— Bár az édesangyalom elméjét a Teremtő megigazítaná! — borongott Miklós.

Idegenkedve érezte a közelgő vihart.

— Nem érti? — kérdezte, ez egyszer még elfojtva keserűségét. — Ezek országos dolgok. Egy mind a négy sarkán ellenünk bujtogatott birodalommal állunk szemben. Legkisebb mozdulatunkat éhes Árgusok lesik s most én nem vagyok nádor, ami bejárkálásimat megmagyarázhatná. Eget-poklot ellenünk dühítsünk és úgy játszogassunk kisdedgyermeki játékokat? Nem jobb a bajt vigyázva megelőznünk?

Csüggedten intett.

—Isten bocsássa meg kedvesem, de mit mondok! Egyedül a tengeri medvéről hírlik, hogy mindig bátorságos a mennykő félelmétől. Mikor legjobban dörög is az ég, ez neked a mentől magasabb sziklákra felmász és párjával ottan édesdeden szunyadozik. Hiszem, hogy süket az árva! De mi, mi nem vagyunk süketek, sem medvék, hanem felséged királyné, akinek keze alá ország hallgat és várná, hogy a haza épületire és megmaradására, posteritásunknak is pompás dolgokat hagyjon.

— S e boldogtalan, vak egyedüliségben, élve elrohadjon! Igen. Köszönjük, nem kérünk ebből.

— A borostyánnak is írják a naturalisták a mennykő ellen való nagy bizodalmát — kínlódott volna elejéről a férfi, de Erzsébet megtorpant lázas bolygásában és felszikrázva lövelt farkasszemet.

— Ni hogy rájöttek a példázatok jámbor papoló uramra! Elég is lenne, hé, a mennykövekből!

Megint tovább siklott, egyre sűrűbb s meg-megszakadó körökben, mint valami ketrecében kerengő királyi vad és apró löketenkint, pihegve lélegzett.

— Egy bukott angyaltól mit vár ország és világ! Akartam trónba születni? Mi? Magunk válogatjuk a sorsot? Akkor én ma nem túrtatnám a tajtékot itten.

Válla fölött, éles állal, hirtelen visszafordult.

— Hanem tudja maga akkor én mi lennék?

Most ledörrent és szétsistergett.

— Egy senki! Boldog kis szegény semmi! Cse-

kély Kotromanics! Rámai Kotromanics! Kegyelme pedig egy hozzámillő s földjén majorkodó nemesúr, aki csak a nyilas forgóival és trágyáztatásokkal, honnrepeső asszonyával gondol.

Elhalt a szégyenkező hangja.

— S nem kellett volna a bűn sarában térdig sippadoznunk, hogy itt-ott valamit lopjunk...

Maradtak egy ideig csendben, aztán a nő fájató kéjjel fűzte tovább:

— Éltig megértem volna veled, te ember! De így? Király és gonosz lettem. Aki már annál felsőbb törvényeket bontogattam, majd éppen a földpora kis országokét kímélgetem valami sokat!

Szinte odaköpött.

— Várhatjátok! Lábbal taposom, mint a rongypokrócot, hogyha mulattat. Ha csak egy percnyi felejtkezést is ád! Aki már egyszer úgyis a kárhozatban esett, jobban ugyan evvel sem kárhozik. Boldogtalan királyoktól senki se várjon jó uralmat!

— Elégületlen áskálóid hallanák! Kérem felségedet... ne, ne szólj így! Ez micsoda szörnyű és káromló beszéd..!

— Ha igaz! — rivalt fel minden izében remegve a nő és hajszoltan futott neki rövid köreinek megint, bár fogta volna erősen magát. Mert hiszen nem ezt... ennyit ő nem akart.

De már vitték a beszakadt zsilipek, melyeket belül ezer titkon bujkáló fájdalomforrás duzzasztott s melyeket nem lehetett többé kedve szerint kormányozni.

Odahajolt és szűkre szürcsölt szemhéjjai közül, csúfondárosan s éneklő, gyilkos öngúnnyal mondta:

— Szertelen és kapadozó vagyunk? Mmm? Ámde miért! Mért ez és az, ugye? A sok felfordulások! Vak indulatoknak támadása! Mért a véletlenben cselekvések, habahurjaság és odacsattanó furcsaságok néha! Sok-sok nehézségek... kisebbségek... a dühös kevélység?

Kis ökle leütött.

— Nem kérdezik ! A belső lelki embert uram, soha bizony meg nem kérdezik a trónban.

Közelebb nyomult s fenyegetőleg lihegte :

— De én dolgomat im elibéd terjesztem ... Ebbe órában ezt most neked meg tudjuk mondani ... Hát hallja kegyelme !

És mint egy sötét vérhányást, loccsantotta ki :

— Ex desperatione ! Elkeseredésből.

Mind a ketten elszörnyedtek ettől a vallomástól, valameddig zihálva hallgattak, aztán a kiáradt lélek ismét közelebb jött s tovább beszélt, — beszélt, beszélt, többé nem bírt az önleleplezéssel megállni.

— Így gondolom magamban olyankor : panaszolkodtok atyafiuim ? Kedves alattasim ? Ti örökkön éhszájú kutyák ? Pedig koldúsnak ! Ó, hányszorta boldogabbak vattok ! Kiugatjátok nálam dühötöket s avval kész. Avval mentek párotok mellé, hozzádörleszkedtek és megbujtok avval a jó otthoniságban, pedig a ti érdemetek-e, kérdem, hogy ez tinéktek nem bűn ? Csak ezt kérdem ! Érdemetek ?

Ráolvasó szigorral most felvetette engesztelhetetlen szemét, mint egy vérbíró :

— Mondva mondom, csak puszta szerencsétek ! Törvényesség és az örömök szabadsága nálatok egyhelyre adatott. No maradjon nekem akkor legalább hát a játék ... bár nyaktörő !

Feltombolt s dühében toppantott egyet :

— Egyeseknek familiáris magános boldogság — és még jó országlat is ? A másnak meg semmi ?

Szinte lángot lövelt.

— Királyi vétóm ! Ezt nem engedjük ! Súlyba helyezem azt a hamisan mérő mérleget ... s legyen igazság a földön ! Csak amikor hébe-hóba nekem is valami jut ... Kaptok ... Kutyaporciót ! Koncot !

— És mi, mi nem vagyunk egyek s együtt ? — kérdezte a férfi elhanyatló szívvel.

Erzsébet erre homlokára csapta két tenyerét. Már szinte nevetésnek hatott a felzokogása.

— Ó! A tévengő álomban! Gondolatoknak délibábjában! De igen. Hogyne! Csakhogy... mit beszélek! Az ilyen megfoghatatlan csodalátások nekem nem természetem!

Nézett sóváran, dúltan és szép arcán megállás nélkül csorogtak végig a könnyei.

— Karomban tartanálak épp... s én bolond, gondolnám, hogy az enyém vagy... Akkor Valaki felkél... a sarkantyú... s kardot köt s — á, el, el, elmegyen máshova, más házba, másutt gazda lenni, külön megnaplani!

Ábrázata minden kiejtett szóval fájdalmasabbra torzult, foga már vacogni kezdett, zavaros szeme felakadozott, aztán olyan robbanó erővel, hogy Miklós szinte megtántorodott — s mint halálfélelemnek őrült üvöltése, tört ki hirtelen a kiáltás a torkán:

— Asszonya van! Akár hogy is! Van, van, van! Van a világon egy nő, mely hozzátartozik! Nevedet viseli a tisztességben. Meri! Viselheti!

Egész testében megvonaglott.

— Hé! Érti maga ezt? Van egy Garayné! Hitbéli... s gyermekeinek anyja..! De az nem én vagyok. Én, a csak titkon lopogatott, én, én tudod, ki vagyok?

Halálsápadt orcáiban felforogtak a szinte elviselhetetlen tekintetű szemei. Látszott, hogy már alig van magánál.

— Jezábel vagyok! Ama bibliabéli egyszeri királynak-asszonya, aki szokatlan gonoszságokat művelt Izráelben... Mert... bálványozásba esék. S szívében oltárt emelt neki... És meghajtá a derekát neki.

S itt egy kétségbeesett, szándékolt, zuhanó lecsapódással olyan mélyet hajolt a férfi előtt, hogy keze a föld porát seperte.

— Idvez légy Baál! Idvez légy Faragott Kép, te

bálványistenség, Tirusz leányának felvett istensége... akivel a halál jár együtt.

Megdermedten így maradt a felidézett borzalomban, aztán mint akiben belsőleg megszakadt valami, darabonkint megroppanva megint felemelkedett s mostantól csendes-elveszetten, beteg vánszorgón, csaknem suttogva és álmélkodva beszélt:

— Mert megmondatott a bálványozó királyné felől, hogy ebek nyalják fel gőzölgő vérét Jezréelnek kőfala előtt, mint ezt a jóslatot egy Jehu, egy lázadó, szavankint be is teljesítette rajta... Várfalon a nőstént aláveték, hogy vére szétfecselt... s lőn az ő roncsolt teteme, hogy akik irgalmazván, mint királynőt, mégis hát fel akarnák venni s temetni, senki többé azokból el nem mondhatnája, hogy „ez itten Jezábel". Jezábel — ismételte lejáró hangon, színtelenül s mintegy látnoki megszállottság szelíd álombazsongulásával. — Jezábel... Szép név. Mi? S szép mese. Az enyém... Egykorban valaki figyelmembe ajálá. Kicsoda?

Bágyadtan legyintett.

— Hagyján! Ne kérdezd! Édes titkom... Egy azon sok közül, melyekről kegyelme mit sem tud. Kis aláztatásimból... S arculcsapdoztatásimból... Jezábel! — csukódtak lassan a fáradt pillái. — Ama jóslattól fogva, hejj, az ó-szövetséget gyakor felkerestük, vettük s csöndes órában, csak hát úgy egyedül, jól megolvastuk és azóta kívülről tudjuk, ne félj.

A férfi nehéz teste megsemmisülten lomolt valahol a bizonytalanban, mint egy szegény, vaktába odaesett holmi.

Mostanig annyi és oly rettentő pontosan találó nyíl állt már benne, hogy olyanná lett tőlük, mint a valóságos diocletianusi Szentsebestyén. Persze szentség kivéve... De a szégyenoszlophoz kötözött állapot, az igen... Az bezzeg igen! Aj! Az nagyon. Nagyon...

Leglázasabb álmában sem merte volna álmodni,

hogy ez a nő a csendben, a nembeszélésekben, hétköznapok kis rárebbenő találkozásaiban, ezer váltakozó cselekvés, kedveskedés, fesztelen nevetgélések, majdmeg büszke kormányzati dolgok közt, ilyeseket tud. Ezek, ezek legyenek benne..! A szívbőladott csókjai fenekén... ilyen mélyesmélyeden lásson! Ily vakító tisztán. Őt; sajátmagát... Így, így, a nyomorult, igazán-ilyen és igazán veszett életüket!

Ha valaki ma reggel azt mondja neki, hogy ez a várvavárt jövetele így végződjék, biztosan szembe neveti a hamis prófétát.

De hogy is..! Micsoda őrületben jutottak enynyire?

— Ha ez mind így van — szólalt meg végre a földomlás alá temetett ember hangján — akkor tudod-e, hogy én meg mi vagyok? Mi az olyan férfi, mely egy azelőtt minden állatában tiszta asszonynak csak ilyeseket tud adni? És őt bujkáltatván dugdosni, fertéztetni, alázni... kit legjobban venereálni akarna..? És mindenki másoktól is tiszteltetni? Aki így fizet a nagy adományért? Erőtelenséggel s csak meddő siválkodásokkal? Cselekvő szeretetének semmi megváltó mozdulatjával?

Félhalottként, el-elrekedve beszélt, aztán a szája bambán nyitva, fügvemaradt, megtörten csuklott előre a feje.

— Nem tudom. Nincs erre szó. Talán ha megint a jó bibliában... Amit felírt a Láthatatlan Kéz, annak a másiknak, az egyszeri Belsacarnak falára... S ím nekem színtúgy...

Meleg aranybarna szeme gyógyíthatatlan búskomorsággal nézett:

— Mene, tekel, Ufárszin... Megmérettetél s könynyűnek találtattatál... Amibe férfinek meg kelletik halni... ha igaz. És...

Testének egész lehulló súlyával intett.

— Igaz. Ím tehát elmúlándunk s a nagy zsákmányért majd eképpen adózunk, fizetünk... Mert

törvénybeli, jó hitbeli s házasságbeli reparációra, ezbéli alacsony állapotom miá, tehetségünk, egy királynéval szemben nincsen.

Széjjelszédültek s a nagy ernyedtségben és gomolygásban nem is igen tudtak egymásról. Vak csendbe tompultak. Talán órákat töltöttek így.

Akkor egy árnyék előhomályzott, érintés érte a férfi vállát s messze-messziről, érhetetlen ködből, másvilági, valami távol, nagy hidegből, egy didergő hang így szólt :

— Lenne-e újfent nádor kegyelme ? Térj vissza elhagyott nádori székedbe, szívem ! S evvel hozzám ! Ahogy már minekünk az egyetlen mód meghagyatott... Lássa-lássa, hogy maga nélkül mit tudunk ? Csak gonoszkodunk. Megösmert édességedtől már vérünkben megmérgeződtünk. Így igaz.

S egy kis csend után :

— Hát lesz-e nádor nagyságtok ?

— Nem — zsongott a férfi bús szava a csendben és alkonyatban. — S épp a kedvesangyalom javáért, a kedvesem ellenére is. Azért nem baj, nem baj...

Talán az arcát temette itt.

— Azért csak a legkisebbed se tartóztassa magát felséged. Üthet, rútolhat és marcongolhat. Fogadtuk s örömest viseljük... ha másféle nem marada többé, hát zsiványbecsületből... Jövőbe, az élet birodalmába én nem vezethetlek. Én a halált adom... S büszke gerincünknek megtöretését... mint vezeklő jobbágyod...

Ujjai remegőn keresgéltek a sötétben.

— Gyermekem ! Leányom ! Szegénykém! Kis sebzett szív... Mi ez árva Jezábel mellett fejünk fennállásáig ki fogunk tartani, Erzsébet.

Először történt, hogy a férfi rettenetes könnyeivel, meggyászolta.

Aztán felkelt, a sarkantyú... s kardot kötött és el, el, elment, a Máshová, a Másházba, másutt gazda lenni, külön megnaplani. Egészen úgy, ahogy asszonya a szemére hányta. S mégis, egészen másképp.

Nem gondtalanul. Nem arccal furakodva az álom édesen csorgó anyamellébe : virrasztástól égő tekintettel. És valahogy, zsinóron, bolondjában, a torkáig felfelugráló szívvel, éjjelente villámlástól turkált tagokkal

*

Az óriás ember egyre rosszabbul bírta az ilyen viharzó izgalmakat. Régebb ideje titkolt beteg volt Odabent a testnek remekbe épült templomában, Baál a hatalmas bálvány, már régesrég ledőlt.

— Mi gondunk vele ! Csak asszonyunk . . .

Annak ottmaradt az ország, a játék.

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

TIZENHATODIK RÉSZ

KISBOGÁRNYI NAGYSÁNDOR

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchenyi Könyvtár

XLVIII.

A hintó káprázatos volt. Ketté ereszthető. Bel világát skófiumarany szőnyegzet borította. A falu népe vakult, amint ott térdelt a sárból hányt és szabad lyukból füsttel megjáratott „mansiók“ előtt. Meri hajlékoknak bajosan lehetett volna ezeket a szurtos odvakat nevezni... Csak ha a vakond túrását kastélynak.

De zsellér falu ?

Így is jó.

Egyik bámész, egy nagy kongó bikkfafejű paraszt, oldalbalökte a társát :

— Há, Zakar !

— Mi az ugye ?

— Mondok, majd osztán jersze komé !

— Meere ?

— Késérjük.

— Mit ?

— Üket. Ezeket.

A Zakar nevezetű megcsipogtatta apró szemeit. Kistermetű ember létére, a vékony, de annál görbébb lábszárain, felbámult a másikra. Pedig az sem verte volna fejével az égküszöböt.

— Mért késértenők ?

— Lévén, ha ebből a hintaóból itt s ott egy szög kihullik...

— Hádosztán !

— Itt talán még a lóbul is aranymanna hullik.

A lőcslábú akkora szemeket nyitott, amekkora tőle telt.

— Ühüm — intett s látszott rajta a felvilágosodás.

Sunyi módon, lassan összeguborodott megint, mint aki valamiben összeesküdött.

— Abizigena!

S egy kevéssé rendet teremtett a hajzatából kipezsgő szőkemarhák közt, végigsepervén keze élével a jobbágyi álladzó kendő szélét.

Mostantól úgy nézték a hintót, mintha övék is volna egy kicsit.

— Csak egy kerékszöget lazítson ki belőle az a jaóságos Isten!

Akkor ők holtig kintvannak a bajból.

Valóban a legkisebb verete is arany-ezüstből készült a királyi fogatnak. Még nagylajosi... Skarlát bársony hám, rajta arannyal vegyes krepin, azaz rojt. Az eresztős fedél piros szattyánbőr. Fínom volt, mint a kisasszonyok felsőkeze bőre, vagy az apró angyalkák haskója.

Rúdmester, fellajtár, az ilyen nagy paládéhoz persze csak örves szakállú lehetett. Széles rókafark szegélyű süvegük ormán ott meredezett a kintjáróban elengedhetetlen sastoll. Ők is csak növelték a királyi menet álomfelhőjének verességét... Mintha Aurora leple hasadna... Valamennyi talpig királyszín bársonyban pompázott. A lovakat nyeregből hajtották.

De micsoda hat ló! Török ló. Szerecsen ló. Oroszlán módon üstökig színesre festették őket, az úri divat szerint. Az első pár üszelyberzsenytől vöröslött. Másik kettő fehérkék, harmadik bokor pedig mint a lemóniahéjj, tüzes sárga.

A szájtátók a faroksörény lombozatát bámulták.

— Mitől ez olyan bodros? Miféle kanca ellette ezeket? — tűnődött egy hosszú, egyébként erősen gelesztaforma atyafi.

Most kapott észbe, hogy nem falubelije hasal az

oldalán, csak egy cafatos félszemű. Arcán rettenetes marások sebfoltjai voltak s még erősen az élőhús színében.

Elhúzódott.

Ki lehet ?

Kár vele szóbaállni. Az ilyen törött-marott nyavalyás ugyan mit tudhat ?

Pedig ez tudott valamit.

Azt mondta szakértelemmel :

— Nem így ellődött. Nem a fajtában van.

— Há !

— Ezt csak úgy csenálták. Három osztatban a söriny, így, lássa, lássa ? Egybefonva, így... így, aztán vászonzacskóba kötözve az egész, valami hetednapokig, hogy be ne porozódjék. S majd megaztán kieregetve.

Kezével repült, úgy mutatta ezt a selymesen repülő dolgot.

A geleszta fejet csóvált.

— De tudja, de tudja ! Hunnan a fenéből tudja?

— Én csak tudom ? Mert úgy nézz rám, hogy úrkocsis vaótam, ameddig vaótam.

És vörös foltjai kigyulladtak a dicsőségben s valahogy egészben megváltozott és dicsőült a rongyai közt.

— Ilyen sennyedék pofával ? Az a.

— Akkoron még nem volt. Szárközépig érő szakállam vaót.

De a helybeli zsellér még nem hitt.

— Én is mondhatnám. Hova tette ?

— Egy... égésben. A gyulladáskor.

A kételkedő erre erőtvett, odafordult.

— Hogy esött ?

— Kút. Kútnál... A kút míjjá.

S legyintett.

— Felvalósi vagyok, odafel a felmagyari. Kentek itten mit tudhatják, hogy mi légyen nekünk ott a sziklaországban a kútfúrásokkal ?

S megrázta csupasz fejét.

— Én nem fúrtam, no azt nem mondhatom, hogy én fúrtam volna, hanem akik fúrták, azok kerek tíz évig furton fúrtak. Az a szerencse, hogy meszesebbféle követ találtak — tette hozzá változott hangon. — Másmint huszonhárom évekig is elrobotolhattak volna.

Megint legyintett.

— Bátor, csak nekik szerencse. Nekem életembeni elhalálozásom. Mert így is harmincnégy öl mély lett az a kút... S odafel az ilyen kút büszkeség s hír és nagy név.

Újból helyreigazítólag tette hozzá:

— Mármint persze gazdájának, a váruraságnak. Az ilyen kutat minden vendégnek meg szokják mutani. S hát én is...

Kicsit tűnődött, az emlék megszállta, aztán viszszaébredt.

— Az úgy vaót, tudja kend, hogy egy igen nagyságos vadászbéli tekintetű vendégünk vaót. Én hordtam kettejüket a lesre. S hogy így éppen én állék legközelebb kéztől, csak mond az úr : „Jösszte szolgám, vedd a fáklyát s velágíts le nekünk ! Búgasd és csörgesd".

Megint felnézett.

— Merthogy a szép kútba ember bevilágít s öreg köveket behajít. Hadd szóljék jó félelmetesen, ameddig a kő feneket ér ! Evvel a mélységet is, az időben kimutatja s eszi az íz a vendégurat.

A geleszta már kanyargott.

— Nó... s kend ?

A vándorféle tűnődve rázogatta kopott fejét.

— Ez az ! — mondta. — S én nem...

— Nem ?

— Nem. Hát nem dobtam a köveket. Velágítást, nem mondom, azt éppen velágítottam, de kő.. ? Azt nem. Azt valahogy nem... Csak oda térdre... s szólok itt : „Uramuram, egy Gyárfás..! Gyárfás nevű

jobbágyod... Testvér öcsém volt az nekem... Az fullt bele ebbe a kútba, kéthava formán, vederhúzáskor! Lába megsuvadt s bé... Hát én most kővel üttessem árva tetemét... a halottamnak?" Lévén, hogy a kútnak temérdeksége miá, csak ki sem foghattuk — tette hozzá csendesen. — Oszolása bűzét szinte mintha a kútkopolya fel-fel is böfögte volna, tudja.

Ez már igazán érdekesnek ígérkezett.

A nyurga feszült.

— S az úr..?

— Azont kapá őnagysága a fáklyát s avval pofoncsapa, de még gégémnek is tartotta egy kicsit. „Most ugass eblelkű! Mostan, te dög, veszett teremtésit! Mióta van atyafisága a nyűves jobbágynak, ha gazdája három ujjal rittyent? Nem elég, hogy a kutamat berondítottátok?"

Várt még egy kicsit és intett.

— S így oztán elmene a szakáll.

És vállatvont, mint akitől mindez már távol esik.

— Igassága vót. Jó még hogy kű helyett engem a kútba nem vágott. Mert mit tudhatott már odalent az a hóttember, ugye? Engem pediglen kicokingatának. Ily fertelmest kinek is kedve nézni a bakon? S a házban... az asszonynak... ily embert! Elütöttvetett... csak elállt mellőlem az felesígem.

Szembenéztek, az ügy érdeméhez képest komolyan, de minden különösebb felindulás nélkül.

— Bujdosóban hát...

— Abban.

— No Isten segélje akkor!

A szép selymes lófarkak azóta messze aratták a megérdemelt sikert. Bár a paripák feje is..! Az is. Könyékmagasan meredt ki a medályos forgóikból a kerecsenmadár lenge-fehér tolla. Egy-egy seprű ezekből többet ért, mint az egész hitvány zsellértelep. Szinte nem is szántak volna az atyafiak a remek állatoknak kezetcsókolni és a ruhájukat elébük teríteni.

Érezték, hogy mennyivel nemesebb vér azok náluk s mennyivel többet érők... Nem méltó, nem méltó, hogy ezek csak így a csupasz földön járkáljanak!

A hintó bíborselyem kötélzeten hintált. Benne két nevető arc... a két királyi hölgy. De gyorsan elködlöttek a kocsiablak csillámlemezein. Nem is fordultak arrafelé, csak lágyan ringatóztak.

— No én ettől a hintálástól tudom elalunnám! — vihogott egy rosszfogú legény.

Csúfolódva estek rajta.

— Nem kénszerítenek éppen beülnöd?

— Szabad a saját alfeleden is!

Ennek a királyi fogatnak belsejéből halk zene szürenkedett. De valami égi! Aranyszőke fiucskák álltak az ablakaiban. Rózsabársony dolmányt viseltek és lantot plüncögtettek. Olyan angyalszép volt a két tündérfiú, hogy egy térdeltében szoptató, mocskos némber cuppanva szakította le üres kebléről a kölykét s szinte-szinte elútálta és vetette volna.

— Bestye csikasz... te anyagyász. Ha legalább ilyen lennél!

— Késő mustrát venni! Már baglyas kutyádat csudáltad meg — nevetett rajta a nép, a nyomorúságában érzéketlenné vált lelkek kegyetlenségével. De nem sokáig. Mert más nyolc hintó gördült elő. Egy-egy bokor palotáshölgy üldögélt bennük, csodára kipöttyentve, sőt kissé meg is volt írva gyenge-pirossal az arcuk. Bársonykesztyű a kezükön.

— Ezt a kézhüvelyt minden síkárlásnál előbb levetik — élcelődött egy anyó s vihogva hozzátette: — Úgylehet, ebéllés után humnak is egyet a lelkeim a kuckón... valami alkalmatos eszemadtával...

Félrelökték.

— Mit! Fogatlan banya.

— Égy innen, boszorkány!

Most urak következtek, lóháti parádéban és díszkard az övön... Ennek a látványnak ajándékát vétek lett volna elmulasztani, mikor valamennyi

egy-egy lábonmozgó vagyon, a sok drágaszép, gyönyörű hasas úr! Még mind nagylajosi. Ők, a bámészak, már nem... Nem voltak nagylajosiak, annál kevésbé hasasok. Csak szerencsére elfelejtették, hogy milyenek is voltak valaha. Hogy csúsztak lejjebb, észrevétlenül, mind lejjebb... a rövid néhány év alatt hogy hanyatlottak alá s lettek emberekből aljasodott barmok, akik már emberi méltóságuk sérelmét sem értik.

— Hatvan! — szólalt meg most egy atyafi s hogy ez olyan váratlanul történt a bámészkodás közepett, megnézték.

— Mi a hatvan!

— Az úr. Szerbe számba ennyi. Hatvan.

— Mért nem kereken száz?

— Mert a szemközt jövő vendégkerály, a nápolyi Károly is hatvanat jelentve gyün — ugratott el egy pörgebajuszos, büszke csatlós a csürhe mellett s útálatában odaköpött.

— De affekete halál..!

Úgy volt egy pillanatig, hogy a meggyalázott paraszt most talán talpraugrik. Ez valahogy emberebbnek látszott a többinél s nem olyan sajtszínű. Barna. Szeme egyenesebben járt. Erős teste még nem korcsosult, nem porlott egészen szét. De azért térden maradt s letörülgette a rút nedvet. Bosszúból a mellette hasaló társát uszította:

— Uccu te Kollát! Ne, ne! Ahun szalad a bürge!

— Mi a kénkű?

— Hát a bürgém. Meg a kend birkája.

— Tán megbolondult!

De kimagyarázkodott a leköpött ember.

— Ilyen pípeskedő ebekre izzadunk s gebedünk. Ezekért hajtják úgy a dézsmaszedők a tizedet, nónát. A katonapénzt. Hogy legyen ki leköpdössön.

És öklét gyúrta.

— Ne adja Isten markomba szakadjatok!

Amaz is mintha még őrzött volna valami gondo-

latféléket a homlokkendője alatt. Meredek volt az a homlok és széles.

És azt mondta csendesen a pór:

— Ezekért? Feljebb pajtás! Tudja kee, hogy én mit tudok?

— Majd kiadja.

— Hát én megmondom. De ezt csak neked mondom. Úgy igaz, azért mellyesztének ki mindenünkből, mert még hiányzott három fodor a némber szoknyájáról.

— Mékről?

— No! Asszonyod! A fiastyúk... Rimakirályné.

És hogy közben elvonult a parádé, felkelt, bús szitkozódással gúnyáját porolta, aztán közelhajolva, forrón szembesúgta:

— Jól tudom, ne félj!

— Hunnan tudod? — borzongott bele a szörnyű titokba a másik.

— Urunknál... Még amikor a mártonnapi lúddal bentjártam a telken. Fülem résen levén...

— S... ők?

— Valának a házban valami tizenketted magukkal.

— Mint az apostolok! — döbbent meg a leköpött férfi és süveg hiányában a kendőjét lebbentette fel. — Dícsértessék hát... Akkor... akkor atyámfia, azok majd helyünkbe is megadják nekik.

— Meg.

Előforgatták lapos tarisznyájukat s nekiültek szótlanul enni. Tölgymag lisztjéből épült a kenyerük, savanykás vadleveleket tépdestek hozzá az árokparton.

*

A szomszéd faluban még ez a sovány mulatság is elmaradt. Az előreküldött mílesek kardlappal kergették szurdékjaikba a szennyes csürhét.

— Nem illő, hogy királyi menet ilyen mocsok közt vonuljon.

Laczkffy főlovászmester ezt a leghatározottabban ellenezte.

XLIX.

A nap hidegen sütött. Hideg decembereleji idő járt és sziporkázóan derüs, mint a virágok minden színében pompázó udvari nép.

Erzsébet is derüs volt. Sőt szertelenül jókedvű, amilyen csak egy lelke pokláig keserű ember lehet.

Hát a kocka a játék mellett döntött!

Node ezt legalább fenekestől kiélvezi.

Leánya már alig élt mellette a hintóban. Percről percre az a veszély fenyegette, hogy kicsattan belőle a nevetés.

— Jaj anyám, ösmerjen felséged irgalmat!

Csak az használt, mikor a ceremóniavezető Laczkffy egy kicsit odaugratott.

— A pillanat közel, a csapat eleje már ütközik.

— Parancsolj hát megállást uram.

Megvesztegeltek a kocsikkal és vártak.

A szembejövő kép egyre nagyobbodott. A vendég uralkodó már tisztán kivehető lett. De szinte mint valami honszerző Árpád... azon a lovon. Mögötte az egész határ rezgelődött.

Zudar Péter oda is súgta Szécsi nádornak:

— Mi ez ugye, hogy ilyen felesen vannak?

A vén Szécsi sem szerette a dolgot.

— Útközben többen többültek — felelt kedvetlenül.

— Mondják — húzódozott Zámbó kincstartó is — hogy egész zászlók aljai adjungálódtak volna a

Durazzóihoz, úgymint amely seregek magyarországi horvát-dalmát bán korában a vezéllete alá hallgattak.

Erzsébet szintén a szemét ernyőzte a közben hátraengedett fedelű hintóban. Ő azonban csak palástolásképp. Neki most éppen a minél nagyobb kockázat kellett és abban telibe megkavarni a nagy játékot s kacagtatni, hogy meg ne hallja elkínzott szívének vinnyogását, odabent a mélyből.

A szertartásos merevség színe alatt megint piszkálódni kezdett.

— Hőköm Matyi.

— Mi ?

— Hőköm Matyi. Singgel mérték ezt a dicső koronaváróanyost, avval is rosszul. Trónra kicsi, zsebbe nagy.

Mária a szája elé rántotta keszkenőjét.

— Anyám !

De az mintha nem is hallotta volna. Folytatta egykedvű, duruzsoló s épp ezért annál ingerlőbb hanglejtéssel :

— A körme . . ! Nyilván nem érlelődött meg jól, mikor a világra jött. Azóta meg folyton csak a körme nőtt. A többi visszamaradt. Némelyszor talán ki is kellene az essőre lógatni.

Szegény gyermek mostanig mindent megpróbált kínjában. Hamar a szőnyeg rojtjai mögé bújt.

— Istenre esdem a kedvesemet . . ! Mindjárt botránkozás lesz !

Gyötrője, mint egy földsüket. Tűnődő ábrázattal nézett Durazzoi felé, aki a lecsökkent távolságot mérte s kezdett éppen a lováról leköltözni.

— Ha ! Valami kiugrott a lóból ! Uramteremtőm s nem balha ?

Rögtön határozottan fejet rázott.

— Nem. Már tisztán értjük. Ez egy igazi hódító ! Világraszóló király, legegyenestebben trónusba való. Csak éppen lajterját kell a szék lapjának vetni és kicsit a bugyogója begyénél megsegíteni őfelségét...

Mégjobbat gondolt. Tüzelte a siker s mármeg a legaggódalmasabban így szólt :

— Vajjon hogy leli meg szerelmes rokonunk, Margit őfelsége, a hitves, ha este véletlenül gyertya nélkül keresi ? Bár hát...

És megnyugodottan sóhajtott :

— Ilyenkor bizton azt mondja : „szipants" ! És felszippantja...

Ezer szerencse, hogy Laczkffy megint éppen odaszöktetett, különben igazán lehetett volna valami kínos feltűnés. Így Mária kiszállt s megmenekült.

Utána Laczkffy a minden gyanun felül komoly anyakirálynét segítette ki és közben fontoskodva magyarázott :

— Ötven lépés ! Pontosan ki van számítva. Felségeitek ötvenet lépik. Carolus is ugyanannyit jő, amint a másik rend bízottjával megállapodtunk. Csak úgy aztán a találkozás és idvözölés.

A többiek most széles közt engedtek a nagy üres mezőnyön, a három fejedelmi figurának hagyva a főszerepet. Csendesen azon töprengtek, hogy kezdésnek ugyan épületes látvány ez itt. De mi lesz a vége? Nem üti-e ki egyik báb a másikat ? S ha igen, melyik a melyiket ?

Fogyadozott a köz. A fejedelmi személyek már világosan kivehették egymás arcát és ehhez képest kezdték az ajkukat boldogabb mosolyra vonni.

Károly ezt gondolta :

— Hát jól megtetemezett az anyakotló !

Erzsébet pedig ugyanakkor félszájjal súgta :

— Lábod alá ügyelj ! E kisbogárnyi Nagysándort el ne tipord !

Így érkeztek egybe.

Károly a csöpp mellére tette pici kezét és áhítatosan meghajtotta magát.

— Salve Mária, magyarok királya !

A lányka is elpetyeregte az ünnepi leckét :

— Dicső atyánknak kedvelt híve- és neveltjének, legszerelmesebb bátyánknak, üdv!

— Köszöntünk Nápoly fennkölt királya, országunknak vendéglátó barátságában! — lehelte leglágyabb fuvolahangján Erzsébet is, mire mindhárman megint kiegyenesedtek és gyengéden megölelték s érzékenyen arculcsókolták egymást. Aztán összeragyogtak a nagy egyetértésben, mint akik immár felszabadultak s eleven és rendkívül érdeklődő pillantásokat vetegettek egymás lassan közelgő kísérete felé.

— Míly megtisztelő gyülekezet, királyasszonyaim!

— Mink is a felséged csodalovagjait esmerni szeretnők.

Károly sorba szólította oda főbb híveit:

— Alberico da Barbiano, sziciliai hadaink főparancsnoka...

Szikár, közepeskorú, kecskeszakállas úr volt ez, gondolkozószemű és hallgatag. Olyanféle föveget viselt, mint a lefele fordított tölcsér. Csak nem annyira hegyeset és bársonyból valót. A tölcsér karimája féltenyér széles, ékköves aranysáv. Valami furcsa, gyolcsból való fejkötőforma lógott ki még ebből s az fülnél fecskefarokba, hegyesen végződött. De leheletfínom szövésű volt a gyolcs.

A lovag megseperte szőrrel bélelt felleghajtójával a földet és oldalt tért.

— Ez meg itten Naccarella Dentice Francesco, hokmesterünk — folytatta Károly a bemutatást egy teltképű férfiún, aki mély bókban olvadt el. Korát bajos lett volna meghatározni. A nyájas kellem ifjúivá varázsolta. Ez az úr elől-oldalt mereven felcsapott ráncos sapkafélét, hozzá vastag bársonytunikát és rövid, bő bugyogót hordott. Tojásnagyságú medál a kebelén s lódingmódra átvetett aranylánc. Arany a bojtos zsinóröve is.

— Scrovegno Jakab, Pádovából, jelenbéli lándzsás vitézeink és számszeres ijjászink kapitánya —

került sor egy harmadik méltóságra, aki olyan csörögve jött, mint egy megindult érchegy. Harcos ember létére talpig vértezetben és sisakban volt, de ezekhez súlyos aranyhímzett palástban, mint valamely misező pap. Vállról hónalján át előkelő módon hátra átvetve a pirosbélésű palást vége, hogy mozoghasson. A pikkely térdvédők mögött roppant bütyökforgókat és izomkeménységeket lehetett sejteni. A kapitánynak termete is legalább egy öl. Villás bajusza maga beillett volna öldöklő szerszámnak.

Még három lovag részesült kivételességben. Akkor a magyar kíséret főbbjei következtek. A többiek csak úgy áthaladó általában. Így is jó órába került, míg a kovácsszénnel befűtött díszsátorban felszolgált áldomások, kenyérnek, sónak felajánlása után, a kölcsönös udvarlás végetért.

Ekkor Laczkffy a fogatokat intette elő.

— Ez itt asszonyaiméké! Emez kegyelmességedé, király uram! — mutogatta.

De féllábbal már a hágcsón, Erzsébet sehogysem akart az elválásba beletörődni.

— A módnak megadtuk. Ugyan engedd most már uram, kicsit élveznünk a kedvesfiamat! Oly rég lehettünk együtt.

— Hiszen nagy a batár, megférünk benne? — értette el Mária is az unszoló anyai tekintetet, amire Laczkffynak nem maradt más hátra, mint belenyugodni.

— Mondanék valamit! — nevetett a kapós vendég. — Ahol-e az udvarmesterünk, Francesco! Kárpótolja magát vele nagyságod. Így legalább egyszőrű a hasonlójával jól elverheti az időt.

A nyájasképű úr rögtön karonfogta Laczkffyt. A többiek közt is felbomlott a hivatalos rend. Mindenki a leginkább kedvérevaló mellé szegődött. A feszesség felengedett s mint valami lakodalmas nép, csengős hintókon, kendős lóháton, víg zsivajban, elindultak az egyesült udvari hadak.

A lecsukott hintóban Erzsébet a Károly kacsójára tette kezét.

— Te kedvesünk! — suttogta meghatottan. — Igazán még most sem tudunk hova lenni. Nem győzzük a nemes lölkedet eléggé magasztalni. No hogy ebben a csattogó télidőben, messzi országját, feleségét s mint látom, gyermekét hagyá miattunk kegyelmességed!

Fejét ingatta.

Nem, ez világon hallatlan.

— Mária leányunk... No! A király... mondanom is rendelte, hogy ezbéli barátságodat soha eléggé meg nem fizethetjük. Fizessen meg hát neked helyettünk is mindkét kezével a hatalmas Isten, csak ezt kívánom.

És újból megsímogatva, anyásan megpacskolgatta Károly kezét.

— Jó... hű... igaz, igaz barátunk! Fiúnk!

Károly sem hagyta annyiban.

Gálánsan visszacsókolta a dédelgető kezet.

— Az a mi nagy kegyeletünk! — darvadozott. — Felejted királyné, hogy neveltetésünkkel, növekvő rangunkkal, majdan trónunkkal, de szinte csak életünkkel is, dicsőült férjednek vagyunk tartozandók.

Az ő szívében olthatatlanul ég a szeretet s hála...

— Mink is azért köztetek s a féreértő nemzet közt békítő sáfárok leendünk, kitávoztunk előtt minden bajokat a legszebb állapotra fogjuk igazítani. Tél, vagy nemtél, család és saját országlat, minket iparunkban ugyan meg nem tartóztathatott.

*

Szinte rövid volt az út Budáig. Látszott Károlyon, hogy legszívesebben tenyerén emelné ki a hintóból a két kedves nőt, akiket nem győzött felváltva elragadtatottan szemlélni.

De a kapun túl nem ment velük.

— Hogyan, fiamuram..?

Csak a fejét csüggesztette, oly mély alázatban.

— Távol legyen, királyné! Nem... ez nem lehet — tiltakozott. — Már csak a tisztelet is arra nem bocsájt, hogy magunkat felségtek szállásába, fejedelmi személyei mellé avassuk.

Szerinte a nápolyi király — Magyarhonban — puszta alattasnál nem lehetett több.

— Kire nézve úgy végzettünk, hogy majd csak egy derék szolgátokhoz fogunk beszállni. Pulvis et umbra sumus...

És ebből nem engedett.

Erzsébet hát csókra nyujtotta kezét. Azt a jobbját, mellyel ütni és torkolni szeretett volna.

— Ha másmint nem engedi Isten hozzádjutásunkat... az esteli bálra azért elvárunk!

A hintó másik ablakából rögtön Forgách Balázst intette:

— Nekünk még ez órában a hírt behozd, ki légyen az a mi saját szerelmetes vendéglátó hívünk! Királyi szolgálat uram.

L.

Bent a sorban a paripafejű Korpády János halkan beszélgetett Dán Mihály barátjával.

— Emlékezel-e öcsém, kedvesem?

Nagyon érzékennyé volt ereszkedve.

— Valahány ideje még, hogy csak titkon s álcázottan találkozhattunk... S az a jó Isten..! Hogy megsegített! Már ilyen fényes nappal és éltetve hozhatjuk be a jövendő magyar királyt.

— No még éppen nem a palotába — felhődzött Mihály és ő is nyelt egy kicsit.

De addig a másik megemberedett.

— Bátorsággal! — szólt. — Nemsokára annak a palotai uralomnak is Aurórája virrad. Nagy Lajos napja uram... Kelőben.

Úgy elállta megint a szívét a szeretet, hűség és országot féltő gond, hogy csak remegő hangon bírta folytatni:

— Mert most úgy szolgáljuk legjobban az ő szándékát, ha nem e boldogtalan kapadozó némberek szeszélyét lessük, hanem egy kemény és okossággal, tettekkel jól tudó férfikirályra bízzuk örökségét. Nápoly és Sziciliával együtt, melyeknek ez a Károly már királya, így még meg is nagyobbíthatjuk a nagylajosi birodalmat.

Hintáltak tovább a nyeregben, a seregletben... egy lelkes bevonulás. S nézték, hogy igazán, igazán... egy nagyreményű és boldog Palmarum.

A tömeg egyre nőtt. Akadtak, akik még közöttük nevelt gyermekkorából ismertek rá Károlyra — és régi harcosai, akikkel együtt vitézkedett. Kendőjüket lengették. Az ünnepelt ilyenkor kissé arra hajolt és kifordított felső kézfedelével intett köszönetet.

Már egészen beletanult uralkodói mozdulat volt ez. De azért szerény, mint az ügyes komédiásé, aki álruhában bujdosó tündérfiat játszik. A boldogságba butult agyakra nem tévesztette hatását. Egyre több süveg repült, a legrozsdásabb torok is megnyílt s egyszerre, mint győzedelmi harsona, hömpölygött végig az éltetés a városon. Így érkezett a vendég szállóhelyére, melyet Forgách Balázsnak erről a pontról többé nem volt nehéz kitalálnia.

— Hédervári-Kont István! Phű! — rekkent meg az első percben s hirtelen zavarában megfricskázta a süvege szélét. Aztán csattanó patkókkal olyan helyből fordította is mindjárt a lovát, hogy a megriasztott állat kétlábra ágaskodva font szembe a tömeggel.

— Utat, hé!

Mindig bűzölt ő ekörül a Kont István körül valamit.

— De az Istenért most, hogy őfelségeik is azont megtudják!

Rugta a rögöt, úgy száguldott visszafelé a ló

— Királyi szolgálat!

Balázs szíve ennél főbbet nem ismert.

— Hédervári-Kontnál vagyon Károly szállása! — robbant be ajtóstól.

István ezalatt már a kapuban, féltérden fogadta vendégét, mint fejedelmi embert illő. De az országnak nem idegenjét... Károly pedig oly módon tiltotta ettől a nemjáró hódolattól, hogy tüzelésnek is beillett volna.

Elkarolta vállánál Kontot.

— Jersze uram, te haza oszlopa... Házadnál akarok lennem.

És hát bementek együtt.

A gazda feldíszített palotás szobáiba vezette Károlyt. A lábakon álló, törökös, szép, nagy, szabad rostélyzatú cserepulyákban, kellemes enyhülettel izzott a kovácsszén. Pézsmaillatos szakállfüstölő, aranyas kézmosó medence előkészítve, szintén illatosan.

— Mosdódjál uram, felséges uram.

— Bizony nem mosdódok kegyelmed nélkül!

És ebből a baráti egyenlőségből nem engedett az okos Károly.

Jött elő mindjárt egy házi legény. Ez hímzett kéztörlő kendőket adott és a kis veres szakáll idomítása körül ügyeskedett. Többen a málhát hordták befelé s kezdték volna a különösképpen sok ládát bontogatni. Ekkor a vendég a barbélyt egy kicsit hasba tólta és még habos állal intett feléjük.

— Elég fiam, ha azt a barnásfélét kirakjátok.

Egy egészen kisded láda volt ez. Legkisebb és könnyen járó.

A legények nem értették, hogy mért csak ennyit? Gazdájuk is aggódalmasan tudakolta volna, de Károly már megint a habokba temetkezett s ezzel a dolog befejeződött.

— Nem akarnál uram, valamég feküdnöd esni?

A pici ember azonban frissen tiltakozott.

— Á! Mit vélsz? Férfi vagyunk. Asszonyok és kényesek nem vagyunk. Házunk a nyereg, kenyerünk az út és törődés. Legott a barátaink társaságához akarunk kimenni.

Mind együttvoltak már. Főbbek közül Horváthy Pál, Lacza és János, Istvánfia János kanonok — a házigazda nemzetségéből — Szöglaky, Korpády: szintén János, Dán Mihály és az ő testvére, Szerdahelyi Péter lovag, Jánky. Néma elfogultsággal, meghajoltan álltak a nagy ebédlőpalota falai körül s a kézfogásnál szintén féltérdet hajtottak.

Károly mindnyájukat néven nevezte és mindőjükhöz szólt valamit, főként persze azokhoz, akik a küldöttségben odakint jártak s Zágráb óta előre jöt-

tek. Dán Mihálynak vállát ütögette. A Horváthyakat át is ölelte és arcul csókolta. Nagybátyjukat, a vránai perjelt említette és örült, hogy olyan jó harcos egészségben van a közös rokon. Az apai vér.

Ő is a famíliájáról csupa jó híreket hozott.

— Margit hitvesünk már szépen magyarodik.

— Igen előre ment a nyelvtanulásban! — intett Istvánfia János felé.

Majd nevető tekintettel fordult a házigazdához, aki mint egy komor paradicsomi pallos angyal járkált mellette:

— Fiunk pedig, egy levélnek tartása szerint, a Lancelot nevet már el sem kezdi fogadni! Lásznak követeli nevezetét, kit ha neki meg nem adunk, szemünknek esik a hörcsög.

Aztán asztalhoz intette az urakat.

— Jertek, jertek lelkeim! Majd meghalunk egy kis honi főzet után. Mi ez? Tehénhús éles lével? — nézett felindultan a pálcás ifjú vezérlete mellett jövő egyik algazdának tálfogó kendője mögé. — Ezt ám mind elém tegyétek, halljátok! Mennyi ideje, hogy ilyet szem elé sem kaptunk!

És evett jóízűen, régimagyarosan, úgy, hogy akik látták, szinte maguk híztak tőle.

Derék fogásnál az öreg tálak előkerülvén, az indiai tyúknál vesztett csak tréfájából és mohóságából. Édes ételeket akkor ugyanis csak úgy beadatva, a ház ura felkelt, a pálcás ifjakat elküldte és üdvözlőt mondott neki. Erre a Horváthyak és mások is szerencséltették s lassú fordulattal előgördült a politika. Elmagyarázták, az ország különböző vidékeiről egybegyűlt hívek jelentéseket adtak a helyzetről. Károly mindent meghallgatott, sokat helyeselt és csak itt-ott másította meg az intézkedéseket. Aztán serlege szájára borította kicsiny kezét.

— Országgyűlés? — kérdezte futólag felvillanva, de legott megint szerénységbe hamvadt tekintettel.

— Előre kivittük, hogy meghirdessék Budára, Karácsony havának második felére — hajtotta meg magát úri mozdulattal Kont.

Korpády János azonban, aki könnyen részegült, most odacsapta mancsát az asztalra.

— Elég kár! Örök kár, hogy nem kértek tőlem tetszést kegyelmük! Mert ugyan mire az egész gyáva gyűlésjáték? Rekta-mindjárt be kelleték vinni Károly urat a várba.

— Nem mondom, ezt bizony meg lehetett volna csinálni — igenlette Szerdahelyi, kevéssé szintén borosan, de Károly jólsikerült megütközéssel tiltakozott.

— Már hova gondoltok! Mi nem akarunk pártoskodásokat, testvérháborút, halálban buborékolást. Mi ezt a szegény nemzetet legelsőbbed is Asszonyainkkal kibékíteni próbáljuk.

Tűnődve lehelte utána:

— Ha ugyan a haza veszte nélkül ez még lehető...

— Ez az! — lelkesedett közbe Istvánfia János kanonok.

Papi és gyengéd emberek szokása szerint, kissé mindig féltette magát és a jó, békés, kellemetes, egészséges életét.

— Ez az, ezt tartom én is! Előbb szelíden a kormányt a kézbe, aztán a korona dolga..! Csak hallgassunk az őfelsége bölcs beszédére, kedvesem. A királynékkal sem szabad azért ám erőszakosan... Lássák bé s győződjenek meg vaj, hogy ők itt erőtelenek.

— Úgy kell igazítanunk, hogy maguk ajánlják felségednek a koronát — gondolkozott fennhangon Kont, amire most már Károly sem ellenkezett.

— Hát akkor... s azon a módon... igen. Szentelt fők, szavuk Isten kegyelméből sugalat, kire nézve már vétek lenne ellenük tusakodnunk...

— Csak hogy kötélnek állnak-e? Kiszállnak-e

saját szántukból a trónból? — emelte fel ujját figyelmeztetőleg Jánky. — Ettől tartok.

És megrázta fejét.

— Nem úgy esmerem a magukat nagyító, hatalomvágyó némbereket! Már hát... absit injuria verbo... engedelemmel essék szólván...

Most így ebben a kemény férfikompániában, egykevés nyakolajjal, ő is inkább Japetus merész nemzetségéhez tartozó, azaz az erős megoldások barátja lett volna:

— Őket a trónból legott kihánni, határoknak birodalmából is uraim, kiseperni! Másmint ki szavatol, hogy igazán megszabadulunk tőlük?

— Én — hallatszott váratlanul a Károllyal szembenső tiszteleti helyről.

És ahogy mindenek odanéztek, Horváthy János zordon ábrázatát láthatták.

Az egykori macsói bán szemei sötéten izzottak a kiszögellő csontok árkaiban. Megvolt az a sajátosságuk, mint némely festett képeknek, hogy mindig mindenki úgy érezte, mintha kényelmetlenül éppen rá lenne szögezve a tekintetük.

— Tudok valamit — lohadt vissza a közfigyelemben a mogorva ember és lassan önmagába fordult. Tovább gyúrta a kenyérgolyókat.

— Mit? — kérdezte egy kis meghökkent csend után, Dán Mihály.

— No, amivel majd leköszönésüket siettethetjük és annak törvényesebb eredetét vehetjük.

— Szóljon már tisztán, kegyelme!

— Helyén! — komorlott Horváthy. — Helye és ideje jő, uraim. Majd az országgyűlésben... Lévén pár alkalmas emberem... a dologhoz és nem lígánkbeli. Mert menjenek csak noha pokolba a boszorkák, de ördögök vállain és ne a mi hátunkon!

Véleménye szerint kár lett volna ilyen munkára igaz hazafiakat vesztegetni.

— Sertések elé gyöngyöt...

És legyintett.

— Mondom, megtudjátok s majd hallván, rögtön megértitek, hogy merről fújjon a szél... s ki dolga legyen. Addig is, favete linguis!

Az urak úgy szívükre vették az intelmet, hogy a hang máris beléjük szorult és olyan meglepődött, nagy csend lett a szobában, hogy a szokása szerint jelentetlenül szálldosó Forgách Balázs, mintha síri verembe toppant volna.

— A felséges úrnők rokoni vendéglátással, másadszorra követik felségedet, ha estére az bálra magát hozzájuk alázná — mondta az ajtóból az elengedhetetlen kétszeri meghívást az ifjú és sarkantyúit pendítette.

De hogy ilyen üres hallgatagságba hulltak a szavai, valahogy furcsán megütődött. Kiujult az a névtelen rosszérzése, mely a külön királyi szolgálata közben akkor fogta el, mikor Hédervári-Kont István hajlékát megpillantotta. Önkéntelenül is azonnal szerbe-számba vette az asztalnál befagyott arcokat és mint egy szélvész, száguldott vissza az udvarhoz.

— Királynék vigyázzatok, nehogy a nápolyi Johanna sorsára jussatok!

Erzsébet éppen lábacskáit melengette a kemencén s most röviden odanézett.

— De míly frenetikus vagy! Mi ütött hozzád?

— Muro várára emlékezzetek! Johanna királynő is nénje, szinte második anyja volt kicsinységében ennek a gyalázatos Károlynak s mégis ugyehogy lábáról ejti vala őt! Ez a fejedelem igen járatos a fejedelmi rokonok hálátlan megfojtatásában.

Mária ijedtében visszabujt a topánkáiba.

— Mit vélsz?

— Nem tudom, lehet-e.

— Magunk rendeljük!

— Hát kimondom — rázta meg Balázs szenvedélyesen a szőke fürtjeit. — Én rend kívül baljó gondolatokat gondolok... Isten adja, hogy csak a vak

gyanu okádjon belőlem és csupa hamis próféciákat, de én titkon terjesztett összeesküvést gyanítok és a felségeitek életét rettegem.

Erzsébet összeszürcsölte szemhéjjait s kifürkészhetetlen, távoli, évődő, gőgös mosollyal himbálódzott.

— La, la! Így a nagy hidegben? A históriából kevés téli lázadásokra emlékszünk. Várd meg a Duna jegének felbomolását, fűnek is penig kijövetelit, a tavaszt, uram! Az az ideje a zendüléseknek. Addig mink itt Hőköm Mátyással szépen eljátszogatunk, aztán magunk is valami rendes dologba fogunk.

Tovább nem állta, csiklandósan felkacagott

— Láttál már egérfogót? Egerészést?

Balázs zavarodottan pirult.

Erre nyíltan az arcába nevetett.

— Hát majd látsz. S egy veszett sárga kurrogó macskát. Német kandúrt... Fiaival öszve... Jó körmös, morva zsoldosokkal.

— Zsigmond! — hasadt nevetésre most Mária kis madártorka is és a gyermek elragadtatottan ölelkezett hatalmas anyjára.

Hogy ez milyen világraszóló eszű! Miket tud! Egyiket a másikkal ártalmatlanná tétetni..!

Neki bizony az egész talmi férje, minden lakodalmastól és zsoldos hadastól, rég kifüstölgött a fejéből.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

TIZENHETEDIK RÉSZ

DECEMBERI MEDVEFORRADALOM

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

LI.

Az országgyűlés felkavarta egész Budát.

A mennykőcsapás erejével robbant az utcákra a hír, Horváthy János ügyesen kiszagolt, előre megígért és most valahára kipattantott meglepetése, a Zsigmond-féle elzálogosított országrészekről.

A kapadozó nőuralommal anélkül is torkig belakott nép eleinte csodálatában szinte megbűvölten bámult, önmagába guborodott, mint egy bottal megütött kígyó, aztán szétfreccsent a dühe.

Erzsébet falkónusza idő előtt, visszafelé és más kézből talált elsülni. Ártalma éppen ellenük fordult.

— A királynéknak tudniok kellett e vőlegényi zálogolások felől!

— Rejtegették, mert bizonnyal így akarták kiravaszkodni a menyasszonyi parafernumot!

— Isten igazítsa pokolba a nemzetnek ilyen s ilyen árulóit! — hördült fel egy bocskoros nemes és úgy rázta fagyos ökleit a Szent György-tér közepén, hogy a távolabb ácsorgók is odafutottak hozzá.

— Mi az? Mi van evvel?

— Tán megveszett a szája.

A tajtékzó ember bőszülten suhintott közéjük. Mint halálfélelem vadságában, vagdalkozott és vonított:

— Nem hallottátok? Az ősi Pozsony nincs többé! Oda a Vág völgye... szép szülőfalum... Idegen kézre

játszották a cédák. Magyar földet! Magyar földet! Nem értitek?

És a hóbuckák fölött szilajan ugrálva elindult, mint egy meglökött vészharang.

A nép utána!

Egyszerre mindenki mindent értett és egyszerre mindenki üvöltött.

— Lássanak rájuk törvényt!

— Tanács elé velük!

— Tömlöcbe fogatni, tegyenek számot!

— Reménségük szerint való csalárdságuk mit sem használt. Megmutatjuk!

A decembervégi hó nagy rongyokban esett, a rongyos utcafalka egykettőre behavazódott, útjában újabb cafatos és havas tömegekkel szaporodott, amíg olyan lett, mint valami vészes fehér hógörgeteg.

Az utcaszögletek leforgácsoltak egy-egy keveset a csődületből. De ezek a lemaradottak megint előről kezdték a görgeteg sodrást, bevágódtak másfelé, más részek békességét felverni, tovább duzzadni és pár órán belül telibe állt a zavargás a felzaklatott városban.

Most már a rohanók sem rohantak. Nem volt merre, kiért. A házak lakossága eleddig kizúdult. Itt is ott is, lázasan hadonászó csoportok verődtek öszsze a sejtelmes ködben. Tétova hemzsegő, vonagló népség, mint óriás holttetem koponyájából kirajzó férgek.

A varga kezében állt a velemarkolt bökőtű. A bognár jött vendégoldalastól és az izgalmukban vérceseként víjjogó asszonyok szoknyájukat a fejükre borítva, még így is ázottan, gémberedetten, korgó hassal. Csak annál dühödtebben.

A gyűlésből kiszívárgó további híreket leste mindenki, de jót többé senki sem remélt. Talán nem is reményt akart. Hosszú gyötrelem után végre valahára, valahára hát, bosszút!

Egyszerre elődobogott valahonnan egy zúzmarás fejű, nemesféle valaki.

— Az bíboros érsek! — ordított.

— Kicsoda?

— Kaplay Dömötör!

— Mi van vele?

— Már az is, az is elpártolt az országlopó Zsigmondtól és cinkos némbereitől!

S nyerítveformán el, végig az utcasoron.

Egy percig elakadt utána a zsivaj. A nép újból meglökötten bámult.

— A bíboros érsek!

— A nagy szent ember..!

Őt életre-halálra Zsigmond hívének ismerte az ország.

— Még Lajos király kötelezte a jövendő veje mellé!

— Ha már az is? Az is..?

De ennyinél sem állt meg a cécó. Más hírnökök rontottak elő s új meg új neveket hoztak. Csupa nagy, legnagyobb neveket. Nagylajosi kormányférfiak neveit s mindmostanig — törik-szakad — zsigmondistákét.

Az izgalom nőttön nőtt.

Eddigre minden csoportnak került valahonnan egy beavatottja, aki széles taglejtésekkel magyarázott neki s többé nem is holmi szerviens, ütődött paraszt, kurta polgár, vagy bocskoros nemes. Ezek a jólértesültek már valódi urak voltak, noha mai napig senki sem látta őket Budán. Isten tudná, honnan pezsegtek elő. Különben mindegy is. A galádul megcsonkított haza pártján álltak, ember névre méltatták a népet és tehát éljenek!

Egy boltozott kapualjból nemsokára üres hordó dohogott elő. Az egyik ilyen népvilágosító felkapaszkodott és elkezdett szónokolni. Furcsa kiejtéssel beszélt, idegen szavakat keverve a beszédébe, de az atyafiaknak tetszett, amiket mondott.

Mind több hordó gurult, mind több apostol kapot kedvet a népgondozásra. Horváthy-féle, károlypárti ágensek voltak. Elérkezettnek látták az időt...

S a gyűlölet vad hujákolása újult erővel lobogott fel.

— Nem tűrjük!

— Tovább a lopókért nem szűkölködünk!

— Tegyen igazságot az országgyűlés!

A szentegyház tornyában éppen a harang kondult. Ekkor érkezett a legeslegfrissebb hír.

A Vár irányából, a még IV. Béláról maradt, hihetetlen vastag tömlöcfalú Csonkatorony felől, egy lovas fordult ki. Fekete lovas. Csapzott haját a szél Ekkor érkezett a legeslegfrissebb hír.

Az utca eleinte sunyi gyanuval nézte, hogy vajjon nem „amazok" közül való-e? Nem kell-e mindjárt ráugrani, lerángatni? De a jövevény most hirtelen kiszakította fejéből a süvegét s szétölelkezve a világba, messzecsattanó, örömáradó ujjongással eresztette el a hangját:

— Emberek hej! Emberek! Van rátok gondviselés! Hálát adjatok, imázzatok!

És mint akit a saját kinyilatkoztatásának fénye megvakít, szemét egy pillanatig szorosan lehunyva tette hozzá:

— Durazzoi Károly őfelségét, Nápoly és Szicília dicső királyát, az országgyűlés ezennen a magyar nép kormányzójául választotta.

Már senki sem akarta lecibálni a nyeregből. Ahogy leleplezte fejét az úr, a körülállók mindjárt ráismertek. Osli-nembeli, Sezmenyei Kún Miklós volt, a nápolyi trónfoglaló hadjáratban kaporálja és kebelbeli vitéze a köztük nevelkedett honmentőnek.

Akadtak, akik torkuk szakadtából éltették. Pár asszony, egy kápsáló parasztpap, nehány gyengébbszívű aggember is megfogadta a tanácsot és rajongásában térdrehullt. A nagy többség azonban túlságo-

san messze dühödött, túlságosan sokat koplalt, ácsorgott és fagyoskodott. Az nem érte be ennyivel.

— Gyerünk! — üvöltött hirtelen egy facér bárkás legény és a falka nyomban csatlakozott, bár a suhanc maga sem tudta, hogy tulajdonképpen merre is akar menni. De nem baj, nem baj, azért az élre állt és a csoport összeömledt, félelmes morajjal torlott utána.

A rohanók a lovast is sodorták. Buda népe elindult a haragos kedvét megmutatni és valahára jól kieregetni. Összejárta az utcákat. Rekedtté és mámorossá ordította magát.

A Szombati Kapunál friss bandák vágódtak a zavargókhoz. A Gellérthegy tövében, a Hővizek környékén, egy másik róta viszont a Sashegy felől ostorkongatva igyekvő fuvarosokkal, a «gyorsparasztokkal» többült. Keservesen czappogtak előre a Hajóhídtól felkanyargó, meredek mesgyén, mígnem valaki — végül már senki sem tudta biztosan, hogy ki — elordította az első döbbenetes jelszót:

— Kurr, fel a Várba!

Mélyhangú, zúgó, ijesztő zsongás felelt már, mint földrengésnek félelmes moraja.

A zúzmarás alakok a dérlepelben emberformájukat vesztve, félelmes, torzomborz havasi medvékként, kísértő, nehézkes, fehér ködbeli szörnyetegek módjára mentek, csak törtettek fölfelé a hegyre.

Valaki később egyszerre visszatorpant a vezetők közül s pogányul szitkozódott.

— Hé! Hé! Megállni! Vesztegjetek ott hátul!

— Mi az? Mi történt?

— A sarompó! — csaholt vissza a hang. — A bástyajáratot lecsukták. Ebanyátokat, hát ide ne lapítsatok!

— A markotok mire?

De a dolog éppenséggel nem volt könnyű. Erős vasboronákból készült ez a külső sorompó, földhá-

nyások erődje védte és nyilván előrelátásból, igen szűkre szabták a torkát is.

Ez kellett a felizgult embereknek, az első ellenállás! Már aztán mindegy, hogy akart, vagy akaratlan, élő, vagy élettelen. Orruk gőzt lövelve tágult. Szemük egyszerre elpárásodott, vérbe ivódott. Felkavarodott a józan eszük maradéka.

— Co, fejszét elő s vágd aztot a fát!

A balta csattogott. A büszke jegenye, mely annyi esztendő óta dacolt elemek csapásaival és vívott erőben napfényért, virágzásért, termőporért — a létezés kiújúló diadalaiért — most felnyögött, védtelenségében kezdett ájulatosan imbolyogni, búsan hullatta hózegernyeges könnyeit. Aztán reccsent egy utolsót — éleset, halálosat — s lezúdúlt, esztelenül tolakodó gyilkosaira.

Pár embert úgy ottnyomott, hogy agyvelejük kilőtt a többiek szemébe. De a magát fellovalt démonhad már ezzel sem törődött. Nehány legény megragadta két végénél a nehéz faltörő kost és:

— Uccú!

Majd hátra futottak.

— Gyü-hé!

Megint előre.

A fagyos fém bántólag csilingelt. A kerítésfogazat minden előrohanásnál lazult. Végre az egész alkotmány bedült. Nem volt sorompó többé s az ember sem igen volt már ember. Felszilajodott barom.

— Evvel megvívtunk!

És még újabb jelszó is tüzelt, az előzőnél is baljóslatúbb:

— Uszi te, a palotához! Hej, a népnyomorító dajnákhoz!

— A bestyéket most kontyon kapjuk!

Az alvilági csorda elindult a ködben, zúgva és levegőt remegtetve rohant.

— Meddig húzzuk az igát?

— Pozsony! Elég a préda uralomból!

— Ezt a Károlyt a régijó magyar királyok küldték nekünk az égből! — ordított megint egy úrféle idegen s a nyáj szavát fogadta.

— E bakember s férfi legyen a királyunk!

— Magyar nevelés...

— Vesszenek az országtékozlók!

— Ősi Pozsonyt, a Vág mellyékit nem engedjük!

— Le, le a tyúkkirályokkal!

A zsivaj már a palotáig áradt.

Odabent a nők éppen Petrarca szerelemverseit hallgatták. Most végre felfigyeltek és Erzsébet sértődötten ráncolta szemöldökeit.

Szólt az udvarló hölgyek egyikének:

— Fuss csak te! És keményen megmondd, hogy mind elmozdítsuk a mihaszna uraimékat, adta henyélő gondatlanjait, ha így ügyelik a fejedelmi csöndet! Mi az! Már annyit se tehessünk, hogy nagyártatlanul verseket olvassunk?

*

Nem, nem olvashattak tovább és ezt rövidesen maguk is belátták.

Valahogy mintha egyszerre alapjaiban rázkódott volna meg velük a talaj, palota, az egész fogható mindenség. Mint amikor tűzhányó hegy tölcsére nyílik s ömleszti a fojtogató tésztát rejtett bendőjéből és áthatolhatatlan izzó zuborgásban körülfolyik s pillanatok alatt elzár eget-földet és odamerevedik kérlelhetetlenül, úgy volt hirtelen eltorlaszolva a királyi várkastély. És ez a falazat élt. Minden kavicsa üvöltött. Minden homokszeme vonaglott. A zavargó tömeg behatolt a palotatérre.

Erzsébet felállt. Megszűnt az örökös csúfondáros mosolya.

— Mire tudjuk ? — kérdezte megdöbbenten.

És az ablakhoz indult. Elrántotta a tafota függönyt.

Épp e percben harsant fel egy iszonyú üvöltés :

— Halál az országajándékozókra ! Vesszenek a nőstények !

— Pozsony !

Ezt nem kellett magyarázni. Nem lehetett félreérteni.

Bágyadt keze lassan lefonnyadt. Karja ólmosan az oldala mellé hanyatlott. Hirtelen támadt gyengeséggel az ablak vörös márványfoglalatának dűlt.

— S hát nem tavasz . . ? — kúszott át kínzó csodálkozással az eszén.

Majd lehunyta nehéz pilláit.

— Játék... A játék elveszett. Az is. A legfőbb tét... Kihúzták. Mások... A nagy terv felborult.

De gyengesége nem tartott sokáig. Fellángolt benne a töretlen életösztön.

Egyszerre éleset kiáltott:

— A porta! Lezárni a portákat!

Valaki rohant.

Kintről azonban már éppen nyitott befele egy alabárdos legény.

— Még a vártaemberek idejében becsukhaták — szólt és visszament, de valahogy kaszálásformán lépegetve... Szürke ábrázatáról veríték ömlött.

— Ó! És ilyenekre legyünk! Jóformán egyedül! Kelletett mindenkit, csak hű Balázsunkat is a gyűlésbe küldenem! — szeretett volna Erzsébet a hajába marni, de türtőztette magát.

Még ő is rémítse ezt a birkanyájat?

Szívből megvetette most a saját nemét. Szeretkezésekre jók és nyáladék versek nyögdicsélésére! Bajban semmire. Leánya sem különb. Bábú.

S ez akar király lenni?

Szinte gorombán ragadta fel.

— Állj! Így!

Majd a többiekre csattant.

— Elő! Parancsolok! Kondától mit vártok, ha nem bőgést és rugódozást? A mi dolgunk, hogy az bestia orrába karikát húzzunk.

— Keressétek a hivatalnok embereket — tódította Christa is.

Odavillant.

Erre az egyre hát számíthatott. S most éppen neszlett is valami kintről.

Már-már tapogatta övében a bosnya tőrét, de szükségtelenül. Csak Szécsi Gál, az udvari irodák prefektusa volt. Felsőlindvai. Egy Balog nembeli... Ifjú... És mindig kész a koronahűségben.

Azért nem mutatta előtte megkönnyebbülését. Szigorú felséggel fogadta.

— Mennyi circiter a palotabeli fő ?

— Vagyunk ! — vetette állát a fiatal nemes. — Idebevan Felekes Miklós deák, az úr Forgách Péter uram, továbbá velünk az öccse, Forgách Jankó.

Az asszony igyekezett lehető hanyagul inteni :

— Kedveljük e Hunt-Pázmánokat, derék Forgáchokat. Folytassa kegyelmed !

— Hej ! Johannes Apród de Küküllő...

— Á ! Az pap és öreg rend ember. Ki még ?

— Kóroghy István, az ifjabb. És Kanizsay, dettó István !

— Ennyi ?

Gál büszkén igenlette.

— Hej, bezony ! És csupa szomjas kard. Nem is bánnám — csóválta rosszalólag a fejét — ha kevesebben lennénk... osztozni a dicsőségben. De ez mind jön ! S ez nektek mind legalább tíz sárkánt érő! S ez mind kész értetek a sír gyomrába ugorni !

— Éljenek csak inkább a földön kegyelmeitek. Királyotokként jobb szeretjük.

Nem tudta, hogy szánja, vagy pedig arculcsapja ezt a nekikakasodott kis vakmagyart.

Szétrendelte a hét főnyi «védősereget» a legveszélyesebb pontokra s melléjük nehány hölgyet, a hasznavehetőbbekből.

— Ti minden történetekről hírt hoztok !

Más nehányat a szobák ablakaiba osztott szét.

— Kifele kémlődni ! De bőrötökben jár, hát úgy vigyázzatok !

Legjobbkor mondta. Egy gyermekfej nagyságú kő csapódott az ablakon keresztül. A csillámüveg idegeket sértő csörömpöléssel robbant szerte.

A támadás megindult. Bent a palotában a rémület lett úrrá, noha a királyné példájára igyekezett azt mindenki rejteni és látszat szerint működésbe is lendült a „védelem".

Kő és megint kő s megint egy ablak.

A hideg befütyült. Pár hópehely... És egy drága kristályedény, majdnem Mária szeme közé.

A félénk gyermek felsikoltott. De a vad ordítások elnyomták a hangját. A moraj félelmesen erősbödött odakint, e furcsa, vérfagyasztó decemberi medveforradalomban, amilyet a világ még nem látott.

— A kapu! Jaj a kapu!

Érzett a padló remegéséből, hogy azok odakint most azt dolgozzák.

Aztán egyszercsak kivágódott az ajtó. Meredek fehéren, Máriának kisasszony barátnője, Bebek Toncsi állt a küszöbön.

— Királyné!

— Emberedj! No mi?

— Hamar, hamar! Valahogy egy kis rést nyitni!

De már Vajdafi Györgyike is rohant.

— Jézus, Jézus! A kapuba nádor urunk jüve! Karddal verekszik.

— Vesszen meg bár s ottdögöljön... komisz Szécsi fajzat! Az ő felbitorlásával kezdődött minden rossz — gondolta Erzsébet és esze ágában sem volt segítség.

Az őrült lány most azonban egy olyan nevet sikított, amitől az elhatározása nyomban megfordult.

— Garay! A nagyjó uramat hát halni engedjük?

— Mit beszélsz? — támolyodott ettől hátra.

— Darabolják s öltön ölik... nádor urunkat!

Ó, ezek a jámbor lelkek! Nekik persze itt körötte még Miklós az igazi nádor... S annak is most a nagy bajban szabad ide bejönnie...

De ezt csak éppen úgy átködölésképpen gondolta, ameddig megsímogatta szédült homlokát.

— Fuss! Ó... Perényi Zsófi! Istenem... Vagy te, Joanella! Te keményebb vagy... Hogy Gál néhány alabárdost... Bár inkább mind kitörjenek!

Zavarában maga sem tudta mit beszél.

Néhány hölgy egyesítette a gyávák bátorságát. Összekapaszkodva levágtatott. Eddig azonban már a kapuőrök is észrevették a veszedelmet s ki! És ez igazán mind sárkányölő.

— Hozzá! Hozzá!

— Aprízsd!

Míg végül egy ügyes rántással Garay belülkerülhetett a kapun. Az átló vasdoromb ismét lezúdúlt.

A megrokkant Jupiter jött, agyagszín sápadtan, lihegve. Mezítelen villámát kivonva hozta. És ez a kard markolatig véres...

— Asszonyom... Nincs baja senkinek? — nézett körül révetegen és mindig szilárd férfihangja remegett.

Aztán életében először, kimerült, kidűlt, mint a tövében megfűrészelt szálfatörzs.

A kicsi nők félelembután nézték ezt a gyászos csodát.

Majd Miklós megint felvetette a szemét.

— Kormányzóul — mormolt. — Kormányzóul választotta Károlyt ez a szájas nemzet... Hát azért jüve. S innen a szálldosásai.

A haraggal együtt tért vissza tagjaiba az erő.

— Fustéllyal, nempediglen főhintókkal kelleték vala várni, a hitvány tarisznyahitűt!

Megrázta fejét, lesuhintott.

— Kormányzó..! Kell oda idegen kormányzó, ahol megvan rendesen a király, palatinus és minden törvényes belső hazai méltóság!

Erzsébet valahára férfitámaszt érzett. Hosszú feszültsége vak örjöngésben engedett ki. Furiaként keringett a szaporodó kőlövedékek s a remegő palotáshölgyek közt. Már üvöltenie kellett a veszett robajlásban.

— És ez a horda magának... nemzet?

Víjjogva kacagott.

— Szemét! Akasztófa-kerék címerű, gyülevész csőcselék! Phí!

És kiköpött.

— Bitangok! Phí! Prédáló, nyúzó, fosztó, akasztófahorogra és karóba való háládatlanok! Így emlékeznek a Nagylajosukra. És ennyi nekik a mi érdemünk.

Christának maradt több esze. Az efféle véleményeket bizony nem lenne okos országgá engedni...

És kituszkolta a szájtátókat.

— Hess! Hol a meghagyott dolguk? Megkotoltatok? No ezektől ugyan rajtunk üthętne akármicsoda ellenség.

Egy minden előzőnél iszonyúbb csattanás éppen idejében jött. A halálfélelem egyszerre kisöpörte a pokolcsarnokát, ahol a háborodott teremtés tovább rikácsolhatott:

— Bebek hejj! Hé, hé, Lossonczyak! Jó Alsányom! Ide Frangepánok! Ide Korbáviai grófok! Elő velük! Elő a nagy hű böcsületes uraimmal! Rögtön nekem e kutyafiakat kézbe ejtsék! Rögtön fogassák, ölessék s megaprintsák!

Lármáját újabb velőkigható robajlás dübörögte túl és adta értésre neki, hogy itt ezúttal nem ők fogatnak s öletnek.

Garay különben testével élő pajzsot állva, már mondta is:

— Hagyján. Ezt most távoztassuk. Valamég a kezükben vagyunk, addig inkább az eszet összeszedni, másmint nyomorú sorsra juthat felségeitek.

Hangja hirtelen elszakadt. Szeme terjedő csodálattal nyílt. Bebekné, a bizalmas Toanetta, sőt a félhalott királygyermek is odafutott. Lélegzet nélkül, feszülten figyeltek.

Mire magyarázzák?

Elállt a kő.

Aztán egyszerre a kiáltásoknak olyan orkánjával, melyet lehetetlen volt pillahunyás nélkül bírni, megintcsak kidördült valami. A fordított valami. Az éljenzés.

Mária fakó arcocskája színesedett.

— Nekünk is van hát pártunk...

— Ezt megnézem! — robogott szilaj léptekkel Erzsébet az ablakhoz és odaferdült kissé.

De mint aki megbénult.

Éppen szembetalálkozott valakivel a tekintete, akit az örömujjongásba átcsapott decemberi forradalom hozott emelve a vállán.

Megtántorodott. Kimondta:

— Durazzói! Durazzói Károly... Győzött s már jön. Minekünk végünk.

— Még nem. Ha jól tudjuk, Garay Miklós még él.

S a férfi belökte a sarokszoba ajtaját.

— Imhol! Ameddig jobbágyotokban ver a szív, senki ide be nem juthat. Bátorsággal!

Sikoltó kardját vállának vetette és megállt a csukott ajtóban — a végzetküszöbön — mint egy nagy bús, hűséges házőrző kutya. S mint az előbb lent a csődületben, várta megint nyugodtan a halált.

LII.

Jött a pici Károly — friss, aranyló kis aranybogárnyi triumfátor — jött. De ó mily másképp, mint ahogyan várták! Kedvesen. És földig napsugár mosolyba foglaltan. Az apró rezgettyű csilingelő sok ékessége, mind bohókásan csergedezett a ruháin.

— Uram! — hőkölt. — E nyitott kard..! E kelletébbvaló harci készület..! Hiszen csak mi vagyunk..? Oly testvérként, hogy édes nővéreink azt el sem képzelhetik!

Mintha nem is zúgott volna odalent az az ezerarcú szörnyeteg...

— Hajuknak pehelyszálában sem eshetik kár! Hát ugyan mért fogadtam volna el az egész kormányzóságot?

Kis bogyószeme lelkesen ropogott.

— ... mondván: ej, be megszaporodtunk itt evvel a mi elinduláskorabeli, kisded kíséretünkkel! Valóságos sereg hallgat már a kezünk alá... Kire nézve is, hogy mi okos dologba fogjunk..? Nosza hát a kedves Asszonyaimnak csak annál derekabban használjunk! Mert mit beszélek! Igaz rokoni szeretettől viseltetvén, mi semmi egyebeket, hanem csak éppen rendbetévő szolgálatokat végezni kívánunk.

Mintegy véletlenül, mintha feleslegesen terhelné és nyomasztaná, szórakozottan leoldotta kardját s mellesleg egy oldalasztalra lódította, úgy, hogy a fegyver végigszánkázott a csúszós felületen.

— Semmi baj, méltóságos uram! Marad minden a régiben. Nagyobb biztonság okáért... hát ki sem megyek a palotából. Éjjel-nappali szívünk igyekezetével, ügyelten ügyelve, úgy vigyázok a mi árváinkra. Hálva is itt hálok.

A padlót nézte.

— Legjobb szeretnék így az ajtajuk előtt... De nem! Mégis majd csak inkább a palota másik fertályában... nehogy méltó úri megszokásuk kényelmiben, bár a legkevésbé erőteleníttessenek őkedvességeik.

Továbbsétált kissé, aztán visszatért megint, megállt a süket és vak Cerberus előtt, aki érzéketlen s szinte már kísérteties mozdulatlansággal torlott a küszöbön.

— Uram! Mink ma ide kétszeri magyar hívásokkal bálra hívattattunk...

Semmi felelet. Garay nem mozdult.

Erre az édes kis ember szívére tette pici kezét.

— S mink uram az őfelségéik egésséges megmaradására, magunkat hitbéli, királyi és férfiszavunk beadásával kötelezzük. Beláthatod...

Be. Most már belátott, egyszerre látott és hallott a kőbálvány.

Lecsöszte kardját.

— Szabad az út — felelt.

*

Ő maga hívta be a hidegtől és izgalmaktól elcsigázott fejedelmi ostromlottakat, de a világért el nem engedve, hogy a legszertartásosabban meg ne hirdesse nekik előbb a jövevényt:

— A napolitán király Ő szomszédi felsége, úgymint aki rendcsináló segítségét és hódolatát jelenti...

A sápadt árnyékok összekapaszkodva, fáradt vonszolódással közeledtek. Mária, mint egy kis fonnyadt szilva. Néhány óra alatt szinte megvénítette a nyomorúság és most szokatlanul hasonlított ahhoz a zászló-

jában derékbatört, lassú gyászasszonyhoz, aki mellette imbolygott.

Károly ezen a látványon mintegy megrendült. Értőbb, sőt a megértéstől egyszerre könnyekbe fulladó szemmel nézte az elgyötört nőket, úgy, hogy Christa meg sem állta odasúgás nélkül:

— Te Toanettám! Krokodilus is az embert előbb megsiratni, csak azután szokta megenni...

De Károly az ő férfiasságában nem maradhatott meg a könnyeknél.

Visszakeményedett és gáláns üdvözlettel bókolt.

— No s már ennél azért nagyobb szeleket is láttunk! Post nubia Phoebus! Egykorban talán még erre is emlékezni kedves leszen... Így legalább rokoni elménket kimutathatjuk.

Mert itt persze minden juss az ő fejedelmi nővéreié!

— Hisszük jobb időknek majd csak most kezdődését az édes atyafiaimra... S ezt a mi szolgálatunkat a legszélesebben értjük, nevelőatyánk, Nagy Lajos hálóját eléggé viselvén a szemünk előtt...

A boldogtalan nők fülében mindez úgy hangzott, mint valami mennyei hárfapengetés. És hozzá, mint egy tündéri varázsgyűrű forgatására, most hirtelen az ajtók is feltárultak. Fedetlen fejű, komoly férfiak jöttek, jöttek. Horváthy Pál... Korpády János... És megint egy Horváthy... Szöglaky... Jánkyak... S ez mind térdet hajtott és kint hagyta kardját... valamelyeken kívül.

Erzsébet örömrezdülve ismerte fel őket.

Ó! Forgách Balázs..! Zudar György... S amott az egyik korbáviai gróf! Az ő gyűlésből hazaszállingózó, megfigyelő híveik!

Hát azokat ide beeresztették? Azok is itt vannak? Lehetnek? Hozzá ők... fegyveresen? Ez akkor csakugyan valami jóraforduit mesevilág? És Hőköm Matyi kebelében becsület lakoznék?

Már lélegzett volna a két szegény nő, ha a palo-

tán kívül nem zúgtak volna még mindig az iszonyú halálordítások.

De Károly sem nyugodott beléjük, noha úgy látszik, nem tulajdonított nekik különösebb jelentőséget. Nem, ő csak odalegyintett a szorongó asszonyok felé :

— Semmi az ! Lecsendesítjük.

És az éppen kardostól előlihegő Bebek Györgyöt hívta :

— Jösszte uram ! Kegyelme a királyi tárnokmester, úgy tudjuk, méltóságos uram. Hát nyittasd meg a sáfárházat szerelmesem ! Adattasson kelme nekik a város négy szélibe enyihány ökröt, hadd süthessék. Valami rész kenyereket is . . . És egypár tung, avagypedig átalag borokat, kire nézve majd mindjárt eloszolnak a szájasok.

Magát teljes gondtalansággal kiszolgáltatva ölelkezett a fegyveres királynépárti emberek közé, úgy tette hozzá :

— No, mert ugyan hol hallottatok valaha igazi megzendülést a kietlen decembrisnek évadjában, felebarátaim ? Nem ! — nevetett. — Ez igen köhögtető.

Erzsébet lassan elmosolyodott.

Károly most pontosan az ő gondolatát mondta. Hát jól számított . . .

Mire a rémületbe agyarodott udvaroncok is elszégyelték ordas fegyvereiket, ebben a kard nélkül bejövő és ártatlanul évődő társaságban.

A gyámasszony kezet nyujtott.

— Úröcsém, szerencséltetünk. Valamint te a Nagy Lajosunk iránt, szintazont mi is kormányzóságod irányában hálánkat fogjuk tapasztaltatni. A király ezt közölnöm rendelte . . .

*

A Horváthyak el nem mulasztották volna, hogy ők is el ne kísérjék főszobáikba a két gyengeszívű asszonyt. Garay és persze Károly, előttük.

A nagy követjáró terem ajtajánál Károly kecsesen meghajolt Erzsébet előtt.

— Három a tánc! — kiáltott fel vígan.

— Hogy értsük..?

— Istenért is, a bál el nem maradhat! Kétszerben meghívott vendégetekként, soha, ezt soha el nem engedem felségeiteknek.

Nem is engedte.

Tapsolt, bokázott, éppen csak a tekintetét nem hagyta elfogni, annál kevésbé kifürkészni. És Garay intett Forgách Balázsnak, hogy legalább hát ők ketten el ne árendálják itt az eszüket.

— Kétszeres vigyázat, öcsém!

— De egyfáradsággal ugyan miért nem kiáltatta ez mindjárt a trónba magát?

— Tán lassúbb lépésekkel gondolja megmunkálni a talajt... A gyökeret mélyebbre engedni... Mit sem tudunk.

— Szóljunk a királynénak! Ő mintha bíznék.

— Amint alkalma jő.

Kardjukat le nem oldozták, bárha a nyomorult nép odakint valóban el is unta a fagyban ivöltözést s a közelibb hasznú ökörsütésnek dűlt és rövidesen, szerencsésen, le is részegedett.

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

TIZENNYOLCADIK RÉSZ

DURAZZOI KÁROLY

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

LIII.

De nem volt elegendő port hinteni az utcanép szeme közé s azt elvakítva, elbutítva, elhallgattatni. Kis Károlynak a főurak megnyerésére és melegen tartására is gondolnia kellett.

Alig hogy a királyi palotába beköltözött és azt előrelátólag horvát, nápolyi s egykevés magyar őrséggel megszállta, elkezdődött az országos kolbászosztogatás. Kezdődtek a méltóság adományozások. Ezek persze nemcsupán a rangban előmenetelt jelentették, hanem a magyarbékítésnek mindenkor leghatékonyabb módját, bőséges anyagi javakat is, — a zavaros időkben rohamosan szegényedő nemzet zsebéből.

Az új honmentő szállásáról — ahol bezzeg kibontották már a nagyobb málhákat! — egyszerűen senki sem távozhatott üres kézzel.

Károlynak volt annyi esze, hogy a fogatlan oroszlán Szécsi Miklóstól a nádori pálcát el ne ragadja. Az öregúr épp a legjobb úton haladt ahhoz, hogy Nagy Lajosnak tett ígéretéből magát kioldozva, régebbi védencétől, Zsigmond hercegtől, a vakmerő országzálogolás miatt elforduljon.

Most hát csak hogy ez a fordulat őneki kedvezzen!

Sürgősen kiküldte a nádori hivatalban való megerősítést. Aztán az országbíróul kinevezést, egy Bebek-

nek. Fűrészelni, fűrészelni, ahol lehet, azt a királynékat árnyékozó, sokágú Bebek törzsököt! Kaplay Jánost nem lesz nagy dolog másmint kártalanítani.

Igen fontos volt a Laczk nemzetség is. Simontornyai István a famíliájában hagyományossá lett főlovászmesterségétől világért el ne essék!

Ezt szintén megerősítette. De nagyonis! De nagyonis!

— Hát trencséni ispánná tettünk kedvesünk. És várnagyul...

És István rögtön igen magyarkirállyá hivatottnak érezte ezt a Károlyt. Ő mindig mondotta... Itt nem elég minémű kormányzóság...

A cégéresen királynépárti Garay Miklós szlavon bánságáról természetesen szó sem lehetett. A féltestvér és mégis milyen egyszív és lélek Horváthy Jánosnak akkor mi maradna? Kellett nagyon ott délen egy igazán megbízható ágens, aki a karlista mozgalom kikeltő fészkével és Palizsnay János szintén királyi félvérrel, az összeköttetést ápolja.

— Jánosom! Öcsém! Az apai mag nem hiába közös! Él az Isten, hogy te lész a szlavón bán, ameddig nyíltan mediatizált herceggé tehetünk és a nektek rég kijáró birtokba szállítunk. Udvari napotok kelőben! És mi jó szolgálataitokat sok garádicsokkal megjutalmazni fogjuk.

— Nem amiatt cselükedtük, hogy ez lenne...

— Tudom.

De azért csak nem fért Kis Károly fejébe, hogy annak a vasbika Garaynak úgy egészen üresen hagyja a bökő szarvát. Hogy az úgy éppenséggel semmiben se részesüljön... Vérig bőszüljön! Mikor az hogy állt ottan minap abban az ajtóban..! Látszott, hogy ez minden vágya, ott állhatni s lehetni, bár halva is ott halni.

— Hát történjék!

Ez úgyis olyan fejedelmi ember, hogy rang sze-

rint hogy is lehetne még feljebb méltóságosítható? Hacsak nem a trón valódi hatalmába... amire azonban hír szerint soha, őmaga sem törekedett.

És kiment a szigorú meghagyás, hogy Drusmanembeli Garay Miklós igen zászlós úrnak, a királyi felségekhez mindenkor a legszélesebb bemenetel hagyattassék. Rend kívül tanácsos, tapasztalt elme ő! Maradjon a királynék körüli személy, hogy a fennköltnőket a kormányzó buzgó igyekezete felől állandóan dilucidálhassa...

S a ravasz kis nápolyi a lehetőségek határain belül itt megint célba talált. Ez volt az egyetlen adomány, amit a gőgös ember elfogadhatott és amire titkon égedelemesen kívánkozott is. A távollét evvel elmúlt. Most hát megint szabadon bejárhat...

Károly vígan dörzsölgette a kis kacsóit. Hazagondolt a csodakék egű Nápolyba, a sárgán sárga és veresen veres szobákra s az ő otthagyott, szerelmes vadmacskájára és lélekben tanácsot ült vele, hogy vajjon... mit még? Hol, merre, mit kelljen itt még ügyesen és lehetőleg békésen végezni, hogy ez a jól induló trónfoglalás a törvényesség legjobb látszatával igazán beüssön és megmaradjon majd a korona a kis Lancelot fiúnak is örökségül? Ne hiába szokott légyen a magyar beszédre s a nemvalami tetszetős «Lász» nevezetre!

— Angyalom... ártatlan virágom! — mormolta elérzékenyült apai szívvel.

Tűnődése azzal zárult, hogy nem elég a saját hódolók s pár ingatag nyavalyás szája elé zabostarisznyát kötnie, a valójában soha úgysem békülő Garay-ördögnek gyertyát gyujtania. A többi ellene hárkálók is hadd mutathassanak rá valamire. A jelesb szoknyapárti korifeusok.

— Főképp..!

S itt egyszerre egy fényes ideája lőn.

Forgách Balázst hívatta.

— Ej! Hátha...

Hiszen olyan lángfejű, szélcsap és szeleverdi! Nemhiába Balázs, de igazi hűbele Balázs. Ennyit már kinézett belőle.

A túlsó palotaszárnyban nagy megütközést keltett a váratlan kormányzói meghívó. Szegény Forgách szinte felrobbant a sértődöttségtől és szégyenkezve esküdözött, hogy ő ugyan hátat sem ad az ilyen-olyan komédiásának, nemhogy arccal forduljon felé! De Erzsébet, akinek már volt ideje Garayval mindent megtanakodni és a gondolatait egészen új csatarendbe állítani, fejét ingatta.

— Még ugyanis átmégy! Mindig legyen hírünk e nyavalyás felől. S ezt senki más, mint te, akihez töretlenül bízunk, el nem követheti. Királyi legbelső szolgálata uram! Valaki el ne feledje.

Miklós is a fiatal ember megfigyelő tisztsége mellett pronunciált és Balázs végre betört.

— Hát jó — agyarkodott elkeseredetten. — Leszek a felségtek kedvéért színnel palástoló, aminémű sem eredeti, sem ágazatja szerint nem volt soha a mi nemzetségünk! De csak mert tisztán megértettük, hogy királyaink is ilyen forgandó sorsban sohasem hallatszottak lenni.

— Netaláni árulásnak felfedezése, gyámoltalan asszonyoknak a trón merénylőitől mentése, bizony nem tudok ennél méltóbb lovagi cselekedetet uram! — gürrögött Erzsébet.

És az újabban felvett játszma merész, teljesen új terve szerint, egy olyan borzasztó világos, panaszos, asszonyértelmű, ígérő, sőt szinte már nyíltan átpártoló pillantással mélyedt Balázs szeme fenekéig, amit ezer szerencse, hogy Miklós el nem fogott és amitől az anélkül is rajongó természetű legényke csaknem elájult. Egész valójában elkáprázottan, örökre feloldozva és mégis, mégis, örök időkre megbilincselve érezte magát.

Lám az irigyelt, büszke, országregnáló Garaynak mindmáig megközelíthetetlenje!

Maga ez a becsvágyató szempont elég lett volna őt tüzes szekéren, akár a pokol fenekére utaztatni.

S tetejébe az a női szépség! Fekete bosnya vér... Csodalobogású déli tűz, az ő bizonyára bódító titkaival... a kurta kis Christák után!

Meghajtotta imbolygó térdeit és reményeiben részegen, fejbevágottan, kiszédelgett.

— Főpohárnokság mellé a királyi pincemesteri méltósággal is méltóságosítunk! — fogadta másrészről viszont Kis Károly, akit ez őrült léleklabdázás közepett alig lelt meg hamarjába az öblös csarnokban s akit ujja emlőjével bízvást a falhoz kenhetett volna.

Nem... a legegyszerűbb?

Valami hirtelen átvonaglott a meghajszolt ember agyán, amit azonban nem lehetett most az agykoponya mögül kihámozni.

— Köszönöm a felségtek kormányzói atyaiságát és a megerősítést elfogadom — kellett, hogy azonnal felelje, sőt leüljön s itt-ott egy keveset udvaroljon is.

*

Ő maga elbámult, hogy milyen jól sikerült a színlelés. Mint aki örök időktől csak farizeuskodott. És amellett mégis valahogy tisztának, emelkedettnek és egyszerre áldottnak érezte magát.

Mert — valóban! — ki az, akivel így alakoskodik?

Egy már asszonyi halált megejtő, sunyi, veszedelmes gyilkos. Egy zsinegeltető, aki Káin bűnéig vetemedett örökbefogadó anyjának, nápolyi Johannának trónjáért: az első koronájáért. S talán most dolgozik egy újabb trón elorzásán, az országfutó bitang, magyar királyfigyilkos apának hasonló ebkölyke! Ő csak ezt figyeli, őrzi s akarja itt ártalmatlanságban tartani.

Ugyanekkor pedig mi áll a másik oldalon?

Egy hányatott nő, oly védtelenül..!

Mert az az előbb elkapott panaszos pillantás neki

sokmindent elárult... Az elmondta, hogy hűséges, kitartó és hatalmas volt légyen bár a régi szerető, de váratlan veszedelmekre kevés. Egy nehézkes sziklabérc... Mozgástalan...

Mikor pedig itt minden a fürgeségen áll!

Örömében kiáltozni szeretett volna, hogy igen, a verhetetlennek vélt kegyenc valahára megingott, sőt meg is bukott. Mert mindent megbocsáthat a nő, csak a bajban tapasztalt elégtelenséget nem! Az nem sokat nézi, hogy talán aranysúlya miatt volt lomhán elfekvő fölötte a hegycsúcs. Elég, hogy a szükségben tétlen borongva meredező volt... S az asszony az ilyet lassan elútálja, hagyja... És jön a felváltás...

Már akár jól értette azt a tekintetet, akár sem, itt azért mostantól minden csak tőle függ. Szolgálatkészségétől. Gyorsaságától. Meg nem hátráló vakmerőségétől. Érezte. És hogy rajta semmi sem múlik. Ő még nem egy vén. Lángoknak lángjával lobog. Töretlen ifjú... S majd megmutatja, hogy kelljen ifjan és vakon áldozni! Végleg kiüti a nyeregből azt a podagrás oroszlánt.

Gondolkozhatott, mert Károly közben ki nem fogyott a csevegésből. Mintha valami évek óta meghitt bizalmasa lenne..!

Csak mikor ő felkelt, hogy búcsúzzék, arra eszmélt.

— Ehol ni! Tedd a rákot a Szamosba, ez abban legott elemében úszkál. Kutyafékom! Biza hatalmasul elbeszélgettünk. Azért sebaj uram. Nem kárbaveszett idő...

Szívélyesen kezelt.

— Majd hát a legrövidebben folytatjuk.

*

Ment volna már Balázs. De az ajtóban belegabalyodott egy nagy hólyagzásokkal kavargó bársonypalástba. Alig tudott kibontakozni.

Ekkor tágra meresztette a szemét s néhány pillanatig bamba megütközéssel nézett.

— Frangepán István . . !

Valóban a modrus-vegliai gróf volt. A boldogtalan királynék legbizalmasabb táborából.

Hamarjába eszébe sem jutott, hogy hiszen ő maga is itt van. Elöntötte a düh.

— Kegyelmed ?

De a gőgös, sasféle képű férfi, egyetlen mozdulatával még idejében lecsendesítette. Szeme kissé összezsugorodott. És Balázs megértette, hogy Frangepánt is «odaátról» küldték, szintúgy, mint őt. Ez sem találta öszeférhetetlennek a méltóságával a veszélyeztetett királynők érdekében engedékenységet mutatni, körülnézni.

— Grácia ! — dünnyögött.

Mindazonáltal rosszkedvűen kotródott a falbavert vadkan agyar felé, hogy leszedje róla palástját. Mert... vajjon ez az István is nyert egy ugyanolyanforma tekintetet ? Mindenben azért éppen nem kívánt vele osztozni.

Elhatározta, hogy ezentúl erősen szem alatt tartja a grófot és csak mégjobban kitesz magáért. Senkise múlhassa felül ! Nem tűr riválist és egydologban nincs barátság, ha valaki férfi.

Mégis . . . mit beszélhetnek ezek odabent ?

Valahogy rettenetesen kezdte nyugtalanítani minden, ami titkos. Ölte a féltékenység. Már nem bánta volna, ha Frangepánt is inkább kétszínűségen éri, hogy így az ő hűsége annál páratlanabb legyen.

De a vastag függönyökből semmi nesz sem hallatszott és ő sem hallgatózhatott.

Csak másnap értesült, hogy a «kormányzó» miért hívatta Istvánt. Megerősítette a magvaszakadó urat fiúsított leányának öröklési jogában. Annak meg ezt a gyöngéjét leste el.

Hanem őt addigra már hidegen hagyta a hír. Kínzó gyanuja közben másokat szemelt ki, majd ismét mások térhódításán remegett. Szenvedett becsvágyának éles harapásaitól és ragadta a vér. Éjszakán-

kint alig valamit aludt, nappal pedig elveszetten ődöngött és megmérgezett agya telivolt zűrzavaros lázálmokkal.

Úristen! Mikor történik valami? Bele, beleőrül, ha még soká tart ez a tétlen dángoválás.

Alkalomra sóvárgott, hogy kimutathassa korlátlan áldozatkészségét. Ő ezentúl evvel emelkedik, vagy pusztul... De százszor inkább pusztul, semhogy most már leköszönjön megálmodott dicsőségéről.

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

LIV.

Az urak közt nagy volt a felbuzdulás. Megadományozottak és a még reménybeliek, egy letűnt, boldog nagylajosi világ napját látták megint kelőben. Új udvart vártak — valóságosat — ahol nemcsak a kicsinyes szoknyaügyecskék körött pergelődnek a dolgok és nemcsak a királyi család önző, szűk körén belül van élet, hanem egyébként is szép széles a jövés-menés, mindenféle nagy lehetőség kínálkozik és a férfiember estétől hajnalig is el lehet készülve valami olyan dicső forduiatra, amitől mind a két lábával egyszerre toppan le a hálópadról.

— Jövel, új aurea aetas!

Addig-addig hangoztatták, hívták, egy napon csak beállított a palotába Hédervári Kont István. Mögötte szorongtak a ligabeli hívek. Nehéz ünneplőben, igen ékszeresek és elfogultak voltak s ahogy Hédervári a szakállába szegte nemes fejét, már ebből magából megérződött a rendkívüliség és ünnepélyesség.

— Felséges úr, nagyságos kormányzó urunk...

A küldöttség felindultan köhécselt és Károly, aki az ő szokott repülő, fickós jókedvével, mint egy katonapajtás, készült épp eléje, hirtelen felfigyelt, megállapodott és lassan szintén valami méltóságfélébe kövült.

Aha..!

Megérett volna a kellő idő?

És csakugyan, Hédervári az ő mély hangjával,

mely úgy hatott, mint egy óriás darázsdöngés, orációba fogott. A csodaszarvas regéjén kezdette, Árpádokkal folytatta, míg lassan lekanyarodott Nagy Lajosig, megérkezett Károlyig és ezzel a magyar trónig. Múlhatatlannak ítélte, hogy a közhaza nevében őfelségének ezt ismét felajánlják, de szintoly elengedhetetlennek, hogy tovább már őfelsége se feszítse a húrt.

— ... mert az egész nemzet ég a boldog türelmetlenségtől! Interim igen meglátta, megszánta és útálta a saját nyomorúságait s félő, hogy még megint valami káros zendülésekre és lármákra fakad...

Istenre követte ezért Károlyt, hogy ne tegye tovább hallatlanná kérésüket, hanem ahogy hívei készek őt azon percben maguk fölé ültetni, ő is úgy kész legyen a korona birodalmába beszállni.

— ... mivel e munka halasztást nem kíván, már csak a helytelen kormányzatú királynék biztonsága s a haza felállítása és pacifikálása szemponjából sem...

Károly titkos kis rezdüléssel értette, hogy igazán bekövetkezett hát, amin annyi bölcs mérséklettel dolgozott. Itt a nagy perc, mikor az élő történelem lapja szinte hallhatólag fordul s egy pillanatra majdnem elszédítette az a távlat, mely a szeme előtt megnyílt. Egy hatalmas dinasztia, melynek ő lenne megalapító, első őse, itt, a regnum Marianum nagymultú földjén...

De továbbra is uralta magát, világért sem mutatott mohóságot, sőt, mint aki ezen a nehéz kérdésen folyvást tűnődött és már igen messze ment a megfontolással, ingatta a fejét.

— Higyjétek meg kedvesim...

Hangja akadozott.

— Apulia gondja elég is volna nekünk. Hiszen egész területire nézve még meg sem hódítottuk...

— Magyar Ország míjjá ugyan hódító fegyverhez sem kell nyúljon felséged! — csattant fel váratlanul egy ijedtségtől és izgalomtól acsarkodó hang, az új szlavón báné — Horváthy Jánosé — s a fekete, sovány ember kíméletlenül furakodott előre.

— Honestus temporibus, ac debitis horis, ez a haza magaszántából úgy terül oda felségednek, mint egy szerelmes nászas hajadon, egyebet sem kérvén, mint carnaliter megösmerésit — sietett rögtön öccse segítségére Horváthy Pál.

— Ennek a trónnak birodalmában aztán majd Apulia szarvát is jobban megronthatod! — kiáltott szilajan a harmadik Horváthy, a legifjabb — Lacza, a katona — aki még szintén élénken emlékezett a liga összetoborzásának rengeteg nehézségére s most odavolt, nehogy kárbavesszen a fáradozásuk!

De Hédervári elhárította a lármás embereket. Nem tetszett neki, hogy olyan tukmálva kínálgatják az országot. Ez nem kótya-vetye és nem olcsó portéka, amit úgy kelljen a vásárlónak nyakába varrni... Főképp azt vette kedvetlenül, hogy ilyen mindenféle idegen célok keverednek a magyar szempontok közé.

Mit neki Apulia!

Az ő lelke szenvedő hazájáért fájt s nemcsak hirdette, de meg volt győződve is, hogy ennek trónja jogosan illeti meg Károlyt, a nagylajosi, vérszerinti herceget és utolsó Anjou férfi-sarjat. Nemes gondolkozásával, a Johanna-gyilkosság szállongó híréből egy hangot sem hitt. A pápák körül pedig oly nagy volt a szerencsétlen zavar, hogy átok-e, vagy sem... Különben hiszen Nagy Lajos is állt már átok alatt és úgyehogy majdnem szentté igazult..!

Méltóságteljesen lépett elő s aranybarna, komoly szemével, keményen a Károly szemébe nézett.

— Én, felség, másat mondok. Én neked tisztán megmondom, hogy ezt az országot csakugyan nem fegyver hatalmán, de nem is bizony idegen okok miatt, hanem egyedül a trónöröklés törvényes jussa szerint- és nyájas köztünk forgolódású, cseppet sem gőgös magaviseléseddel nyered. Ezért nem szabad a felajánlásunkat végül is most elvesse fölséged! Mert csak személyeddel teljesedik a hereditás igazi rendje és a haza nyugodt állapota, kit — remélhető — veled

együtt mindnyájan a legelső sorba tekintünk... Hiszen a nápolyi követjárásunkkor már meg is ígérted trónfoglalásodat? Mért vagdossuk tovább apránként a kígyó farkát?

— Megértheted, hogy nem lehet eléggé haboznunk...

Hédervári arca megvonaglott valami sötét emléktől. Aztán Károly közbeszólását fül mellett engedve, felvetette szakállörves fejét.

— Hol hallottatok példát..! Sohult semmi példa arra — folytatta felindultabban — hogy ez a harcos és vitézkedő férfinemzet valaha is asszonyuralmat elviselt, vagy csak gondolni is megengedett volna, hozzá a királyi tanács megkérdezése nélkül! Mert hol a nőben a tehetség a fene ordító pogány tatár s török ellen majd menni, de csak a belső zsibongásokkal is megbirkózni s a meglévő Birodalmat megtartani? És ha nincs, mint azt a királynék a mostani országzálogolásból maguk is jól beláthatják s tudják, akkor pedig kérdem: mirevalók lennének egészben? Pávákként talán pípeskedni, pávafarkukban megbotolva háborodásokat és ország szerint nyomorult kárvallásokat okozva, a trónt az érdemes elől elülni?

Megrázta oroszlánsörényét. Arcán mély keserűség tükrözött. Hangja már izzott.

— Nem, uram. Ebből minekünk felséges uram, már nagyon kijutott... És iszonyúan megsokaltuk, úntuk. Hiszem, hogy a trónba meghívásod az elnémított haza megegyező honfiúi akarata is... Kire nézve — ultro — el ne utasítson minket őfelsége... Hanem övezd már homlokodra a legszentebb koronát, mert tudjuk az ártalmas asszonyállat felől, hogy «cerebrum non habet»... és mert «plurima vota valent».

Károly mintegy legyőzve állt ott. Arcára volt írva, hogy ő most hát mit tehet? Ilyen jogos panaszok és ekkora felcsapódó lelkesedés közepett ime hamvába omlik, elveti személyes aggályait s meg, meg, megsemmisül...

Lassan lehorgasztotta fejét. Keble erősen hullámzott. Vállai megrándultak és elnehezedő szeme sarkában, egyszerre két borsónyi, tiszta könnycsepp jelent meg. Különben csakugyan valódi könnyek. Sajátságos tehetsége és módszere volt hozzá, hogy szükség esetén ki tudja őket termelni. Nem kellett egyéb, mint hogy ilyenkor felfokozza képzelő erejét, mélyre bocsásson holmi megható gondolatokat s legalább néhány pillanatra igazán higyjen bennük. És mesterségesen felingerelt lelke erre mindjárt engedett, átadta magát, ellágyult s izzadta a gyöngyöt, mint a gyöngykagyló. Hozzá Hédervári nyilatkozata még mintha külön rendelve lett volna ahhoz, hogy e furcsa műveletét most megkönnyítse. Egy ártatlan nemzet szenvedésének szomorú képét tárta elő... Őt magát idézte... Elérajzolt egy kiváló férfiút, amilyen mindig szeretett volna, bár sohasem bírt lenni és elhitette vele, hogy mégis csak olyan. Bűnös elődök vétkeit jóvátevő, eltörlő... országvígasztaló... egy új nemzetmegváltó.

Teljes sikert ért el. De tudta, hogy az ilyen készakart felindulásai nemigen tartósak, ezért sietett, nehogy könnyeinek meggyőző erejét könnyelműen elvesztegesse. Körbehordozta pillantását s bár mintha szégyelné, de azért a körülállók mindegyikének különkülön jól odamutatta, szemébe ragyogta lelkének nevelt gyöngyeit. Az urak pedig életükben már másodízben bámulhatták a szent mirákulumot — ezt a férfit, jövendő királyukat — aki irántuk érzett égedelmes szeretetében... könnyekre indul.

— Fiat voluntas Dei in omnibus! — mondta végül Károly nemesen és egyszerűen.

Majd mint aki most már összeszedte magát és végleg felocsudott révületéből, felemelte kezét és szilárdan, a legférfiasabban hozzátette:

— De beleegyező elménket ahhoz kötjük, ezt nyilván jelentjük, hogy a bódogtalan királynék is megértik-e vajjon azt a veszedelmet, kibe úgy ők maguk, mint a szomorú haza lakosai belesodortattanak? És

hogy akarnak-e saját szántukból leköszönni... s megmenekülni? Mert mégis az Úr felkentjei ők és a mi szerelmes nővéreink, kiknek mi a francia házassággal való szomszédságrontást már rég megbocsátottuk.

Még ércesebbre fogta hangját s főképp Hédervárihoz intézte szavait:

— Mondogattam nektek eleitől fogva, talán emlékeztek, hogy nem jöttem felbontani semmi törvényt, sem prófétákat, hanem az elméket lecsöndesítve és rendet teremtve, csak azokat beteljesíteni. Hát a királynék önként leköszönésétől nem tágíthatunk...

Mozgás lőn. A kemény férfiak, akik örültek, hogy kiszabadulhattak az elérzékenyülés szokatlan állapotából, kapva kaptak a cselekvés lehetőségein és maga Hédervári Kont István mondta elsőül:

— Persze, hogy ők is akarnak! Ez az ész szava.

— Köszönjék, ha megmaradhatásuk felől nekik akármi legkisebb módot hagyunk! — csattant fel mindjárt Korpády.

— Elég volt a parázna fajtalankodásokból és országvesztésekből! — rikácsolta túl Szerdahelyi.

De Horváthy püspök — attól féltében, hogy valami kényes és esztelen kifakadás megnehezíthetné Károly helyzetét s újabb szabadkozásokra kényszerítthetné — sietett a hangulatot termékenyebb utakra terelni.

— Ettől szűnjünk! — ráncolta a szemöldökeit. Mert csakugyan unta is az örökös, meddő szájalást.

— Nem ez a módja a dolgoknak, tisztelettel kérjük kegyelmeiteket! Hanem hogy a királynékat ezen állapotok felől valahára személyesen megtaláljuk, előttük a kérdés mivolta elővétessék, hogy igazán megértsék helyzetüket s akkor hiszem, könnyen történhetik mindjárt... Mert hogy legyen az? — mordult még szigorúbb hangon. — Hogy jelenthessék ki ebben álló velejüket s talán már rég örömmeli leköszönő szándékukat, mikor mi itt mindig csak magunk közt

hárkálunk, de nekik soha semmi szavat nem engedünk ?

Öccse — János, a szlavón bán — rögtön elértette. Csakugyan az a legelső, hogy valahára innen, innen egyszer kijussanak s a királynékkal szembe lehessenek ! Ez akkor már nyílt kilépés, amit nem lehet többé elcsinálni (rájuk kell bízni !) és akkor aztán majd saját eleven erejénél fogva is tovább gördül a dolog.

— Ez okos beszéd ! — lelkesedett. — Deputáció kelletik. Ki jön ?

Választ sem várva karolta mindjárt egyfelől Korpádyt, másrészt Csuzy Mihályt.

— Én veletek megyek — erősítgette, bár a két keserű vadócnak anélkül sem kellett biztatás.

— Megyünk ! — kurrogtak.

A legifjabb Horváthy öccs, Lacza, Poháros Pált s az Aba-nembeli Kompolti Istvánt vette pártul. Petőfia János szintén ott toppant és egyszerre csak mindenkibe beleütött a mehetnék, az egy Hédervári Kont István kivételével.

Ez valahogy lehorgadva állt Károly előtt, majd ráemelte borus szemeit s azt mondta töprengő csendesen :

— Én, felség, tudod, behoztalak . . .

— Tudom.

— Azt is tudod, hogy mint egy valóságos Petrus annak a jóságos jó Istennek egyigaz Egyházát, úgy tartalak uram . . . És hogy e bűnös királynékat vélem rákfenéül a haza testin . . .

— Gyakor hallottuk, bár mi azt kételjük — hegyezte Károly a fülét aggódalmasan, hogy vajjon mi készül itt ?

S ekkor István, mint valami életrekelt Hádeszszobor, megrázta komorú fejét és így egészítette ki halk szavait :

— Ne kételje felséged . . . mert verum est. De én azért hálás emlékezettel vagyok Nagy Lajos felől . . .

Most már értette Károly. Ez bár őt akarja királynak, de nem kíván a trónból kiszállító küldöttséggel menni.

Ó, ha ennyi a dolog . !

Megkönnyebbült és rögtön alkalmazkodott a kényes emberhez, akire elsősorban kellett ügyelnie, tudta.

Férfiasan megszorította jobbját.

— Intelligo... Maradjon hát velünk kegyelmed, mink majd együtt várakozunk, mert mindenestől fogva igen egyformán érzünk s gondolkodunk. Nekünk is ez uram, ama régi igéretünk miatt, nagyon, nagyon nehezünkre esik, hogy így lenne... Csak az a szíveket vizsgáló Úristen odafönt... csak ő a megmondhatója ! Hiszen látta kegyelmed, csupán a rendcsináló kormányzóságot vállaltuk, utoljára is megpróbáltuk a trónból szabadulást.

*

De Károly a többi nekilódultakat sem engedte futni. Minden érzéke szinte kínzóan éber volt, mint az erdei vadnak, mely szakadatlan veszedelmek közt tölti életét s melynek még álmából is nyomban készen kell pattannia a védekezésre.

Így még a zenebona közepett a szemébe tűnt, hogy hátul lassan elnyílt az ajtó és tompa árnyékformán, begomolyodott a szobába valaki. És mialatt Istvánnal a legjavába parolázott, már azt is megállapította, hogy ki. Nem más, mint Forgách Balázs. István lehorgadt feje fölött figyelte meg közeledését, feszülten körbehallgató megveszteglésein, nézetlenül is látta feléforduló arcának merevségét, érezte, hogy ez az arc sápadtan világít — s mindenestől egyszerre, egybe, egy páratlan gondolata támadt.

Ő ezt a rejtelmes embert most kideríti ! A holnap érdekében meggyőződik róla, hogy vajjon őszintén hozzájuházott-e a szíves fogadtatás és rangban emelkedés fejében, vagy ha nem, ha csak farizeuskodni és híreket felszedni jár ide, akkor pedig soha ilyen alka-

lom, hogy keservesen meglakoltassa a kétfele kacsintó álnokságáért.

Nohát majd rögtön válik a víz a vértől!

Láthatólag bántódottan, azt mondta a tolongó uraknak:

— Hova, hova, kegyelmeik? Hogy lehetne, mint valami alacsony személyeken, rekta-mindjárt rámennetek a királynékon? Ezt az ő legméltóságosabb tekintetük soha meg nem engedi.

Azt akarta — sőt egyenest ki-követelte — hogy a fennkölt nőknek minden hódolat megadassék. Ezért úgy döntött, hogy valaki siessen előre, az illem szabályai szerint jelentse be a nyomon induló deputációt és kérjen számára legmagasabb meghallgattatást.

Mutatta, mint aki észre sem vette az urak kedvetlen fészkelődését. Keresőleg járkált a sorok előtt, míg egy véletlen odavillanásból — a két Dán testvér feje közt maradt kis résben — egyszerre nyilvánosan is felfedezte a beröppent Forgáchot, akinek roppant megörült.

— Hocca csak ott uram! Jövel csak előbbre! Nézzétek már, ki legyen itt? A királynéi főpohárnok s pincemester úr, nekünk egyiránsólag hiteles és igen szinguláris jóakaró hívünk. Hallotta hazafiúi gondotokat és nála jobb követet keresve sem találhatnánk.

Ő maga ment be a sorok közé, megállt Balázs előtt s felrakta kezecskéjét annak meredek vállára.

— No úgyehogy úgye..!

Egy válságos pillanatig szemtől szembe álltak a gyanakvó és lesüketült csendben. Mint a tengerfenék kutató ólmot, eresztették egymás mélyébe a tekintetüket. És Balázs egyszerre érezte végigcsattanni a gerincén, hogy: most! Most az ólom feneket ért s most ő azonnal ugrik és öl!

Ujjainak hegye ösztönszerűleg megérintette a kardmarkolatot.

Senki sem vehette észre és már el is engedte megint. Csak egy átkódlő pillanat volt. Mámora meg-

fordult, a vér ismét leszállt a fejéből. Hirtelen tökéletesen kijózanult és agya éles beleremegéssel fogta fel a helyzetet, a fegyveres alakokat s eliszonyodott, hogy micsoda végzetes dolgot készült ő itt tenni!

Hiszen ezek őt az első mozdulatra felkoncolnák? Ő ugyan nem számítana, mert mire tette fel a fejét... ha nem erre? Csakhogy akkor egyszerre megszűnnék a bár rút és komisz, de most mégis rettenetesen hasznos komédia... minden palástoló halogatás. Már nem kellene illemkövetet küldeni. Robbanna az utolsó zsilip, szakadna fék: ezek a korcs zabi kölykek, e Horváthy dúvadak nyíltan kiokádnák ordas szándékukat s rohannának egyenesen... És ki a megmondhatója, hogy mi, mi nem történhetnék a készületlenül meglepett és teljesen védtelen nőkkel?

Nem, ez nem szabad... csak egyszerű férfiként sem. S így nem lehet királyokat szolgálni.

Nehány másodpercig még kábultan állt, szenvedő szeme rátapadt ellenfelére, akinek arcán még ott ült a felfedezett, károrvendő, kegyetlen és gúnyos kis mosoly, — aztán egy szótlan igen-t intett, megfordult és engedelmesen kiment.

Ott a lelke mélyén egy hang mintha ítéletét olvasta volna. Valami tört...

Úgy érezte, hogy ebben az órában ő már halott... Minden becsvágyó álma a porban, menthetetlenül.

LV.

Soha még szlavón bánnak az udvarnál annyi-annyi megtanakodnivalója nem volt, mint Garay Miklósnak, mióta nem is volt szlavón bán többé, sem nádor, sem semmi. Amióta Károly a sok málhájával a királyi palotába behurcolkodott.

Most is az asszonyok mellett időzött. Az ő nagy jóindulatú, bársonyos komolyságával, meleg megnyugtatással igyekezett szorongó hangulatukat enyhíteni és Erzsébet néha szinte már a leánya előtt való színlelést is félretette, olyan buzduló hálával simult ezért hozzá.

Talán sohasem szerette ennyire ezt az ő kemenceformán mindig egyenletes meleggel fűtő, enyhet árasztó emberét, mint most, mikor csupa bizonytalanságok közt tántorgott élete és lelke a tömegek eltaszító hidegében fagyoskodott.

Főleg azóta szélesedtek így el az érzései, amióta Miklós hű feje fölött azt az őt kiadó, keveslő, jajongó és igérgető pillantást adományozta Balázsnak. Hiába vígasztalgatta magát, hogy ez nem volt egyéb puszta kényszerűségénél! Hogy esze ágában sincs a zöld legénnyel komolyan valamit kezdeni. Hogy ez csak egy-élet a sokak életével és a korona biztonságával szemben! Csak vak eszköz, politikai segítő eszköz az uralkodói, Isten-ember előtt tágabb szabadságban, akit magasabb érdekek miatt ma felfogott kicsit...

no igen... hát élesebbre köszörült, de holnap megint elejt! Azért mégis égette a szerelmi bűntudat. Ő, aki képes volt hatalmas királyi férjét hosszú időn át különösebb nyugtalanságok nélkül hitszegéssel alázni, ugyanezt a csalást most teljességgel megengedhetetlennek érezte az alattvalóval, a szeretővel szemben és pedig a legérzékenyebb árnyalatokig. Sajátságos lelki készületénél fogva, valahogy kétféle mértékkel mérte a mérlegserpenyőn a szerelmet és a házasságot.

Bántotta azért a Forgách iránt való álnoksága is. Hogy ő csakugyan egy igazi, igazi Jezábel!

Az a szegény bolond, mindjárt füstölgő fiú...

Jól ismerte feltörtető lelkét s épp eleget hallott udvarszerte pletykálni a híres érzékies természetéről. Ez azóta — hű! — hol tarthat már a színes álomban! Micsoda egekbenyúló Babilont épít... felhőkből, levegőből! Ahonnét — ezt már a saját vele való szándékából, vagyis inkább a szándék teljes hiányából tudta — okvetlenül le kell hogy zuhanjon s talán sohasem heveri ki természetének kettős sérülését. De mindegy. Jobb megoldás nem kínálkozik.

Ilyen gondolatok közt borongott éppen, hallgatva fél figyelemmel viszont Máriát, ahogy rossz, rossz és megint csak csupa rossz dolgokat ontott Hedvig mai leveléből, mint egy fekete bőségszaruból, mikor egyszerre megrezdült. Lefogta a lányka levelet tartó kezét.

— Psszt, valaki jön.

Már olyan Istenadták voltak, hogy kifinomult hallásuk a legkisebb külső zörejt is felfogta és ez most nem volt épp olyan egész jelentéktelen nesz. Kongó léptek dobogtak. Hallatszott, ahogy az ajtónállók sorba siklatták elő fegyvereiket... s itt-ott valami morgás.

Vajjon ki a jövevény?

És mit hoz?

Nem mondták ugyan ki, de ez a kérdés ült ki a szemükbe, mélyen lesápadó arcukra. Maga az egész

lényük sem volt már, csak egy hangtalanul felsikoltó kérdés.

Mert ugyan mi jót is remélhettek ők e makacs bajsorozat közepette, ebben a mind baljóslatúbb előjelekkel, titokzatos jövés-menésekkel, lappangva osonó árnyakkal teli, elátkozott házban? Ahol nincs, csak ólmos, örökös várakozás valamire, nem tudni, hogy mire. Ahol egy titokzatos kalandor ül a fejük fölött, akinek ők akadályok a netaláni nagyralátó terveiben.

Miklós fogta fel legvilágosabban e veszedelmes körülményeket és most szintén a zaj irányába fordult.

Végtelennek tetsző pillanatok múltak így s már csak egy ujjal kellett volna megérinteni a két feszült teremtést, hogy rögtön elpattanjanak, mikor... Ó!

Az ajtó szárnya berepült, ingatagon libegve maradt és az üres keretben az alig éppen idézett Forgách alakja jelent meg.

A küszöbön vesztegmaradt egy percig. Párás szemekkel bámult és zihált, mint az elkáprázott bika, melyet sötét istállóból a túlfényes páskomra kergettek. Aztán megrázta fejét s ledöbbenő, súlyos, nagy léptekkel elindult, áthaladt a termen. De valahogy félelmesen! Magán kívül. Mint egy halálból ittas. Mint egy megszállott, vagy őrült. És megállt az idegenkedve hátráló csoportozat előtt.

Nézték, szorongásig összezsúfolódva a fennakadt csendben, ahol minden fenyegetőleg hatott s kínzó tisztán hallatszott meg a legkisebb percegés is és egyszerre a bizonyosság súlyával terhelten érezték, hogy az ilyen hírnök mást mint veszedelmet, nem hozhat.

De ami még ijesztőbb volt, a gyászember nem is szólt mindjárt. Előbb egy ránduló mozdulat... csapta félre a dolmányleffentyűt. Ujjai begörbültek, haragos útálattal vonta ki a kardot hüvelyéből, keresztül a térdén, egy fülbántó reccsenés... kettétörte a csilingelő pengét s azzal — vele, a csonka csutakkal, néhai

kardjával együtt — féltérdre omlott, vállal előre borult. Csapzottan arcába lógó hajával olyan volt így —

De nem. Nemigen lehetett ezt a képet hasonlítani.

És most :

— Alea jacta est...

Most már beszélt. El-elakadó, zörgő, rekedt hangon recsegett, mint akinek seb ül a torkában.

S azt mondta :

— Hát van határa Isten tetszésének. Im megmutattatik semmisnek lenni a ti jobbágyotok minden igyekezete... Én is azért tisztemnek ezennel végét adom... soha mátul nem szolgállak, magamnak is az életre nem sok időt hagyván... Mert királynék...

És itt felforgatta zavaros szemét.

— Mert — ismételte egy furcsa köhintéssel — aki Nagy Lajos maradványainak, így csak neked is kegyelmes asszonyom, olyan híreket hoz, mint nekem kelletik... s oly tehetetlenségben találtatódik...

Elfulladtan intett.

— Az e világból mintha máris kimönt volna.

Szavait mozdulatlan csend követte.

A másik három továbbra is a tűk hegyén ült, még mindig semmit sem értett s olyan meredek tartásban bámult, mint aki helyben lett sóbálvány. Míg végül Miklós szólalt.

— Quid novi! Hogy... Hát mi... no mi történt?

Vastagon ráncolta a szemöldökét.

— Nem való embernek s hozzá ily ifjúnak, nem való legmindjárt a halálozásokra gondolni, kedvesem... utolsó szorban engedvén a mennybemenetelt.

És elszántan a térdére ütött.

— Már hát hadd halljuk!

Balázs ráúsztatta kihalt szemeit, valahogy tétován elfogta és ettől fogva arrafelé beszélt.

— A morva-német sereg már a késedelmet bé nem hozhatja. Jön a deputáció... Ugymint, amely

leköszönteti őfelségőket a koronáról... Trónból devastálja! Nagyságod, maga ítélje meg...

És egy lehulló mozdulattal visszacsuklott. Azt sem hallotta talán, amikor a sebzett ember felhördült. És hogy rugta is hátra, robajjal a székét.

Mi gondja neki már azzal!

Pedig az iszonyatok elől nem lehetett itt ma kitérni, hogy veszett volna... veszett volna e nap az időből!

Amit máskor nem tett az erős asszony, most az történt. Nyaka hosszan kinyúlt, fulladásformán nyelt egy üreset, mégegyszer nekilélegzett, de akkor sem jutott szóhoz, míg aztán egészen lehervadt, ólmosan lekonyult.

— Igazán vége a játéknak hát. A vak kocka kijött — mormolta elaléltában.

*

Már akkor ketten álltak lehanyatló teste mellett.

— Felség! — kiáltott fel Miklós fájdalmasan. — Még mindig ittvagyok, gondolom? S hitemre, a királyné bátorodjék! Nem hozzája illő csak a jószerencsében eleválódni, ellenkezőkben pedig alteráládni. Csak időben való a dolog! A rút, rosszemberségű nembarátaik és karlista baljóakaróik mesterkedése ez. De még azért vagyunk, akik az ördögszekér elől a végítélet táltosait kifoghatjuk!

És riadalmában férfi ügyetlenséggel rázta.

— Hát szívesedjék!

Mária pedig fel-felsikoltva tépdeste magát.

— Jézus Isten, meg ne haljon! Csak a kedves-anyám meg ne haljon! Pusztuljon bár a korona... mindenestül! Hiszen úgyis csak mi volt? Átkunkra volt! Töviskoszorú... megromlott gyermekségünktől kezdve!

Felsírt és a nagyon megijedt emberek vadságával dühöngött.

— Majd lehetne mindjárt nyugodalmas, szép

lakóhelyen, csendes magunk házánál, majd lehetne frissen, úri módban nyugonni s élni..! Valami kedves, hűvös erdő közt! Nem érti? Kispatakok suttogása, virágok és madarak látása fölött örülni és boldog lenni... kire mindig vágytunk, de soha nyerhettük! Nem érti?

Izgalmában botorul csapkodta kezét az arcához és kulcsolta homlokán.

— Jézusmária! Mi, hát mi, jaj, ugyan micsoda jókat ád e nagyvilági aranyas dicsőség, hogy így odaessünk érte? Jobb ki nem mondanom, semhogy aki ezt a pokol torkát nem látta, soha el ne hidje! Én eleitől gyűlölöm és örömest hagyom! — kerengett szédülten és ökleit morzsolva zokogott.

Talán éppen ez segített. Ez a gyámoltalan zokogás. Ez a beszéd.

A megsemmisült asszony szemei nyiladoztak és már látó, szúró pillantással nyíltak ki. Két szikra ugrott ki belőlük.

— Nem! Nem engedem! — rivalt. — S mégsem! Nem, nem, nem! A játékot legutolsóig, tábla töréséig fel nem adjuk.

És felszökött, remegett minden porcikája.

Odatoppantott.

— Eresszetek!

Mindenkit félresöpört.

— Hol az a küldöttség? Áruló kutyák! Élő királyuk van talán a trónon? S ki mer akkor itten más királyt tenni, mintha ez már elhalt volna? A vártát! — robbant a fékje. — Hozzám rögtön! — lobogott. És őrjöngve vadult át a termen, fejvesztetten rohant össze-vissza. Felszaggatta még a falszekrények vak ajtóit is.

— Ide! Ki! Elő mindenkit, aki hű és igaz! Fel a haza árboncfáit! Országos gyűlést... gyűlést hirdetünk!

Amazok bénultan nézték. Tudták a sok szomorú tapasztalatból, hogy ennek okvetlenül jönnie kellett

s hogy ilyenkor nem tanácsos beavatkozni, semmit a szerencsétlen tébolygó ellen tenni. Hadd hányja ki az első tajtékot. Akkor aztán magától lecsillapodik.

*

Azt hitték, hogy most is csak ez történt, mert rövidesen valóban aláhagyott a futkosás szele. A dúlt asszony térde kis ideig még előre-hátra imbolygott az ellentétes, nagy erőktől, majd kimerevült és erre a zaklatott teremtés egészben megvesztegelt. Rikácsolása is úgy elnémult, mintha egy láthatatlan kéz befogta volna a száját.

A széknél...

Arra a valamire hunyorgott.

Balázs volt. Feje lehorgadva, ott térdelt még mindig. Arcát tenyerébe temette, hogy legalább látnia ne kelljen jól akart munkájának átkozott gyümölcseit. Férfitermészete szinte jobban irtózott ettől az előre megsejtett viharos jelenettől, mint az enyészet minden ráleselkedő rémségétől. Hát legalább ezt ne... ezt ne!

Az asszony közben kínlódva küzdött a kijózanulásért. Lassú mozdulatokkal egyre a haját símogatta. Azután csakugyan magához is tért s már tisztán felismerte a fiatal embert. És mint akivel erre sarkaiból fordult a világ, mint aki egy rejtelmes lökést kapott, hirtelen tökéletesen lehült. Sápadt arca nagyon kemény és nagyonis gondolkozó kifejezést öltött. Vonásain váltakozó árnyak kergetőztek. Mintha titkon vívódott volna valamin, amit akart és egyben mégsem akart.

— Jezábel — suttogott.

Majd ez is elmúlt.

Mint egy sóhajtást, hosszú lélegzetet vett. Felemelte a fejét s észrevétlenül — elejtően — vállat vont. Valamit határozott... És mindjárt erre lábujjhegyen járva, az ő szokott suhanva hintáló, mély szárnycsapásokra emlékeztető lépteivel — mintha

mindegyiknél a magasba készülne emelkedni, szinte mint egy nagy, bársonyos denevér — az összetört ember felé indult.

Lefejtette kezét a szeméről. Megemelte kissé az állát. Kényszerítette ránézni. És kitágult, örvénylő, ragyogófekete szemének legmélyéből, mintegy kútba delejeződve — le, le, le, egész a Balázs sarkáig — ekkor egy olyan lehorgonyzó, pillarezdülés nélküli, elszakadni nemakaró tekintetet küldött annak szemébe, amitől ... hol maradt az első ! S amitől a szegény fickó megint csak leejtette állát és minden csepp vére elkezdett forrni.

De háttal a másik kettőnek, a boszorkányadta portéka még mindig nem érte be ennyivel. Nem könyörült. Még mindig szívta, szívta, húzta magához, ameddig a serdülő férfi önkéntelenül, egész lényével, testével is követte.

Felemelkedett s egyszercsak lábon állt. És majdnem belerohant a reményeknek abba a minden kincscsel gazdag kincstárába, amelyet már örökre csukva hitt maga előtt, míg ez az egyedül jogos valaki meg nem nyitotta megint a kaput ... Az életbe, mely csupa lehetőség. S az Asszonyhoz, aki több, mint élet.

Ó !

Hát szabad megmaradni ? Lenni ? Hát ez nem veti el ? Nem üti rá a rossz szolgák szégyenbélyegét ? Továbbra is ember s még úr és a lovag becsületére méltatja ?

— Sőt ... ó, ó, ó !

Egy királynő ... Amilyennel eddig soha semmi atyafisága nem dicsekedhetett. Amilyet egyik sem kapott. Nem ízlelt ...

Jót, de jó torkaszakadtából üvölteni kelletett volna.

Az az országgyűrűs kis mutatóujj ekkor azonban tűnő jelecskét intett a levegőbe, hogy : csitt ! És ezzel egyidejűleg Erzsébet pillantásának két fekete nadá-

lya is — mintha most végre sikerült volna magát teleszopnia — leszakadt, elerésztette.

A nő már királyi méltóságban állt a helyén s a romolásból szinte üstökénél fogva visszaráncigált ember, cinkos ösztönnel értette ezt az Asszonyurunk színeváltozását. Arca még lelkendezésében sem árulkodott. Éppen a nehéz körülményekhez illőnek tűnt. Mint aki őfelsége leereszkedéséből feloldozást remél s szívében mély jobbágyi alázattal, most csak ennek a kegyelemnek kihirdetésére vár.

Az egész összekapaszkodó, homályos kis furcsa valami: egyezség, segélykérés, bizonytalan tartalmú igéret... Isten tudja! különben mindenestől sem tartott soká. Nem tovább, mint ameddig két töprengő ember szeme a szokottnál valamivel talán hosszabban, egybekapcsolódik. A szertelen teremtés csapongásaiba meg már épp eléggé beletanulhattak amazok ketten ahhoz, hogy a legszélsőségesebb kedélyhullámzásai fölött se csodálkozzanak. Így ők továbbra sem sejtettek semmit a történtekből, Erzsébet pedig most a kettépattant szablyára mutatott:

— Vedd! — mondta a megrázkódtatástól bár még falfehéren, de már értelmes és céltudatos lényként. — Te pusztulnál? A hű? Igen, a bitorló, kire legottan törvényt láttatunk, megkiáltván országellenes bűnben vétkesnek lenni, itt, itt, ebből a palotaablakból!

Balázsnak már kezében volt a penge tört darabja.

Az asszony rátette ujjai hegyét.

— Igen — ismételte. — Kardnak ez elromlott. Törött. De bicellusnak még nagyonjól megteszi... ha frissen köszörüljük.

Közben azonban nem a pengére, a poraiból támadt ember szeme közé pillantott még egy utolsót, biztosítékul.

Aztán elfordult.

— Gondolnék valamit...

— Késő! — vágott közbe Miklós.

Csak ezt az első kicsi nyugodtabb percet szorongta, hogy lendíthessen végre egyet a dolgok elakadt kerekén.

— Ház dől! Carolus ante portas! Tessen valahára megérteni! — csikorodott. — Ezek azóta talán már jöttön jövén jönnek, azt csodálom, itt nincsenek eddig!

Istenuram, hogy valakiknek ilyenkor jusson eszükbe a lovaggá helyreütés! És gondolják, hogy itten még talán kitudja milyen politikumokat lehet koholni és végbe vinni! Szánalmas asszonygyermek és bolondos gyermekifjú... be megverte a sorsa velük!

Hát nem hagyja őket balga útjaikra! Ezegyszer nem. Ő a felelős, akibe több komoly megfontolás adatott.

Keze élével vizet sepert le a homlokáról, szétvetett lábakkal beállt a királydrámába s így, lihegve és zakatolva, hogy ez talán még jobban meggyőzött, mint a szavai s amilyen szűkrefogva csak tudta, elmagyarázta a kétségbeejtő helyzetet.

Nem szépítgette, hogy holmi szerencsétlen intézkedések és persze a folytonos bujtogatás folytán, a közhangulat mostanig teljesen a királyi család ellen fordult.

— Túlontúli erővel és erőszakkal szemben egyelőre mit lehet kezdeni? Világért sem, hogy a háborodott plebset még talán messzebb ingereljük! Mert az nemigen magamértékelő, nemigen civilis, inkább a viseletéről nagyonis könnyen megfeledkező!

Ha át nem adják neki a koronát, amint kéri — mint ahogy szerencsére ma még mindig csak kéri — holnap majd elragadhatja kéretlenül... és fejestől.

Szerinte a királynék méltósága és gyengébb neme itt nem volt védelem többé. Mert akkor ennyire sem juthatott volna a dolog.

— Szándékát az első megzendüléskori esetben, a csürhe eléggé kikiátozván...

Erzsébet már csak itt-ott szólt közbe, akkor is igen halkan.

Ilyen egyszerű megjegyzéseket tett:

— Megtagadjuk hát az atyák joggal bírt örökségét?

Vagy:

— Saját elbúsult híveinket is evvel a kezünk alá ejtsük?

Vagy:

— Két megkoronázott király egyazon országban miként gondolható?

Egyébként egész csendesen viselkedett. Karbafont kezekel, háttal egy nehéz diófa bútornak támaszkodva állt és minden szót külön mérlegelni látszott. Váltakozó szembogarú, nagy fekete szemei most meglepően világos sárgáknak látszottak és szürcsölő kis hunyorgásokkal kísérték Miklós szavait, akinek tekintetét különben gondosan kerülte. Aggasztó szépségében olyan volt így, mint egy pompás, egykedvű párduc, mely eltikkadt a túlforró déli heverőn. Csak néha csapott ki nehéz szemhéjjai alól a gyűlöletnek egy zöldes arany pontocskákat ugráltató villanása és vékony ajkai ilyenkor megremegtek, mintha kimondhatatlan súlyú szavak és titkok szoronganának mögötte. De legott elmúlt ez is s ő kifürkészhetetlen lett ismét és magába merült.

— A kelmed finális tanácsolása?

— El nem hallgathatom! — borzadt vissza Miklós a saját megsejtett sikerétől. — Lemondani s ezt amily gyorsan és szépszerével csak lehet!

— Sajnálatos hát.

— Így kíméletre számíthattok s valamég a Nagyisten életet hágy, remélheti felségeitek, hogy az elbitorolt Birodalmat rekuperálhatjuk, atyámfiai! Mindnyájan, hű szolgáitok és bizonnyal Zsigmond herceg is, érte levén...

— Mi pedig magunkat a megromlott hazából addig szépen kimentjük, biztonságba helyhezzük s életünket mit sem veszélyeztetjük — mondta Mária boldogtalan kis arccal. És dermedt szemében félreérthetetlenül ott ült a halálfélelem.

De anyja oda sem nézett, csak kurtán elintette.

— Gyermekbeszéd, kitől felséged mostan szűnjék. S te, uram ?

Balázzsal az életén és vérén alól többé egyáltalán szóba sem lehetett állni.

— Meghallottuk, jól emlékezetben tartjuk s egykorban megjutalmazándunk — felelt zsugorodó kis mosollyal az asszony.

Azonban mégis Miklós javaslata mellett döntött.

— Az idő sürget. S mi hát azt mondjuk, uram : történjék ! Legyen a kegyelmed mindenkor atyai tanácsa szerint.

*

Ahhoz képest, ahogy ez a valóban döntő fordulat kezdődött, bámulatos símán ment minden. Sőt olyan túlsímán, ami okvetlenül gondolkozóba kellett volna hogy ejtse a szomorújáték másik három résztvevőjét, ha a zűrzavar felületessé nem teszi a figyelmüket... már ami egymást illeti. De ők kifelé tartogatták a gyanujukat.

Erzsébet pedig így szólt:

— Et nunc, leányom, jöjj a palástba, trónba... S ezt itten végezd el, felség... Rövid legyen a király!

Ameddig sietve magukraszedték a legszükségesebb fejedelmi holmit, átmentek a főszobába és elrendezkedtek a trónban, az asszony folyvást dongott. Szavanként oktatta a gyermeket, akit már csak az anyai akarat tartott fenn. Szája kék volt. Szederjegesek voltak a körmei, mint a vízbefullté. Szeme előtt minden szívverésnél vonaglott egyet a világ. De azért hallgatott az utasításokra és engedelmesen bólogatott.

— Kegyelmed Garaym erre jobbkéz felől. Fel ide a dobogóra! Nyitott kardod vállig. Jó Forgáchunk pedig majd elébük... Aztán te is frissen feljössz! Úgy. Most mehetsz. Kész! Jöhetnek — hallatszottak Erzsébet sietős, halk vezényszavai.

Ekkor Balázs végigdöngött megint a termen, kiment és azzal csend lett. Törékeny, mélységes, mozdulatlan csend. Várakozás... Mint az előző. Csak nem olyan hosszú.

Egyszerre idegen hangok kezdtek behatolni. Va-

lahol egy ajtó kurtán becsapódott. A feljáró tövében valaki megköszörülte a torkát. Gomolygó dobogás...

A zaj a lépcsők felől emelkedett. Zűrzavaros lármába tágult. Hallani lehetett, amint egy borízű hang — a többi közt hirtelen magára hagyatva — ezt mondta:

— No! A hármas határláncnál...

Majd később egy másik:

— Ember a hébért ha emeli...

Az egésznek semmi értelme sem volt, csak közelgő heve. És mintha az eddig süketmerev ablakok gyengén megrezdültek volna.

Aztán valahára Balázs megjelent a küszöbön.

— A király alázatos alattasai, jelentvén!

A tört kardot csillogtatta tisztelgésre és tüntetőleg azzal vonult, fel, egyenesen a dobogóra. Ott a Garayval ellentett oldalon, összecsattanó bokákkal megállt, kifordult s szoborrá merevült.

De már jöttek a többiek is. Szinte mintha kergették volna őket.

Bent azért valahogy meglohadtak s az asszonynak az villant át az eszén, hogy sunyi, sunyi, leselkedő lopók... Olyanok, mint a valóságos sompolygó és ólálkodó réti farkasok... Szaglásztak és szimatoltak, nyugtalanul, rosszat neszelve ódalogtak, idegenkedve hőköltek s megzavarodtak.

Mert... Különös!

Mintha csak holt tetemek lennének azok odafent a trón emelvényén. Egyik sem mozdul. Különös... És nemigen kedélyes látvány...

Itt mit kellessék hát tenni?

Főképpen bántó volt a korona sok táblás gyémántja, hogy milyen kísérteties, lilás derengésekkel sziporkázik... Mintha a szellemek világából sugárzanék elő.

Végezetül mindenki bejött s ekkor a tömör sorok egyszerre szétváltak és Horváthy János — már nagyonis élő valóságként — előre suhant és pilla-

sütés nélkül, egyenesen a királyi nők arcába, támadni kezdett.

Az emelvényen erre sem mozdult senki. Hallhatták, de nyilván nem hallgatták a szavát. A gyámkirályné, mintha szórakozott, álmos lenne és erősen unatkoznék. Az őrtálló urak, mint a faragott gyámkövek. Mária is feszes háttal ült az aranytámlájú székben, mint egy kis fabábú. Ő azonban az első kínálkozó alkalommal mégis felvetette szemeinek sötét félholdjait és hegyesen, kicsit mintegy haragosan felkukorékolva, így szólt:

— Mi, Mária, királyotok, ésatöbbi, a felforgó ügyben senki más mint Károly őfelségével nem beszélhetünk. Hát kímélj és küldd! Kegyelmeitek pedig szűnjenek! Ez királyi hagyásunk.

A szegény gyáva teremtés fellélegzett, hogy legalább hiba nélkül felmondta a leckét és hogy a félelmes Horváthy csakugyan kitakarodott. De a többieknek eszük ágában sem volt parancsot fogadni. A korona varázsa, Nagy Lajos emlékének pillanatnyi bűvölete megtört. Az elégületlenek beáradt tömege nem látta már csak esztelen megrontóit, terveinek akadályait és maradt. Azértis ottmaradt! Az az élhetetlen gyermekacsarkodás helyreállította önbizalmát, gőgjét. És hogy a máskor oly félelmes anya, a hirtelen nagysenkivé lett nagyvalaki — Garay is — bezzeg hogy piszül!

Mozgolódás lett, „Most dirigáljon!"

Sokféle kavargás, keserű kóválygás, talpköszörülés, orrfúvás. „No mégsem..?"

És némelyek itt-ott felröhögtek, bár voltak, akik tisztességtudásukat végig megőrizték és nehezedni érezték szívüket.

*

Károly aligha tartózkodhatott valami messze. Ehhez túlságosan sebesen előkerült és a kínos helyzet végetért. Őt már urának vállalta a tömeg és elnémult.

„Hőköm Mátyás“ pedig azzal mutatta ki lovagi gondolkozását, hogy nagy ügyesen maga alázkodott meg a legyőzött asszonyok előtt.

— Felség! Szerette nővéreink! Az országos állapotok véletlenül is oly hirtelen támodván s fordulván... Mink is azért elhidjétek, a koronán legkisebbed sem kaptunk... hanem számos haza lakosai jöttenek ránk folyton unszoló kérlelésekkel... az itteni nagy zabolátlanságokat megorvoslandó...

Rövid beszédben előadta roppant tusakodó, ellenkező elméjét, szorongatott nagyártatlan helyzetét: mennyi s mennyi imát ontott a nagy éjszakában... és hogyan kérte Nagy Lajos sugalmazásait... míg végül az árva nők igazán tűrhetetlen megterheltetése... a segítő szomszédi buzgalom... a közjó... legfőként a közjó! a békés rend...

Ezzel be is fejeződött.

Mária a lelkére kötött királyi nehézkességgel, vontatott orrhangon, valahára kimondta a döntő szavakat, melyeket már mindenki szomjazni és sürgetni látszott:

— Minor virtus cedit majori! A büszke s féktelen magyar nemzetet asszonykéz nem vezérelheti. Megértettük kedves rokon! Vedd hát őseid országát, legyen tiéd a pálca és használd azt tetszésed szerint.

— Azért mind együtt maradunk! — lángolt ki Károlyból a boldog rajongás. — Együtt a szeretetben, atyafiaim! — tárogatta karjait a levegőben. — Hármas egy házban, én édeseim! Mint lett volna az Idvezítő és Mojses és Illés, ha szállást üt tanítványaival a dicsőülésnek hegyén!

S ide-oda fordult emelt karjaival.

— Csak ti most már mitől se tartsatok! Inkább mostantól ti már szépen megpihenve, békén nyugodjatok! Hiszen én, én őrködöm ennegtova fölöttetek és a Birodalom rendes állapota fölött!

*

És a föld nem akart megnyílni, a mennyezet nem szakadt be : egyáltalán semmi sem mutatta, hogy itt valami rettenetes dolog történt. Országos bűn bevonzotta az idegen bűnt. Úrrá lett Szent István nemzetén a feneketlen hamis hazugság, a megejtő álnokság... Kapzsiság, hódítás... Hogy cinkos gondolatok pókfonalai kötődnek árulók és árulók s elbolondítottak közt, láthatatlanul : csak adni, vesztegetni az apák örökét !

Nem. A bútorok közömbösen lomoltak a fal körül, a palota hallgatott, a trón hallgatott, Forgách Balázs hallgatagon állta a vártát és Garay is bár sötét, de csendes és nyugodt maradt, mint egy vasfedővel lezárt sírtorok. Sőt még a mindig viharos anyakirályné is higgadtan viselkedett. Túligen higgadtan... Ebben azonban most senki sem látott semmi feltűnőt. Az uralomrajutottak elkápráztak a letaszítottak fölötti győzelmük örömében.

Hát ez ilyen egyszerű ?

Sohasem hitték.

—Hiszen akkor ezt már rég kellett volna... Ezt akkor már réges régen végbe kelleték vala vinni ? — ölelkezett rá könnyezve Poháros Pálra Csuzi Mihály.

Petőfia János a homlokát böködte :

— Hogy míly csekély tulajdonítású is az emberi állat... s míly rövid értelmű !

Anjou Mária átadta a hatalmat, a legkisebb vonakodás nélkül. Nem volt király többé a bakmagya-

rok földjén, Nagy Lajosnak beleúnt, megszakadozott népén.

*

A mámorban úszó lígabeliek rögtön nyargaló szolgákat kerítettek, hogy csak nyergelten-fordultan, lehetőleg még abban az órában ország-világ értesülhessen a királynék önként lemondásáról, a magyarországi új uralomról.

A párkák pedig sodortak egyet titkon a rokkán.

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

FELHASZNÁLT FORRÁSMUNKÁK

Hóman-Szekfü: Magyar Történet — A magyar nagyhatalom.
Hóman Bálint: A rendiség kialakulásának kora.
Szalay-Baróthy: A magyar nemzet története. (Az Anjouk kora.)
Szilágyi Sándor: A magyar nemzet története.
Horváth Mihály: Magyarország története.
Varga Ottó: Magyarország története.
Dr Kerényi Ede: Magyarország történetének időrendi átnézete.
Buday Ferentz úr: Magyarország polgári históriájára való lexikon I., II., III. darab.

*

Rupp Jakab: Magyarország helyrajzi története I., II.
Miskolczy István: Magyarország az Anjouk korában.
Molnár Antal: Magyarország és a nagy világ.
Por Antal és Schönherr Gyula: Az Anjou-ház és örökösei.
Hazai okmánytár.
Anjoukori okmánytár (szerk. Nagy Imre): I., II., III., IV., V.
Georgii Fejér: Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus ac civilis, volumen I., II., IV., V., VII.
Scriptores Varii: Rerum Hungaricarum. (Francofurti.)
Horváth Mihály: Kisebb történelmi munkái I., II., III.
Thallóczy L. és Hodinka A.: A horvát véghelyek oklevéltára. Századok 1906: 356.
Alois v. Mednyánszky: Erzählungen, Sagen und Legenden aus Ungarns Vorzeit.

*

Huber Alfonz: Ausztria története I., II., III.
Franz Palacky: Geschichte von Böhmen I., II., III., IV.
Johann v. Asboth: Bosnien und Herzegovina.
Strausz Adolf: A bosnyák föld és népe; Bosznia története és néprajzi leírása. Bosznia és Herczegovina politikai, közgazdasági és földrajzi leírása.

Pór Antal: Déli szláv történeti tanulmányok. Századok 1894: 21, 135, 807.
Sufflay Milán: Raguza Statutuma. Századok 1906: 813.
Knauz Nándor: A zágrábi krónika. Századok 1875: 623, 684.

*

Baumgarten Ferenc: Nagy Lajos és Velence viszonya történetéhez. Századok 1902: 112, 326, 428.
Pór Antal: Nagy Lajos király viszonya az aquiléjai pátriárkákhoz.
— Nagy Lajos szövetkezése IV. Károly császár ellen 1362-ben. Századok 1900: 289, 385.

*

Márki Sándor: Mária, Magyarország királynéja. (Magyar Tört. Életrajzok.)
Karácsonyi János dr.: Mária királyné halála napja. Századok 1907: 461.
Pór Antal: Erzsébet anyakirályné olaszországi útja. Századok 1893: 680.
— Ifjabb Erzsébet királyné, Nagy Lajos király felesége. Századok 1895: 833, 902.
— Kis Károly és Erzsébet utolsó évei. Századok 1896: 129.

*

Franz Martin Pelzel: Lebensgeschichte des Römischen und Böhmischen Königs Wenceslaus I., II.
Eberhard Windecke: Das Leben König Sigismunds.
Dr. Joseph Aschbach: Geschichte Kaiser Sigismund's I., II., III., IV.
Dr. Áldásy Antal: Zsigmond király és a velencei köztársaság. Századok 1901: 15, 116, 209.
— Zsigmond király római császári koronázása. Századok 1913: 481, 563.
Némethy Lajos: Zsigmond király és a német lovagrend. Századok 1899: 134.
Károlyi Árpád: Adalék Mária és Zsigmond eljegyzésének történetéhez. Századok 1877: 18.
Óváry Lipót: Zsigmond király és az olasz diplomácia. Századok 1889: 273.
Schönherr Gyula: Jegyzetek Zsigmond király és az egyházszakadás történetéhez. Századok 1902: 766.
Wertner Mór: Zsigmond király egy ismeretlen házassági összeköttetéséről. Századok 1889: 772.

*

Wertner Mór: A Garayak. Századok 1897: 903, 887.
Horváth Mihály: Stibor vajda élete. Századok 1874: 727
Wenczel Gusztáv: Stibor vajda. (Tanulmány.)
Óváry Lipót: Nápolyi Johanna. Századok 1893: 671.

Erdujhelyi Menyhért: Tvartko bán és János kanonok cselszövénye. Századok 1897: 508.
Muhoray Alfonz: A Horváti és Palisznai családok. Századok 1896: 941.
Wertner Mór: A Horvátiak elei. Századok 1897: 515.
Gr. Wilczek Ede: A Horváthy-család lázadása és a magyar tengervidék elszakadása. Századok 1896: 617, 705, 804.
Dr. Áldásy Antal: Alsáni Bálint bíbornok. (Magyar Tört. Életrajzok.)
Pór Antal: János küküllei főesperes, Nagy Lajos király történetírója. Századok 1893: 97.
— Újabb regesták Küküllei János, Nagy Lajos történetírója életrajzához. Századok 1909: 422.
Wenczel Gusztáv: A Frangepánok Magyarország történetében, az Anjou-királyok korában. Századok 1890: 193, 289.
Wertner Mór: Ki volt Héderváry Kont István? Századok 1903: 562.
Hg. Odescalchi Arthur: Kalászatok a Forgách-család történetéhez. Századok 1913: 703.
Pór Antal: Nagy Lajos király építőmestere. Századok 1908: 753.
Wenrich Vilmos: Néhány szó két hazai művészről. Századok 1879: 122.
Acsády Ignácz: A magyar jobbágyság története.
Nagy Benjámin: A magyarországi jobbágy állapota Róbert Károlytól 1514-ig.
Szekfü Gyula: Serviensek és familiarisok.
Kempelen Béla: A nemesség.
Dr. Wertner Mór: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. (A—H) (J—Z)

*

Dr. Demkó Kálmán: A magyar orvosi rend története.
Meyer-Steineg und Sudhoff: Geschichte der Medizin. (Jena.)
Fekete Lajos: Gyógytan a régi magyaroknál. Századok 1874: 380. 477.
Wertner Mór: Középkori magyar orvosok és gyógyszerészek. Századok 1893: 599.
Dr. Gartner Pál: Lelkibetegségek keletkezése és gyógyítása.
Lehmann Alfréd: Babona és varázslat a legrégibb időktől a jelenkorig. Századok 1904: 259.

*

Korbuly Imre: A báni méltóság.
Kenézy Csatár: A bánságok eredete s a bánok hatásköre. Századok 1896: 243, 311.
Pesthy Frigyes: A macsói bánok. Századok 1875: 361, 450.

*

Dr. Karácsonyi János: Magyarország egyháztörténete.
Fraknói Vilmos: Magyar Ország egyházi és politikai összeköttetése a római Szentszékkel.
Bunyitay: A váradi püspökség története I., II., III.
Fraknói Vilmos: A magyar királyi kegyúri jog Szent Istvántól Mária Teréziáig.
Török János: Magyarország prímása.
Kollányi Ferenc: Esztergomi kanonokok 1100—1900-ig.
Dedek Krescens Lajos: A magyarországi főpapnevezések történelmének vázlata.
Dr. Reiszig Ede: A jeruzsálemi Szentjános lovagrend Magyarországon.
Meyer Gotthold Alfréd: Szent Simon ezüstkoporsója Zárában. Századok 1895: 372.
Dr. Kohn Sámuel: A zsidók története Magyarországon a legrégibb időtől a mohácsi vészig.

*

Br. Radvánszky Béla: Magyar családélet és háztartás.
Schustler E.: Magyar társadalmi és családi élet.
Kővári László: A magyar családi és közéleti viseletek és szokások.
Dr. Erdélyi László: A magyar lovagkor társadalma és művelődése.
Gregorich Izidor: Társadalom és művelődés Nagy Lajos életrajzaiban.
Dr. Siklóssy László: A magyar középkor erkölcse.
Dr. Kiss Albin: A középkor szelleme.

*

Kubinyi Ferenc és Vahot Imre: Magyarország és Erdély képekben II.
v. Hormayr und v. Mednyánszky: Taschenbuch für die vaterländische Geschichte.
Pesthy Frigyes: Az eltűnt magyar vármegyék. I., II.
Thaly Kálmán: Régi magyar helynevek. Századok 1875: 348.
Wenczel Gusztáv: I. Visegrád egykori fénye és dicsősége.
— II. Visegrád, mint királyi székhely.
— III. Visegrád, mint az ország egyik előkelő városa. Századok 1868: 395.
Dr. Némethy Béla: Visegrádi kalauz.
Dr. Szendrei János: A diósgyőri vár története.
Czobor Béla: Magyarország középkori várai. Századok 1877: 599.
Seemann Gábor: Hazánk középkori várkutjai.
Alois v. Mednyánszky: Malerische Reise auf dem Waagflusse.
Lehoczky Tivadar: Beregvármegyei helynevek származtatása. Századok 1873: 65.
Bereg vármegye monographiája.

*

Hóman Bálint: Magyar pénztörténet.
Magyar országgyűlési törvénykönyv (f. Kisgézseni Gegus Dániel).
Dr. Zsindely István: Magyar alkotmány az Anjouk és Zsigmond alatt.
Pór Antal: A Piastok és a magyar Anjouk közti rokonság. Századok 1892: 282.
Gr. Wilczek Ede: Magyar tengerészet az Anjou-korban. Századok 1895: 206, 301, 422, 507.
Dr. Karácsonyi János: A diakovári egyesség éve. Századok 1909: 578.
Dr. Gombos Albin: Középkori krónikások.
Szende Gyula: Királyavatás Magyarországon a vegyes korszakban 1301—1526.
Trócsányi Zoltán: Magyar régiségek és furcsaságok.
Tóth Béla: Magyar ritkaságok.
Dr. Berkeszi István: A magyar nyelv és szellem királyaink udvarában.
Horváth István: Nagy Lajos és Hunyadi Mátyás védelmeztetések a nemzeti nyelv ügyében.
Bredl István: Női uralom és befolyás Magyarországon.
Óváry Lipót: A nápolyi Anjou-korszak történelmi kutfői. Századok 1877: 446.
— A nápolyi regestakönyvekről. Századok 1890: 142.
Pór Antal: Az Endre hercegen elkövetett gyilkosság Századok 1893: 685.
Szilády Áron: Középkori költői maradványok.
— Régi magyar költők tára.
Nagy Iván: Magyarországi képzőművészek a legrégibb kortól 1850-ig. Századok 1874.
Bartoniek E.: Magyar történeti forráskiadványok.

*

Schalkház Lipót: A magyar konyha.
Bárczay Oszkár: A régi magyar konyháról. Századok 1893: 402.

*

Baróti Szabó Dávid: Kisded Szó-Tár.
Régi történelmi naplók, levelezések.
Levéltári anyag.

OROSZLÁNCHÁZI KÖNYVTÁR

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

GULÁCSY IRÉN MŰVEI

JEZABEL
Regény. Két kötet.

NAGY LAJOS KIRÁLY
Regény. Három kötet.

A KÁLLÓI KAPITÁNY
Regény. Két kötet.

PAX VOBIS
Regény. Három kötet.

FEKETE VŐLEGÉNYEK
Regény. Három kötet.

HAMUESŐ
Regény.

FÖRGETEG
Regény.

RAGYOGÓ KOVÁTS ISTVÁN
Elbeszélések.

TÖRTÉNELMI MINIATÜRÖK
Elbeszélések.

TEGNAP ÉS RÉGMULT
Elbeszélések.

ERDÉLY JOGÁN
Tanulmányok.

SINGER ÉS WOLFNER
IRODALMI INTÉZET KIADÁSA,
BUDAPEST

ÚJ IDŐK

SZERKESZTI HERCZEG FERENC

A magyar családok képes irodalmi hetilapja.

Kiadóhivatal: Budapest, VI., Andrássy-út 16.

OSZK
Országos Szechenyi Könyvtár

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár